

מכון מניטו

שיעוריו של הרב יהודא לאון אשכנזי (מניטו) זצ"ל על כתבי הראי"ה

תמלול ראשוני – הילה פלדו

הגהות והערות – צוות המכון

הערות: סוגריים מרובעים - דברים שלא הובנו בקלטת.

סוגריים עגולים - דברים שאמר מניטו כהערה לפסוק/ למקור ולדברים רלוונטיים שקרו במהלך השיעור כמו- צחוק, חיפוש במקורות וכדו'.

פסוק מהתנ"ך - מובא בטקסט מנוקד. "אלהים" ייכתב אלקים כפי שמניטו התבטא. מקורות- מובאים במירכאות, מושגים ושמות ספרים- בגרש.

קטע לא מובן או שהות ארוכה בדברי מניטו – בשלש נקודות...

בבחירת המקורות לדברי מניטו בהערות העדפנו מקורות שמניטו נהג לצטט בהזדמנויות רבות, או מספרים שנמצאו בספרייתו (פעם רבות עם הדגשות והערות בתוך הספר) ולעיתים לפי המקור הקדום יותר או המקור שסגנונו תואם לרוח דבריו של מניטו שלסירוגין - לפי הנושא הקהל והנסיבות - נהג להסביר את העניין במילים הלקוחות משיח שונה של מקובלים מגוונים מתקופות שונות.

פרויקט התמלילים והקלטות נעשה במסגרת של מכון מניטו (ע"ר) לטובת הציבור והפצת משנתו של מניטו. לשיעורים ותמלילים נוספים היכנסו לאתר של המכון :

www.manitou.org.il

כל הזכויות על התוכן שמורות למכון מניטו (ע"ר). ניתן להשתמש בתוכן בצורה חופשית לשימוש עצמי בלבד. אין אישור לפרסם את התוכן בכל אמצעי פרסום כלשהוא, לרבות הדפסה או במרשתת (אינטרנט) ללא היתר בכתב ממכון מניטו. לבקשות אישור לצרכי פרסום נא לפנות במייל :

Manitou.fondation@gmail.com

תוכן עניינים

שיעור 1 - אורות הקודש "אור ישר ואור חוזר".....	3
שיעור 2 - אורות הקודש "אור ישר ואור חוזר".....	12
שיעור 3 - אורות "שכחת השבטים".....	30
שיעור 4 - אורות "שלושת הכוחות".....	50
שיעור 5 - אורות הקודש "יראת שמיים".....	71
שיעור 6 - אורות הקודש "רז היושר והעיגולים".....	91
שיעור 7 - אורות הקודש "מאורות השכל והרגש".....	97
שיעור 8 - אורות "למהלך האידיאות בישראל" פרק ה.....	116
שיעור 9 - אורות "למהלך האידיאות בישראל" פרק ה' (המשך).....	129
שיעור 10 - אורות "אורות התחיה" פרק מ"ג.....	134
שיעור 11 - אורות "אורות התחיה" פרק מ"ד.....	140
שיעור 12 - אורות "אורות התחיה" פרק ס'.....	152
אורות "אורות התחיה" פרק ס"ד.....	167
שיעור 13 - מאמרי ראיה "נר חנוכה".....	172

שיעור 1 - אורות הקודש "אור ישר ואור חוזר"

איזהו אור הישר, במערכת השכל, הידיעות ההולכות ומסתעפות מן הקודם אל המאוחר, ואור החוזר, הוא התוכן המסתעף מן המאוחר אל הקודם. מובן הדבר, שהאצילות הראשונה היא יותר חופשית, רחבה וברורה, חסדיה שוטפים וזולפים בהרוחה והשניה, הצריכה לטפס ולעלות, מהתחת אל הרום מהסבות המאוחרות אל הקדומות, הולכת היא בכבדות, כמה וכמה דרכים לפניו. והיא בטורח קולעת אל הדרך המכוונת, וכשהיא עולה, עולה במשקל מצומצם, שוקלת את המעלות העליונות על פי המשקל הקצוב של התחתונות, ובעמל היא מגדילה את ההגדלה הראויה לאותן ההזרחות שממעל לה. באמונה, אור הישר הולך ישר, כחץ למטרה המכוונת בציור האמונה, האמת הגדולה, התוכן העזיז, מלא הקודש, משך החיים האמתיים, וכל שיגוב ואידור במילואו. ואור החוזר הוא מתחזק ועולה, מרחיב לאט את צעדיו, על כל הציור הנדרש לו, להגיע על ידם, בעומק ובבירור יותר מרובה, אל המגמה התכליתית. היסוד העליון מושווה הוא תמיד עם כל כחות החיים, עם כל המרחבים הרוחניים, ההולכים ועולים מעצמם, מהתגבורת הנשמית. והענפים המתפשטים, שומרי הפירות, הנם מתאגדים גם כן, על פי התעמקות ולימוד, עם הנטיות היותר נלבבות וטובות, עם עומק הטוהר שבנשמה, אבל לא בעוצם החופש הראשון, כ"א על ידי הוראה מדוקדקת, על ידי ראיות ורמזים, על ידי נשיאת דעה למרחוק ולרום. וסוף כל סוף הכל מצטרף לאגודה אחת, והמים העליונים והמים התחתונים מתחברים, ותהום אל תהום קורא. וזיו הנפש ואצילות החיים מפכים על ידם, ושירת עולמים, אשר בחוסן האמונה, מתגברת, מתאמצת והולכת מדור לדור. דור לדור ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו, הדר כבוד הודך ודברי נפלאתיך אשיחה, ועוזו נוראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה, זכר רב טובך יביעו וצדקתך ירננו. ורננה בליואי, עבודת הלויים, המטהרים בטהרת דין וגבורה, רני פלט תסובבני סלה.

(אורות הקודש חלק א', שער חכמת הקודש, סדר ד, פרק נ"ה - "אור ישר ואור חוזר")

מניטו: החלק הראשון, אני מציע לכם אח"כ למי שיש לו את הספר, לקרא גם כן את הקטע הקודם בספר שנקרא - "מעלית לתחתית ומתחתית לעלית".

אז לא, לא התחלתי בפרק הקודם, פחדתי שזה ייקח לנו יותר מידי זמן. אז אולי תיקחו אתם כמה רגעים, כמה דקות, כדי לקרא את החלק שנקרא - "אור ישר ואור חוזר" פה, זה מתחיל פה, אם נשאר זמן, נלמד גם כן את 'חוכמה' ו'בינה', כדי להתקדם יותר מהר אחר כך. אז תתחילו לקרא את זה.

הקדמה קצרה, על המושגים עצמם - 'אור ישר' ו'אור חוזר', ואחר כך מיד נתחיל בנושא עצמו. פה הרב מגדיר את הנושא של - 'אור ישר' ו'אור חוזר' בחיי השכל, אם אפשר להגדיר את זה ככה, ב'מערכת השכל'. אז כל העניין של 'מערכת השכל' זה נמצא בספירה 'בינה', כלומר בעולם 'הבינה', נראה את זה אחר כך.

ופה יש שתי שיטות, בשכל, "במהלך הסברות":

- לפי הגדרה של הרב זה עניין קודם אל המאוחר - ממקור החוכמה שבא בראשונה לידיעה השכלית, לידע השכלי, אם אפשר לומר. והנושא הזה זה הנבואה. כי התגלות החוכמה באה מלמעלה למטה, זה שפע שמתחיל מקודם, ולכן מקודם לאדם עצמו, מלמעלה מהאדם עצמו.
- והשיטה השנייה, 'אור החוזר', זו השיטה של השכל, פשוטו כמשמעו, ונראה אחר כך שזה העימות בין הנבואה והפילוסופיה, לפי המושגים שלנו. הפילוסופיה, המחשבה של הפילוסופיה, עולה מההסתכלות בעולם לסיבות הראשונות. זה מלמטה למעלה. וראיתם כבר בקטע האחרון, שסוף-סוף הרב מדבר על האיחוד של שתי השיטות, אף על פי שלפי ההגדרה שנתתי עכשיו - נבואה מצד אחד, פילוסופיה מצד שני - לפי השיטות, אני אומר, לא לפי התוכן כן - זה נראה כסתירה, לפי כל מה שאמרנו כבר על הנושאים האלו. אז זה, לפי הנסיבות, האיחוד הזה הוא רצוי וזה התוכן דווקא של הנושא הקודם. הפרק הקודם שתראו אח"כ, אם יש זמן, אני אתחיל את זה אחר כך.

ולכן, צריך לזכור כדי להתחיל בנושא הזה, שהייתה תקופה שהנבואה הייתה עובדתית בעולם. לכן בתקופה הראשונה, בתקופה העברית, התקופה של התנ"ך נאמר, אין לדבר על לא עימות בין שיטת הפילוסופיה לשיטת הנבואה ולא על איחוד של שתי השיטות. אבל אחר כך, בתקופה השנייה, של סיום הנבואה, אנחנו נמצאים בעולם שהשיטה, נאמר העובדתית, היא השיטה של הפילוסופיה, השכל האנושי, לפי דרכו, לפי השיטה שלו, לפי הדרכים שלו, לפי העקרונות שלו, מנסה להתעלות עד ההבנה, ההבנה של הסיבות הראשונות. זה מובן? כן?

ולכן, גם היהודי המאמין בנבואה, נמצא בעולם כשהנבואה, כעובדה, הסתיימה, זה לקח זמן, הסיום של הנבואה לא היה פתאומי, כן. ולכן הוא מוכרח לגשת אל עניין, אל ענייני החוכמה, קודם כל לפי שיטת הפילוסופיה, אף על פי שהוא קשור עוד לעולם הנבואה דרך האמונה. ולפי דעתי, זו הסיבה שהרב מתחיל בהגדרה של - 'אור ישר', 'אור חוזר' דווקא באמונה. כן? זה מה שראינו כבר. ולכן צריך להגדיר לפי אלו נסיבות, האיחוד הזה של שני הדרכים האלו, לאדם המאמין, הוא רצוי, כן? אני חושב שההקדמה היא מספיק מובנת, כן.

אין סתירה בבעיה שלנו, של העימות האמתית, בין עולם הנבואה והעולם הפילוסופי. כשהרב מתכוון לאיחוד של שתי השיטות האלו, זה נסיבות מסוימות של האדם המאמין בנבואה, דרך לימוד התנ"ך, כמובן, דרך לימוד התורה שבכתב והתורה שבעל פה. אבל נמצא בתקופה, שהנסיבות הטבעיות העובדתיות, הן-הן דווקא הנסיבות השייכות לשיטה הפילוסופית. זה מובן? טוב.

אז אני אתחיל בקצרה בהגדרה, זה רק תזכורת, אבל אם יש צורך אפשר להעמיק קצת מה זה 'אור ישר' ומה זה 'אור חוזר'. אז ניקח כהנחה שייחודו של העולם כלפי הבורא, שהוא בורא עולם, זה בעיקר הכלים של העולם¹. כשנשתמש במילה 'טבע', כי סוף-סוף מיד אחרי הבריאה, עולם הבריאה נהפך לטבע², אז הכוונה היא לכלים של העולם. והאור זה השפע שבא מהבורא מאור אינסוף עצמו ומחייה את העולמות. ולא רק את העולמות אלא את הנשמות שחיות

¹ ראו 'פתיחה לחכמת הקבלה' אות ד (בפירוש הסולם על הזהר כרך א)

² "התהווה והבהוה הם שני קטבים המופיעים בצד הנברא מיד בבריאת העולם: "וְהָאֵרֶץ הָיְתָה תוֹהוּ וָבִהוּ". שני קטבים אלו בעלי עתיד שונה. הראשון, הנתון לדטרמיניזם המוחלט של חוקי ההווה - הטבע, נתון לכליה, והשני הולך לכיוון החופש המוחלט. לתוהו יש מהות הווייתית שונה מזו של הבוהו. התוהו הוא הצד שעתידי להפוך לטבע, בעל מערכת חוקים קבועה. זו ההיסטוריה שלו. התוהו הופך להיות הצד הבלתי פרסונלי של המציאות. לעומתו יש בבוהו מישהו, תודעה, חופש, מוסר, ערכים. הצד הבלתי פרסונלי לעומת הצד הפרסונלי, ויש אנטינומיה בין שני צדדים אלו, בין האובייקט הבלתי פרסונלי לסובייקט, בין המושא - עולם התוהו, לנושא - עולם הבוהו" (מתוך סוד מדרש התולדות - להלן 'סוד מדרש' - כך ג פרק 'נאצלים ונבראים')

בעולמות. כשהנשמה מגיעה באיזושהי מדרגה בעולמות שלנו, אז היא מתגלית כ'נפש חיה'³. ויש אינסוף מדרגות של 'נפש חיה'. ולפי פרושו של רש"י על המושג 'נפש חיה' במקרא, אתם זוכרים את זה "והחיה שכולם"⁴, מדובר ב'נפש חיה', והחיה שכולם זה נפש חיה של האדם, כן.

פעם למדנו בקיצור, בהקשר לשיעור הקודם, אתם זוכרים את הברכה 'בורא נפשות רבות' כן. לא זוכר אם הזכרתי את זה, אבל כדאי להזכיר שוב, שהמושג 'נפש חיה' מלמד שנפש כשלעצמו הוא נפש מת. נפש זה לשון נקבה.⁵ אבל משתמשים בלשון זכר. אם יש צורך לומר 'נפש חיה', ז"א שיש נפש שאיננה חיה, כן. וזה בחינת הכלי כשהנשמה מ... איך אומרים?

קהל: מגיעה...

מניטו: מגיעה לעולמות, בבחינת כלים אז היא מתגלית כנפש. אבל מצד הכלי, היא בבחינת נפש מתה, אם אפשר לומר את זה, בבחינת מת. דיברנו קצת על זה בשיעור הקודם. אז השורש במקרא זה... פעם רמזתי על זה, כדאי לזכור גם את זה, זה בפסוק הראשון של הבריאה: בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. חוץ מכל הפירושים, בעיקר הפירוש של הרמב"ן על מילה "את", באותו פסוק - "עצם הדבר"⁶ זוכרים שלמדנו את זה...

יש פה איזה רמז במושגים של הקבלה, אֶת הַשָּׁמַיִם, ה "את" הזה מורה לכלים של השמים. וְאֶת הָאָרֶץ ה "את" הזה מורה לכלים של הארץ. מכיוון שעיקר הבריאה זה לגלות את מקום הכלים, לכן עיקר הבריאה זה ה "את" הזה של השמים וה "את" הזה של הארץ. ואחר כך צריך להחיות את הכלים וזה נקרא 'יצירה', בלשון המקרא וגם בלשון המקובלים.

להחיות את הכלים דרך האור, פשוטו כמשמעו, וְאֶמַר אֱלֹקִים יְהי אֹר. כי התוצאה של הבריאה זה גילוי הכלים והכלים זה חושך ותהום ולכן יש איזו מין קריאה⁷, צעקה, הייתי אומר, מתוך הכלים עצמם - וְאֶמַר אֱלֹקִים יְהי אֹר. והאור הזה מחייה את העולמות. זה מובן. מה...?

קהל: (הרב אורי שרקי) - יְהי אֹר זה הכלים?

מניטו: לא אמרתי, אמרתי **מתוך** הכלים. לא רציתי לדייק פה. אתם זוכרים שכל עיקר קיום הכלים, בא מאור גנוז שנקרא 'רשימו', אז זה מובן? טוב.

אני חוזר על הרמז הזה, כן : הָאָרֶץ תְּהִי וְהָיָה וְהָיָה וְהָיָה עַל פְּנֵי תְהוֹם זה עולם הכלים, כן. אז איזה קול שצועק פה "יהי אור טבעי, אור ישר", זה מובן כן. אז וְהָיָה אֹר - זה אור שבא מלמעלה דרך צמצום עצום, כדי שהכלי יכול לסבול אותו ולכן כתוב וְהָיָה, וְהָיָה זה צמצום.

כך זה... נותן לנו להבין מה שאומר הזוהר בעיקר וגם המדרשים⁸, ש יְהי אֹר , זה אור של עולם הבא, האור האמתי, יְהי. וְהָיָה אֹר - אור של עולם הזה. וכבר בין יְהי אֹר ל וְהָיָה אֹר יש צמצום כדי שהמצב של הכלים יכול לסבול את האור שבא להחיות אותו. כי אם האור בא בכמות - זה לא עניין של כמות - בתוקף יותר מידי גדול, אז הכלי שוב נשבר. עד שהכלי יכול להכיל את האור הזה, והשאיפה היא השאיפה של יְהי אֹר לא של וְהָיָה אֹר, זה מובן.

³ "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה" (בראשית פרק ב פסוק ז)

⁴ רש"י שם

⁵ וראו פירושו של מניטו ל"וחיתה נפשי בגלגל" ב'סוד מדרש' כרך ו פרק 'נפש ועצם' וכן 'עץ חיים' היכל ו היכל נוקבא דז"א שער ל"ט שער 'מין ומיד' דרוש ז "כי זה ממש נפש של הנוקבא כנודע כי שם ב"ן הוא בנוקבא דאצילות וכן הוא בעולם עשייה הנקרא נפש של ב"ן לכן ע"י שם זה נוצר נפש של האדם תחלה וזהו הבא לאדם בעת צאתו ממעי אמה ששם זה הוא פנימית ורוחניות עולם הנוקבא "

⁶ רמב"ן בראשית פרק א פסוק א

⁷ אולי בהשראת תהילים פרק מב פסוק ח "תהום אל תהום קורא לקול צינוריד" וראו זוהר בראשית דף נא עמוד ב " וכד ההוא קלא אשתמע כל תהומה קרי לחבריה" וכן ילקוט שמעוני תהילים מזמור מב סימן תשמג

⁸ זהר בראשית (הוצאת מוסד הרב קוק על ידי ראובן מרגליות וכן כל הציטוטים בהערות הבאות) דף לא עמוד ב

ויש כמה מדרשים שרומזים, מתקשרים לזה, לרמז הזה, שאור של העולם הזה הוא צמצום מאחד בשישים, אומרים בגמרא למשל, מן האור האמתי שהוא במחשבת הבורא. זה מובן. הצמצום הזה הוא בין בריאה ליצירה. בין 'מלכות דבינה' ו'חסד דחסד', כלומר בין חסד לתפארת. יש איזה מין צמצום עצום בין עולם הבריאה ועולם הזה⁹, שמתחיל בתפארת-מלכות. אתם זוכרים את זה? טוב זה עוד נושא אחר, אני סוגר מיד את הסוגריים האלו.

אז, המצב הראשוני, נאמר של הטבע זה ה- את הזה של בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת... כי אני חושב שזה נושא חשוב לברר אותו, זה פשוט אי אפשר לתרגם בשפה אחרת, ה את הזה של הפסוק, כן. אפילו בעברית של האולפן, נאמר...

ומה שצריך לומר, אולי לומר שהרמב"ן כבר רמז לזה¹⁰ - שכל עיקר הבריאה, בתור בריאה, זה בריאת הכלים, כן. אז מיד יְהִי אֹר וְהָאֹר חוּזֵר בְּעוֹלָמוֹת, מלמעלה למטה, ונאמר יורד, פשוטו כמשמעו, כיוון שיורד בצמצום, בצמצום אינסופי עד שהוא מגיע למדרגה הרצויה, כדי שהעולם יתקיים, יתחיל להתקיים. זה המצב של תְּהִי וְנִבְהוּ, בהתחלת התהליך של היסטוריית העולם, ואז זה נקרא 'אור ישר', זה מובן?

'אור ישר' - זה האור שחוזר בתוך העולמות שהם בתוך החלל, כדי להחיות אותם, ועד שאנחנו מגיעים לבריאת האדם ממש, שהוא מטרת הבריאה, מחשבת הבריאה וסוף-סוף "סוף מעשה במחשבה תחילה"¹¹, זוכרים את זה? ואז זה נקרא - 'אור ישר'.

ו'אור ישר' זה כולו חסד, ז"א זה ניתן, זה שפע שהבורא נותן, בלי להתייחס, בשום פנים ואופן, למה שאנחנו קוראים מידת הדין. ולכן זה מובן שמהתחלת הדברים, יש איזו סתירה פנימית, סתירה... איך אומרים את זה? בעצם, מהותית כן, בין טבע האור וטבע הכלים. כי טבע הכלים זה מידת הדין גמורה, והאור שניתן בתוך העולמות כדי להחיות אותן בא מן החסד העליון. ולכן יש לנו מושגים מקבילים כאלה. כשהאור ניתן לכלים, זה מלכתחילה לכל עניין של זכות, מידת הדין, חשבון וכו', זה מובן, כן? זה חסד גמור.

יְהִי אֹר, ככה אני אחזור אולי למדנו את זה פעם בצורה אחרת, אני אחזור על זה, זה נקרא בלשון המקובלים 'פנים אל פנים'. אז המצב הוא כזה: כשכבר מצב הכלי, הכלי המקבל, הוא יכול לקבל האור הזה אז הוא מקבל אותו 'פנים בפנים'. ואם הוא עוד עדיין, הוא לא יכול לקבל אותו, זה כבר מופיע העניין של הַזְכוּת, במובן הקבלי של זְכוּת הכלי. אז הוא דוחה את האור הזה, מכיוון שהוא מסוכן בשבילו. תראו, יש הרבה השלכות בהרבה, הרבה תחומים של החוכמה האנושית ובעיקר בפדגוגיה. יש לכלי נטייה לדחות את האור הזה, מכיוון שהוא, אף על פי שהוא שואף לו - בלי אור הוא לא יכול לחיות - מכיוון שהאור הזה בתוקפו מסוכן בשבילו, זה מובן? אז הוא מקבל את ההארה של האור דרך אור חוזר, דרך החזרה של האור. האור, כשהוא חוזר, מאיר את הכלי שעדיין לא יכול לקבל את האור, להכיל את האור 'פנים אל פנים', וזה נקרא 'פנים באחור', זה מובן. אז כבר 'אור חוזר' הוא תחת השלטון, אפשר לומר את זה, של מידת הדין¹². ו'אור ישר' זה כולו חסד, זה מובן?

⁹ ראו 'מבא שערים' למהר"י (להלן 'מבא שערים') שער ב חלק א פרק ב וראו עוד בפתיחה לחכמת הקבלה (זהר פירוש הסולם כרך א) אותיות נו-סח

¹⁰ פירוש לבראשית פרק א פסוק א: " אבל הוציא מן האפס הגמור המוחלט יסוד דק מאד, אין בו ממש, אבל הוא כוח ממציא, מוכן לקבל הצורה ולצאת מן הכוח אל הפועל. והוא החומר הראשון, נקרא ליוונים "היולי". ואחר ההיולי לא ברא דבר, אבל יצר ועשה, כי ממנו המציא הכל והלביש הצורות ותיקן אותן."

¹¹ ראו של"ה (הוצאת יד רמ"ה וכל ההפניות בהמשך לשל"ה הן על פי הוצאה זו) הקדמת 'תולדות אדם' אות נ"ו ובהערה ע"ח שם ובהגהות הרב שמואל אשכנזי בסוף הכרך.

¹² השו' עץ חיים היכל א היכל א"ק שער ו 'שער עקודים' פרק ח: "הנה צריך להבין מאוד אמיתות הענין פנים ואחור באורות יקראו התפשטות והסתלקות ונקרא יושר וחוזר ובכלים נקרא פנים ואחור דהיינו שבאור לא שייך פנים ואחור שהכל פנימיות אמנם ודאי שהוא כולל דין ורחמים ובהיותו מתפשט ויורד למטה ונכנס במקום הראוי לו נקרא אור יושר כי הוא מאיר בבחי' הרחמים שבו וכשהוא חוזר לעלות אז מאיר במקומו בהיותו שם למעלה

קהל: אמרת בהתחלה שיש גם אור חוזר וגם אור ישר

מניטו: לא, אין 'אור חוזר' אלא 'אור חוזר' של 'אור ישר'. כן, אולי אני אסביר את זה ככה: אני אקח איזו דוגמה, כשאיזה קו של אור בא על איזה ראי, ¹³ אז מיד הוא חוזר. אז האור שבא ממקור האור, נקרא 'אור ישר' והאור שחוזר נקרא 'אור חוזר', זה מובן, כן? טוב.

אז פה יש איזה... איך אומרים את זה, משהו מסתורי¹⁴, כן. שדווקא העובדה שהכלי לא קיבל את האור מביא ריבוי באור¹⁵, כי עכשיו יש לנו שני קווים, אותו קו הוא גם הקו של 'אור ישר' וגם הקו של 'אור חוזר'. ודווקא הכלי, כשדחה את האור, נהפך למקור של אור שבא מלמטה למעלה, כן. אבל ה'אור החוזר' הזה, הוא מסוג אחר לגמרי, המהות שלו היא אחרת לגמרי. הוא דווקא תחת תורת מידת הדין, אבל ה'אור הישר' שהוא בבחינת נשמה ל'אור החוזר' הוא דווקא מתורת מידת החסד. זה מובן? טוב.

ואנחנו חיים מהסתירה הזו: מצד הגוף, האור שמחיה את הגוף, הוא בבחינת 'אור חוזר'. מצד הנשמה, האור שמחיה את הנשמה, כלומר האור שמחיה את הנפש דרך הנשמה, כן, הוא מבחינת 'אור ישר'.

השורש של ה'אור ישר' זה עולם החוכמה, והשורש של ה'אור חוזר' זה עולם הבינה¹⁶, זה מה שצריך לזכור, אם יישאר לנו קצת זמן נראה קטע על זה, ואם לא, תקראו את זה בעצמכם, הסגנון של הרב הוא לא צריך פירוש.

בבחי' דינין שבו הנקרא אור חוזר ואז הכלי לא יקרא כלי דפנים כמו בהיותו מקבל אור ישר רק יקרא כלי דאחור "

¹³ ראו פרדס רימונים לרמ"ק (להלן 'פרדס') שער עשר ולא תשע פרק ב: "כי כל ספירה מקור לכל אשר תחתיה וכל ספירה היא מראה שבה מכה אור העליונה והאור חוזר עד שבדרך זה יעלו המאורות ישרים וחוזרים עד אין מספר"

וראו עוד בהקדמת מהר"ח ל'ארבע מאות שקל כסף': "אור ישר מאיר במלמטה למטה וזהו ונהרין וסוד אור החוזר בסוד המראה המלוטשה שכאשר יכה בה האור שמש יצאו ממנה הניצוצות... וזהו 'ניצוצין'

¹⁴ ראו ספר הבהיר קע"א (לפי נוסחת פירוש אור הגנוז): "מלמטה למעלה לא ידעין... ולא עוד אלא העולה אפשר לו לעלות בדרך שלא ירד"

¹⁵ ראו 'פרדס' שם בהמשך הפרק: "אמנם סוד אור המתהפך אינו מאיר בסוד אור הישר. כדמיון נצוץ השמש שלא ידמה החוזר מכחו אל עצמותו, כי החוזר תולדה אחת מתולדותיו בסבת אחד מהמקבלים, וניצוץ הישר הוא עצם הנצוץ בעצמו, ועד"ז נקיש באצילות. וכמו שלא ידמה האור בחזרתו מתוך העשיות והמראה שאינה מאירה אל חזרתו מתוך מראה בהירה ספיר גזרתה, כן הענין בסוד חזרת האור מהמלכות או מהיסוד וכיוצא בו. וכן שנוי האור לפי שנוי הגוונים במראה המקבלת הניצוץ וחזרת אורה אל מקורה הקדמון. ואלה הם חלוקים בבחינות האורות בזולת חילוק אחר שיש בין הישר והחוזר כאשר נבאר" וכן ביעץ חיים' היכל א' 'היכל א' שער ו' שער העקודים' פרק ה: "נמצא שיש כאן ג' מיני אורות א' האור הא' שבכולם והוא נקרא עקודים כנ"ל ב' הוא הרשימו שנשאר מזה האור שבא דרך יושר והוא רחמים ג' הוא האור הבא אליו דרך עליית הספי' שאז הוא דרך אחוריים שהוא דין והנה בבא אור הג' שהוא דין פוגע באור הרשימו הנשאר שהוא רחמים ואז מכים ומבטשים זה בזה משום שהם ב' הפכים זה אור ישר והוא רחמים וזה אור חוזר והוא דין וזה חפץ לעלות אל מקורו והוא אור הרשימו **אע"פ שאינו עולה ממש עכ"ז חשקו וחפצו הוא להדבק ולקבל ממנו** והאור חוזר הוא חפץ לירד נמצא ששניהם אינם שוים בטבעם לכן מכים זה בזה כנודע כי כל בחי' הכאות ובטישות אורות זב"ז הוא כאשר אין שוין ואז **נופלין ניצוצין** מאור היורד שהוא דין והוא גרוע מאור הרשימו וזהו אור אחר רביעי"

וראו שלי"ה פסחים אות קפ"ב

והשוו לדברי מניטו בשיעור על קטרוג הלבנה: "מכיוון שהשכל שייך עוד לעולם האור, שהוא באחדות גמורה אבל הרגש הוא כבר קשור לריבוי שיש בכלים "וְכָלִים מְכֻלִּים שׁוֹנִים" ולכן, כל רגש הוא לעצמו. האיחוד בין הממדים שיש ברגש, הוא בלתי אפשרי בעולם הזה "

¹⁶ ראו 'סוד מדרש' כרך ז פרק ויגע בכף ירכו: "כיסא הכבוד הוא מציאות השייכת לספירת הבינה, כלומר לעולם הבריאה. ידועה האמירה "התשובה מגיעה עד כסא הכבוד", דהיינו עד "מלכות דבינה". התשובה האמתית מתקנת את השבירה של כל הכלים עד הבינה משום שהיא קושרת את הדין הקשה הנמצא למטה לשורש הדין עצמו. זה נקרא לקשור מלכות לבינה, להעלות את הדינים לשורשם. אז נפתחים השערים, כלשון הפייטן בנוסח האשכנזי של הימים הנוראים: "פתח לנו שער" מה שנדרש כדי שזה יקרה הוא תיקון המעשים. תיקון זה פותח את המעבר לשפע בבחינת אור חוזר. שפע זה בא מהבינה. התנאי לכך הוא שהתשובה תגיע עד לכיסא הכבוד, עד הבינה." וראו עוד על בינה ואור חוזר בשל"ה פסחים אות תא.

ודווקא אמרתי הערב שגיליתי, זה לא היה מכוון, שדווקא השנה זו השנה הרשמית של חמישים שנה של הרב¹⁷, כשתכננו את התוכנית לא חשבנו על זה. כאילו איזה מפגש בין 'אור ישר' ל'אור חוזר'. אז פעם הזכרתי, אולי בחוג אחר, אינני זוכר, אולי פה, ייתכן שגם הזיכרון זה מצד 'אור ישר', אבל 'זיכרונות', זה דווקא מצד 'אור חוזר'...¹⁸

זו התוכנית שיש בפסוק הזה¹⁹:

- וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר - זו מידת החסד,
 - וַיְהִי אֹר - זה מידת הדין
 - וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב - זו מידת התפארת
 - וַיַּבְדֵּל אֱלֹקִים בֵּין הָאֹר - זו מידת הנצח
 - וּבֵין הַחֹשֶׁךְ - זו מידת ההוד
 - וַיְהִי עָרֶב - זו מידת היסוד
 - וַיְהִי בֹקֶר - זו מידת המלכות וכל זה - יום אָחָד, זה מובן, זה עולם ומלואו.
- אז זה כדי להבין שזה מתחיל בחסד: יְהִי אֹר - זו התגלות החסד, זה עובר דרך עולם החוכמה, עולם הבינה אבל זה בא מאור עליון למעלה מהכתר. רק להזכיר את זה בקצרה, זה נקרא "אור אין סוף"

אז... אם כן, אני חוזר על ההגדרה ההיא, כשמצב הכלי עוד לא מספיק מתוקן כדי להכיל את האור, אז הוא נמצא בבחינת מלכות. כשבשלב של, נאמר גמר התיקון, יש הרבה שלבים, גמר התיקון, אז הוא יכול להיות הכלי של אותו אור, שניתן לו לפי מחשבת, מחשבת הבורא. ואז אותה מדרגה נהפכה למלכות, בבחינת עולמות יותר תחתונים, זה קשור לסוד כתר-מלכות²⁰, והבחינה המקבלת - מלכות, נהפכה לה לבחינה המשפעת - כתר. וכל עוד שהמצב של הכלי, של המלכות, הוא לא מתוקן הוא לא מספיק, מספיק מתוקן, אז האור חוזר וחוזר מיד בבחינת 'אור ישר'. אבל מתלבש באור החוזר הזה עד ש... בשלב של גמר התיקון, אז אותה מדרגה שנבראת כבריא, מגיעה למדרגת אלקות, לעולמות יותר תחתונים. זה מובן?

ולכן, אם אנחנו מבינים מספיק, אם זה מספיק ברור, סוד מחשבת הבורא הוא יותר בכלי שהוא המקור של האור החוזר, מבאור הישר. האור הישר, וזו הנקודה השנייה, הוא אור פשוט לגמרי, אור פשוט. לכן, אין הבדל בבחינת אור ישר, לא רק בכל המדרגות אלא בכל העולמות וגם בכל

¹⁷ הכוונה לפטירתו של הרב קוק בשנת 1935.

¹⁸ אולי כוונת מניטו היתה באופן הבא: "אמר לפני (מלמטה למעלה) בראש השנה מלכויות זיכרונות (רבים) ושופרות. מלכויות - כדי שתמליכוני עליכם, זיכרונות - כדי שיעלה זיכרונכם (יחיד מלמעלה למטה) לפני, לטובה, ובמה - בשופר" מסכת ראש השנה דף ט"ז, או שמא כוונתו לכך שזיכרון יחיד - אור ישר יחיד, וזיכרונות - צורת הריבוי, שמאפינת אור חוזר, כפי שהסביר קודם לכן.

¹⁹ מניטו חזר על הסבר הפסוק הזה לפי סדר הספירות פעמים רבות ויתכן שהמקור הוא בתיקוני זהר תיקון שלשים דף עד עמוד א ד"ה 'קם סבא חד ואמר'

²⁰ ראו ספר יצירה פרק א משנה ז "נעוץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן" וראו דיון מקיף על כך בפרדס שער ט"ו, ובמיוחד בפרק חמישי: "ואמרו האור היורד למטה דרך המדרגות וחוזר ומתעלה ונמצא... כל האצילות בשווה כי הכתר במלכות ומלכות בכתר אי"ן אנ"י"

וראו בספר מעלות הסולם תיקון 21 אות תתקט"ו: "נעוץ סופן בתחילתן: פירוש כי אין אור נמשך מא"ס ב"ה אלא ע"י זוג דהכאה מן אור העליון על המסך שבכלי המלכות המעכב על האור העליון שלא יתפשט ממנו למטה ומזווג זה נולדים עשר ספירות של אור החוזר ממטה למעלה אשר מלכות של אור הישר חוזרת ונעשה לבחינת כתר של אור החוזר וכתר של אור הישר שב להיות מלכות של האור החוזר ונמצא סופן של עשר הספירות דאות הישר נעוץ בתחלתן של עשר הספירות דאור החוזר ותחלתן של עשר הספירות דאור חוזר נעוץ בסופן של עשר הספירות דאור ישר"

המדרגות של כל עולם. כל ה... כל ריבוי הצורות, וסוף-סוף אנחנו מגיעים למושג של 'הפרצופים', בא דווקא מהכלי²¹. זה מובן?

השינוי בא מהכלי, השינוי במדרגות בא מסוד הכלי. וזה לא ההפתעה היחידה, זה לא ההפתעה היחידה של תורת הקבלה: שורש הכלי הוא יותר גבוה משורש האור²², במחשבת הבורא. סוד העולם בתיקונו, הוא נמצא בכלי יותר מבורא. זה... כנראה זה סותר את המושגים הפילוסופיים, כן. אבל צריך קצת להעמיק את זה כן, אני רק גומר את המשפט, ה'אור הישר' הוא אור פשוט לגמרי ויש הרבה השלכות לזה, כי זו הנקודה שמאחדת את כל הבריות ולכן סוד ייחוד ה' נמצא בבחינה של ה'אור ישר', של 'אור הישר'. יש השלכה באמונה ובכל מדרגות החיים ובמציאות הכי פשוטה.

כל בריאה, בבחינת ריבוי הבריות, היא עולם בפני עצמו שאין לה שום קשר לבריאה השנייה. לכן, רק דרך האמונה ב'אור הישר' הזה, יש אפשרות של איזה מפגש של איחוד, איחוד הערכים, איחוד הנפשות... זה עולמו של 'אור ישר'. וזה שייך - ואחר כך נראה את זה יותר בפרטים - זה שייך למדרגה של שם הויה שנקרא: 'הויה הפשוטה', השם שלא נכתב ולא נקרא²³. יש שם שנכתב ולא נקרא, יש שם שנקרא ולא נכתב, אבל יש שם שנקרא: 'הויה פשוטה', שלא נקרא ולא נכתב²⁴. זה סוד, לפי ההגדרות של הרב אשלג, זה סוד של רצון להמציא רצון²⁵ - נראה את זה אח"כ, אם זה אומר לכם משהו... טוב, אז נראה.

אבל המקור הראשון של הניתוח הזה, ההסבר הזה, זה שער האותיות²⁶ בשל"ה הקדוש. הוא מביא קטע מ"הזוהר" שמסביר שכל עולם ועולם יש לו שם הויה משלו, יש שם הויה של עולם האצילות, יש שם הויה של עולם הבריאה וכן הלאה. ובכל ספירה וספירה מתגלה שם הויה

²¹ 'מבא השערים' למהר"י שער ה חלק א פרק א ב'צמח' אות ג

²² "כשהקו חוזר ופוגש את הרשימו הוא בונה מהרשימו את הכלי. לכן צריך להבין כי שורש הכלי, הוא יותר גבוה משורש האור. כי האור שחוזר, הוא אור בצמצום. אבל הרושם הוא רושם של האור המוחלט. זה סוד מסתרי תורה" - מתוך תמלול שיעור אורה שיעור 46

²³ 'פרדס' שער יט פרק א ושל"ה 'בית ה' אותיות עו-עט

²⁴ של"ה 'בית ה' אות פד

²⁵ "אבל רצון זה לא מידה. רצון זה רצון. והרצון מתגלה דרך מידות. הכוח של הרצון זה להמציא רצון, זה הגדרה של הרצון: רצון להמציא רצון. זה הגדרה של הרב אשלג. הבורא רצה לברוא רצון, רצון של הבריאה. זה קשור לסוד של המשמעות של המילה: 'ארץ'. עצם הארץ זה הרצון. למדנו דרך פעם דרך השל"ה על הגדרה של הזוהר: "הוא ושמנו אחד". מה זה שמנו? זה רצונו. רצון בגימטריה שמו. אני מכיר משהו בשמו, מה יש באותה ידיעה שיש בשמו, באותה אינפורמציה שיש בשמו, מה אני מכיר בזה? איך הוא רוצה כשהוא רוצה, את המידה, את המידות של רצונו, אז אני מכיר אותו. הרצון מגלה את עצם ההויה שהיא נסתרת, ההויה אין לנו תפיסה, אבל יש לנו תפיסה דרך הרצון." שיעור אורה שיעור 61.

וראו ביתר ביאור ב'סוד לשון הקודש' (להלן 'סוד לשון') כרך 1 שיעור ט: "בגלל קושי העניין נסביר את עיקר שיעורנו בלשון קבלת הרב אשלג. רצון ה' כבורא, מתגלה בבחינת "כתר". שום בריאה אינה יכולה להחזיק מעמד לפני אותו רצון. הרב אשלג מסביר כי רצון הבורא כבורא מתגלה כ"רצון להמציא רצון", ופירושו **רצון לתת מציאות לרצון של הנברא**. רצון הבורא הוא להשפיע, אך כדי להשפיע צריך שיהיה משהו שמקבל את השפע, ולכן צריך שיהיה בבריאה רצון לקבל. הרצון של הבורא במדרגה העליונה ביותר הוא רצון להמציא רצון למקבל. הרצון לקבל הקיים בבריאה הוא הופכו של רצון הבורא להשפיע ובה הבריאה היא הפך הבורא. מתוך הריחוק המוחלט שבין רצון הבורא לרצון הנברא, אין הנברא יכול לעמוד בשעת הבריאה בפני רצון הבורא. עמידה של הנברא בפני רצון הבורא, פירושה יכולת להצדיק את עצמו, אך מי יכול להצדיק את עצמו כל עוד שלא קיבל את הזכות לאמת את קיומו? כדי להיות קרוב לבריות, הרצון העליון צריך להקטין את תוקפו וזה סוד כתר מלכות: צריך שהכתר יגיע למדרגה של מלכות."

המושג "רצון להמציא רצון" מובא ב'מעין החכמה', 'פרדס' ושל"ה, בכל המקורות הללו - ובמיוחד בספר האלימה לרמ"ק עין הבדולח תמר א פרק ד - נראה שמדובר במושג המגשר בין הפער של חוסר אפשרות ליחס רצון לאין סוף כיוון שמצביע על חיסרון לבין הרצון כפי שמתבטא בעצם מציאות הבריאה כבריאה. אך דיוקו של מניטו על פי תורתו של הרב אשלג הוא **רצון להשפיע שממציא רצון לקבל** (מושגי הרב אשלג) - **כלומר רצון מחודש אחר משלו** (ביאורו של מניטו).

²⁶ לא מצאתי בשער האותיות וראו הערה 16 וכן 'בית ה' אות מז

שלם, כן. הגילוי הוא לא כל פעם שלם, זה תלוי באיזו מדרגה אנחנו מדברים. אבל כל השמות האלו, נאמר, מקבלים את החיות שלהם משם הויה הפשוטה, מהשם הפשוט שלא נכתב ולא נקרא. ושהוא השם הויה דאצילות, שמתגלה בתפארת דאצילות שנקרא: 'ה' אלוקי ישראל'²⁷, תזכרו את זה. זה יעזור להבין הרבה דברים,²⁸ כן.

כשהיא הויה פשוטה לגמרי, ואני חוזר בקצרה על ההגדרה של הרב אשלג, אחר כך אני חוזר על השל"ה. ההגדרה של הרב אשלג היא פשוטה מאוד, זו הנחה ראשונית של כל פירושו על חוכמת הקבלה.

אנחנו לא יודעים למה, אפשר אחר כך אחרי הרבה-הרבה לימוד להרחיב קצת, למה (בסגול) ולמה הבורא רצה לברוא עולם... אבל איזה עולם רצה לברוא – זה מתגלה אחר כך, בסוד 'אור חוזר'. בסוד 'אור ישר' זה רק הרצון הפשוט להמציא רצון של הבריות. והרצון להשפיע, הפשוט לגמרי, שהוא רוצה להמציא 'זולת' של הבורא, שההגדרה שלו היא 'הרצון לקבל'.

ולכן, יש מדרגה, פשוטה מאוד, שנקראת: 'רצון להמציא רצון' בלי שום דיוק, איך זה יהיה, נראה אחר כך, "לראות מה יקרא לו"²⁹, כן. זה סוד המהלך של התולדות בהיסטוריה, כן. אבל אולי אתם זוכרים, קצת נרד בנושא, את המשנה שלמדנו לפי החסידות פעם: "דע מה למעלה ממך"³⁰, כן.

אז הפשט זה: "דע מה למעלה ממך עין רואה..." וכן הלאה. זה הפשט, חשוב... אז כבר ב"זהר"³¹ קוראים את זה ככה: "דע מה למעלה - ממך", ז"א ה"מה", הפירוט, מה יש למעלה, זה בא ממך. אבל מלכתחילה למעלה יש, היה ויש, במדרגה הכי עליונה שאפשר לתפוס בה, רק רצון פשוט להמציא עולם. מה הם החוקים של אותו עולם? זה בא אחר כך מלמטה למעלה. דע ה"מה" שיש למעלה, בא ממך. זה מפתח של הרבה-הרבה נושאים.

קהל: הרב שרקי: האם בגלל זה שורש הכלים גבוה משורש האור?

מניטו: נכון, מבחינת שורש. ולכן אנחנו מגיעים פה לאיזו נקודה ואחר כך נחזור לנושא ש... איך אומרים בהלכה? 'ריבוי הצלם'³², כן. התגלות הצלם בא מלמטה למעלה וזה מגלה את שורש רצון הבורא. אבל ה'רצון הבורא' כשלעצמו, הוא 'רצון פשוט'. פה אנחנו נלמד מיד אחר כך, את העניין של חוקות הטבע והנס, את העניין של ההכרח והבחירה, כן. אבל השורש של כל העניין זה ב'אור ישר פשוט'.

²⁷ "אף על פי שעיני התגלות עולם מיוחד זה בהויה שלו, דהיינו הזעיר אנפין, והזעיר אנפין זה התגלות בעולם שלנו של הזעיר אנפין דחכמה שהוא אלהי ישראל. צריך לזכור את זה תמיד: השם 'אלהי ישראל' זה הזעיר אנפין דחכמה. זעיר אנפין דחכמה מתגלה דרך הבינה, בזעיר אנפין עצמו, והוא נקרא הויה" שיערי אורה' שיעור 49

²⁸ "דהיינו, יש הבדל בין כתר וכל שאר הספירות. כתר זה התגלות, הרצון להמציא רצון. אבל מיד כשהרצון להמציא רצון מתגלה, יש שני הפכים שמתגלים, כי בכל מדרגה ומדרגה, יש פנים ואחור. ופנים ואחור, זה השורש של כל ההפכים. ומכיוון שיש הפכים, צריך לאחד אותם. לכן יש שלושה קוים. זה סוד מידת התפארת. מידת התפארת מגלה את האיחוד של הכרח ההפכים, שבא ממחשבת הבריאה. מיד כשהבורא רצה לברוא, יש הצורה ההיא של השתלשלות הדברים, וזה ממש הסבר ברור, פשוט, קב ונקי. ונראה אח"כ קצת מה שטמון בזה." שיערי אורה' שיעור 47

²⁹ בראשית פרק ב פסוק יט

³⁰ שפת אמת וירא תרנין, וראו פירוש נוסף באוהב ישראל לפרשת שקלים: "ועפ"ז י"ל ג"כ מה דאי' במס' אבות דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים היינו כל התוארים והמדות והכוחות נשבות עליונות הכל הוא ממך היינו ממעשה הצדיקים"

³¹ אולי הכוונה לזהר תרומה קנ"ה א ד"ה ר' אלעזר' או להקדמת ספר הזהר דף א ב מאמר מי ברא: "מה ידעת" וראו בפירוש אור יקר שם (היה בספרייתו של מניטו)

³² על פי יבמות דף סג עמוד ב: "כל מי שאינו עוסק בפריה ורביה ממעט את הדמות"

ז"א קודם כול להגדיר אותו בפשטות הגמורה, כן. יש ביטוי בקבלה שאנחנו מוצאים אותו הרבה-הרבה אצל המפרשים של הקבלה זה, יש השוואה גמורה גבי הבורא, בפני הבורא, בין כל הבריות בבחינת אור ישר.

ההגדרות, ויש אינסוף הגדרות, ההבדלים, נאמר, זה בא מ'אור החוזר'. מבחינת 'אור ישר', אין הבדל בין 'קרני ראמים' ו'ביצי כינים'³³. הרצון להמציא בריות, הוא פשוט ושווה בין כולם. זה סוד השם הפשוט.

השל"ה מסביר את זה³⁴ בהסבר שהמקור שלו בא מהזוהר, ו'אותיות' זה מלשון 'אָתוּ', 'אתא' בארמית שבאו אחר כך. יש שם בלי אותיות, ואחר כך השם מתלבש באותיותיו, ממה שמקבל מהלבוש של ה'אור החוזר'. אבל ה'אור חוזר' בא מרצון הכלי, זה מובן, כן. ולכן פה יש לנו נקודה חשובה מאוד, שסוד ייחוד ה' נמצא בשם הפשוט של ההוויה הפשוטה של ה'אור הישר' ושם יש ישירות לזה. טוב, מה הייתה השאלה?

קהל: (ישראל פיבקו) לגבי השל"ה בשער האותיות. השל"ה בשער האותיות אומר שהתורה ניתנה לפני החטא במילה אחת. אחרי כן התפרדו האותיות למילים...

מניטו: נכון, רק דקה. אז כל מה שאמרנו לגבי השם כן, זה נכון גבי התורה עצמה. יש תורה שנכתבה 'שחור על גבי לבן', זה אחרי ה'אור החוזר' כן, זה סוד האותיות. יש תורה שנכתבה 'לבן על גבי שחור', התורה שהיא בבחינת 'לבן' היא התורה, זה סוד התורה שבעל פה, כן. זו התורה הפשוטה שמתלבשת, לפי הנסיבות, באותה צורה שהיא מתלבשת דרך עולם האצילות, עולם הברי... במילים אחרות: יש תורה של עולם האצילות, יש תורה של עולם הבריאה. ומעולם לעולם, מלמעלה למטה, אז הדיוק הוא יותר מדויק לפי האותיות, כן וזו אותה תורה.

(השיעור נקטע)

³³ מסכת עבודה זרה דף ג עמוד ב

³⁴ בית ה אור לב

שיעור 2 - אורות הקודש "אור ישר ואור חוזר"

"איזהו אור הישר, במערכת השכל, הידיעות ההולכות ומסתעפות מן הקודם אל המאוחר, ואור החוזר, הוא התוכן המסתעף מן המאוחר אל הקודם. מובן הדבר, שהאצילות הראשונה היא יותר חפשית, רחבה וברורה, חסדיה שוטפים וזולפים בהרוחה, והשניה, הצריכה לטפס ולעלות, מהתחת אל הרום, מהסבות המאוחרות אל הקדומות, הולכת היא בכבדות, כמה וכמה דרכים לפניו. והיא בטורח קולעת אל הדרך המכוונת, וכשהיא עולה, עולה במשקל מצומצם, שוקלת את המעלות העליונות על פי המשקל הקצוב של התחתונות, ובעמל היא מגדילה את ההגדלה הראויה לאותן ההזרחות שממעל לה. באמונה, אור הישר הולך ישר, כחץ למטרה המכוונת בציור האמונה, האמת הגדולה, התוכן העזיז, מלא הקודש, משך החיים האמתיים, וכל שיגוב ואידור במילואו. ואור החוזר הוא מתחזק ועולה, מרחיב לאט את צעדיו, על כל הציור הנדרש לו, להגיע על ידם, בעומק ובבירור יותר מרובה, אל המגמה התכליתית. היסוד העליון מושווה הוא תמיד עם כל כחות החיים, עם כל המרחבים הרוחניים, ההולכים ועולים מעצמם, מהתגבורת הנשמית. והענפים המתפשטים, שומרי הפירות, הנם מתאגדים גם כן, על פי התעמקות ולימוד, עם הנטיות היותר נלבבות וטובות, עם עומק הטוהר שבנשמה, אבל לא בעוצם החופש הראשון, כ"א על ידי הוראה מדוקדקת, על ידי ראיות ורמזים, על ידי נשיאת דעה למרחוק ולרום. וסוף כל סוף הכל מצטרף לאגודה אחת, והמים העליונים והמים התחתונים מתחברים, ותהום אל תהום קורא. וזיו הנפש ואצילות החיים מפכים על ידם, ושירת עולמים, אשר בחוסן האמונה, מתגברת, מתאמצת והולכת מדור לדור. דור לדור ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו, הדר כבוד הודך ודברי נפלאתיך אשיחה, ועוזו נוראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה, זכר רב טובך יביעו וצדקתך ירננו. ורננה בליואי, עבודת הלויים, המטהרים בטהרת דין וגבורה, רני פלט תשובבני סלה".

("אור ישר ואור חוזר", הרב קוק, אורות הקודש א', שער חכמת הקודש, פרק נ"ה)

מניטו: טוב, טוב...תקראו את הטקסט ואם יש שאלות נחזור עליהם. כן?

קהל: אני, אני לא מבינה את ההבדל בין "אור חוזר" ל"אור מקיף".

מניטו: טוב...אני... צריך הקדמה קצת ארוכה כן. כן, המושגים הם ככה: הם בדרך של ההתפשטות של האור, מאור אינסוף כללים של העולמות, דרך ההתפשטות של האור זה נקרא "אור ישר", כן. כשהכלי מספיק זך כדי לקבל את ה"אור ישר" אז הוא מכיל אותו בבחינת 'אור פנימי'. ומה שהוא לא יכול להכיל ושייך לו, נקרא 'אור מקיף', נשאר מחוץ לכלי אפילו אם זה רחוק מאוד זה נקרא אור מקיף, כן.

אבל האור עצמו, כשעוד לא... כשהכלי עוד לא זכה לקבל אותו סתם, הוא חוזר לאחוריו. אולי הדוגמה הכי פשוטה זה העניין של 'שבירת הכלים'. ואני אחזור, זה מושג אחר אבל זה שייך לשאלה עצמה.

כשהכלי יכול לא רק לקבל את האור השייך לו, אלא לתת לאור השייך לכלים היותר תחתונים, לעולמות היותר תחתונים, או נאמר למידות האחרות, סתם, לעבור דרכו, אז האור עובר מכיוון שהכלי מספיק זך כדי לתת לו לעבור, כן. וכשהוא עוד לא הגיע למדרגה של זכות מספקת אז האור שרוצה לעבור דרכו, כדי להמשיך בדרכו ולהתפשט למידות האחרות, בדרך כלל נאמר למדרגות היותר תחתונות כדי להגיע עד מטרת הבורא, לחזור לנקודה המרכזית שבו הוא יצא, בשעת הצמצום. אז תוקף האור שובר את הכלים. ומכיוון שאין פשוט כלי כדי לקבל גם האור

השייך לכלי עצמו, אז האור חוזר למעלה מיד, וזה נקרא "אור חוזר". הבחינה של אור פנימי ואור מקיף, הוא בחינה אחרת.

ואני זוכר שלפני שנים למדנו בחוג אחר, אולי כמה מכם היו במועדון העולה, לפני הרבה שנים, מאמר של הרב נחמן מברסלב. והוא נותן דוגמה יפה מאוד ביחס של הרב והתלמיד: מה שכבר אור פנימי בשביל הרב, זה נשאר עוד, מבחינת אור מקיף, אצל התלמיד. אתם זוכרים את זה? זה מ"ליקוטי אמרים"³⁵, כן. והרב שמה מסביר נושא שאנחנו מוצאים אחר כך בכמה ספרים, בכמה... אצל כמה תלמידי חכמים, ובפרט אצל המהר"ל, בפירוש שלו ב"דרך החיים" במשנה הראשונה, של "משה קיבל תורה מסיני"³⁶, זה קצת, קצת קשור לדברים של שבועות, כן.

והמהר"ל מסביר שמה, שיש איזה יחס ישיר בין רב לתלמיד. ולאמיתו של דבר, יש רב אחד לתלמיד אחד ותלמיד אחד לרב אחד: "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע". השאלה היא: מסר את התורה לכל העם כולו, ודרך עם ישראל לכל העולם כולו, אז למה המשנה אומרת משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע דווקא? אז חוץ מהדיוקים של המשנה עצמה, מה שרוצה להסביר לנו: בין כל התלמידים האפשריים של משה רבינו, דהיינו כל עם ישראל, היה איזה תלמיד מיוחד שהיה שייך לו בפרט. אז רב נחמן מברסלב ב"ליקוטי אמרים" מסביר את זה ככה: דרך, דרך מה שלקחתי כדוגמה, דרך משה ויהושע³⁷, שהאור המקיף שנשאר מחוץ לכלי והאור הפנימי שכבר נכלל בכלי, רוצים באופן עז מאוד, באופן חזק מאוד להתחבר, ולכן כל עוד שלא התחברו, אין... כל עוד שלא התחברו, יש איזה כוח של חפץ, של רצון חזק מאוד, להתחבר וזה סוד האהבה.

מה שאצל משהו זה נשאר כאור פנימי, ומאותו אור, מאותו שורש אצל משהו אחר, הוא כבר (מילים לא ברורות בהקלטה) לבריאה אחרת, אותו אור מאותו שורש הוא נשאר בבחינת אור מקיף. האורות האלה רוצים להתחבר באופן חזק מאוד וזה סוד הכוח של האהבה. ולכן האור פנימי של משהו מכיר באור מקיף השייך לו, אצל משהו אחר וכן להפך, זה מובן? כן.

והכוח הזה, של ההכאה, נאמר, בין אור פנימי ואור מקיף, אפילו אם זה רחוק, וזה רחוק! נותן לכלי להזדכך מספיק כדי להכיל יותר ויותר מהאור מקיף מבחינת אור פנימי.

אז אני חוזר לעניין הזה כן. בדוגמה הבסיסית של הגוף והנשמה, אם ניקח את הגוף כדוגמה למשל, למה שאנחנו מגדירים ככלי³⁸, הגוף חי, זה כלי עם אור פנימי, הגוף מת, זה כלי בלי אור פנימי. ז"א כן... מוצאים את זה ב"פתיחת אליהו הנביא" - אם השם האמיתי מסתלק מכל בריאה אז הם נשארים כגופים מתים.³⁹ ז"א הכלי בלי החיות שנותן לו לחיות, הוא נוטה להעדר, וזה מה שלמדנו מקודם, בשיעור הקודם, המושג של 'נפש חיה', צריך להחיות את הנפש. אתם זוכרים את הברכה של בורא נפשות רבות: "להחיות בהם נפש כל חי". אם כן, בלי החיות ההיא, החיות הזו, הנפש היא בבחינת מת. זה מובן.

³⁵ ראו ליקוטי אמרים פרק ה: "שהבל הדיבור נעשה בחינת אור מקיף" וביתר ביאור במאמרי אדמו"ר הזקן ספר תקס"ג עמ' שס"ד: "והיינו מה שכל מרב לתלמיד שידוע דמה שאינו מושג לתלמיד הוא בחי מקיף וסובב כו' ויש לעיתים שיוכל הרב לתלמיד להשפיע בגילוי עומק המושג עד שיכיר ויבחין בעומקו לבד ולא שישגנו באמת כו' ולעיתים לא יבחין העומק כ"כ כו' וד"ל " וייתכן שכוונת מניטו היא ל'ליקוטי מוהר"ן' תנינא מאמר ז במיוחד בסימנים ה-ח

³⁶ 'דרך חיים' למהר"ל, משנה א' ד"ה "ועוד יותר בזה כי הרב שלומד תורה לתלמיד" ויש להשוות עם דברי המהר"ל ב'דרך חיים' פרק ה' על כל המזכה את הרבים ד"ה "ומכל מקום יש לתרץ: "כי לא נקרא רב אל תלמיד אחד כי הרב הוא רב אל תלמידים הרבה"

³⁷ 'ליקוטי מוהר"ן' שם סימן יג

³⁸ השוו פירוש רש"י סנהדרין דף צט עמוד ב בד"ה "טוביה לדוכי": "כיס ארוך שמשמין בו מעות הגופין נרתקין הם לקבל ולהכניס דברים אשריו למי שזכה ונעשה נרתק לתורה"

³⁹ הקדמת תיקוני זהר דף יז עמוד ב: "וכד אנת תסתלק מנהון ישתארו כולהון כגופא בלא נשמתא"

אז הצד של הכלי שבא מהחלל הוא מת והצד שבא מהאור שנותן לו לחיות - זה הוא מהצד של 'נפש חיה'. טוב, אני חוזר לנקודה ההיא, ולכן בדרך כלל לכל הבריות, בעולם הזה, הגוף שהוא כלי שכבר יכול להכיל את האור הפנימי, מכיל רק את שלוש המדרגות התחתונות של הנשמה דהיינו: נפש, רוח ושורש מהמדרגה השלישית שנקראת 'נשמה'. האורות של הנשמה ושל החיה ושל היחידה נשארות בבחינת אור מקיף⁴⁰, זה מובן? אבל זה מדרגות של אותה נשמה. ז"א יש כבר בכוח הַזְפוּת של הכלי, של הגוף של האדם בעולם שלנו, להכיל את נפש ורוח ושורש של הנשמה שלו. ו...אבל אותה נשמה יש לה עוד מדרגות, חיה וחיה... סליחה, חיה ויחידה, אז זהו, הבחינות של חיה ויחידה נשארות בבחינת אור מקיף.

(נשאלת שאלה בקהל) לא, לא, רק דקה...

ולכן אף על פי שהמדרגות האלה, שנשארו בבחינת אור מקיף, הן יכולות להיות רחוק, רחוק מאוד. זה תלוי בזכות של הנפש בעולם בבחינת התחתונים, בעולם הזה. אז יש איזה שייכות שלא נותנת לכלי הזה, דהיינו הגוף של נפש ההיא, להישאר במצב שלו. הוא מקבל מסר מלמעלה - "תקבל יותר, תקבל יותר..." זה מה שאומרת הגמרא⁴¹: כל ברייה וברייה יש מלאך שמכה אותה מגבוה ואומר לו... זוכרים את זה? טוב.

ולכן זה דוגמה, מה זה 'אור פנימי' ו'אור מקיף'. אבל בדוגמה שהבאתי, של 'שבירת הכלים', כשהכלי נשבר ממש, אז האור שבא מאור אינסוף מסתלק לגמרי וחוזר עד המקום הכי גבוה. חוזר לשורשו. כשהכלי, הוא בבחינת זְכוּת, זְפוּת, כדי לקבל את האור 'פנים בפנים', זה נקרא 'מידת החסד'. וכשהוא עוד במצב שהוא לא יכול לקבל את האור המיועד לו, אז האור מסתלק ומאיר אותו מאחוריו, בבחינת 'אחוריים' זה נקרא 'פנים באחור' וזה נקרא - 'מידת הדין'.

אולי אני אסביר את זה עכשיו. כשהבריאה זוכה באור שהיא מקבלת מגבוה, אז המדרגה הכי עליונה נקראת: 'מלכות' גבי הכלי המקבל. נקראת מלכות ושם של המלכות זה שם 'אדוני'. כשהיא לא זוכה לקבל 'פנים בפנים' בבחינת 'אור ישר' כן, אז היא מקבלת דרך 'אחוריים', מהאור שמסתלק ממנה, מכיוון שהיא לא יכלה לקבל, ואז המלכות מקבלת את שם "אלקים", "אלוק". אולי אני אסביר את זה אחר כך, לפי תורת הנגלה.

קודם כל צריך לדייק במושגים. כשאני מקבל את האדנות של העליון, אז הוא נקרא: 'אדני', לשון... אותיות א' ד' נ' י'. מכיוון שאני מקבל את אדנותו. כשאני לא מקבל את אדנותו, אז ההתגלות של האור העליון מתגלה בבחינת דיין, בבחינת "אלקים". זו אותה מדרגה כי יש רמז במידת הדין גם במידת המלכות, ששמה 'אדוני', כן? אם אתם תיקחו את השם 'אדני' יש אותיות של מידת הדין כן, גם כן, וזה נקרא 'דין רפה'.⁴² אבל, אם הכלי של הבריאה המקבלת, הוא לא מספיק זך, אין מספיק זכות כן, אז הוא נקרא 'חייב'. והתגלות האלקות עליו נקראת: 'אלקות' לשון דיין. זה מובן? אולי לא הסברתי מספיק, זה מובן מה שאני אמרתי? כן? אז אני אסביר...

קהל: מה זה מלכות?

מניטו: מלכות, זאת אומרת, לקבל את העליון כמלך עליי, אז מתגלית הבחינה שנקראת 'מלכות בעליון'. ז"א מלכות של המדרגה העליונה היא המלכות על הכתר של המדרגה התחתונה. לאמיתו של דבר, מלמטה למעלה זה באותה מדרגה אבל מלמעלה למטה יש הבחנה של אחד

⁴⁰ ראו ספר ארבע מאות שקל כסף למהרח"ו: "כי עד הבינה שהיא האותיות יש כלים אך משם ולמעלה שהם כנגד חיה יחידה שבכל ספירה וספירה אין עוד כלי (דרוש פנימיות וחיצוניות ד"ה ואמנם) וכן עץ חיים שער המוחין פרקים ז ו ח ופירוש שמן ששון שם פרק ה אות ג "אך נגד חיה ויחידה אין עוד כלי כי אין שם קליפה"

⁴¹ בראשית רבה פרשה י, סימן ו

⁴² ראו תיקוני זוהר תיקון חמישה דף כ עמוד א וראו עוד ב'פרדס' שער ערכי הכיניים פרק יג ערך 'מדת הדין'

יותר גבוה מהשני⁴³. זה רק דימוי של התנועה .. (מילה לא מובנת בקלטת) ז"א, אולי אני אסביר את זה לפי תורת הנגלה – יש לנו דוגמה פשוטה מאוד שלמדנו פעם בשיעור אחר בעניין התפילה. אתם זוכרים שאנחנו מתחילים את התפילה בפסוק של תהילים, זה פרק נ"א- נ"ב: הפסוק אומר: "אֲדַנִּי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ", כן? נ"א. כשרש"י מפרש את הפסוק הזה: "אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך", מפרש ככה, אם אני זוכר היטב: "מחול לי ותן לי פתחון פה להגיד תהלתך".

אז ניקח את הפסוק ואת ההסבר של רש"י, במקביל:

- על המילה "אדוני", של הפסוק, רש"י מסביר: "מחול לי".
- "שפתי תפתח", של הפסוק, רש"י אומר: "ותן לי פתחון פה".
- על "ופי יגיד תהלתך", של הפסוק, רש"י אומר: "להגיד תהלתך", כן.

ולכן צריך להסביר את הכוונה של רש"י. כולם הבינו את ההבדל בין הפסוק לרש"י? מה ראה רש"י כדי להסביר, לפרש, את המילה "אדוני", בפרש: "מחול לי"? אז צריך להגדיר בניתוח קצר מה זה חטא. החטא משנה את שם העליון מאדון, שאני מקבל אותו. החטא זה התגובה שלי שאני לא רוצה לקבל את אדנותו. אז במקום השם 'אדוני', בא השם "אלקי", ז"א הדיין. השם אדוני תלוי בתחתונים, אם התחתון מקבל את האדנות של העליון הוא נקרא: 'אדוני', זה מובן? זה הקטגוריה של מלכות, פשוטו כמשמעו. ואם לא מקבל את האדנות, ומה זה החטא? אני בוחר ברצוני ולא ברצונו, ורצון זה בחינת כתר.

אז מתגלה, מתגלית איזה מין אדנות שאינה תלויה בי וזה נקרא - אלקות. שהשם הוא ה'אלקי שלי' זה לא תלוי בי. שהוא ה'אדוני שלי' זה תלוי בי, אני מכיר בו. זה מובן? כן. ולכן, אם האדם נמצא במצב של החטא והוא חוזר בתשובה, הוא אומר, פשוטו כמשמעו - 'אדוני'. שוב חוזר על ההכרה, הוא מכיר באדנות של העליון. אז השם 'אדוני' מבטא את התשובה של החוטא. ולכן, רש"י מסביר: מה זה 'אדוני'? זה 'מחול לי'. זה ההתנהגות של התשובה. כן. אז זה מה שאמרנו מקודם, ז"א כשהכלי זוכה לקבלת האור ישר, האור ישר מתגלה לו בבחינת פנים, בבחינת חסד. וכל עוד שהוא לא זכה בקבלת האור, אז הוא במצב, כאילו הוא חייב במה שעוד לא קיבל, אז הוא מקבל את האור מבחינת 'אחוריים' כי האור דן אותו. אז מה שלמדנו בדוגמה ההיא – בהבדל בין 'אדוני' ל'אלקי' זה ההבדל בין 'אור ישר' ו'אור חוזר'. אולי אני אדגים את זה ככה: אם המקבל יכול לקבל, אז האור בא פנים אל פנים אליו כן, וזה נקרא 'מידת החסד'. ואם הוא לא יכול לקבל, האור מסתלק ומאיר אותו בהסתלקותו, מ'אחוריים'. כשהוא מסתלק ממנו, הוא מאיר אותו, אז זה נקרא 'אחור' ופנים' ונקרא מידת הדין. למה זה נקרא מידת הדין? כי אנחנו דנים את התחתון ממה שעוד לא יכול לקבל את האור השייך. זה מובן? אז רק תזכירו במובן של השפה: כשאומרים בעברית 'זכאי', המשמעות היא כפולה: זכאי - קנה איזה זכות, או זכאי – הוא זכאי מכל עבירה, מאיזו עבירה, הוא זכאי. זה גם כן המשמעות הכפולה של המילה 'נקי': נקי - אין רבב, אין כתם. ונקי הוא זכאי כן, זה מובן? טוב. כשאנחנו אומרים 'חייב', יש גם כן משמעות כפולה: חייב זה עשה איזה עבירה, אז הוא חייב. וחייב - יש לו איזו חובה לקיים, איזו מצווה, הוא חייב... הוא עוד חייב מהמצווה. אז מי שעוד חייב ממצווה שלא קיים הוא נקרא 'חייב', מכיוון שהוא בבחינת... מה?

קהל: חוב

⁴³ " כאשר הנביאים וחכמי הקבלה שהם תלמידי הנביאים מתייחסים לכל אותם הגילויים נדמה באוזנינו שהם מתארים אמצעים בין הוא ואנו אלא שמלמעלה למטה עולם ההתגלות עולם הש"ס בחינת שמו הוא מציאות גמורה ומוחלטת אבל מלמעלה למטה אין שום אמצעי ויש יחס ישיר בין הבריא לבורא מי שמתכוון לאמצעי כלשהו מלמעלה למטה נופל בחטא של עבודה זרה וזו ההגדרה הכי פשוטה של עבודה זרה חומרת העבודה הזרה האמתית היא בכך שהיא אמתית המתפלל למלאך הוא עובד עבודה זרה וזה חמור משום שהמלאך אמת ויש לו מציאות מוחלטת מלמעלה למטה " מתוך 'סוד לשון' כרך 1 שיעור ב בפסקא 'עולם המלאכים'

מניטו: זו המשמעות הראשונה, מי שיש לו עוד חוב, הוא חייב שעוד לא פרע אותה. הוא חייב ממנה? לא עשה מעשה רע, לא עשה חטא. אבל הוא במצב של חוב מכיוון שעוד לא קיים מה שהיה לו לקיים. אז הוא נקרא חייב. ולכן מי שהוא זכאי, עם הכלי, יש לו כבר מדרגה מספיקה של זכות. הוא מקבל ב'אור ישר'. מי שעוד לא מספיק זכאי, הוא, הכלי, אינו מספיק זך, מקבל מ'אור חוזר', ז"א מקבל ממידת הדין, מכיוון שדין אותו, מכיוון שהוא חייב, לא להיות כבר מספיק זכאי אף על פי, זה מובן? אז הגבול של התהליך הזה זה העניין של 'שבירת הכלים', כן. ולכן הדוגמה הכי פשוטה שהמקובלים נותנים בהתחלת החוכמה ההיא, זה עניין של 'שבירת הכלים' עצמו. כשאין כלי מוכן כדי לקבל, לקשור, את האור למטה, אז האור מסתלק למעלה והאור הזה חסר בעולם. והעולם נדון ממה שחסר לו, זה מובן כן.

קהל: הרב אשלג היה אומר שאור מקיף לא רק מלשון מקיף אלא גם מלשון הקפה - ממקיף

מניטו: נכון, מקיף, מקיף. ז"א זה שייך לך אבל אתה צריך לזכות בזה. כן. זה כבר לך, אבל אתה צריך לפרוע את החוב. לכן אפשר לומר אור מקיף ולא אור מקיף נכון, זה נמצא בקדמונים גם כן.

קהל: (גבריאלה בן שמואל) שמעתי שאומות העולם, זה בחינת אור מקיף ועם ישראל זה בחינת אור פנימי, זה בחינה אחרת?

מניטו: לא, זו אותה בחינה. זה עוד...אולי אני אכניס פה מושגים קצת שונים כדי להאיר את השאלה. כשהאור נוטה למטה, בפעם הראשונה, בתהליך הראשון, הוא נקרא - 'אור דחסדים'. מה זה 'אור דחסדים'? זה האור ניתן בבחינת החסד, עוד הבריאה לא זכתה באור הזה, הוא ניתן בבחינת 'אור דחסדים'. 'אור דחסדים', זו הארה מן החכמה, דרך הבינה בעולם היצירה שנקרא 'תפארת'⁴⁴. האורות של 'תפארת' זה 'אור דחסדים'. זה אורות דחכמה עצמם, אבל בבחינת ההארה דחסדים. זה ניתן בבחינת חסד עליון, חסד גמור, לא, החסד עליון זה עוד למעלה, זה ניתן בבחינת חסד גמור לפני התהליך של ההיסטוריה, שדרך התהליך הזה, הבריאה זוכה, במה שקיבלה בבחינת חסדים, כן. כשהכלי ד'אור דחסדים' זוכה, יש בו... יש לו, יש בו כבר מספיק זכות, זכות כדי להכיל את האורות האלה. והכלי הוא מלכות, אז הכלי עולה לבינה וה'אור דחסדים' זה כבר חוזר לחוכמה. ומלכות חוזרת להיות כלי לחוכמה: **פְּלֶם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ**,⁴⁵ תזכרו את הפסוק הזה: **פְּלֶם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ**. "עשית" זו מלכות, (מילה לא ברורה אולי "וחוכמות" או "דחוכמות"). לכן היעד של כל עולם ועולם - שהמלכות תהיה הכלי לחוכמה. אז לפני הזכות, המלכות היא הכלי לתפארת. ותפארת היא בבחינת 'אור דחסדים', אחרי הזכות שנקרא 'קניין', אז המלכות היא כלי לחוכמה⁴⁶. ז"א היא עולה למדרגה של בינה, זה מובן?

פעם למדנו את זה ככה, הייתי צריך דווקא לגמור את השיעור הקודם באותו הסבר: לפי המקובלים⁴⁷, שם הוויה השייך לעולם הזה, זה שם-יקוק, כן. ושם הוויה השייך לעולם הבא זה: יקיק, השם 'יהיה'. הפסוק הוא "והיה ביום ההוא **יהיה** השם", זה מובן? אז מה ההבדל בין יקוק לבין יקיק? יקוק זה חוכמה, בינה, תפארת ומלכות. ויקיק זה תפארת מלכות, העולים כבר למדרגה של חוכמה ובינה - יקיק. כי יוד - זו האות של חוכמה, וו - זו האות של תפארת.

כן, אולי נעשה מה שראינו מקודם, מקודם בהקדמה, כן? זה ככה: אם אנחנו ניקח את המילה "מים" במקרא: **וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֵף עַל פְּנֵי הַמָּיִם**, זוכרים את הלימוד הזה, כן? אני חוזר על זה כדי להאיר מה ההבדל בין יקוק לבין יקיק, אז **וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֵף עַל פְּנֵי הַמָּיִם**, "מים",

⁴⁴ ראו 'תלמוד עשר ספירות' חלק א פרק א (עץ חיים קו וצמצום) ב'אור פנימי' אות ה "אור ריקני".

⁴⁵ תהילים מזמור קד פסוק כד.

⁴⁶ על פי הפסוק במלואו: "כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קניינך" (תהילים פרק קד פסוק כד)

⁴⁷ ראו של"ה חלק 'תולדות אדם' אות רפ"ח

לפי כמה קדמונים זו ההגדרה של מכלול התורה והבוהו של הבריאה⁴⁸ בהתחלת ההיסטוריה של העולם. הכול נקרא 'מה' והמכלול של המה-ים האלו, זה נקרא 'מים'. 'מים' מלשון רבים של 'מה', כן, זה מובן?

טוב, אז כשהיוד דחכמה מתפשטת למטה וזה מבחינת 'עולם הזה'. המספר של וו זה שש, זה שית אלפי, ששת אלפים שנה, השטח יש לו שש ממדים, זה הזמן והשטח. אז דרך ה-ו זה, זה כל ההיסטוריה של העולם דתפארת, בבחינת עולם הזה. אז כשהו של מים מתפשט למטה אז מתגלית המילה 'מוס'. והמילה 'מוס' זה בגימטריה "הטבע". ז"א המים שלמעלה כשהיוד יורד, מתפשט לו אז נמצא בבחינת עולם הזה, בבחינת 'מוס', בגימטריה 'אלקים',⁴⁹ יודעים את זה, טוב.

ולכן כל הבעיה של 'תיקון העולם', זה לתקן את הו מבחינת יוד, זה מובן? זה אותו העניין. ה-ו, זה בחינת ההארה ד'אורות דחוכמה' בבחינת 'אורות דחסדים', זה לפני הזכות. אחרי הזכות, ה-ו עולה למעלה וחוזר לבחינת מים, בבחינת קניין הזכות, כן. זה מובן, זה מה שלמדנו בסוף השיעור הקודם בצורה קצת אחרת.

ולכן כל עוד שאין זכות, זה נמצא בבחינת אור מְקִיף. הדוגמה של הרב והתלמיד זה אותו עניין בין ישראל ואומות העולם, כן. מה שכבר, בבחינת הרב, זה בבחינת אור פנימי. האור פנימי של הרב דווקא, מתגלה כאור מְקִיף לתלמיד, כל עוד שהכלי של התלמיד, ייתכן מאוד שזה ההסבר של תורת הנגלה "והעמידו תלמידים הרבה". אני זוכר למשנה של "משה קיבל תורה מסיני", בהמשך זה הם אמרו שלושה דברים: "הו מתונים בדן, והעמידו תלמידים הרבה ועשו סיג לתורה", כן.

"והעמידו תלמידים הרבה", מפרשים את זה לפי תורת הנגלה - שיהיו הרבה תלמידים, כן. אז המשנה הייתה צריכה לומר "והעמידו תלמידים רבים" ולא "והעמידו תלמידים הרבה". מבינים את זה? כן. אז פה זה לא רק שצריך להיות הרבה תלמידים, אלא צריך להעמיד הרבה את התלמיד, ז"א להפוך אותו לרב. זה מובן? להעמיד את התלמיד, ז"א לסמוך אותו כרב, להסמך אותו כרב. אין ככה מילה בעברית? לרַבב אותו (צחוק בקהל). מה המטרה של התורה? כדי שהתורה יכולה להתפשט במשך הדורות, זה לא עניין של תלמידים, זה דווקא עניין של הרבנים. צריך להיות רבנים, לא תלמידים. ולכן "והעמידו תלמידים הרבה", כשתלמדו את התלמידים תלמדו מספיק כדי שיהיו רבנים. זה מובן? ולפי דעתי זה לא חידוש סתם, זה הפשט של המשנה. כאילו המשנה רצתה לומר "ותקימו תלמידים הרבה". להקים תלמיד, זה להסמך אותו כרב. טוב, למה אמרנו את זה?

שאלה – (בתיא לנצט) מה לגבי 'אור מְקִיף' ו'אור פנימי'?

מניטו: אבל, אור מְקִיף הוא בבחינת חסד, אף על פי שעוד לא זכה בו, הוא שייך לו. ואור חוזר זה בבחינת דין. מכיוון שהאור חוזר, מכיוון שאין מספיק זכות כדי לקבל אותו. יש שתי בחינות,

⁴⁸ ראו כוזרי מאמר רביעי "ורוח אלוהים מרחפת על פני המים רצונו במים האלה החומר הראשון בלי איכות אבל תהו ובהו" וראו עוד הקדמת הרמב"ן לפירושו על שה"ש "והן הויות הנכללים בשם מים במעשה בראשית" וראו 'הגיון הנפש' לר' חייא הנשיא (לייפציג תרכ"ה) עמ' 3: "כן תאמר על המים שהוא נאמר על הצורה ויהיה מים בלשון רבים ומה בלשון יחיד... ויהיה מים לשון משותף נאמר על הצורה ועל המים ממש ועל ענינים אחרים"

⁴⁹ לא מצאתי מקור מדויק אך להרחבת הרקע לדבריו של מניטו ראו זוהר חדש פד א שם נמנה השם מו"ם האחרון משבעים השמות. וראו עוד ב'אור יקר' (פירוש רמ"ק על הזהר) פרשת לך לך סימן כ"ג ד"ה 'והנה'.

ועל היחס בין "יקוו" לבין "קו" ראו זוהר בראשית יח א: "יקוו המים באורח קו...דהא מרזא דההיא נקודא קדמאה נפק כלא בסתימו" וראו עוד 'עץ חיים' 'היכל נקודים' שער 'שבירת הכלים' סוף פרק ז בהערת הצמח: "אין בה מוס היינו בינה כמנין אלהים".

ולהרחבה ראו 'סוד לשון' כרך א בטקסט שבין הערות 103-104.

אבל זה לא אותה הגדרה, זה לא אותה קטגוריה, כן, זו קטגוריה אחרת. ואחר כך נראה דיוק מה שלמדנו, אם נגיע... כל פעם זה אותו דבר - בהתחלה אני לא יכול ועכשיו יכול... (צחוק בקהל). וחוכמה היא, בבחינת 'אור ישר', ובינה היא הבחינה של 'אור חוזר'. נראה את זה אח"כ הייתה עוד שאלה אחרת? כן?

קהל: האם הכלי יכול לשנות את האור? למשל מ'אור ישר' ל'אור חוזר'? אם הוא נקרא, אור חוזר, יכול עדיין שתהיה לו מהות אחרת?

מניטו: לא, יש... לאחר שהוא התקבל?

קהל: לא...

מניטו: אה... לא התקבל. יש בכוחו של הכלי לרבות, להרבות - איך אומרים? - את האור מכיוון שלפי ההגדרה של "עץ החיים", והרב אשלג חזר על זה, החיבה היא, כמו שאמרתי מקודם, האהבה, הכוח של האהבה בין האור הפנימי, שכבר הכלי הכיל אותו ובהתחלת, התחלת, בשורש השורשים של כל הדורות, של כל העולמות - זה נקרא ה'רשימו שהיה בחל' והאור שהסתלק דרך הצמצום - יש בין האור שהסתלק והרשימו ההוא איזה אהבה עזה מאוד, אהבה, אהבה. מה? אחד אוהב את השני מכיוון שזה, איך אומר הפסוק? *זֶה עֵצָם מְעַצְמִי וּבִשְׁרָם מְבַשְׂרִי*, זה מובן, כן. ולכן הם רוצים להיפגש, להתאחד שוב. זה הכוח שמוביל את כל העולמות, כן.

הכוח שמקשר אפילו מרחוק-רחוק את האור שנסתלק, לרשימו שנשאר וזה כבר הדוגמה הראשונה למה שאנחנו מכירים - "אור פנימי", כן. ולכן הם רוצים להזדווג, זה לשון ה"עץ חיים". הם רוצים להזדווג, זה נקרא זיווג כשמזדווגים. אבל כל עוד שהכלי הוא כמחסום בין האורות האלו, אז זה נקרא 'זיווג דהכאה'⁵⁰ אחד מכה בשני וחוזר לאחורה. אז בלשון המתמטיקה, מה זה 'הכאה'? זה דווקא ריבוי. כשמכה אחד בשני, אז זה מתרבה, זה מובן? Multiplier בלועזית. ולכן, יש בכוח הכלי להרבות האור. מה קורה? כשאור ישר מתלבש באחוריו שלו עצמו, שזה נקרא 'אור חוזר', הוא מתלבש בזה ולכן יש איזה מין ריבוי, אבל זה לבוש. הריבוי הזה הוא לבוש. והלבוש מסתיר מה שהוא צריך לגלות. ושוב, ההגדרות הן מקבילות: 'אור ישר' זה חסד, זה נגלה, גילוי שכינה. כן. 'אור חוזר' זה דין, זה נסתר, הסתרת פנים. זה הלשון, הלשונות, הן מקבילות, כן. וסוף-סוף זה הנושא של סוד כתר-מלכות. כשמלכות הוא כתר מלמטה למעלה. כשמלכות הוא הכתר של ה'אור החוזר'. וזה סוד החידוש בחידושי תורה. מי ש... לומד תורה לשמה, הוא גורם חידושים בתורה, כי מי שלא לומד תורה לשמה, הוא מקבל, כשהוא מקבל-גמרנו, כן. מי שלומד תורה לשמה, יש בו רצון לזכות בתורה שלמד, וכל עוד שהוא לא זוכה, הוא דוחה כל מה שלא קיבל. ז"א שלא הבין. וזה גורם התלבשות בתורת הרב, של אי ההבנה של התלמיד וזה שורש החידוש. זה מספיק מובן?

אני ניסיתי, ככה להסביר את הצד החיובי של הדבר השלילי הזה. כן, של 'זיווג דהכאה'. עד ש'האור חוזר', וחוזר, וחוזר, וחוזר ודווקא ההכאה ההיא של האור שחוזר וחוזר, מזכך את הכלי, וזה נקרא 'ייסורים'. ולכן, כל מה שצריך לקנות, קונים דרך ייסורים. מה זה הייסורים? זה המכות האלו - "תקבל אותי", "תקבל אותי", "תקבל אותי" עד ש... זה מובן?

קהל: (בתיאור לנצט)- זה לא מובן למה זה חסד?, למה דווקא זה חסד?

מניטו: זה חסד מכיוון, שזה החסד של מחשבת הבורא. הבורא רצה לא 'נפשות בחסרון'⁵¹ אלא 'נפשות בשלמותן'.

⁵⁰ ראו פירוש 'פנים מאירות ומסבירות' לבעל הסולם על 'עץ חיים' לאר"י, 'פתיחה כוללת', אות ב. ובמפתח שם הפניה אל 'עץ חיים' שער טו פרק א, ושער לט דרוש טו. ועל הדואליות של אהבה ודחיה בזיווג דהכאה ראו 'תלמוד עשר ספירות' 'הסתכלות פנימית' חלק ב פרק י
⁵¹ על פי ברכת "בִּרְאָא נְפֻשׁוֹת רַבּוֹת וְחֶסְרוֹן..."

קהל: אבל, אפשר לומר שהאהבה היא ההגדרה של המשיכה של מין שבמינו.

מניטו: נכון, ברור. ז"א מה קרה? הקב"ה בבחינת 'מחשבת הבורא'⁵² ברא עולם שלם, כן. וצמצם אותו כדי שהעולם, בבחינת עולם הזה יזכה בעצמו בעולמו, בבחינת עולם הבא. ולכן מה שחסר לעולם מבחינת הצמצום זה הכתר שלו, זו ציפור נפשו שחסר לו. אז הוא לא יכול להתקיים בחיסרון הזה. הוא שואף לשלמות שלו. אז ההכאה ההיא, זו דווקא התגלות אותה שאיפה. ואני חושב שזה מסביר את הביטוי של תורת הנגלה: כל חפץ יקר שצריך לקנות - כדי לזכות בו, קונים דרך ייסורים. אתם זוכרים את המימרה בגמרא, כל המתנות שהקב"ה נתן לישראל כולם נקנים על ידי ייסורים⁵³ - זו תורה, עולם הבא וארץ ישראל, נכון. וזו לא בדיחה: זה נקרא - 'ייסורין של אהבה', כל עוד שהאהבה היא לא הגיעה ליעד שלה, אז זה דרך ייסורין. אני רוצה להוסיף משהו לפני שאני אשכח, פעם הסברתי את זה, אני לא יודע עד כמה זה נכון, אבל זה יכול להאיר את הנושא - סוף, סוף, במדע המודרני, לומדים שה 'יש' של המציאות של העולם הזה, זה לא מציאות מוחלטת, אלא זה מציאות בצורה, אני לא יודע איך אומרים את זה בעברית, אבל המושג הקבלי⁵⁴ זה 'מְטִי ולא מְטִי', 'מְטִי ולא מְטִי' בבת אחת - ז"א נותן ולא נותן, נותן ולא נותן, כן. בלועזית אומרים - Vibration (בעברית - הדחוד). כן, ז"א הקיום של העולם הזה, זה דווקא דרך אותו תהליך של 'אור ישר' 'אור חוזר' בבת אחת, כן. הסוד במקרא, לפי הסוד⁵⁵ זה: וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֵף עַל פְּנֵי הַמָּיִם זה מובן: ומפרשי המדרש הסבירו את זה: אם לא מְטִי - אז מת. הוא צריך לקבל חיות. ואם מְטִי - הוא מת מכיוון שהוא לא סובל, זה יותר מידי חזק. אז 'מטי ולא מטי' בבת אחת, נותן ולוקח בבת אחת וזה דווקא, את עצם המציאות של העולם החומרי, כן. ולא רק העולם החומרי גם העולם הרוחני. עד...עד ש...עד ש...הכלי מקבל את זה. טוב.

קהל: (גבריאלה בן שמואל) מבחינת התחתונים זה הרצוא ושוב? מבחינת מלמטה ולא מלמעלה....

מניטו: לא, זה אותו עניין. ז"א 'רצוא ושוב', רצוא - זה 'אור ישר' 'אור חוזר', רצוא 'אור ישר' ושוב זה 'אור חוזר', למה הסברתי את זה לפני השאלות שלכם?

אני זוכר דרך אותו לימוד של הרב נחמן מברסלב שזה קשור לעניין של האות וו שצריך לתקן את ה וו, ולתקן אותו מבחינת יוד, זוכרים את זה? היוד של "מים" יורד זה "מום", וזה סוד העולה, כן. אֶשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם, זה נקרא - "עולה". אז כשמשוהו בבריאה כבר הגיע לתיקונו הוא עולה, מכיוון שכבר הוא בבחינת "אשר אין בו מום", כן. זה מובן? זה ההבדל בין העליונות, הספירות העליונות, והספירות התחתונות. הספירות העליונות הן בבחינת 'אמת', אין שם שום מום, כן. כשזה יורד במציאות, דרך וו"ק, אז כבר המום כבר מתגלה. בריאה זה להִמָּם, אם אפשר לומר את זה, או לִמָּם, כן. ותכף זה קשור לעניין של המימך⁵⁷, אני לא יודע, ז"א מכיוון

⁵² הביטוי "מחשבת הבורא" או "מחשבת הבריאה" מבואר בהרחבה בספר 'תלמוד עשר הספירות' של הרב אשלג (מניטו הגדיר אותו "האר"י של דורנו") חלק א פרק א ב 'הסתכלות פנימית'. והשוו זהר חלק ב דף כ עמוד א: "בשעה שעלה במחשבה לפני הקב"ה לברוא עולמו, כל העולמות עלו במחשבה אחת, ובמחשבה זו נבראו כולם, הה"ד כולם בחכמה עשית, ובמחשבה זו שהיא החכמה, נברא העולם הזה והעולם של מעלה...וכולם ברגע אחד" ⁵³ מסכת ברכות דף ה עמוד א.

⁵⁴ ראו זהר בראשית דף טז עמוד ב וכן 'עץ חיים' שער 'מטי ולא מטי' וראו במיוחד הסבר קרוב לזה של מניטו ב'פתחי שערים' נתיב 'אורות דעקודים' פתח יד, פתח יח ובמיוחד בפתח כה: "בסוד מטי ולא מטי. וגם בחינת הסתלקות האור שהוא בסוד הסתלקות הנשמה למעלה אחר המיתה"

⁵⁵ ראו חגיגה דף טו עמוד א "נוגעת ואינה נוגעת"

⁵⁶ במדבר פרק יט פסוק ב.

⁵⁷ "לפי ספר יצירה, העולם נברא מאותיות האל"ף ב"ית של לשון הקודש. נאמר: "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ". "א"ת השמים, וא"ת הארץ" רומז שהשמים והארץ נבראו מעשרים ושתיים האותיות מאל"ף ועד ת"ו. בתחילה היו אותן אותיות בערבוביה, ב"תוהו ובוהו". ה', בבחינת יוצר, סידר אותן. כל דבר בעולם הוא גילוי של מתכונת מיוחדת של אותן אותיות, והשם המורה על הדבר הוא שם העצם שלו באופן דומה, שמותם הכימיים של חומרים שונים מורים על היסודות שהם מורכבים מהם. למשל, בבדיחות שאינה רק בדיחות, אפשר

שהבסיס של ה.. טוב. אז יש שתי מילים שלומדים אותן באותה דרך: המילה "אות". "אות" זו התגלות מחשבת הבורא דרך המציאות, זה "אות". מ- אלף ועד תו דרך הו"ו - "אות"⁵⁸. ויש גם את המילה "אמת". המהר"ל דיבר הרבה על זה⁵⁹, שזה גם כן מאלף עד תו, במציאות דרך המס, שהיא האות האמצעית של כל האלפא ביתא, כן, בסדר... אז צריך לקיים את האות של האמת, כלומר: צריך לקיים את האמיתות, להוריד את האמת במציאות, זה היעד של תיקון העולם, כן. לקיים את האמת, "כי חותמו אמת"⁶⁰ וכן הלאה, וכל זה ידוע. אז... כשהעולם לא מצליח להקים את המציאות של 'אמת', אז הוא נמצא בבחינה של 'בושה'. ב' – זה האות השנייה ושיך- זה לפני האחרונה, כן. ולכן במקום 'אות אמת', יש 'בושה'⁶¹. כך זה במקרא כן: וְלֹא יִתְבַּשְׁשׁוּ. וכשמגיעים מ-ב' ל-ש' אז אומרים לו 'שוב' וההפך. זה האור חוזר: ש', ו', ב' זה סוד התשובה, כן. זה ב...], זה 'הלך ושוב', זה בתיקוני הזהר⁶². טוב, עכשיו השאלה שלך...

קהל: מהו הגבול לכלי מסוים לאור? מה מידת האור לכלי?

מניטו: נכון, זו שאלה נכונה. זה כל עולם ועולם לא יקבל לא פחות ולא יותר ממה שמיועד לו ממחשבת הבורא⁶³. וכל עוד שכל האור הזה לא נקלט בכלי, יש תהליך של גלגולים, עד ש... זה לא פחות ולא יותר. אבל כל אחד קונה עולמו. מה זה עולמו? מה שהקב"ה חשב בשבילו. זה מובן? כן? זה.. הבנת? טוב.

קהל: האם אפשר להבחין הבדל בין 'אור ישר' ל 'אור חוזר' לבין זיווג, 'עזר כנגדו'?

מניטו: זה גם כן, זו דוגמה יפה. ז"א אם זוכה זה עזר, ואם לא זוכה, זה כנגדו להילחם, אומר רש"י. ובשתי הבחינות, שתי הבחינות הן חסד. כי אתם זוכרים מה שאמר רש"י על זה? המקרא אומר: אֶעֱשֶׂה לוֹ עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ. את זה אני זוכר שמעתי בע"פ מבנו של הרב אשלג, כן. המקרא אומר: אֶעֱשֶׂה לוֹ עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ ורש"י מוסיף מילה שהוא לוקח את זה מהמדרש "זכה עזר", "לא זכה כנגדו להילחם". לא, רש"י אומר ככה: "זכה עוזרתו", כן, "לא זכה כנגדו להילחם". אז לפי הפשט של רש"י הרגיל, נאמר המערבי-אירופאי, אם זכה אז היא עזר בשבילו, כן, עוזרת בית (צחוק בקהל...). אם לא זכה - היא כנגדו, להילחם נגדו, כן.

אבל לפי ההסבר של הרב אשלג זה אחרת לגמרי. אם 'זכה', זה בסדר, כן, היא עזר בשבילו כדי להתעלות, היא עוזרת אותו, באופן 'אור ישר' נאמר, ישר. 'לא זכה' היא על צדו כדי להילחם נגד יצר הרע, לעזור לו נגד יצר הרע. זה מובן? זו השקפה אופטימית של הזיווג דהכאה (צחוק)

לראות את ההקבלה בין הכינוי הכימי של המים, H₂O, לבין המילה "מים", פעמיים מ"ם ויו"ד אחת. והנה, יסוד המימן, H, קרוי בעברית מימן, דהיינו, מ"ם. (מתוך סוד לשון' כרך א פרק ו)

⁵⁸ ראו תיקוני זהר הקדמה דף יד עמוד א: "את וודאי במאי איתברכת ואיתמליאת באות ו... וביה איתעבדת אות" וראו עוד תיקוני זהר דף פו עמוד ב: "מאי את.. כל אתין לריבויא ודא א"ת אורייתא כלילא מ אלף ועד תיו" וכן ספר עבודת הקודש לר מאיר אבן גבאי (נמצא בספריתו של מניטו) חלק סתרי תורה פרק ד: "וזה סוד א"ת כלל כל האותיות.. שהיא כלל הכל" ובספר 'עשרה מאמרות' לרמ"ע מפאנו (היה גם הוא בספרייתו של מניטו) מאמר 'אם כל חי' חלק ב פרק כ

⁵⁹ ראו 'נתיבות עולם' נתיב האמת, מספר דיונים על אותיות אמת ומשמעותן.

⁶⁰ שיר השירים רבה פרשה א, סימן ט.

⁶¹ ראו מדרש אותיות דר' עקיבא: " ד"א את בש את שב"

⁶² תיקוני זהר דף כ עמוד ב, סוף התיקון החמישי

⁶³ השוו 'פתחי שערים' נתיב 'סדר הפרצופין' שער א: "והיינו סוד המדה והמשקל שניתן לכל פרצוף במספר פרטי הכחות שבו שהוא משוער ממש כפי מה שצריך לבריא שזה נעשה ע"י קו המדה מבוצד"ק דבמו"ס כשי"ת במקומו בס"ד וכל פרצוף יש לו מדה ומשקל מיוחד וכמה שינוים יש בין א' לחבירו כפי הצורך לפי שיעור מחשבה עליונה"

בקלה... כן. כי שני הצדדים, זה לחיוב : אחד, זה דרך אושר וכבוד והשני, זה דרך ייסוריך⁶⁴. אבל זה לטובתו גם כן. אני זוכר את זה מהרב אשלג כבר, כן?

קהל: 'אור ישר' ו'אור חוזר' [...] הקשר שיש לזה חידוש?

מניטו: יש התחדשות, ז"א יש ריבוי הצלם⁶⁵, ברור. הדוגמה, אם הבנתי את השאלה, הדוגמה היא ככה: כשקו של אור בא על ראי, כן, אז הכמות של האור היא כבר כפולה, מכיוון שיש הקו שבא והקו שחוזר. כן. יש התרבות של האור, זה סוד החידוש.

קהל: אבל הריבוי, אמרת קודם שהריבוי זה גם מסתיר [...]

מניטו: ברור, כיוון שיש עניין של התלבשות.

[הפסקה בהקלטה]

אז מי שהיה יהודי בזמן העבריים, זמן העם העברי, זה זמן הנבואה. היו יהודים שלא היו...אני משתמש במילים האלו כדי להסביר את זה. שלא היו עובדי עבודה זרה, שהיו מבינים שה' הוא האלקים, כן. עכשיו, בעולם היהודי, רק העברים בתקופה של היהודים, מבינים במה מדובר כשמדובר בה'. כי אין גילוי, אין נבואה, זה מובן, כן. אז בשכר שהיו יהודים בזמן העברים, יש עברים בזמן היהודים, כן, וזה עניין 'ריבוי הצלם'. אז 'אור חוזר', זה סוף-סוף סוד ההתלבשות, אבל ההתלבשות זה גם בצד החיובי - ריבוי הצלם - וגם בצד השלילי - זו סכנה של העבודה זרה. כי הם...אפשר להסביר את זה ככה: הפסוק שאומר בעשרת הדיברות: לא יהיה לך אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי, זה 'אלהים אחרים על פניי', יש אלהים אחרים על פניו, מה זה אלהים אחרים? זה לא האלוהים של האחרים, כן, אלא האלהים שהם מבחינת 'אחוריים' אם אפשר להסביר את זה ככה.

קהל: למה זה טוב?

מניטו: "למה זה טוב", טוב זו שאלה שאיננה שאלה.

קהל: [...]

מניטו: יש איזה רמז פה בשיעור שקדם לשיעור הזה. זה כשהרב הסביר את עניין של מיעוט הלבנה, כן. והוא אמר, לא הגענו עד לקטע הזה והוא אמר, זה מהגמרא עצמה, שבשכר שקיבלה את המיעוט, את הצמצום כדי שהעולם יכול היה להתקיים, אז במקום החלק של האור שהצטמצם, יש ריבוי של הכוכבים, ז"א ריבוי הפרטים. וזו הסגולה של הלבנה. הסגולה של הלבנה, זה כוח החידוש דווקא, ריבוי הפרטים. ולא נתתי תשובה מספקת, כן. ה'אור ישר' זה בחינת 'אמת', ה'אור חוזר', הוא בבחינת 'מציאות'⁶⁶, כן. ומה שאני, כאילו אני מסביר, שבכל עבודה זרה, ובעבודה זרה, יש איזה חלק של אמת, כן. זה מה שאומרת הגמרא⁶⁷, יש ניצוץ של קדושה בכל עבודה זרה. וכל עוד שהניצוץ הזה הוא חי, המיתוס של אותה עבודה זרה, הוא חי גם כן. יש 'מיתוס', בלשון רבים איך אומרים את זה?

⁶⁴ ראו הסבר נרחב על תפקיד הייסורים במאמרו של הרב אשלג (בספר קול התור, אסופת מאמרי הרב אשלג שהיה בספרייתו של מניטו) במאמר מהות הדת ומטרתה בפסקה: 'ב' דרכים דרך הייסורין ודרך התורה'

⁶⁵ על פי בראשית רבה פרשה יז סימן ב ויבמות דף סג עמוד ב: "ממעט את הדמות.... כי בצלם אלוהים עשה...." וראו לעיל הערות 13-15

⁶⁶ ראו דיון נרחב בסוגית האמת והמציאות בקשר ל'אלהים אחרים' בשכתוב שיעורים על שערי אורה מדת תפארת שיעורים 27 ו 34. שם בשיעור 49 מדגיש מניטו פן אחר של החלוקה בין אמת למציאות: "והחלוקה בין י', ה' ו-ו', ה' זה החלוקה בין הנסתרות והנגלות, בין עולם האמת ועולם המציאות, עולם ההכרח ועולם הבחירה."

⁶⁷ אולי כוונת מניטו לגמרא ביומא דף סט המתארת את ביטול יצר עבודה זרה: בתגובה לתפילה לביטולו ירד מהשמים פתק "אמת" וכשבוטל היצר, הוא יצא בדמות זיק אש מקודש הקדשים – כלומר יצר ע"ז הוא ניצוץ מקדש הקדשים.... וראו רסיסי לילה אות יג וביתר פירוט באורות הנבואה לראי"ה: "מאז שבטל יצרא דעבודה זרה נסתלק כוח החיים הרענן של יסוד האהבה האלוהית מן העולם"

קהל: מיתוסים

מניטו: מיתוסים, כן. יש מיתוסים שכבר אינם חיים. מכיוון שהניצוץ נילקח כבר על ידי ישראל. וזה גרם למיתו של המיתוס ההוא, כך טוענים הגויים: הם הורגים את... הם מורידים את "מיתוסינו" (צחוק בקהל) זה הפחד של הגויים, כן. זה התחיל באברהם אבינו, הוא היה הורס את....

ואז התיקון של העבודה הזרה, זה לא הריסת ה, איך אומרים? הריגת הקודש שיש בה יותר מחול בטומאה ההיא, צריך להציל את הניצוצות האלה, כן? אלא ייחוד המידות. כשמגיעים לייחוד, אז מתעלים למדרגה של 'האור הפשוט', וכל הסכנה של העבודה הזרה מתבטלת. וזה סוד ה'הנה' הוא האלקים. כל עוד שאנחנו בצד ההפוך, זו עבודה זרה. ה' הוא האלקים אפשר להציל את כל הלבושים האלו, זה מובן?

קהל: זה ניסיון?

מניטו: מה זה ניסיון?

קהל: העמדה בניסיון?

מניטו: לא הבנתי את השאלה

קהל: זו העמדה בניסיון? מלכתחילה היה אור פשוט ואנחנו צריכים לחזור לזה.

מניטו: כן...אה...מלכתחילה היה 'אור פשוט' בבחינת חסד גמור, אין עוד קניין. ולכן מחשבת הבורא עוד לא התקיימה. כי מחשבת הבורא לא מסתפקת ב'אור דחסדים', הבורא רוצה שהבריאה תקנה בזכותה את האור הזה, אז מחשבתו מתקיימת. מכיוון שהוא רוצה, באמת, לברוא זולתו. זה ההבדל העצום שיש בין הנצרות והיהדות, כן. ואצל הנצרות, איך אומרים, הזכות זה רק ודווקא בחינת החסד כדי לקיים מחשבת הבורא. אבל זו טעות. מחשבת הבורא היא יותר בבחינה של מידת הדין מבחינה של מידת החסד.

אני לא יודע אם הסברתי מספיק, כן. כי הוא רצה לברוא בריאה, ברצינות! כן, לא בהשאלה. כל עוד שזה בבחינת חסד, זה בהשאלה. אז צריך לעבור דרך השלב של מידת הדין כדי שלחזור לחסד בקניין. ואז מחשבת הבורא מתקיימת⁶⁸. אמרנו פשוט... זה מובן?

ולכן כל השלבים התחתונים של התפשטות העולמות זה דין. צריך לרדת דרך הדין כדי להעלות שוב, לחסד העליון. ואנחנו, לפי המקובלים, זה כמעט דעת כולם, אנחנו בשלב האחרון של עולם התפארת. אנחנו בשלב של היסוד, כמעט בסוף החצי השני, החצי האחרון של יסוד⁶⁹. זה כבר כבר-כבר, כמעט נגמר, כל העניין הזה של ירידה דרך הדין. והיה לנו מזל כן, אם הדין הקשה זה רק מה שסבלנו, דיינו. הבנתם?

ואחר כך עולים למדרגות של...אבל בינתיים יש קניין וקיום מחשבת הבורא האמיתית. זה מה שאמרנו מקודם: כל עולם של חוכמה ובינה זה עולם שהיה בבחינת 'תפארת' ו'מלכות' ושעלה בקניין. זה מובן? סוד יוד קה וו קה - "יהיה", כן. הייתה עוד שאלה? אה כן...דניאל?

קהל: (ר' דניאל אשכנזי ז"ל אחיו של מניטו) יש לי שאלה על הטקסט שהרב אומר פה: "ואור החוזר הוא מתחזק ועולה..."⁷⁰

⁶⁸ ראו שלי"ה תורה שבכתב פרשת בראשית אות ט וכן בתלמוד עשר ספירות חלק א פרק א בתחילת 'הסתכלות פנימית'

⁶⁹ ראו פירוש הגר"א לספרא דצניעותא פרק ה "ודע שכל אלו הימים הן רמז לששת אלפים שנה שהן ו ימים וע"פ שאמרו בראשונה הוצבר" וביאור דבריו בספר חשבונו הגאולה לרב שבילי ירושלים תשכ"ב (נמצא בספרייתו של מניטו)

⁷⁰ הראי"ה, 'אורות הקודש', חלק א, פסקה נה

מניטו: איפה? באיזו שורה?

קהל: שורה אחת לפני סוף העמוד

מניטו: סוף הקטע הראשון? הקטע השני?

קהל: כן, שלוש שורות...כן, שלוש שורות: "והאור החוזר הוא מתחזק ועולה מרחיב לאט את צעדיו"

מניטו: אה, כן, כן, "והאור החוזר הוא מתחזק ועולה מרחיב לאט את צעדיו....."

קהל: האם נוכל להבחין בין קיום "אור חוזר" לדינמיות שלו? זה מה שאנחנו יכולים לקבל אחרי הכול, כשהוא אומר: "מתחזק ועולה", זה הוא מתכוון לדינמיות?

מניטו: כן, ז"א למאמץ של הבריאה לעלות, להתעלות, כל המדרגות. הוא של 'האור החוזר'. מדבר פה בנפש, כן. ביתר דיוק בשכל, לפי הקטע של הרב. אז כך הסברנו בשיעור הקודם, הבחינה של 'אור ישר' בשכל, זו נבואה, זה ניתן מלמעלה למטה בבחינת 'פשוט', ואיך אמרנו כבר: 'חופשי'. אבל כשנפסק המומנט הזה של 'התפשטות של אור ישר', ואנחנו נמצאים במומנט השני, של ההתאמצות השכלית כדי לעלות מהשלב האחרון של התפשטות האור, המציאות של התפיסה הגופנית שלנו, להתעלות לסיבות הקדומות, להתעלות לשורש השורשים, אז צריך להתעלות מדרגה לדרגה. ופה הרב הוא רוצה להסביר, אם הבנתי היטב, ההבדל בין הקלות של האמונה הפשוטה, מכיוון שהיא בבחינת, בחינת הנבואה, האור ישר שיוצא מלמעלה. והקושי של האמונה השכלית, שהיא צריכה לעבור כמה ייסורין תמיד...למה? מכיוון שבכל מדרגה ומדרגה כשהיא עולה, יש לה פרשת דרכים והיא יכולה להתאבד מכל הרוחות. זה מובן?

הוא ממשיך, הוא ממשיך ואומר שצריך שני כוחות יחד - זה נקרא 'כוח החוכמה' ו'כוח הבינה'. אני חושב שדווקא פה, הגענו לנקודה שהגענו בשיעור הקודם. יש עוד שאלות על הנושאים האלה?

קהל: מה ההבדל בין הדרגה העשרים ושש לדרגה החמישים שערים?

מניטו: כן, כל עניין של החמישים שערים, זה בעולם הבינה. אבל המספר עשרים וחמש, עד עשרים ושש זה כולל את כל ההווה. נאמר בקצרה. כן, יש חמישה עולמות, כן:

- העולם השייך למדרגה שנקראת 'כתר', זה נקרא עולם דא"ק
 - העולם השייך למדרגה שנקראת 'חוכמה', זה נקרא 'עולם דאצילות'
 - העולם השייך למדרגת בינה, זה נקרא 'בריאה', 'מחשבת הבריאה'.
- זה מבחינת עולם הבא, עולם בתיקונו. כמו שהיה במחשבת הבורא, צריך לעלות לזה.
- העולם השייך למדרגה של תפארת, ונקרא - 'עולם היצירה'
 - והעולם השייך למדרגה של מלכות, הוא נקרא 'עולם העשייה'.

לכן יש חמישה עולמות. זה מובן? טוב. אז כל עולם ועולם יש לו גם כן חמש המדרגות שלו...זה מובן?

אז חמש כפול חמש זה עשרים וחמש. אז הבריאה צריכה לעלות ממדרגה למדרגה: מהמדרגה הכי תחתונה למדרגה הכי עליונה של כתר דכתר, כן? כדי להגיע למדרגה שמשם רבינו הגיע, שזה נקרא "פנים אל פנים", זה מובן?

אולי בקצרה אני אחזור על הפסוק הזה, כי זה פסוק יפה. מה אמר אברהם אבינו לשני נערינו שהיו, אליעזר וישמעאל? שָׁבוּ לְכֶם פֶּה עִם הַתְּמֹר, בְּעוֹלָם הַחֹמֶר, וְאַנִּי וְהַנֶּזֶר, שְׁזֶה יִצְחָק וְלִנְיָה

עַד-כֵּן וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁבָּח אֱלֹהֵינוּ.⁷¹ וגם שלא אשכח להסביר את סוף הפסוק. שהתגלות של ההווה היא התגלות למעלה מהחומר, אבל יש התגלות ששייכת לחומר ונקראת "אלקות". אז הגויים יכולים להגיע רק למדרגה של הקדושה שנקראת אלקות. והגימטריה של אלקים זה שמונים ושש. ולכן מגיעים עד 85 שזה פה, שְׁבוּ לָכֶם פֹּה, 85. פנים אל פנים עם האלקות 86. וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁבָּח אֱלֹהֵינוּ עַד כֵּן - זה עניין ההווה, 25, "פנים אל פנים" ל 26. זה מובן?

טוב, זה פשוט הסוד של הפסוק, לפי ההסבר של המהר"ל, מכיוון שמי ששייך לעולם החומרי לא יכול להגיע רק למעלה של האלקות. ופה הכוזרי חזק מאוד. אין התגלות הווה, רק לישראל, לאומות העולם יש התגלות של האלקות.⁷² ואלקות זה כוחות הטבע. האלקות זה מה שהם אומרים - האלוהים שלהם. זה מובן? וההתגלות של ההווה היא מיוחדת רק לישראל. זה מה שכבר אברהם אבינו אומר גם לאליעזר וגם לישמעאל גבי יצחק: "וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁבָּח אֱלֹהֵינוּ עַד כֵּן", אח"כ: "וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁבָּח אֱלֹהֵינוּ". אז השאלה היא למה דווקא, המילה "פה", בעברית ו"כה" בעברית, כותבים אותה בהא' ולא בוו'? אפשר גם בוו', מה ההבדל לפי הסוד? כן, למה דווקא 25? 85? ולא 26? 86? אפשר לכתוב גם כן "פ"ו בוו', ו"כ"ו בוו', למה דווקא בלי?

אז זה מורה שיש בורא, יש מדרגה עליונה מהבריאה. הבריאה יכולה להגיע רק ל- 25, רק ל- 85. והמדרגה של 'פנים אל פנים', זו המדרגה היותר עליונה. זה מובן? אם זה היה כתוב כ' ו' או פה' ו', זה היה מינות לגמרי. אתם מבינים את ההבדל, כן? נשאר את ההבדל בין קדושת למעלה מקדושתכם.⁷³

קהל: עם ישראל מגיע עד סופו של [...]

מניטו: מה? מה זה סופו של [...] איך תסביר את זה?

קהל: עם ישראל מגיע עד "ותחסרהו מעט מאלקים"

מניטו: אה...טוב, דרך מה שאתה אמרת אני אמשך בשאלה. אבל עניין של 49, 50 זה בעולם הבינה, כי שער החמישים זה כתר דבינה.⁷⁴ אז זה אותו דבר: וְתַחֲסֶרְהוּ מֵעֵט מַאֲלָקִים⁷⁵ אפשר להגיע עד מ"ט שערי בינה והשער ה 50, מקבלים, מקבלים, אם מגיעים, מקבלים מהעליון. וזה סוד העומר, כן. ספירת העומר זה 49 יום והיום החמישים זה שבועות - לא אומרים ברכת העומר מכיוון שמקבלים כמתנה, על, זה אותו פרינציפ נאמר. ומי שסופר היום החמישים, הוא שולל את ההבדל בין 25 ל- 26. כן, זה מה שקרה לנוצרים, ב"פנטקוטה" שלהם, נכון? זה בדיוק מה שקרה.

אז "וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁבָּח אֱלֹהֵינוּ" זה עניין חשוב כשלעצמו, זו ההגדרה של המיסטיקה האמיתית. המיסטיקה האמיתית יש זמן של התבודדות אבל חוזרים, נְשַׁתְּחֻוּהָ, אבל לא נשארים שמה - וְנִשְׁבָּח אֱלֹהֵינוּ, ולכן אברהם אבינו כבר שלל את כל השיטות האלו של התבודדות אינסופית. הוא שלל את זה. מוצאים את זה אצל, מה שקרה מאליעזר. אליעזר זה סוד כן, אליעזר של אברהם אבינו. זה ממש משהו מסתורי, סוף סוף זה מה שנתגלה בהיסטוריה, מדמשק דווקא, ושהיו קוראים לזה ביוונית - גנוסיס, זה תורתו של אליעזר, כן. איך אומרים אגנוסיס? או גנוזיס?⁷⁶

⁷¹ בראשית פרק כב פסוק ה.

⁷² ספר הכוזרי (הוצאת אבן שמואל דביר תשל"ג) מאמר רביעי אות י"ז

⁷³ מדרש ויקרא רבה פרשה כד סימן ט.

⁷⁴ ראו 'שער הכוונות' למהר"ו, (הוצאת וידבסקי תשמ"ח) עמוד רד: "ולכן הכתר של ז"א נקרא שער החמישים של בינה כנזכר בספר התיקונים"

⁷⁵ תהילים פרק ח פסוק ו.

⁷⁶ מניטו התייחס מספר פעמים לזרם דתי/פילוסופי זה שתחילתו ככל הנראה מקבילה לתקופת תחילת הנצרות. ראו לדוגמא: "השאלה העומדת מאחורי דבריך היא האם קורה משהו במהלך השתלשלות העולמות-תיקון העולמות, או שמא מדובר רק בתהליך מכני, אינסופי, ושום דבר אינו קורה. התפיסה השנייה קשורה לתפיסת

קהל: גנוסיס

מניטו: גנוסיס, כן.

קהל: אני לא הבנתי את ההפרש בין סוף הפסוק לבין מה שדברנו, על מה שכתוב "נשתחוה ונשובה אליכם". כאילו מי שמגיע למדרגה כ"ה אז הוא מתבודד ו...

מניטו: לא. דיברתי אולי קצת יותר מהר אבל אולי יש לך בעיה אישית אני לא יודע. אני חוזר לנושא, פרטית לא אישית.

יש איזו נטייה למיסטיקה כאילו לצאת מן העולם ולחיות חיי התבודדות עם הבורא, אבל כל הזמן. כן ולא חוזרים למציאות של העולם. אז הפסוק הזה שולל את זה. זה המיסטיקה של הגויים שהתורה לא אוהבת את זה. כי כל עוד אנחנו צריכים לחיות בעולם, יש סיבה לזה שאנחנו צריכים להשלים את התיקון. ואם מדובר באיזה צדיק שהגיע לגמר התיקון, לעזור לאחרים כדי להשלים את התיקון, אז אין דבר כזה התבודדות אינסופית. התבודדות צריך כדי, איך אומרים, לאורר את הנשמה, כן וזו שעת התפילה. בשעת התפילה אנחנו נמצאים בעמידה, "פנים אל פנים" - אֶדְגִּי שְׁפָתַי תִּפְתָּח, כן?, אח"כ חוזרים לעולם: נְשַׁתְּחוּהָ וְנִשְׁבָּהָ אֲלֵיכֶם, עד גמר התיקון.

מספרים במדרש על חנוך. חנוך היה צדיק גדול והקב"ה שלח אותו לעולם כמחנך, זה השם שלו, כן. והפסוק אומר: אֶת הָאֱלֹקִים הִתְהַלֵּךְ חֲנוֹךְ? תזכירו לי.... וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוֹךְ אֶת הָאֱלֹקִים וְאֵינְנוּ פִי לָקַח אֹתוֹ אֲלֵקִים, כן. מכיוון ורש"י מסביר, היה קל בדעתו להרשיע ולכן הקב"ה בחר שיבוא צדיק ולא רשע. כן. מה ההסבר של זה? שחנוך היה איזה מין צדיק, מאותו סוג של בית נח עצמו כן - אֶת הָאֱלֹקִים הִתְהַלֵּךְ נֹחַ, שלא היה ביכולתו להיות עם בני האדם, כדי לחנך אותם. אז הוא בחר בהתבודדות. אם היה ממשיך להיות בתוך העיר, ייתכן מאוד וזה הרמז של רש"י, שהיה מגיע להיות רשע ולכן הקב"ה בחר לקחת אותו צדיק ולא לחכות עד שירשיע. והיה צדיק! אבל באותה בחינה, שדווקא התרופה שלו זה ההתבודדות מבני אדם. צריך להבין את זה דווקא. כי זו הצרה של התקופה שלנו, כן. צריך התבודדות, אבל מעט מאוד מצליחים לצאת מההתבודדות, מבחינת נְשַׁתְּחוּהָ וְנִשְׁבָּהָ אֲלֵיכֶם, טוב, כן. זה פחד מהמשימה, לא מהמציאות, מהמשימה של הצדיק. אז יש איזה הסבר של אותו מדרש, שהקב"ה אמר לחנוך אני לא צריך כוכב נוסף בשמיים, אני צריך חנוך על הארץ. אבל אם אתה רוצה להיות כוכב, בוא כבר, ועבר מן העולם, איננו, זה מובן?

קהל: [...]

מניטו: זה העניין השני, ברור. ויש איזה רמז ככה, אבל אומרים את זה ככה, דרך אגב, כן. כי "משה" זה אותיות "השם" למפרע. משה זה אותיות "השם" למפרע. זה בבחינת 'אור' וזה בבחינת 'כלי'. אז כשהכוונה להשם - זֶה אֱלִי וְאֶנְהוּ,⁷⁷ ויש 'זה ק(כ)לי ואנוהו'.

(הפסקה בקלטת)

טוב אז קצת פחות קשור לקבלה, אבל.. כהכנה לשבועות והנושא הוא הקדושה. אז דרך המשפטים הראשונים אני אנסה להגדיר את הנושא ואחר כך נמשיך בעניין. אז הכותרת היא: "הפרישות והדרך הממוצעת".⁷⁸ ולמה הגדרתי את זה כנושא של הקדושה? מכיוון שאתם זוכרים בספר ויקרא, דווקא בהתחלה בפרשת קדושים, אז הפסוק אומר: קְדָשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי

הזמן המעגלית, המביאה לייאוש. בעולם הגנוסיס, למשל, יש מושג של אל המשחק, בונה והורס ללא סוף, מין מנגנון הפועל ללא סוף. כל זה זר לחלוטין לעולם היהדות ("סוד מדרש התולדות כרך ג נאצלים ונבראים) וכן.

⁷⁷ שמות פרק טו פסוק ב

⁷⁸ 'יאורות הקודש' כרך ג, שער 'דרך הקודש', סדר שלישי: 'פרישות

, פסקה א

הנה אלקיכם.⁷⁹ ויש מחלוקת בין הפוסקים הגדולים, אם יש מצווה מיוחדת של הקדושה, וזה דעת רוב המפרשים, תראו ברש"י: קדשים תהיו - "פרושים תהיו". לכן זה קשור לנושא שלנו. לפי ההגדרה של הרב פה, ואני לא זוכר, לא יודע, אם זה ההגדרה של הרב עצמו או של הנזיר.

אבל בכל אופן, זו ההגדרה של הספר. הפרישות מורה על הערך של הקדושה, על המידה של הקדושה. ואני חוזר על המחלוקת שיש בין המפרשים, אם הקדושה היא מצווה מיוחדת בין תרי"ג המצוות של התורה, או אם זה מידה מיוחדת, מידה מסוימת של נטייה לקדושה? אבל שזה שייך למידות ולא למצוות, האם הנושא הוא מספיק ברור? כן.

יש ערכים שנקראים מידות - להיות צדיק, להיות טוב, להיות בעל חסד - ויש מצוות. אז אנחנו מוצאים בתורה פסוק שאומר: קדשים תהיו, וצריך להבין אם זה מצווה ממצוות התורה, אחת מתרי"ג המצוות או אם זה אזהרה? או אם זה לא רק אזהרה, גם הבטחה, נראה את זה אחר כך. אבל הנושא פשוט מאוד. אם צריך למנות את המצווה של הקדושה כאחת מהמצוות, ומהי ההתנהגות של אותה מצווה? או אם זה עניין של אזהרות של התורה - להיות טוב, להיות קדוש וכן הלאה.

ובמחלוקת האם יש שתי עמדות, לפי דעתי, קוטביות, כך אומרים, של הרמב"ן שאומר שזו מצווה מיוחדת והוא מסביר איזו מצווה היא - הפרישות מן העריות, לפי הרמב"ן. גם רש"י אומר שזו מצווה מיוחדת, הפרישות מן העריות. הרמב"ן חוזר על זה ומוסיף שיש כלל בתלמוד "קדש את עצמך במה שמותר לך". ז"א לפי הרמב"ן, זו מצווה מיוחדת, יש איזה שטח של התנהגות שלפי התורה זה, נאמר ניטרלי, זה מותר. והמצווה של הקדושה זה להחמיר על עצמו, דווקא באותו תחום שהתורה התירה, את ההתנהגות שלנו. יש עוד שיטות אחרות...

אבל בניגוד לזה, הרמב"ם אומר בפירוש ב'ספר המצוות' שיש כללים כאלה, אזהרות של כלל התורה. ואי אפשר למנות את זה כמצווה מיוחדת מן התורה, אתם מבינים את הנושא?

אז אני אתחיל במה שאומר הרמב"ם, דווקא. ב"ספר המצוות" יש לו 13 שורשים של הגדרות מה זה מצווה מדאורייתא, מה זה אין מצווה מדאורייתא ובשורש הרביעי הוא אומר שאין ראוי למנות הציוויים הכוללים התורה כולה. לפי דעתו, יש פה הרבה פסוקים, כולל הפסוק הזה של קדשים תהיו, שאי אפשר למנות אותו כמצווה מיוחדת מתרי"ג המצוות מכיון שיש בו ציווי כולל של כל התורה, זה מובן? והוא אומר את זה ככה, בצורה בוטה לגמרי:

"וכבר טעו בשורש הזה גם כן. עד שמנו קדשים תהיו מצווה מכלל מצוות עשה ולא ידעו שאמרו, מפני שהתורה אמרה: קדשים תהיו, 'והתקדשתם', 'והייתם קדושים', עוד פסוקים דומים הם ציוויים לקיים כל התורה כולה".⁸⁰

אם כן, יש לנו דעה ראשונה של כמה פוסקים, שיש מצווה מיוחדת של הקדושה. ואני לא רוצה לומר מתקשים להגדיר איזו מצווה היא, מכיון שהם נותנים תשובה לזה. בד"כ זו פרישות, זו לשון המדרש שמביא רש"י, ובעיקר פרישות מהעריות. זה מובן? לפי הקונטקסט של הפרק, בפרשת "קדושים", רואים שיש איזו נטייה לזה, כן. והדעה השנייה, זו הדעה של הרמב"ם, שזו אזהרה כוללת שלא מדובר במצווה מיוחדת, וזו שיטה אחרת לגמרי, זה מובן? ואתם יודעים כבר שהנושא הזה קשור לנושא עוד יותר כללי. שבד"כ אצל הפוסקים יש וויכוח, מחלוקת, איך להגדיר פסוק זה או אחר. אם זו מצווה, ציווי, אחת מן המצוות "עשה" או "לא תעשה", או אם זו בשורה, או אם זו הבטחה.⁸¹ אני לא חושב שצריך לקחת דוגמאות. רק אני מקדים את ההסבר של הרב על הנושא הזה. כשהתורה מדברת בלשון עתיד, למשל: קדשים תהיו, גבי הכלל - זו בשורה, וגבי הפרט - זה חיוב. אנחנו מתרגמים את הלשון העתיד של, למשל קדשים תהיו

⁷⁹ ויקרא פרק יט פסוק ב

⁸⁰ 'ספר המצוות' לרמב"ם, שורש רביעי.

⁸¹ ראו ספר 'עשרה מאמרות' לרמ"ע מפאנו מאמר 'חיקור דין' חלק רביעי פרק ט

כציווי, מכיוון שהתרגלנו. ואחר כך הרב מסביר ב"אורות"⁸², התרגלנו בגלות, לקבל את מרות התורה, נאמר, דרך החיוב, מכיוון שזה הממד של הפרט, כשהפרט מקבל את גילוי התורה, הוא שומע את זה כצו, כחיוב, כציווי. אח"כ אני אסביר עוד.

מכיוון שבגלות שכחנו את חיי הכלל, והיינו חיים את חיי הפרט יותר מחיי הכלל ולכן הצד השייך לפרט, היה יותר עמיד אצלנו. אבל כשהתורה מדברת, כדי לבקש ממני מה צריך לקיים, כדי להיות 'צדיקים', נאמר, ואח"כ אני אוסיף - 'קדושים', לפי הפסוק של קדושים תהיו, אז היא משתמשת בלשון עתיד. לשון עתיד, זו לשון בשורה, זו לשון הבטחה. אפשר להגדיר את זה ככה, באופן פשוט - אם אתם באמת 'ישראל', אז אני מבטיח, אני מבטיח לכם שתתנהגו ככה - זו בשורה. זה מובן? אבל כדי להיות שייך לאותו ישראל, כל פרט ופרט צריך להשוות את הזהות שלו לדגם הזה שנקרא 'ישראל'. לכן, הפרט מקבל בממד של ציווי מה שהכלל מקבל בממד של בשורה, זה מובן? כן. זה לפי פשטות הדברים. אני יכול להוסיף הסבר, קצת יותר פילוסופי, נאמר, איך אומרים? פילוסופי או פילוזופי? כל פעם אני שוכח... שניהם רעים (צחוק בקהל)

וזה קשור גם להסבר של הרב, למושגים שלו, ז"א זה צריך להבין. אנחנו כל כך רגילים, שלא רואים את הנושא. למה דווקא התורה מקשרת, איך אומרים, מדברת **לבני** ישראל ולא לישראל סתם: **דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**. כי התורה מדברת אל בני ישראל, כאומה, ולכן העידן של המצוות מתחיל ביציאת מצרים, היום הַזֶּה נִהְיֶיתָ לְעָם⁸³. ז"א, שכל עוד היינו בתקופה הראשונה של האבות, אז אין מושג כזה 'בני ישראל', מכיוון שאין עוד כלל, אומה, חברה, שמקבלת את התורה בבחינת מצווה. וזה אותו עניין. בתקופת האבות, לא מדברים על מצוות, מדברים על מידות. ההתנהגות של האבות הייתה התנהגות לפי הערכים של התורה, אבל לא בממד של הציווי, של החיוב. לא היה דבר כזה לצאת מידי חובה, זו הייתה התנהגות שלהם. ולכן, דווקא לאומה של צאצאי האבות שנקראים 'בני ישראל', ניתנה התורה כחוקה, כצו. כן, זה מובן?

פעם הסברתי את זה לפי הפסוק הפשוט מאוד, שייטכן שזה ככה בכל העדות. אני זוכר רק בעדה הספרדית היה מנהג כזה, הפסוק הראשון שהתינוק היה לומד בעברית זה היה: **תֹּרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מִוֶּרְשָׁה קְהִלַּת יִעֲקֹב**⁸⁴, זוכרים את זה? גם אצל האשכנזים אני חושב, כן. והפסוק אומר- תורה ציווה לנו, מורשה, קהילת יעקב. השאלה הראשונה היא - למה דווקא מִוֶּרְשָׁה קְהִלַּת יִעֲקֹב ולא יצחק ולא אברהם? טוב, זה נושא אחר, רק בקצרה: מכיוון שעם ישראל מתחיל מיעקב. זה ההסבר ההיסטורי, מאברהם יצא גם ישמעאל, מיצחק יצא גם עשיו. אבל זה קשור לנושא של 'איחוד המידות'. אברהם זו מידה מיוחדת, מידת החסד, ויצחק זו מידה מיוחדת, מידת הדין. יעקב זה 'איחוד המידות', זו מידת האמת. ולכן עניין התורה מתחיל בגילוי כחוקה של ציוויים דווקא בקהילת יעקב. אבל, יש עוד דיוק: **תֹּרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה**, עד משה רבינו, אותה התורה הייתה בבחינת מידות, יש הרבה מקורות שאומרים שהאבות שמרו את המצוות⁸⁵.

פעם למדתי איזה דיוק על זה, "שִׁמְרוּ אֶת הַמִּצְוֹת" ז"א במשמעות של "יין המשומר". ז"א זו הייתה איזו מן תקופה של הקדמה. אבל התורה, מבחינת תורה, מבחינת **צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה**, וזה החידוש של משה רבינו, דרכו התורה צוותה. זה מובן, כן? עם מִוֶּרְשָׁה קְהִלַּת יִעֲקֹב. וזה קשור לנושא הראשון.

ולכן כשהתורה מדברת לאומה, כאומה, היא מדברת כתעודת-זהות, הנה ה'תעודת זהות' שלכם. ואם אתם באמת שייכים לאותה זהות, אז אני מבטיח לכם שסוף סוף תקיימו אותה. זה מובן? זה ממש, ממד של בשורה, של הבטחה. אבל מה זה אומה? זה סוף סוף מכלול של אנשים פרטיים, וכל אחד במעלה שלו, וכל אחד בדרגה שלו. אז, כשהפרט מקבל, שומע, אותה

⁸² 'אורות', 'למהלך האידיאות בישראל', פרק ד'

⁸³ דברים פרק כז פסוק ט

⁸⁴ דברים פרק לד פסוק ב

⁸⁵ ראו 'ומא דף כח עמוד ב, רמב"ן בראשית פרק כז פסוק ה וראו 'סוד מדרש' כרך ז הטקסט ליד הערה 702

בשורה השייכת לכלל, אז הוא שומע את זה כחיוב, כציווי. ציווי למה? לתקן את עצמו, כדי להיות שווה, כדי להיות באותה מדרגה של הכלל הזה שנקרא 'ישראל'. ומיד הוא זוכה באותה הבטחה, באותה בשורה. זה מובן?

זה דומה מאוד לעניין של התפילה. כשאנחנו מתפללים, אנחנו מתפללים כדי לבקש איזו ברכה, כדי לקבל איזו ברכה. כן. ויש הרבה, הרבה הבטחות של ברכות השייכות לישראל בתורה. למה זה לא מתקיים? למה צריך להתפלל כדי לקבל את ההבטחות שכבר ניתנו לעם ישראל, לפי התורה? למה צריך להתפלל? אז זה שוב ההבדל בין ההבטחות ניתנו לכלל וכשזה יקום לגבי הפרט, הפרט צריך להשוות את עצמו לאותו כלל שקיבל אותה הבטחה. אם הוא זוכה הוא מקבל, אם הוא לא זוכה הוא לא מקבל. כל עוד שלא זכה הוא לא מקבל. אע"פ שהבטחה ניתנה, צריך להיות את הישראל הזה, שקיבל את ההבטחות, כדי לקבל את הברכות. זה מובן? זה נושא גם כן קשור.

אז ההסבר הפילוסופי שאפשר להוסיף באותו כיוון, ככה: שאם איזה נפש הוא רגיש לאיזה ערך, הוא, איך אומרים, הוא מכיר בערך הזה, זה אפשר לסמוך עליו, שסוף-סוף יקיים אותו⁸⁶. זה הנושא של עם ישראל. למה הצו דווקא ניתן בבחינת בשורה? מכיוון שאם אני מסוגל לשמוע במה מדובר, אז זה סימן ששייך לי. אבל דווקא מכיוון ששמעתי את זה וקיבלתי דווקא את השמיעה, אז זה סימן שסוף סוף זה יגיע. זה אותו הסבר במישור קצת אחר. זה מובן?

ייתכן, עכשיו חשבתי על זה, שזה עוד משמעות של שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אִם שְׁמַע תִּשְׁמָעוּ. מספיק להתחיל בשמיעה, אם כבר אתה שומע, אז אפשר לסמוך שסוף סוף אתה תקיים, זה מובן? אי אפשר לשכוח, מכבר פעם הנפש הייתה רגישה לאיזה ערך אי אפשר לשכוח את זה והזמן יעשה את שלו. כל הכוחות הרוחניים יעשו את שלהם עד שזה יגיע⁸⁷. ולכן, אם התורה דיברה לבני ישראל, זה העובדה היא שהתורה דיברה לבני ישראל, זו כבר הבטחה שבני ישראל יקיימו אותה. ושוב כדי שזה יהיה במציאות, לכל פרט ופרט, אז הפרט מקבל את הציווי לא רק לעשות מעצמו, מה שהתורה ביקשה לפי התיאור של הזהות של ישראל, אלא להיות שייך לישראל, אם הוא באמת שייך לישראל, שייך לאותה דמות שנקראת 'ישראל'. אז זה סימן שהוא שייך גם כן לאותו ציווי של התורה ולכן החיוב הוא קודם כל להשוות את עצמו לזהות של ישראל כדי לקיים את התוכן של הציווי הזה. שיניתי קצת את הדרך הרגילה להסביר את זה כן. אבל זה, זה מובן? אני מקווה...

ולכן אנחנו נמצאים בפני שתי דעות: פוסקים שאומרים שיש מצווה מן המצוות, שנקראת מצוות הקדושה ופוסקים שאומרים, למשל הרמב"ם, לפי מיטב הכרתי, אני מכיר רק הרמב"ם בדעה ההיא, כן, שלא, זה ציווי כללי, זו אזהרה כללית. ויש הסבר פשוט שמסייע לרמב"ם שהיעד של המצוות זו הקדושה. היעד של כל המצוות זו הקדושה. ולכן צריך ומספיק לקיים את כל המצוות כדי להגיע ליעד של הקדושה. ולכן הברכה שאנחנו אומרים לפני כל מצווה ומצווה היא פשוטה מאוד: "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו" ולכן זה נוטה לדעה של הרמב"ם, אם זה מספיק מובן? איך משיגים את הקדושה? בקיום המצוות, זה מובן, כן.

אז נחזור עכשיו לפרק של הרב וכמובן, כפי שאני אומר הרבה פעמים, הרמב"ם מתכוון לאדם שהוא נורמלי, שהוא טבעי. שהוא מרגיש בזה שהיעד של כל מצווה ומצווה זה הקדושה⁸⁸. ולא

⁸⁶ להסבר מפורט יותר ראו תמלול מאמר על 'קדושת אבל וקדושה טבעית' באתר המכון גירסה ראשונה הערה 1

⁸⁷ השו" פתחי שערים' בהסבר סוד העיבור נתיב 'פרצוף ז"א' פתח ח

⁸⁸ השו" לנאמר בשיעור על ראיון של הרצ"ה (באתר המכון): "ופה השיטה של הרמב"ם היא ברורה מאוד. כל התנהגות שהיא צריכה להיות טבעית מלכתחילה – אין מקום לחובה. מבינים. לפי הרמב"ם הרמה שהוא רואה את הבן אדם היא גבוהה מאוד. למשל, לעניין של התשובה, מי חוזר בתשובה, מי שקיבל פעם עול תורה ונכשל. ולכן אצל מי שקיבל פעם עול תורה, אפשר לסמוך עליו שבאופן טבעי נפשו לא תתן לו מנוחה עד שיחזור, זה טבעי אליו, בתשובה. אבל כשחוזר בתשובה התורה מצווה אותו להתוודות כדי לאמת, לאמן, את התשובה. כן. זה השיטה של הרמב"ם."

צריך מצווה מיוחדת שנקראת פרישות, ונראה אחר כך במה מדובר, נוסף לכל המצוות ובפרט בהסבר של הרמב"ן, "קדש את עצמך במה שמותר לך", כן. אני חושב שזהו, אותו הסבר תמיד. אם האדם הוא במתכונת, נאמר, האמיתית של מחשבת הבורא, אז זה דעת הרמב"ם, תקיים את המצוות וזהו כן. ואם צריך פדגוגיה להתעלות בכל המעלות של הקדושה, אז אנחנו צריכים לרמב"ן, "קדש את עצמך במה שהוא מותר לך".

טוב, עכשיו אפשר לחזור לטקסט של הרב "הפרישות והדרך הממוצעת":

"אמת הדבר, שהדרך הממוצעת הוא דרך החיים המאושרים, הראויים לכל אדם"

וצריך להדגיש את זה **לכל אדם** וזאת היא עצת ה' ברוח התורה.

ז"א, פה בבחינת הכלל של הנושא, הרב מסכים עם הדעה של הרמב"ם⁸⁹, במקום אחר, שלפי ההגדרות של הרמב"ם, וזה נמצא בעיקר ב'שמונה פרקים' - מהו 'הצדיק'? הוא שמתנהג לפי הדרך האמצעי - בלשון הרב פה, זו 'הדרך הממוצעת'. לא נוטה להיות קיצוני בשום ערך, בשום מידה, בשום מצווה, לא מצד זה ולא מצד זה. לא בפחות ולא ביותר - זה נקרא 'חסידות', זה נקרא 'חסיד', מי שמתנהג לפני משורת הדין - אבל ההגדרה של 'הצדיק', לפי הרמב"ם, זה מי שמתנהג לפי הדרך האמצעי, בלשון של הרב פה "הדרך הממוצעת". לכן, אנחנו רואים שבנקודה הראשונה, בלי שום ספק, הרב מסכים עם משנתו של הרמב"ם בנושא הזה. ולא רק שהוא מוסיף שזו הדרך האמיתית, אלא הוא אומר זה "דרך החיים המאושרים" מכיוון שבדרך הממוצעת, שוב אנחנו מוצאים את המושג של 'איחוד המידות', והאושר, השמחה בהתנהגות המוסרית או במדרגה של הקדושה, התורנית עם המושג....

⁸⁹ ראו תמלול שיעורי הרב על 'נתיב התורה' (אתר המכון) שיעור 15 בביאור שיטת הרמב"ם וראו גם תמלול שיעורים על שערי אורה (אתר המכון) שיעור 60: "אע"פ שגם הרמב"ם משתמש באותו כלל של הדרך האמצעי, בכל זאת זה המהר"ל שדייק לפי הסגנון של המקובלים. כי, רק בקצרה, המילה 'אמת' היא כוללת הכול, מא' עד תי', וה-מ' הוא האות האמצעית של כל ה-אלפא-ביתא, ולכן זה מתגלה דווקא באותה ספירה, מידה אמצעית של ההויה, בין חסד ודין"

שיעור 3 - אורות "שכחת השבטים"

"שכחת השבטים לייחוסם היא הכנה לאחדות האומה. על ידי הזיכרון של חלוק השבטים הייתה הגלות גורמת, שכל שבט יחולק ויפרד לגמרי מכללות האומה, וארס הנכריות היה חודר בחלקים המיוחדים והבדודים. אמנם ע"י השכחה הזאת של ההתפרטות נתרבה הבלבול והערבוב, לא רק התפללות המיוחדות וראויות לכל שבט ושבט בפני עצמו בתקון העולם נתבלבלו, כי אם כל ערכי החיים, הפנימיים והחיצוניים, כל צביוניהם של ההרגשות, הלמודים, המנהגים וההדרכות, שכל אחד מהם במקומו הוא מוסיף תקון אור וחיים מתאים עם הלך הנפש השבטית ובונה את עולמו, והוא לפעמים מעכר וסותר בנין בהיותו מלופף בסדרים שאינם מענינו. אמנם כל זה מסבב רק צרה ויגון ארעי, אבל בפנימיות החיים חיה היא הנשמה הכללית שנתעוררה הרבה ע"י מחית הקוים הפרטיים, ואם הנעם והסדור נתמעט ומרירות ויסורין רוחניים וגשמיים מתחברים עם כל מעשינו, בכל זה "אע"פ שמיצר ומימר לי דודי לי ובין שדי ילין". ומתוך האחדות הבלולה, המלאה ערבוב וחסרון סדור, יצא לאור תכן חיים מתוקן ומסודר, שיגלה ויראה בהופעת אור חיים של גאולה וישועה, וישראל ישוב על מכונו וכח שבטיו ישוב אליו באחדות הרמונית, ועוד תעבורנה הצאן על ידי מונה, ומזבח ד' ההרוס יבנה עוד הפעם על ידי שנים עשר אבנים, "כשנים עשר שבטי בני יעקב אשר היה דבר ד' אליו לאמר ישראל יהיה שמך", על ידי אליהו מלאך הברית, אשר מאז נקרא על ידי קנאתו "ד' הוא האלהים" הולך הוא ועובד עבודת השלום להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, על ידי אור רזי תורה העליונים ההולך ושוטף בכנסת ישראל ומתפלש בכל מעבדיה, עסקנותה, ספריותה, תקוותיה ועבודותיה, המתראים בצורות שונות, מקדש ומחול, מבנין וגם מהירוס, אמנם כולם כאחד עסוקים בבנין הפנימי והחיצוני, הפרטי והכללי, למעלה למעלה מחוג הכרתם של כל הפועלים והעובדים עצמם וגבוה הרבה יותר מכל מטרותיהם המצומצמות, רק בעצת ד' אשר יעץ לתת לעמו אחרית ותקוה. "באחרית הימים תתבוננו בה בינה".

(אורות · אורות ישראל ותחייתו · פרק כ"ז)

מניטו: פעם הקודמת, כל מה שקרה בינתיים כבר שכחנו, דווקא זה התחיל ככה: "שכחת השבטים". יש לי עוד ספרים אם חסר כן, זהו... זה דף מ"ג ב"ישראל ותחייתו".

טוב, למדנו כבר את הקטע כ"ז בדף מ"ג בספר, אני רק מזכיר את הנושא שהיה, הנושא שהיה לנו, שבהתחלת הגאולה, וכבר תיארנו שבנושא הזה, 'התחלת הגאולה' זו, מתחילה בשיבת ציון, אם אפשר לומר את זה, ונחזור לכל הנושא הזה אחר כך.

איך הרב מלמד, רואה, את הקשר בין הגאולה המשיחית ומה שאנחנו קוראים עכשיו 'ציונות'. אני לא זוכר אם... דיברנו על זה כבר? טוב, אני אחזור על זה בקצרה.

מה הקשר בין הגאולה, שראו הנביאים, הגאולה המשיחית-כלל עולמית, ומה שאנחנו קוראים 'ציונות'? כמובן, אלו שלמדו כבר את ה'יד החזקה' על הנושא בסוף הלכות מלכים, השלב הראשון זה שיבת ציון - חזרה לציון, וכמה בעיות מתעוררות בשלב הראשון. הבעיה הראשונה שהתחלנו ללמוד בה, זו בעיית משבר השבטים. ולמדנו שהשבטים נולדו בגלות, בחוץ לארץ. יש

יוצא מהכלל זה שבט בנימין. אולי בקצרה, אני אחזור על הנקודה ההיא של שבט בנימין, אני לא זוכר אם למדנו את זה לפני שבועיים. כי יש מקרה מיוחד עם שבט בנימין, נראה את זה עם רש"י. מכיוון שהשבטים נולדו בגלות, אף על פי שכל עצם של זהות ישראל, זה סוף סוף, בני ישראל, זה השבטים. יש איזה שלב ראשון שצריך לנתק, נאמר, מהזהמה של הגלות. אף על פי שהשבטים מחזירים את כל הערכים של זהות ישראל מהגלות אל ארץ ישראל, מביאים איתם מה שאפשר, אולי המושג קצת קשה, כן.

אבל מכיוון שרק עוד אתמול הייתי שמה (צחוק בקהל), אני יכול לזכור איזו זהמה יש שם. ולכן יש משבר, וזה התחלת הקטע:

"שכחת השבטים לייחוסם היא הכנה לאחדות האומה".

כאילו בשלב הראשון, יש איזה מין עיכוב לאחדות האומה שדווקא בא מהייחוד שיש בכל שבט ושבט. פה, במשפט הזה, "שכחת השבטים", הרב מתייחס למה שקרה כבר לפני בית שני, שכשהיהודים של מלכות יהודה הראשונה חזרו מגלות בבל, גלות בבל השנייה - כי גלות בבל הראשונה זה היה גלות של אברם, משפ' אברם אבינו באור כשדים⁹⁰, זה היה גם כן בבבל - אבל נאמר שכשהשבטים חזרו מ... כדי לבנות את הבית השני, אז כבר שכחו את הייחוס שלהם לשבטים, זה מובן. אז אותה שכחה מביאה לאיזה משבר בין השבטים ואנחנו חיים את זה בבחינת העדות. עכשיו, פחות או יותר, רוב עם ישראל לא שכח לגמרי את הייחוס בבחינת השבטים, אבל יש לנו ייחוס בבחינת העדות, גם הצברים, אף על פי שזה קצת מסובך, אצל הצברים, יש ייחוס כזה ולכן הבעיה היא אקטואלית, אם אפשר לומר... זה השלב הראשון. שצריך לשכוח מזה, וזה מסוכן! אם שוכחים את הטומאה שהיה בשורש הגלותי של השבטים, יש סכנה לשכוח גם את הקדושה שיש בזה. ז"א זה שלב ראשון.

אחר כך בא השלב השני - זה המשבר עצמו, תחרות בין השורשים האלו. כשחוזרים לשורשים אז יש תחרות, ורק בשלב השלישי - זה סוף הקטע שלמדנו בשיעור הקודם - זה הופעת אליהו הנביא שהתפקיד שלו זה איחוד העם, זוכרים את זה? אז לא צריך לחזור לקטע... אתם יכולים להתייחס לזה לבד ואני מציע ככה - להתחיל מיד בקטע השני מספר כ"ח, ולפני זה רק בקצרה, נתייחס לעניין של שבט בנימין ואחר כך נמשיך. יש שאלות על כל מה שקראנו עד עכשיו? אולי גם שכחתם את הייחוס לשיעור של השבטים (צוחק)... זה בסדר?

קהל: מה קורה אחרי ששוכחים? שוכחים שוכחים... מה קורה בבחינת הקדושה שמה?

מניטו: מאבדים את רוב הערכים וההתנהגות היהודית עצמה. זה ממש הגדרה ותאור של המצב של החברה הישראלית עכשיו. אבל מתוך אותה שכחה יש שאיפה לחזור לשורש הישראלי, נאמר, כבר בקטע הזה מופיעה המילה "ישראל", כן, במובן הישראלי של המילה.

קהל: הישראלי המגוון? או הישראלי....

מניטו: לא, הישראלי האומה, למעלה, מעבר לזהות היהודית הייחודית של כל עדה ועדה, שבט ושבט, קהילה וקהילה.

קהל: זה לא אותו דבר?

⁹⁰ ראו פירוש רש"י על סנהדרין דף מד עמוד ב: "אביך האמורי תרח ואבותיו מכנען באו" ומניטו הזכיר פעמים רבות שיוסף אומר לשר המשקים "גנוב גונבתי מארץ העברים", כלומר עמי התקופה הכירו בארץ כנען כארץ העברים. וראו עוד ברש"י על הפסוק (בראשית פרק יב פסוק ו): "והכנעני אז בארץ: היה הולך וכובש את ארץ ישראל מזרעו של שם שהרי בחלקו של שם נפלה" על פי ספרא פרשת קדושים פרשה יא סימן יז: "שמה תאמרו אין לך ליתן לנו אלא משל אחר? והלא משלכם היא והיא אינה אלא חלקו של שם ואתם בניו של שם והן אינן אלא בני חם ומה טיבן בתוכה אלא שהיו שומרי המקום עד שתבואו"

מניטו: זה מה שאמר, זה מה שאמר. צריך לחזור לקטע, אולי מישהו יקריא את הקטע הראשון, כדי שזכור את התוכן ואני אחר כך אתייחס לשאלה, מי רוצה לקרוא?

קהל: אני מוכנה לקרוא...

מניטו: בסדר, אבל בקול רם כן, לא ב'קול אישה', בקול רם, כי "קול אישה... זה?"⁹¹ (צחוק בקהל)

קהל: "שכחת השבטים לייחוסם היא הכנה לאחדות האומה. על ידי הזיכרון של חלוק השבטים הייתה הגלות גורמת, שכל שבט יחולק ויפרד לגמרי מכללות האומה"

מניטו: "מכללות האומה", כללות, זה מובן כן, אני חושב שלא צריך כל כך לחזור על ההגדרות האלו מכיוון שאנחנו חיים את המצב הזה, זה מובן, כן? אז נמשיך-

קהל: "וארס הנכריות היה חודר בחלקים המיוחדים והבדודים"

מניטו: ה"נכריות", אתם זוכרים את זה? כי 'היהודי הגלותי' זה המוצא שלנו, אנחנו ממוצא יהודי גלותי, כן. יש לו איזה צד תערובת. ה'עברי' היה 'עברי-נקודה'. ה'יהודי' - חוץ מגדולי ישראל יחידי סגולה, שהיו בבחינת 'עם העברי' בתוך העם היהודי. מבינים את זה? זה עוד נושא, אבל לפי דעתי זה קשור. לכן קצת כמה משפטים על זה, אפשר להגדיר את הנביאים בתוך העם העברי, של התקופה התנכית הראשונה, 'כיהודים אצל העבריים'. אבל חכמי ישראל, בתקופה השנייה, של העם היהודי, היו בבחינת 'עבריים בתוך היהודים'. זה מובן? זה נושא בפני עצמו. אבל זה חשוב להבין את זה.

טוב, נמשיך קצת... לא, לא גמרת. יהודי אף פעם לא היה 'יהודי-נקודה'⁹². היה 'יהודי-מישהו אחר'... זאת אומרת היה איזה מין צד נוכריות, כמו שהוא אומר. והנוכריות ההיא תפקדה, וכל שבט ושבט ראה דווקא את הצד הנוכרי שהיה בשבט השני, בשבט האחר, זה מובן כן? אולי אם ניקח את הדוגמה הבסיסית, על פי שזה סכמתי לגמרי, הכללה עצומה: יש אשכנזים ויש ספרדים, אבל אשכנזי זה גרמני וספרדי זה ספניולי (צחוק בקהל), אז אתם מבינים את זה? זה עם מוזר, כן. ולכן כשספרדי רואה אשכנזי, הוא רואה קודם כול את הצד הגרמני שיש באשכנזי וכשהאשכנזי רואה ספרדי, הוא רואה קודם כול את הצד הערבי שיש באשכנזי (צחוק בקהל). זה מסובך מאוד. היו לנו 12 שורשים שהם 13 שבטים, אבל לאמיתו של דבר זה ריבוי שבטים. כי האחדות באלף, של עם ישראל, היא צמודה לריבוי של דור הפלגה, של הגויים, לשון רבים וצריך לומר- בעוונות הרבים... (צחוק בקהל). ואז כל שבט - בתקופה שלנו כמובן - כל עדה, מתעוררת דווקא בגשר-קשר בין ישראל והעמים.

לכן כשחזרנו מהגלות, חזרנו עם הייחוד העשיר הזה של התרבות היהודית אבל זה בתוך הקליפה של הנוכריות, אמרתי זוהמה אבל זו זוהמה של הנוכריות, של כל שבט ושבט, זה מובן?

⁹¹ "אמר שמואל: קול באשה ערוה, שנאמר "כי קולך ערב ומראך נאוה".

⁹² " בפלגה התפצלה הזהות האנושית לשבעים זהויות. זהויות אלו נפגשות מחדש כאן בירושלים דרך היהודים החוזרים מהגלויות השונות. הפולני פוגש את המרוקאי. הקושי במפגש בין היהודים אינו נובע מעצם היותם יהודים, כלומר צאצאים של העברים אלא מהצד הגויי שבהם. הזהות היהודית מורכבת כי היא אינה אף פעם רק יהודית. היא תמיד יהודי-מישהו. המישהו הזה הוא הצד הגויי הבא מזהויות הגויית המארכת אותו. לכן המפגש מורכב (מתוך שיעורי הרב על התפוצות).

בזהות היהודית מעורבים מרכיבים הבאים מזהות הגוי המארכת אותו. יש לערוב זה שני פנים: אחד חיובי כי הוא מאפשר מה שהמקובלים מכנים "ליקוט הניצוצות", והשני שלילי כי היהודי עלול לשכוח שהוא למעשה עברי הנמצא זמנית בגלות. הוא עלול בשלב הראשון לאמץ את זהות הגוי המארכת אותו וזהותו העיקרית ולהפוך את זהותו המקורית למשנית, ובשלב שני לשכוח אותה לגמרי. זו תופעת ההתבוללות. בחזרה לארץ עובר היהודי תהליך זהותי מורכב וארוך. הוא צריך לחזור להיות עברי ולשם כך עליו "לעברת" אותם ניצוצות שליטת ולהיפטר במקביל מן הקליפה שהוא מביא אתו - אותה קליפה גויית זהותית, תרבותית. זה מה שנקרא אצל המקובלים להסיר את קליפת ארס (מתוך שיעורי הרב על הגלות והגאולה) ("יסוד מדרש", כרך ז הערה 29)

ולכן היה, היה רצוי שכל זה יישכח. אף על פי אני חוזר על זה, שמבחינה אטימולוגית, נאמר, "השכחה" זה רק שכחנו מי היה מיהודה, מי היה מראובן. חוץ משבט לוי - יש ספק, כן. לרוב הלויים ייתכן שהם באים משבט לוי, אין תגובה? (צחוק בקהל)

וזה המצב חוץ מכמה משפחות שיש להן ספר יוחסין, זה ידוע אבל זה נדיר מאוד, זה מובן? כל יהודי רואה את עצמו כמשיח אפשרי⁹³ ולכן כל אחד אומר - אה... כן, כן, אני זוכר אני בא מדוד המלך (צחוק בקהל)... זה כמעט בכל הקהילות....

קהל: "אמנם ע"י השכחה הזאת של ההתפרטות נתרבה הבלבול והערבוב"

מניטו: כן, "אמנם ע"י השכחה הזאת...."

קהל: "של ההתפרטות נתרבה הבלבול והערבוב"

מניטו: "הערבוב" ... זה מה ששאלת? כן. היה אסון. הוא לא אמר 'ערב רב'. הרב לא אמר זה עניין של 'ערב רב' מכיוון ש'ערב רב' אף על פי שזה דומה, זה לא אותו נושא. 'ערב רב' זה עוד משהו אחר, כן, אולי פעם נדבר על זה, אולי עוד הערב, אם יהיה לנו הזדמנות. 'ערב רב' זה הערב רב שיצא ממצריים בדור המדבר. לפי הקבלה יש פרצוף של עם ישראל שנקרא 'ערב רב'.⁹⁴ יש גם פרצוף שנקרא 'דור המדבר'.⁹⁵ אבל אם אנחנו שואלים את עצמינו מי הוא ה'ערב רב' של החברה הישראלית? יהיו הפתעות. הפתעות עמוקות, כן... (צחוק בקהל) אלו שאומרים על אלו שהם 'ערב רב', זה דווקא בהפך.

קהל: "כל הפוסל"

מניטו: "במומו פוסל"⁹⁶, כן טוב אולי נתייחס אל זה גם כן. זה מובן כן?

קהל: "לא רק התפללות המיוחדות וראויות לכל שבט ושבט .."

מניטו: וזה נושא בפני עצמו, אבל זה שייך ללימודי הקבלה. כל שבט יש לו שער מסוים כדי להתפלל⁹⁷, זה מושג של 'שערי שמייים'. יש שער לכל שבט ושבט. ויש שער לכל אלו שאינם יודעים

⁹³ ראו 'מספד למשיח' עמ' 52

⁹⁴ "תפסתם את זה? איך להסביר שהוא אוהב את העם הזה שהוא נגדו? איך להסביר: "אהבתי אתכם נאום יהוה" אם מלכתחילה הוא יודע שמלכתחילה ברא אותו כדי להיות דווקא ההפך? מה ההסבר? רק מילה אחת ותבינו את הכול: זה סוד ערב רב. זה מובן? ולפי דעתי, זה כוחו של משה רבנו, יש הכרח לזה, כי באמת עם ישראל צריך להיות הגורם של גאולת העולם כולו, לכן צריך לקבל את הערב רב, את הקשיות עורף. זה מובן? אבל מכיוון שקבלנו את זה, זה ישראל ממש, תחזור על פרשה כי תשא, הכול שמה הוא פשט.

"נגד כל עמד"

לא אמור אל בני ישראל, כשמשנה התפלל כי לא רצה שמלאך יבוא לפני ישראל, הוא אומר אני לא יכול, עתה, עכשיו, אתה עם קשה עורף; מכיוון שקבלנו את הערב רב, אז קבלנו את המידה של קשיות עורף, כי המידה של קשיות עורף באה מהערב רב, "ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא", מדובר בערב רב לפי הפשט. אז כשהקב"ה הסכים לפי דעת משה לקבל את הערב רב, הסכים שעם ישראל יהיה בבחינת קשיות עורף, אבל זה לא ישראל העברי, זה ישראל הקשור לאומות העולם. זה מובן מה שאני אומר כן? מכיוון שזה ישראל, זה ישראל לכל דבר מכיוון שזה ישראל זה ישראל, אבל סופסוף הסיבה הראשונית באה לא מעם ישראל, לא מצאצאי האבות, לא מהעם העברי אלא מאומות העולם. ייתכן שזה מסביר למה דווקא משה רבנו היה צריך לצאת מארמונו של פרעה? כדי לייצג דווקא את אומות העולם. דאם לא כן לא היה יכול, אהרן הכהן לא היה יכול לייצג את אומות העולם" (מתוך תמלול שיעור אורה באתר המכון שיעור 24)

וראו 'תיקוני זהר' תיקון שישים ותשעה דף קיב "ערב רב דאינון מעורבין בישראל", וראו 'שער הפסוקים' (הוצאת וידבסקי תשמ"ח) פרשת שמות עמ' קיד, וראו עוד 'פתחי שערים' נתיב 'גדלות דז"א': "שיוצא מגדר האמת והיושר בסוד חתן אמת ליעקב והוא סוד הארת ערב רב בצד ימין של פרצוף יעקב שהוא אינו ביושר רק יוצא בסטי"א ונראה לעיני הבריות שהוא בצד ימין בסטרא דקדושה" וכן בספר 'אבן שלמה' לרב מאלצאן על פי הגר"א, דיון מקיף בנושא בפרק יא סימן ו ובמיוחד בהערה ה (סומן על ידי מניטו בספר זה בספרייתו) על פי רוח דברי מניטו ברבים משיעוריו

⁹⁵ ראו לדוגמא 'אוצרות חיים' למהר"ו שער 'הארות זו"ן' פרק א

⁹⁶ קידושין דף ל עמוד ב בעניין פסילה ביוחסין

⁹⁷ 'שער הכוונות' חלק א עמוד קכח. וראו 'מגן אברהם' שו"ע או"ח סימן סח סעיף קטן א

מה השבט שלהם. לפי פוסקי הקבלה, זה גם נושא בפני עצמו, זה הנוסח הספרדי. זו לא בדיחה, זה רציני. אבל זה הנוסח הספרדי המקורי, זה לא הנוסח שאתם פותחים כמה סידורים וזה נוסח ספרדי, וסוף-סוף זה לא נוסח ספרדי, זה נוסח בבלי או נוסח של משהו אחר. אבל נוסח ספרדי מקורי, עם כוונות האר"י כן, שדווקא שמו היה 'אשכנזי' (צוחק), אבל איך אומרים בעברית - החוכמה של הקב"ה.

קהל: הבבלי הוא די מדויק

מניטו: כן, דיי מדויק, כמו שאתה אומר, אבל קבלה זה משהו אחר. זה רק מאוחר מאוד שהבבלים קיבלו את הקבלה. אולי בקצרה - זה נושא לדיון - חכמי הקבלה הם תלמידי התנאים, שהיו תלמידי הנביאים והם חזרו לבית שני ואח"כ - וזה גלות ספרד - הם הלכו לגולה וזה נקרא- 'גלות ירושלים' בעובדיה הנביא. 'גלות כנענים' זו הגלות בית ראשון באותו פסוק של עובדיה וגלות אֲשֶׁר כְּנַעֲנִים עַד צָרְפֶּת,⁹⁸ זו גלות בית ראשון. וְגַלְתָּ יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר בְּסָפֶרד⁹⁹ זו גלות בית שני, זוכרים את הפסוק? זה בסוף עובדיה.

קהל: "בפני עצמו..."

מניטו: לאט, לאט... פה הרב מתייחס לעניין של סידור התפילה. עכשיו, ההלכה היא שכל אחד צריך להתפלל לפי הסידור של הקהילה שלו. אבל לפי הפוסקים, אפילו הבבליים, מי שאין לו סידור אז הוא מתפלל לפי הסידור של הרב שלו. ומי שאין לו רב - אז אין לו סידור... (צחוק בקהל), טוב אז מחפשים "סידור" בשבילו...

ויש, יש פרט מעניין מאוד, שבירושלים בפרט, מי שמתגייר ליהדות הוא צריך לקבל את הנוסח הספרדי. מכיוון שהנוסח של ירושלים המקורי הוא הנוסח הספרדי. יודעים את זה אולי? טוב. יש יוצאים מן הכלל, שואלים לבית דין, אם יש סיבות לזה - אני מעדיף נוסח אשכנזי או נוסח אחר. לרוב לא שואלים, כיוון שלא יודעים (צחוק בקהל)... טוב, אני חוזר לנושא - כל שבט יש לו שער מסוים לתפילה בעניין הכוונות, אולי פעם נלמד את זה. כי כל שבט יש לו איזה תפקיד באיחוד הספירות¹⁰⁰. ולכן כל שבט יש לו תפקיד בתיקון התפילות למעלה. אז לא רק זה, עוד לא הגענו לעידן התחדשות הנבואה.

קהל: "כי אם כל ערכי החיים, הפנימיים והחיצוניים, כל צביוניהם של ההרגשות, הלמודים, המנהגים וההדרכות"

מניטו: אתם רואים שהרב היה מודע לבעיה ההיא, זה מובן? כן...

קהל: "שכל אחד מהם במקומו הוא מוסיף תיקון אור וחיים מתאים עם הלך הנפש השבטית ובונה את עולמו"

מניטו: "הנפש השבטית" כן, "ובונה את עולמו"...

קהל: "והוא לפעמים מעכר וסותר בנין בהיותו מלוכף בסדרים שאינם מענינו"

מניטו: "מענינו", זהו. ואני לא רוצה להגזים, אבל לעבור משבט לשבט זה מסוכן מאוד. יש הרבה סיבות לזה. השורשים הפנימיים של נפש, של כל אחד ואחד, זה דבר חמור. אף על פי שזה

⁹⁸ עובדיה, פרק א פסוק כ. וראו פירוש רש"י שם על מקור גלות אשכנז מבית ראשון וגלות ספרד מבית שני
⁹⁹ שם, פסוק כא.

¹⁰⁰ ראו 'סוד לשון' כרך ב הטקסט לאחר הערה 54: "מיעקב יצאו שנים עשר שבטים שהם 'האלכסונים' כלומר הקוים המחברים בין כל מידות של ו' קצוות תפקידו של כל שבט הוא לאחד את המידות שהוא מחבר ביניהן..." וראו בניסוח מעט שונה בליקוטי מאמרים של ר' צדוק מלובלין (הוצאת הר ברכה) אות טז סעיף א: "'כפי קבלתי סדרן של ששה עמקין שבספר יצירה שבהם שנים עשר גבולי אלכסונים דהיינו בכל עומק יש שני קצוות אלכסונים שכל אחד הוא נגד חברו וכן הם סדר שנים עשר שבטים שכל אחד יש לו שבט כנגדו שעומד בגבול אלכסונו שהוא ממש נגדו והיפך לו וכן הם סדרן של שנים עשרה"

עמוק, אף על פי שיש שכחה, אי אפשר לשחק עם זה, והתוצאות הן חמורות אחר כך. זה משברים של זהות, לכן לא לשחק עם זה, זה מובן, כן? טוב נמשיך

קהל: "אמנם כל זה מסבב רק צרה ויגון ארעי"

מניטו: "ארעי", זו הנקודה, זה "שלב ארעי", זה השלב השני, זה מובן? "אבל..."

קהל: "אבל בפנימיות החיים חיה היא הנשמה הכללית שנתעוררה הרבה על ידי מחיית הקוים הפרטיים, ואם הנעם והסדור נתמעט ומרירות וייסורים רוחנים וגשמיים מתחברים עם כל מעשינו, בכל זאת אף על פי..."

מניטו: "אף על פי..."

קהל: "אף על פי שמיצר ומימר לי דודי לי בין שדי ילין"

מניטו: "בין שדי ילין", כן. טוב יש פה איזה רמז, להיות יהודי בדרך כלל זה לא קל, זה קשה, יש הרבה מרירות, הרבה צרות. אבל כל שכן בתקופה שלנו שהמצב הוא ככה - להיות יהודי ממוצא זה או אחר, זה כל כך קשה, אך בכל זאת "דודי לי בין שדי ילין". זה מובן? כן. נמשיך- "ומתוך..."

קהל: "ומתוך האחדות הבלולה, המלאה ערבוב וחסרון - סדור, יצא לאור..."

מניטו: "יצא לאור" - זה עתיד, כן...

קהל: "תכן-חיים מתוקן ומסודר, שיגלה ויראה בהופעת אור חיים של גאולה וישועה, וישראל ישוב על מכונו וכח שבטיו ישוב אליו באחדות הרמונית ועוד תעבורנה הצאן על ידי מונה"

מניטו: וכשיוצאים מהמונית כן, שואלים אם יש קבלה מהמונה... (צחוק בקהל), את רוצה להמשיך? כן...

קהל: "ומזבח ה' ההרוס יבנה עוד הפעם על-ידי שנים עשר אבנים, כשנים עשר שבטי בני יעקב..."

מניטו: ראינו כבר את הפסוק הזה- "כשנים עשר שבטי בני יעקב..."

קהל: "אשר היה דבר ה' אליו לאמור ישראל יהיה שמך, על ידי אליהו מלאך הברית, אשר מאז נקרא על ידי קנאתו ה' הוא האלוהים' הולך הוא ועובד עבודת השלום להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, על ידי אור רזי תורה העליונים ההולך ושוטף בכנסת ישראל ומתפלש בכל מעבדיה, עסקנותה, ספריותיה, תקוותיה ועבודותיה, המתראים בצורות שונות, מקדש ומחול, מבניין וגם מהירוס, אמנם כולם כאחד עסוקים בבניין הפנימי והחיצוני, הפרטי והכללי למעלה- למעלה מחוג הכרתם של כל הפועלים והעובדים עצמם, וגבוה הרבה יותר מכל מטרותיהם המצומצמות, רק בעצת ה' אשר יעץ לתת לעמו אחרית ותקווה. באחרית הימים תתבוננו בה בינה..."

מניטו: ו"בינה", זה שורש האחדות של עם ישראל¹⁰¹ נראה את זה אח"כ. אז לפני שנמשיך באותה, באותה דרך, שהאחדות של העם, ז"א פתרון המשבר הזה של עימות השבטים וכל

¹⁰¹ "כי הקב"ה, המילה 'הקב"ה' זה זעיר אנפין דאצילות, זה הקב"ה: יהו"ה אל אלקי ישראל. כל פעם שאומרים הקב"ה, זה התפארת דאצילות, ה-ו' של ההויה הכוללת דאצילות, אז הוא בצד זכר, כי זה חכמה. הבינה זה צד נוקבה. אז הבינה, היא שורש של כנסת ישראל ובינה זה כנסת ישראל העליונה, מלכות התחתונה, ויש שיר בין חכמה לבינה, שיר בין בינה לחכמה, אבל יש שיר שמופיע בשני השירים האלו והוא הכתר, הוא הקצו של יוד" (מתוך תמלול שיעור אורה שיעור 48)

"היכולת לאחד שמחה ויראה, לאחד רחמים ודין היא סוד הבינה [64]. היא סוד הקשר של תפילין. האות דל"ת - גילוי שם יהו"ה, בעל ד' אותיות. "דלתיד דפקנו רחום וחנן אל תשיבנו ריקם" [65]. מי שמבין סוד זה יכול להיכנס לחדרי חדרים. "כי לא עם בינות הוא על פן לא נִרְחָמנו עֲשֵׂהוּ". (מתוך שיעור דמעה 2 פרק "וארשתיד לי לעולם") "יש סדר מסוים של גילוי הספירות כתר, חכמה, בינה וכו'. זהו הסדר מלמעלה למטה. אנחנו פוגשים את הגילוי

הבעיות הכלולות בזה, זה על ידי, צמוד לאליהו הנביא. זהו, הגענו לזה, טוב יש עוד שאלות בזה?

קהל: כשאומרים שלום, ושלום זה כל דבר במקומו מונח...

מניטו: בתוך האחדות. דווקא זו אותה הגדרה. המקום הנכון זה אם יש סדר לכול. אם אין סדר לכול אז אין מקום לכל אחד.

קהל: אז זהו, לא מובן לי איך המעבר מ'השכחה' אל השלום...

מניטו: כי לא תִשְׁכַּח מִפִּי זָרְעוֹ, ¹⁰² אתם זוכרים את זה? אע"פ שיש שכחה, סוף סוף אין שכחה באמת, אתם רוצים שאני אפרט, או לא?

יש איזה ברית - כי לא תִשְׁכַּח מִפִּי זָרְעוֹ. אם אני זוכר היטב, התחלנו לדבר על זה בשיעור הקודם, כן. זה לא הכוח של ההלכה וכל מה ששייך להלכה - דיברנו על זה פעם ¹⁰³ - שיכול להחזיר את האחדות הזו, ההיא, כוללת את כל ייחוד וייחוד של כל שבט ושבט. אלא זה כוח מלימוד הקבלה, אתם זוכרים את זה? לכן זה צמוד לאליהו הנביא. כי לא תִשְׁכַּח מִפִּי זָרְעוֹ - סופי אותיות "יוחאי", מפי זרעו של יוחאי. למדנו את זה בשיעור הקודם, כן. יש תפילה ידועה של רבי נחמן מברסלב על זה - כי לא תִשְׁכַּח מִפִּי זָרְעוֹ ¹⁰⁴. החסידים יודעים את זה בע"פ אבל אפשר למצוא את זה בסידורים של הספרדים, או בספרים של הרב נחמן. אולי תזכירו לי, אני אביא אותה פעם נקרא אותה תפילה, כן.

מכיוון שדווקא אני לא רוצה לחזור לנקודה ההיא, דווקא ההתחזקות של הכיוון ההלכתי מנותק מהכיוון האגדי, נאמר או הקבלי - זה לא בדיוק אותו דבר, אך סוף סוף זה אותו עולם - גורם לפילוג, ולכן כדי להחזיר את האיחוד, צריך כוח אחר לגמרי, זה מובן?

טוב, ואז בתוך ה...ומתוך...בתוך האיחוד הזה באלף, אז כל מנהג ומנהג, כל נהר ונהר ¹⁰⁵ מוצא את מקומו הנכון. אבל עכשיו, מה המצב? יש לנו רק את ההבדלים ולא מה שמאחד. מכיוון... מה קרה במשך הזמן? והסיבה היא הגלות, בלי שום ספק. ש..אתם זוכרים את הפסוק - עַתָּה לַעֲשׂוֹת לַיהוָה הַפְּרוֹת וְהַזְרָתָה. ¹⁰⁶ לפי הפשט זה שלילי, במקום לעשות לה' - הפרו את התורה. כן. המדרש על זה אומר - זה נתן רשות להעלות בכתב את התורה שבע"פ. הַפְּרוֹת וְהַזְרָתָה - הפרו את הכלל של התורה, הכלל של התורה הוא - אסור לומר בע"פ את הדברים שבכתב ואסור לומר בכתב את הדברים שבע"פ ¹⁰⁷.

כשהיו סיבות להעלות בכתב את התורה שבע"פ, כדי שלא תשכח, הפרו את כלל התורה, למדתם את זה? לא, אז אולי אני אסביר את הכלל הזה: תורה שבכתב, זו תורה מן השמיים, לא רק בתוכן אלא גם בצורה ¹⁰⁸, כן, זה מובן. ולכן אסור לשנות את המשמעות של הדברים, הם נצחיים כמו שנכתבו. לכן כל פירוש, כל תרגום...וכל פירוש - הוא שייך לתורה שבע"פ כבר, ולכן

הזה בכיוון ההפוך, מלמטה למעלה: בינה, חכמה, כתר. מה ההבדל בין בינה לחכמה? הבינה קשורה ליכולת להבחין במה שני הדברים שונים. רק לאחר שאבין זאת, אוכל להבין במה הם למעשה אחד. למשל, איש ואישה. איש זה איש ואישה זו אישה. זה נכון במדרגת הבינה וכך צריך להבין קודם כול. איש זה לא אישה ולהפך. אבל במדרגת החכמה, שניהם בני אדם. הטעות היא להתחיל באמירה ששניהם בני אדם ולהמשיך ולומר שלפיהם אין הבדל ביניהם. אותו הדבר בנושא שלנו: דין זה דין ורחמים הם רחמים. זה לא אותו דבר. אחרי שאני יודע זאת, שאני מפינים זאת, אני יכול לומר כי לשניהם שורש משותף - בינה. " (שערי דמעה 1 פרק "על קן ציפור")

¹⁰² דברים פרק לא פסוק כא.

¹⁰³ ראו תמלול שיעורי מניטו על 'נתיב התורה' למהר"ל (אתר המכון) שיעור מס' 5 להרחבת הנושא.

¹⁰⁴ 'ליקוטי תפילות' תפילה מז

¹⁰⁵ השו"ב לביטוי "נהרא נהרא ופשיטה" חולין דף יח עמוד ב

¹⁰⁶ תהילים מזמור קיט, פסוק קכו.

¹⁰⁷ תמורה דף יד עמוד ב

¹⁰⁸ ראו הקדמת הרמב"ן לפירושו על התורה

"קוראים בתורה", לא אומרים "לומדים", אלא "קוראים בתורה". הדברים צריכים להיות כהווייתם. כהווייתם יהיו¹⁰⁹ "והיו הדברים האלה", כן, בלי לשנות. תורה שבע"פ, זה דווקא התורה שבעל פה, ולכן אסור לכתוב תורה שבע"פ, מכיוון שאם אתה כותב דברי תורה שבע"פ, אתה כותב אותם לפי רוח הזמן והמקום, כאילו כתבת תורה שבכתב, "והמכתב לאלוקים הוא", זה לא לאדם... מבינים את זה. כל זה השתנה במרוצת הזמן, אבל בנסיבות גלותיות.

למשל, אני זוכר, אתה זוכר אולי (פונה למישהו מהקהל) כשהרב¹¹⁰ זכרנו לברכה אמר לנו, לא פעם, מה שאומרים בשם אחד העם, שאנחנו 'עם הספר', זה סילוף דברים. אנחנו לא 'עם הספר', אנחנו עם התורה שנכתבה בספר, זה מובן, כן? זה נושא חשוב מאוד. טוב, 'אחד העם' רצה לומר דבר נכון, דבר יפה, דבר... שבח לעם ישראל, אבל אנחנו לא עם של מוכרי ספרים. גם אלו שקוראים להם מנדלי (צחוק בקהל...). אתם רואים, פתאום ברחוב יש עם מוכר ספרים. יש פסוק בסוף קהלת עֲשׂוּת סִפְרִים הִרְבָּה אֵין קֶץ¹¹¹ הפשט פשוט - לעשות ספרים, הרבה ספרים. כמו כל אחד כותב ספר, מדפיס וצריך, יש אומרים... אבל הפירוש הוא (צחוק) - "עשות ספרים" - "אין קץ", זה דוחה את הקץ, צריך זמן כדי לקרא אותם... (צחוק בקהל).

וכל ספר הוא לבוש על לבוש, טלוי על גבי טלוי על התורה. מכיוון שזה נכתב, אתה צריך להציל אותו. אי אפשר, רב כתב, אז זה תורה ולכן, אתם רואים, איך מקשים על התלמיד חכם? מכיוון שמוסיפים, מוסיפים, דיוקים ודיוקים... זה מובן? טוב. מכיוון שנאבד לנו כוח הזיכרון, צריך ספרים, צריך ספרים. אבל מה אמר הפסוק - עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְּךָ בְּרִית. ברית התורה הזה על פי הדברים, זו התורה שבע"פ. לא התורה שבכתב¹¹².

זו הצרה של הצדוקיות. מי זה צדוקי? מי שמתייחס לתורה שבכתב, סליחה לתורה שבע"פ שנכתבה כאילו היא תורה שבכתב. זה צדוקים¹¹³. תפסתם את חומרת העניין? טוב. לא רציתי להסביר למה אני לא כותב, מכיוון שאני כותב (צחוק), אבל טוב, נחזור לעניין....

קהל: אתה רוצה שאני אמשיך לקרא?

מניטו: סליחה?... לא, עכשיו אני רוצה להתייחס לעניין של בנימין, לפני שנמשיך. אז פה הנושא פשוט, זה דומה מאוד, אני לא חושב שהרב חשב על זה, אבל מכיוון שקרא כל הספרים, ייתכן מאוד, אפילו אם זה לא במודע, זה דומה מאוד לעניין של העלאת הניצוצות מתוך הקליפות, וכדי להעלות את ניצוצות הקודש מתוך הקליפות, צריך לשבור את הקליפות, זה השכחה, כן. אז זה שלב הכרחי של 'שכחה של הקליפה' ומתוך זה החזרת העבריות של היהודי, של כל יהודי.

לכן, הרבה פעמים שואלים אותי מה זה העבריות של היהדות? זה הצד של כלל ישראל, של האומה כאומה. וכדי להתקשר לאותה העבריות של היהדות זה לא מספיק את המישור של ההלכתי של התורה, צריך הפנימיות, צריך את הקבלה. זה מובן? אע"פ שלומדים הלכה בעברית, כן, אבל המשמעות של הדברים היא לא נמצאת בפשט הדברים. כולם מאמינים שפסק של פוסק אמיתי זה לפי רוח הקודש. אבל התוכן של הרוח הקודש הזה לא תופסים אותו, רק דרך חוכמת הקבלה. זה מובן? טוב. אם אני אומר, למשל, ללמוד גמרא לפי הסוד, מי שמע את זה? גמרא לפי הסוד. אתם יודעים שיש פשט, רמז, דרש, סוד בתורה? עיקר התורה זה גמרא, אז מי חלם על זה? לימוד סוגיה לפי הסוד. זה מובן? זה שאלה כשאלה.

¹⁰⁹ מגילה דף יז עמוד א

¹¹⁰ הכוונה כאן לרב צבי יהודה קוק. בד"כ כשמניטו אמר "הרב" התכוון לרב קוק.

¹¹¹ קהלת, פרק יב פסוק יב.

¹¹² ראו גיטין דף ס עמוד ב: "לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל-פה, שנאמר: "כי על פי הדברים האלה כרתתי אתך ברית ואת ישראל"

¹¹³ ראו מגילת תענית פרק ד ובסכוליון שם

אמרו על האר"י, שכל השבוע היה לומד הגמרא לפי תורת הנגלה ובשבת היה לומד גמרא לפי הסוד¹¹⁴. ואמרו על רבינו תם, אם אני זוכר טוב, שהיה חוזר על השי"ס שבעה פעמים, והפעם השמינית לפי הסוד. טוב, כל זה נעלם, נשכח. יש כמה ספרים, בעיקר של החסידים, שאתם מוצאים בתוך דרש ארוך מאוד, איזה ניצוץ של גמרא לפי משמעות הזוהר. כן, טוב. לא חשוב שהרב התכוון לזה, אבל זה לפי רוח הדברים שלו, זה מובן? טוב יש עוד קצת זמן עד שנגיע לאותו שלב של ההתגלות, אבל אנחנו בדרך. וזה פלא, זה הרשים אותי בנושא הזה, מיד הוא מדבר על אליהו הנביא, מה עושה אליהו הנביא פה, כן? זה מובן? טוב.

קהל: לגבי העניין הזה, של לימוד התורה לפי הסוד, יש דתיים שהמושג "זוהר" או תורת הסוד בכלל לא הגיע אליהם.

מניטו: נכון, יש זרמים

קהל: אומרים שהרמב"ם...

מניטו: זה נכון. לכן אפשר לומר שהרמב"ם הוא פוסק גדול, חריף, ענקי, כן. אבל למה שאנחנו מתכוונים פה, אי אפשר למצוא ברמב"ם. איך לפסוק הלכה- אנחנו צריכים את הרמב"ם, איך להאמין באלוקי ישראל? זה לא נמצא בהלכה, זה עניין אחר. יש בהלכה שיש מצווה להאמין אבל תוכן האמונה? אז מישוהו אומר שאפשר למצוא את זה ב'מורה נבוכים', טוב אפשר לנסות, אפשר להשתדל, לנסות אבל התוצאה, כן. צריך להיות מומחה בפילוסופיה, מומחה אמיתי, לא סתם ככה, איך אומרים- "ד"ר אחד בפילוסופיה", באוניברסיטת הגנג (צחוק בקהל), או משהו כזה. זה לא דבר קל, זה לא דבר פשוט.

תראו איך זה, איך זה התפשט בהיסטוריה של הקהילות היהודיות בכלל! לפי ההלכה, הרמב"ם זה "ראש מדברים בכל מקום", זה ראשי תיבות של הרמב"ם, כן. כשמצטטים את הפוסקים הגדולים מתחילים ברמב"ם. זה חזר לי במבטא של התלמוד תורה - 'ראש מדברים בכל מקום', רמב"ם, כן.

אבל, לענייני אמונה, מי מתפלל לפי ה'מורה נבוכים'? אתם מצאתם דבר כזה? מתפללים לפי 'הכוזרי', לא לפי ה'מורה נבוכים'. זה עולם אחר, כן. לכן אני אומר, אם הרמב"ם לא היה כותב 'מורה נבוכים, היה נשאר הרמב"ם הגדול, החכם ו...אם לא היה כותב 'יד החזקה', מי היה הרמב"ם בלי ה'יד החזקה' ? זה צריך להבין את זה, זה מובן? ואני לא אומר שהתוכן של 'מורה נבוכים' זו לא תורה. אבל זו תורה לכמה מומחים, יחידי סגולה שתופסים מה הכוונה לרמב"ם כרב, לא לרמב"ם כפילוסוף. זה מספיק פשוט? זו שאלה חשובה, לכן אני לא רוצה...

קהל: זה לא ברור איך הנושא הזה של 'תורת הסוד', של הזוהר, לא הגיע אל הרמב"ם?

מניטו: מכיוון, מכיוון ש...לפי, כהנחה, ברור שתורת הסוד עברה ממקובלים למקובלים, למקובלים...כל זה היה סודי, כל זה היה נסתר. אני זוכר תקופה, לפני מלחמת העולם, שהיו לומדים על כתבי יד, כתבי יד שעברו מרב לתלמידו, מאב לבן. פתאום, אתם נמצאים בתקופה שאתם הולכים לאיזו ספרייה, ופותחים כל הספרים, זה סימן של הגאולה, זה נושא אחר, כן, זה ממש סימן של ... אבל מי מבין מה כתוב בזה ?

ולכן צריך לזכור שההיסטוריה, זה דבר **ממשי**, כן. משך מאות בשנים רק המקובלים היו מקובלים. פשוטו כמשמעו. כמעט כל חכמי ישראל שמעו על זה "שְׁמוּעָה שְׁמַעְנוּ"¹¹⁵ יש דבר כזה, כן. כבר בתקופת התנאים היו תנאים מקובלים ותנאים שלא היו מקובלים, ואומרים את

¹¹⁴ שער המצוות פרשת ואתחנן פרק לג פסוק ב וספר נגיד ומצוה (פרמיסלא תר"מ) עמוד עב.

¹¹⁵ על פי עובדיה, פרק א פסוק א

זה בפה מלא- 'אני מפתח מזה...אולי שמעת על הפסוק הזה?¹¹⁶ והרב המקובל, התנא המקובל, מתחיל להסביר והשני בורח...."אני מפתח", כן. זה לא אומר שלא היה חכם בהלכה. ולכן, הרמב"ם זה הרמב"ם, 'מורה נבוכים' זה 'מורה נבוכים'. טוב, זה רק בקצרה, היה לנו סמינריון על זה... זה רק בקצרה. אני משוכנע שזה אותו יהודי, אותו חכם, אותו רב שמדבר פה ומדבר פה, אבל מי מסוגל לתפוש את זה?

יש מרצים בפילוסופיה, אומרים שהם 'רציניים', אני לא יודע, אני לא הייתי סטודנט באוניברסיטה שמה. שהם משוכנעים שהרמב"ם היה אתאיסטי. מאיפה בא השיגעון הזה? דווקא הם קוראים 'מורה נבוכים' הם מרצים באוניברסיטה, הם משוכנעים בזה...רק כדי להראות שהשאלה היא לא פשוטה, כן. ולכן, אם הבנתי את השאלה, את הכיוון של השאלה, הכוונה של השאלה - זה ברור שחוכמת הקבלה לא הגיעה לכל קהילות ישראל. אולי רק בקצרה, אני אקח את הדוגמה של החסידות, כן. ראשוני החסידים קיבלו את חוכמת הקבלה מכמה חכמי ספרד ולכן הנוסח שלהם נקרא - נוסח ספרד. זה לא הנוסח הספרדי, זה נוסח חסידי, אשכנזי מובהק, כן? עם כמה דברים ששינו לפי הבנת התפילה, לפי הכוונה של הספרדים. ולכן רוב קהילות אשכנז לא ידעו מזה, זה לא אומר שלא הייתה מיסטיקה, כמו שאומרים ביוונית, כן. למשל החסידים של רבי יהודה החסיד, לפני החסידות של הבעש"ט בקהילות אשכנז, כן, היו קשורים לחוכמת האמונה לפי הנוסח שקיבלו מרבותיהם. זה לא היה קבלה ממש, כן. הקבלה היא הגיעה לתימן רק מאוחר מאוד וכמו אצל האשכנזים, התימנים הם מחולקים בין פשטנים לבין מקובלים, והמלחמה ביניהם היא חריפה מאוד. עד ימינו אנו, בירושלים, בין הרב קאפח לבין הרב...שמעתם את זה? כן...וגם אצל הספרדים היו פשטנים ומקובלים.

קהל: אתה מתייחס למרקש....?

מניטו: אבל באותו עיר היו בתי כנסיות של המקובלים, זה נקרא ככה 'בתי כנסיות של המקובלים', ו'בתי כנסיות של הפשטנים'. כן. והייתה איזו הבטחה, לא תִשְׁכַּח מִפִּי זֶרְעוֹ של יוחאי, שבאחרית הימים כל זה יתגלה. ואני מדגיש את זה, כי שמעתי את זה לא פעם מהרב, שזה סימן הגאולה, הפצת הקבלה.¹¹⁷

אז, כבכל גילוי אומרים, קליפה קודמת לפרי, יש המון קליפות בספריות, זה קודם לפרי... טוב תפסתם את זה? אז **תזהרו** מספרים של קבלה של מרצה בקבלה פלוני, או 'עם הארץ' אלמוני (צחוק בקהל) שכותב ספר. היזהרו מזה, זה חבל על הזמן כי, רק דקה...ברור שפה דווקא, תופסת ההגדרה: מה זה רב - לא מי שיש לו תלמיד. פשוט מאוד, פותחים ביי"ס יש תלמידים (צחוק בקהל) מקבלים תקציב ממשרד החינוך, או לא מקבלים (צחוק בקהל). אבל רב, זה מי שהיה לו רב¹¹⁸. קבלה אי אפשר ללמוד לבד, זה ברור, כן. תורה בכלל אי אפשר ללמוד בלי רב. כי אני מתקשה, סוף-סוף, להבין מה ההבדל בין תורה לקבלה. הייתה עוד שאלה, כן? שנמשך? שלא נשכח את בנימין...

קהל: אמרת 'פשטנים', כן? אז אמרת שהיו 'פשטנים' ו'חסידים'?

מניטו: לא, 'מקובלים'. 'חסידים', אצל אשכנזים זה 'מתנגדים' ו'חסידים'.

¹¹⁶ לא מצאתי מקור מפורש ואולי הכוונה לזוהר חלק ב דף לח עמוד ב ד"ה אנוכי וזהר חלק ב דף יד עמוד א בד"ה "ר' חייא רבה הוה אזיל"

¹¹⁷ ראו זוהר ח"א דף קיז עמוד א, והקדמת מהר"ו לעץ חיים (הוצאת וידבסקי ירושלים תשמ"ח) עמוד טו, הקדמה לפירוש 'אור החמה' על הזהר לר' אברהם אזולאי ו'אורות הקודש' חלק א קכב "גילוי הרזים בדור האחרון" ובהקדמות הרב אשלג לספריו (פירוש הסולם, פנים מאירות פנים מסבירות ועוד)

¹¹⁸ "שוב אזכיר את מה שאני רגיל לומר: זה לא נכון כי זה כתוב, זה כתוב כי זה נכון. הקדימות היא למסורת החיה, לתורה שבעל פה. הרב פוסק, לא הספר. הרב פוסק, כי בידו מסורת חיה של פסיקה, מסורת שבעל פה שקיבל מרבותיו, לא מתוך קריאה או לימוד של ספר זה או אחר, חשוב ככל שיהיה. זה עצם המושג של שימוש תלמידי חכמים. לא בחינם אמרו "גדול שימושה של תורה יותר מלימודה" [8]. (מתוך 'שערי דמעה' כרך א פרק "על קן ציפור")

קהל: מה זאת אומרת?

מניטו: אז זו הייתה השאלה? כן...

קהל: אני לא הבנתי מה ההבדל ביניהם

אולי אחד מכך הוא מאלגיר? עיר הבירה של אלגיריה, לא? אין לנו, אין "לגירה" פה? (צחוק בקהל). זה בערבית. אני זוכר עוד כשהייתי ילד, אני לא שייך לאותה קהילה, קהילה יהודית אלגיראית אחרת. אבל אני זוכר את הסקנדל, איך אומרים את זה בעברית? 'סקנדל', כן. כשאחד מהפשטנים היה מתפלל כחזן אצל המקובלים או ההפך, הייתה מהומה, כן. ולפי ההלכה אפשר, אבל בתנאי שהנוסח...הייתה בדיחה בין ה'מתנגדים' ל'חסידים': פעם חסיד אחד הייתה לו אזכרה, היה צריך, היה לו "חובה" כמו שאומרים אצל האשכנזים, היה צריך להתפלל לפני התיבה, לעבור לפני התיבה. והוא נמצא בקהילה חסידית. מה יכול לעשות? אז קיבלו אותו מכיוון שהייתה לו מצווה להתפלל לפני הציבור. אחרי מוסף של שבת אמר להם- סידרתי אתכם, אני אמרתי "תיכנת שבת", בקו"ף (צחוק בקהל).¹¹⁹ תפסתם את ה'תיקון' הזה, כן?

טוב ואני, אנחנו, ממש חיים בתקופה שהרב מתאר אותה. יש משהו דומה: 'שבירת הכלים', 'שבירת הקליפות' ולאט לאט העלאת הניצוצות. מה שרציתי להוסיף, זה בלתי, אי אפשר לחשוב על זה, מחוץ לתחום של חכמת הקבלה. כי דווקא המישור של הקבלה, סליחה של ההלכה, מעמיק את הפירוד¹²⁰, אתם יודעים, כן? וחומרת הבעיה שזה לא רק מעמיק את הפרוד בין הקהילות של הדתיים, כמו שאומרים, אפילו החרדים. אלא בין החלקים של העם, אלו שקוראים לעצמם 'דתיים' ולא שקוראים עצמם 'דתיים' וכן הלאה. יש הרבה, הרבה, הרבה סוגים, כן, זה פרדוקסלי. אבל אפשר להבין, צריך להבין: ההלכה סוף סוף - זה לא מפרידה - מבדילה בין סוגי יהודים. רק הקבלה יכולה לאחד, זה אליהו הנביא. תפסתם את זה?

אבל הקבלה האמיתית, מה זה ה'קבלה האמיתית'? כל גמרא אומרת- "יגעת ולא מצאת- אל תאמין, יגעת ומצאת- תאמין"¹²¹...תחפשו, הנה זה מְשֻׁנָּה – "כל ישראל יש להם, יש להם...יש".

טוב, אז אנחנו אולי אני חוזר רק בקצרה לאותה הגדרה- זה מוכרח כששבטי היהודים חוזרים מהגלות, חוזרים עם צד נוכרי ביניהם, אבל הנוכריות ההיא באה מן הגויים שלהם, זה מובן? ולכן מוכרח להיפרד, להינתק מאותה הקליפה, לעֲבֹרֶת את הזהות ולא רק את השם, כן. 'לעברת את הזהות', זה לא דווקא על ידי העברית של האולפן, או של המכולת - זו עברית של התורה, ז"א דרך לשון הקודש. כשיהודי מדבר עברית וזה לא רק לשון הקודש, הוא עוד בשער, בדלת. כן. מה זה חוכמת לשון הקודש? זו חוכמת הקבלה¹²², כן. זה מובן?

(החלפת צד בקלטת)

¹¹⁹ בנוסח תפילת מוסף של שבת, של האדמו"ר הזקן כתוב "תיקנת שבת", בקו"ף. בשאר הסידורים, אשכנזים וספרדים כתוב "תכנת שבת". כנראה המקור לנוסח האדמו"ר הוא 'פרי עץ החיים' של האר"י ז"ל.

¹²⁰ בין המקורות לאבחנה בין ההלכה כמעמיקה פירוד לעומת תורת הסוד שיכולה לאחד ראו זהר חלק ג פרשת בהעלותך דף קנג עמוד א וב: "בעבודה קשה דא קושיא, בחמר דא ק"ו, בלבנים דא ליבון הלכה...הכי ימתקון ברזייתא דאתגליין על ידך כל אינון קושיין ומחלוקות דמיין מרירן דאורייתא דבעל פה....."

¹²¹ ראו מגילה דף ו: "אמר רבי יצחק: אם יאמר לך אדם 'יגעת ולא מצאתי' - אל תאמן; 'לא יגעת ומצאתי' - אל תאמן; 'יגעת ומצאתי' - תאמן".

¹²² "ויש הגדרה של חכמת הקבלה, שהיא בעיקר חכמת לשון הקודש. מי שלמד לשון הקודש הוא מבין את המקרא לפי הקבלה. לכן, אפשר להגדיר את זה ככה: כל עיקר חכמת הקבלה זה לימוד לשון הקודש, דהיינו המקרא כפי שהנביאים מסרו לעם ישראל" מתוך תמלול שיעור אורה באתר המכון שיעור 18.

טוב, כל הזהות שלו, מבחינת עיפר זה כבר לשון עברי. אבל אני חוזר לנושא, בבחינת עובר הוא גם כן גלותי, הוא שייך לבני יוסף. בני יוסף מרחל, מרחל זה הגלות, מלאה זה ארץ ישראל,¹²³ אתם זוכרים את זה, למדתם את זה, כן? אולי נלמד את זה שוב פעם, ו...אבל, נולד על הגבול, בדרך. והוא קיבל את השם "בנימין". אז נראה מה אומר רש"י, הוא מצטט את המדרשים על השם "בנימין":

וַיִּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי עוֹד כְּבֶרֶת הָאָרֶץ לְבֹא אֶפְרָתָה וַתֵּלֶד רָחֵל וַתִּקְשׁ בְּלִדְתָּהּ

וַיְהִי בְּהַקְשָׁתָהּ בְּלִדְתָּהּ וַתֵּאמֶר לָהּ הַמִּלֵּדֶת אֶל תִּירָאִי כִּי גַם זֶה לָךְ בֶּן :

יְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מֵתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן אוֹנִי" - תזכרו את זה שהשם הראשון היה בן-אוני - ואביו קרא לו בנימין:

פה יש לנו מקרה מיוחד הוא מקבל שני שמות: מצד האם- "בן אוני", ו"אוני", "און" בעברית בלשון הקודש, זה גם צער וגם כוח. זוכרים את זה? "בן-אוני". "ואביו קרא לו "בנימין". אז מה אומר רש"י? "בן אוני- בן צערי. בנימין, נראה בעיניי לפי שהוא לבדו נולד בארץ כנען שהיא בנגב". כשאדם בא מארס נהריים חזרו מהצפון, דרך הנגב, ולכן ארץ כנען נראית כ"ארץ דרומית", גבי הצפון ויש פסוק על זה¹²⁴. לכן "בן-ימין", זה בן-הדרום, בן ארץ כנען, לפי רש"י. "צבר", ז"א בן הארץ. זה מובן?

מה רוצה רש"י פה? נראה אחר כך, למה הוא מגדיר את השמות האלו כאן...ככה...יש עוד מפרשים, יש עוד מקורות. למה בנימין לפעמים נכתב בלי יוד ולפעמים נכתב מלא. יש עוד ממדים בנושא אבל רק הנקודה ההיא. בנימין - "בן ימין", "לשון צפון וימין". ז"א ימין זה דרום כמו שראינו, לפיכך הוא מלא. ועוד פירוש שלישי - "דבר אחר, בנימין- בן ימים", עם מס במקום נון. "שנולד לעת זקנתו של יעקב. ונכתב בןון, כמו ספר דניאל: "מקץ הימין".

אז...יש לנו כמה נתונים פה:

- בן צערי
- בן כוחי
- בן ארץ ישראל
- באחרית הימים

טוב, זה מובן מאליו, זה פשוט מאוד. כן. זה אלו שחזרו מהגלות מתוך הצער הכי גדול, עם הכוח הכי גדול ונולדו בארץ ישראל. טוב, זה איך אומרים בעברית? מי זה הדור שבא מהצער הכי גדול בגלות, שהמציא את הכוח הכי גדול בארץ, נולד בארץ ובאחרית הימים. כן, זה בנימין¹²⁵, אבל...

קהל: הצברים?

¹²³ " לאה הייתה מיועדת לעשיו, ורחל הייתה מיועדת ליעקב, ולכן יעקב אהב את רחל כי היא בת זוגו. הפסוק אומר שלאה הייתה שנואה, אבל הרב היה מסביר לפי המדרש, לא שהיא הייתה שנואה אלא המעשים שלה.[10](תקנת השבים פרק ו) הפסוק אומר: "ויורא יהו"ה כי שנואה לאה ויפתח את רחמה", פה יש נושא חשוב מאוד, כי בגורל של עשו, היה ארץ ישראל, בגורל של יעקב זה הגלות. לכן בני לאה שייכים לא"י ובני רחל שייכים לגלות, זה נושא בפני עצמו. נוסף לתחרות, נאמר, של שתי הכוחות, הרוח והחומר, יש את התחרות, נאמר, של החוץ והפנים, כי יש קדושת חוץ ויש קדושת פנים." (מתוך תמלול שיעור אורה שיעור 32)

¹²⁴ "וילך אברהם הלוח ונסוע הנגבה" - רש"י על הפסוק "ואביו קרא לו בנימין" מצטט פסוק זה

¹²⁵ להרחבה נוספת של נושא חשוב זה בתורתו של מניטו ראו 'סוד מדרש' כך ז פרק "קהל עמים"

מניטו: זה לא כל כך... זה לא מספיק מדויק. לא כל 'צבר' הוא נמצא באותו מקום. לא, אלו שייסדו את ארץ ישראל, וייסדו את מדינת ישראל, סליחה. ייסדו את צה"ל, יצאו מן השואה, ייסדו את צה"ל, זה היה בארץ כנען ובאחרית הימים. טוב, אתם רואים שרש"י היה ציוני? (צחוק בקהל).

ואיך הוא מוכיח את דעתו? הוא מביא פסוק שרומז באופן ברור לחוכמת הסוד "בקץ הימין".¹²⁶ זה מובן? זה גילוי הקבלה באחרית הימים. מה זה עניין של... ולכן ייתכן שיש לנו הבעיות הכי גדולות, זה עם ה"בנימין" הזה, כן. זה מובן? אתם זוכרים מה קרה עם שבט בנימין? תלמדו את זה בשיעורים על הנ"ך, כן.

קהל: (דן בארי) דרך אגב, בנימין תמיד באמצע בין בני יוסף ובין בני לאה, גם מהבחינה הפיזית של ארץ ישראל.

מניטו: של ארץ ישראל, וזה ה...פה יש נושא חשוב מאוד: עתידו של עם ישראל עובר איפה נמצא בנימין. כל העימות בין יוסף ואחי יוסף ואם בנימין יישאר בארץ כנען או ירד במצריים עם יוסף. ואחר כך, בנימין עזב את בני יוסף והלך עם יהודה. יהודה ובנימין, כן. ואפשר להוסיף עוד כמה דברים על זה, אבל בקצרה אנחנו רואים שהתגלות כוחו של שבט בנימין, זה סימן של אחרית הימים. ואי אפשר לראות את ההגדרות המדויקות של רש"י, איך חלם על התקופה שלנו. זה מובן? כן. יש אומרים שזה גם שמו של הרצל, אבל זה רק מקרה, כן. שמו היה גם כן בנימין. לא אמרתי ז'בוטינסקי אז... אבל ייתכן מאוד שזה רק מקרה, טוב (צחוק בקהל).

קהל: מבחינת האותנטיות היום של שבט בנימין היום, יש בעיה. יש מלחמה בין שבט בנימין ובין כל השבטים.

מניטו: להפך, מלחמה של כל השבטים נגד שבט בנימין, כן

קהל: וכמעט בנימין נכחד. ומכיוון שהוא קיבל, כי הזרימו אנשים בתוך שבט בנימין אחרי שהוא כמעט נכחד, איך להסביר....?

מניטו: כן יפה, זה כמו כל השבטים. כמו גם כן - להבדיל אלף אלפי הבדלות - עמלק. מי יודע איפה יוצא עמלק, מאיפה מופיע עמלק? זה פרצוף, זה זהות, זה כוח, זו נטייה להיות ככה ולא אחרת. לכן אלו שייסדו את המדינה ואת צה"ל אני משוכנע שלא היו משבט בנימין, כן. אי אפשר לדעת. אבל הם, הם כוחו של שבט בנימין, ככה צריך להבין את זה. זה מובן? למשל אנחנו משוכנעים שהגרמנים היו מפרצופו של עמלק, הרוסים אחר כך, ולא רק הם. אבל מי יודע אם באמת הם?¹²⁷ אפשר לייחס אותם, לאותו עמלק, שאלה, מי יודע. רק נביא, אבל אם עמלק בא, ורוצה להיות עמלק ואומר - תדע אני לא מעמלק אבל אני הורג אותך בכל מקום, מה ההבדל? הוא עושה את תפקידו של עמלק. זה מספיק, זה מובן?

וצריך להיות ער לזה, מי זה עמלק, לא רק מתחרה לישראל כמו ישמעאל, כמו עשיו. אלא הוא רוצה גם להתחרות ולהיות במקומו של ישראל.¹²⁸ מה אמרו הגרמנים? לאלף שנה, כן - זה או

¹²⁶ ראו 'ליקוטי אמרים' תניא פרק לו

¹²⁷ ראו משנה ידיים פרק ד משנה ד: "בא סנחריב ובלבל את האומות"

¹²⁸ "בדור הגאולה, של יציאה מן הגלות, מופיעה דמות שביעית - עמלק, המבקש גם להשמיד את עם ישראל וגם להחליפו בתפקידו כנושא ההיסטוריה. בזמן יציאת מצרים היה זה עמלק עצמו שבא להילחם עם ישראל בִּרְפִידִים. בזמן שיבת ציון, בתום גלות בָּבֶל, היה זה הָמָן בֶּן הַמֶּדְיָהּ הָאֲגִי [92], ובדורות שלנו, זה מאה שנה, אנחנו עדים לניסיונות חוזרים ונשנים של השמדת העם, ובמקביל מושמעות טענות שונות עלידי מספר עמים שהם הם נושאי ההיסטוריה ותקוות העולם." (מתוך 'סוד מדרש' כרך ד פרק 'תיקון העולמות')

וראו 'דברי סופרים' לר' צדוק מלובלין (הוצאת הר ברכה וכן בכל הציטוטים הבאים מספריו) עמוד 261 "... ממנו שורש עמלק דכתיב בו תמחה שהוא שורש הקטרוג נגד הברית שכרת השי"ע עם ישראל כמו שאמרו דהיה זורק את הברית ואמר טול מה שבחרת "

אתם או אנחנו. מה אומרים אלו שאומרים "אתם או אנחנו, אנחנו או אתם", כן, אותו דבר. מי שלא רואה שזה עמלק הוא לא יודע מה זה ישראל.

עכשיו אנחנו מגיעים לקטע הבא - כ"ח. קטע כ"ח...כן

קהל: "הגאולה נמשכת היא והולכת"¹²⁹

מניטו: לא -לא, עכשיו אני אקריא. כי כמעט בכל מילה צריך להסביר אולי משהו:

"הגאולה נמשכת היא והולכת"

צריך לזכור שהרב כתב את זה לפני יותר מ-50 שנה, אולי 70 שנה, זה ממש נבואה. למי שמבין מה קורא בספר הזה ובכל שאר הספרים, זה ברור שזו נבואה.

"הגאולה נמשכת היא והולכת"

לכן זה היה מצווה להדפיס את הספר הזה. נמשיך:

"גאולות מצרים וגאולת העתיד השלמה היא פעולה אחת שאינה פוסקת".

ז"א כל העסק כפי שאמר הרב לא פעם, התחיל ביציאת מצרים. יציאת מצרים היה מגדיר את זה, 'האביב של העולם כולו'¹³⁰, ה'אביב' זה החירות, פסח, כן. של העולם כולו. זה מתחיל באותו פסוק: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֳדָשִׁים, יהיו עוד חודשים, חידושים, אבל זה הראש. הבנתם את הרמז בנושא? כן.

"פעולת היד החזקה והזרועה הנטויה"

ז"א סוף-סוף בחרנו, העולם בחר באפשרות של...לא של "זכה אחישנה", אלא "לא זכה בעיתה"¹³¹, ואם זה "בעיתה" אז זה "ביד חזקה ובזרוע נטויה", ז"א דרך אסונות.¹³²

"אשר החלה במצרים והיא פועלת את פעולותיה בכל המסיבות"

ז"א מי שרואה רואה, מי שמבין מבין. כל מה שקורה - ואני רוצה לומר - בעולם כולו, יש ספר שלם של המהרה"ל על הנושא הזה¹³³, הקב"ה מסובב סיבות כדי להביא גאולת ישראל, דהיינו לידת המשיח - כך אומר המדרש¹³⁴. כל מה שקורה, איך נאמר, באפגניסטן, כן, לא רואים מה שקורה, אבל כל מה שקורה זה קשור ללידת המשיח. כל מה שקורה בעיראק, כן, ואפילו בפריז...כן. זה קשור לזה - "בכל המסיבות" - זו חוכמה שלימה, כדי לתפוס את הקשר עם...יש סוגיות שליוטות בגמרא כבר. כן א...למשל מה שקרה בשנת, שכחתי איך קוראים לזה...הצהרת בלפור, באותה שנה קרו הרבה דברים חשובים מאוד, כן. קרה גם כן שאומות העולם נתנו את 'האור הירוק' לארץ ישראל אז ההיסטוריונים רואים את המאורעות האחרים חשובים מאוד, לא רואים את הקשר עם זה, מה קרה פה, מה התחיל פה? זו רק דוגמה...

מה שקרה לפני כמה שבועות, אולי נדבר על זה בהמשך הסמינר על "הסכסוך הערבי-ישראלי", כך אומרים העיתונאים, כבר מחר. מה שקרה זה, זה בלתי מובן. שנים המצב היה ככה - טרור מצד הפלסטינאים, כמו שאומרים, ישראל רוצה שלום והעולם כולו 'לא שמע', 'לא ראה', 'לא

וראו' ליקוטי מאמרים' לר' צדוק מלובלין. אות טז סעיף יב: "דהם חושבים דבלבוש על כל פנים אפשר להתדמות וזה כל חפץ אומות בעקבתא דמשיחא להתדמות על כל פנים בלבושים ועניינים הנגלים להיות במראית עין לעמא חד"

¹²⁹ אורות, "ישראל ותחייתו", כ"ח.

¹³⁰ גבורות ה' פרק מו

¹³¹ סנהדרין דף צח עמוד א

¹³² להרחבת הנושא ראו 'מספד למשיח' פרק 2 'ויהי באחרית הימים'

¹³³ כוונתו של מניטו כנראה לספר נצח ישראל של המהרה"ל מפראג

¹³⁴ בראשית רבה פרשה פה סימן א

רצה'. פתאום, הכול השתנה, הבחנתם בזה? אין אף אחד יכול להסביר למה. הטרור היה פחות או יותר טרור ממה שהיה לפני חמישים שנה. זה חמישים שנה שעם ישראל וממשלת ישראל אומרת ש'לום, ש'לום ל'רחוק ו'לקרוב'¹³⁵ כן, ו- אין קול ו'אין ע'נה.¹³⁶ וחוסין אומר וחוזר ואומר "אני רוצה את הכול", "אני רוצה את הכול"... "הקול קול יעקב" אני רוצה כן? (צחוק בקהל). ופתאום הכול השתנה, תפסתם את זה? מה, זה קשור למשהו אחר?

קהל: אולי זו שיחה בין ישמעאל לישראל?

מניטו: אני לא יודע, שיחות כאלה היו כבר, אבל בחשאי.

קהל: אבל בדור הקודם שיחה מפורשת כזו לא הייתה קיימת בכלל...

מניטו: נכון, כשלמדנו את זה, ראינו כי במשך כל ההיסטוריה אין. ישמעאל לא רוצה לדבר עם יצחק, כן. אבל אם... לחשיבות העניין... אם מתחיל לדבר פנים אל פנים, זה סימן של התחלת משהו אחר. כל עוד אנחנו נמצאים בעולם הזה, אין, אין, אי אפשר, הוא רק שומע ישמעאל. אבל היו כבר בחשאי. אני זוכר איזה רמז שהיה בזמן גולדה זיכרונה לברכה. כי המשנה אומרת- ו'שאנו יודע לשאול, זה ישמעאל, א'ת פ'תח לו'¹³⁷. זה התחיל עם אישה, כן, היא התחילה ל... (צחוק בקהל).

ה "א'ת" הזה, זה "אתה" בארמית אבל... בכל זאת זה יפה, טוב. עכשיו אנחנו מגיעים למשפט חזק מאוד:

"משה ואליהו גואלים הם לגאולה אחת".

"משה" הוא גואל, התחיל ביציאת מצריים, "אליהו" הוא גואל והוא יסיים את כל התהליך, וזו גאולה אחת.

"המתחיל והגומר"

"המתחיל" זה משה רבינו, "הגומר" זה אליהו הנביא¹³⁸.

"הפותח והחותם הם יחד ממלאים את החטיבה".

מה זה "חטיבה"? מיד נלמד את זה בגמרא. אבל אני רוצה לגמור את הקריאה:

"ורוח ישראל מקשיב הוא את קול התנועות של פעולות הגאולה, ההולכות מכל המסבות עד מלא צמיחת קרן הישועה במלואה וטובה".

טוב, אי אפשר להיות יותר ברור מ'קה...מ'קה... מהנסתר הזה. אז מה זה ה"חטיבה"? אני חוזר על המילה:

¹³⁵ ישעיהו פרק נז.

¹³⁶ מלכים א' פרק יח.

¹³⁷ המקור הוא כנראה בפירוש אברבנאל להגדה של פסח (מהדורת בקאל ירושלים תשל"ג) שם מבואר הטעם שנקרא אינו יודע לשאול כיון שהוא "פרא אדם". ובליקוטי מוהר"ן מהדורא קמא תורה ל סימן ו מובא גם כן טעם אחר שעל פי המדרש חזר בתשובה והוא בבחינת אינו יודע לשאול. ואולי ניתן להציע על פי פשט הפסוקים: יצחק שאל: "איה השה לעולה" וישמעאל לא שאל מדוע הוא מגורש מבית אביו. וראו בהרחבה 'סוד מדרש' כרך ב "ירידה לצורך עליה". וראו עוד ספר 'ויאמר אליהו' לרב עטיה - 'ברא כרעיה דאבוהו' - בנו של הרב מרדכי עטיה ידידו של מניטו: שנימק בהרחבה רבה מדוע ישמעאל הוא "שאנו יודע לשאול"

¹³⁸ " אמר ליה הקב"ה: משה חייך כשם שנתת את נפשך עליהן בעולם הזה כך לעתיד לבא כשאביא להם את אליהו הנביא שניכם באים כאחת" (דברים רבה פרשה ג יז) וראו שער הגלגולים הקדמה לו דף מב ע"א: "ובאחרית הימים בדורו של משיח יבא משה בגלגול...והמתורגמן שלו אז יהיה אליהו" נמצא כי הרועה הראשון שהוא משה הוא עצמו הרועה האחרון....אלא שהמשיח הוא הנשמה לנשמה של משה"

"משה ואליהו גואלים הם לגאולה אחת, המתחיל והגומר, הפותח והחותם הם יחד ממלאים את החטיבה "

המשמעות הכי פשוטה זה ההבטחה, אבל זה לא סתם הבטחה. זה הבטחה, איך אומרים את זה בעברית? אני לא יודע, שאלת קידושין, שאלת נישואין? Demande de mariage, איך אומרים את זה?

קהל: בקשה...מבקשים את היד...

מניטו: זה לא יד... זה יד חזקה וברזל נטויה... (צחוק בקהל). אז פה יש לנו, פעם אחת במסכת ברכות, ופעם אחת במסכת חגיגה. זה בפרק שני במסכת חגיגה¹³⁹ ופה זה פרק ראשון במסכת ברכות¹⁴⁰. אז זה מתחיל ככה:

"אמר רבי אבין בר רב אדא, אמר רב יצחק: "מניין שהקב"ה מניח תפילין?"

זה מתחיל בשאלה מוזרה - מניין שהקב"ה מניח תפילין? מיד נראה את זה, כן. אתה לא יכול למצוא את זה ב"מורה נבוכים", כן, הסבר על זה. טוב, הרמב"ם הוא לא רצה לשמוע...

ושוב נאמר פסוק בישעיהו - נִשְׁפָּע יְהוָה בְּיָמֵינוּ וּבְזֵרְעֵנוּ¹⁴¹, בְּיָמֵינוּ - זו תורה, כי לובשים תפילין שנאמר "מימינו אש דת למו" ובזרוע עוזו אלו תפילין שנאמר "ה' עוז לעמו ייתן" ומנין שהתפילין עוז הם לישראל דכתיב: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" זוכרים את זה, כן?

"ותניא ר' אליעזר אומר..."סליחה זה רבי אליעזר אומר, ר' אליעזר הגדול, איפה העיניים שלי?...ר' אליעזר הגדול אומר", כן: "אלו תפילין שבראש, א"ל רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין הני תפילין דמארי עלמא", התפילין האלו של ריבון העולמים. "מה כתיב בהו" - כי אתם יודעים שבתפילין של ישראל כתוב: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד וזה הנושא שלנו - האיחוד של כל השבטים. כי לפי המדרש, מדרש תנחומא¹⁴², מי אמר בפעם הראשונה את הפסוק הזה - זה בני יעקב, שאמרו לאביהם: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל (אבינו) ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד¹⁴³. יעקב אבינו, לפי המדרש, רצה להגיד להם מה שיקרה באחרית הימים, זוכרים את זה? זה בסוף פרשת "ויחי" והנבואה נעלמה ממנו. אז הוא שאל, לפי המדרש, "שמא יש בכם חטא". איזה חטא מאפיין את עם ישראל? זה חטא נגד האחדות¹⁴⁴. מכיוון ששמו של אלוקי ישראל זה "אחד" -

¹³⁹ אולי כוונת מניטו לחגיגה דף ג עמוד א "אתם עשיתוני חטיבה אחת".

¹⁴⁰ ברכות דף ו עמוד א

¹⁴¹ ישעיהו, פרק סב פסוק ח.

¹⁴² תנחומא על פרשת ויחי (הוצאת אור החיים תשע"ב) דף קנה

¹⁴³ מסכת פסחים, דף נו עמוד א.

¹⁴⁴ "קמו ואמרו "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד". דהיינו - כשם שאתה מאמין באל אחד אנחנו כולנו מאמינים באל אחד. וזה מגלה על איזה חטא היה מתכוון: כי אם האל של ישראל הוא ה' אחד - אז דווקא ההגדרה של חטא בישראל זה החטא נגד האחדות. זה מובן? טוב. וזה מה שאומר הפסוק: "דן ידן עמו כאחד שבטי ישראל"^[29] אם יש איזה רמז, איזה חשד, שיש חטא - זה מתגלה כשבטי ישראל נידונים על עניין האחדות שלהם. זה בא דרך דן, מאסף את כל המחנות. ודן זה השורש של "דין": "דן ידן עמו כאחד שבטי ישראל". כש"דן ידן עמו" - אז יתגלה אם יש חטא של אחדות.

לכן זה הכוונה של המדרש: הם הבינו מיד למה הוא מתכוון - "שמא יש בכם חטא": שמה יש בכם עוד שנאת חינוס, שנאת אחים, שזה מעכב את תיקון של חטא דרך... כפי שהסברנו מקודם.

ומכיוון שהגלות זה דווקא העונש של השנאת חינוס, אז - נסתמה לו הנבואה של קץ הגלות. זה מובן? זה הפחד של יעקב בשעת פטירתו, דווקא הם, הבנים אמרו: "שמע ישראל, ה' אלוהינו ה' אחד". דהיינו - כפי שאומר המדרש: אין חטא כזה, זה רק אחיזת עיניים. מתוך תמלול שיעורים על התפילה (באתר המכון) שיעור 'ברכת מלכות בית דוד'

ביום ההוא יהיה אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד, שְׁמֵעַ יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. זה מובן? כן. פחד מהחטא נגד האחדות.

התפקיד, הסגולה של עם ישראל זה לאחד שמו של הקב"ה, כן. זה לתת את העדות ההיא כי שְׁמֵעַ, אֶחָד זה עד, כן. אותה עדות של אחדות של עם ישראל. כמו שיש שלוש עשרה מידות לשמו של הקב"ה, יש שלוש עשרה שבטים בישראל. ולכן הפשט הזה לפי המדרש הוא שְׁמֵעַ יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. ז"א אנחנו עם אחד, זה מובן?

אע"פ שזה לא נראה לעין, זה מסתורי, גם הגויים לא מבינים וגם אנחנו לא מבינים. איך אפשר לומר שאנחנו עם אחד? עם שיש בו כל כך פילוגים, מחלוקות, ואתם יודעים את זה... כל נושא ונושא יש לכם כבר כמה... אני חושב שאין חוכמה בעולם שמיוסדת, כמו חוכמת ישראל, על המחלוקת, כן. כשחושבים על לימוד גמרא, אה... מיד - מחלוקת! (צחוק בקהל).

מוזר, התרגלנו לזה, אבל פה יש נושא שצריך להבין אותו, ודווקא היעד - שלא דווקא של לימוד התורה - של ההיסטוריה של עם ישראל, זו הסגולה שלו, זה להעיד באחדות של כל האנושות, דרך השבטים של עם ישראל. זה פשוט להבין כן... אף... אומה יכולה להעיד בזה.

יש לנו איזה מין בית כנסת באמריקה שנקרא או"ם, אומות העולם. אומרים ה'אומות המאוחדות' אבל זה התחלה של אומות העולם, כן. אי אפשר למצוא אחדות - רק נגד ישראל (צחוק בקהל), דרך אגב כן. אבל אותה בעיה, זה עם ישראל שצריך לפתור אותה ולכן צריך לבנות את אותה אחדות שהרב היה מדבר. אז בתפילין של עם ישראל כתוב שְׁמֵעַ יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. אז החכם פה שואל מה כתוב בתפילין של הקב"ה פה, אם כבר אתה אומר שהוא מניח תפילין - "אמר ליה ומי כעמד ישראל גוי אחד בארץ". אתם רואים את ההקבלה? שְׁמֵעַ יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד ומה כתוב בתפילין של "מארי עלמא", של הקב"ה? ומי פְּעֻמָּה יִשְׂרָאֵל גוי אֶחָד בְּאַרְץ.

אפשר להסביר את זה ככה: כמו שהקב"ה מאחד את כל המידות, "שמו אחד", למעלה, כך עם ישראל, למטה, מאחד את הבריאה, דרך כל הריבוי ורובי רבבות של ריבויים. אז כל זה סוף סוף זה השבטים, גם ריבוי וגם אחדות. ועם ישראל כאומה יש לו המשימה לאחד את הכול, זה מובן? זה רק לפי המושגים של תורת הנגלה, אבל זה עיקר של כל העניין.

אני ממשיך - ואז השאלה היא, לפי רב נחמן - "ומי משתבח קוב"ה בשבחייהו דישראל", והייתכן שהקב"ה משבח את עצמו דרך השבחים של עם ישראל? הבנתם את השאלה? התשובה "אין", בארמית זה "כן". "דכתיב את ה' האמרת היום (וכתיב) וה' האמירך היום, אמר להם הקב"ה... "להאמיר" זה לשבח, כן, יש מילה בערבית "אמיר", זה אותו שורש. "אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם", כשאתם אומרים "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", זו חטיבה, כלפי הקב"ה "ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם".

"אתם עשיתם אותי כחטיבה אחת בעולם שנאמר "שמע ישראל..." ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר "ומי כעמד ישראל גוי אחד בארץ". טוב, אז מתוך הגמרא, אנחנו מבינים שיש עוד משמעות למילה "חטיבה". חטיבה זה חלק אחד, הכול אחד, כן. איך אומרים את זה, הבנתם? חטיבה אחת...

קהל: גוש.

מניטו: כן, יש רמז למה שקורה עם האמונה¹⁴⁵... אבל... (צחוק בקהל). בערבית זה "חֶטֶב" כן, זו אותה מילה - "חטיבה אחת".

¹⁴⁵ כוונתו ל"גוש אמונים"

"אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם", "בעולם" – זה ריבוי כן, רק עם ישראל מאחד את שם הייחוד ולכן גם הקב"ה עושה לנו חטיבה אחת בעולם, זה איחוד עם ישראל. ולכן אפשר להבין את זה למה הרב מתייחס לאליהו הנביא. זה עניין על-טבעי 'אחדות ישראל', זה מובן? כמו שיהשלים' הוא עניין על-טבעי, בעין, על טבעי, גם האחדות זה עניין על-טבעי, וזה עניין משיחי. כל עוד אנחנו נמצאים בעולם, הו' של 'שלום' הוא 'ו' קטיעא', יודעים את זה?¹⁴⁶ בתורה זה כתוב עם ו' קטוע כן, כי זה לא שלם, אם אפשר לומר את זה. דווקא זה כתוב שלם, אבל מכיוון שזה לא שלם אז יש ו' קטיעא. אני זוכר, טוב זה פוליטיקה.... אבל זה, זה ממש קשור למה שאנו חיים היום...

טוב, אז זה הנושא שבחרנו לשיעור הראשון, ז"א הבעיה שמתעוררת בהתחלת הגאולה, וזו הבעיה של 'איחוד השבטים'. החידוש שלמדנו זה אליהו הנביא, ז"א לפי דעתי, טוב זה נתון לדיונים, אבל לפי דעתי אנחנו נמצאים במבוי סתום, כי כולם מחפשים את הפתרון – או דרך חזרה לדת, דהיינו ההלכה, או דרך איזה מין פילוסופיה יוונית, או לא יוונית, אבל דברים תלויים באוויר. שוכחים שיש רק אפשרות אחת – להחזיר את אחדות התורה זה אפשרי רק דרך לימוד חוכמת התורה שהיא חוכמת הקבלה.

ורק רציתי להוסיף – תזהרו מהסילופים! כן, יש כמה סיבות שאי אפשר להאמין בספרים האלו, שכותבים עכשיו על הקבלה. אני אומר את זה רק בקצרה. להיות מקובל – יש תנאים. להיות תלמיד של מקובל – יש תנאים. אחד מהתנאים זה לא לכתוב ספר. אז מי שכתב ספר, או שלא היה תלמידו של מקובל או שעבר על השבועה שלו. אז זה שתי סיבות שלא כדאי לקרא מה שכתב, תפסתם את זה? כן. ויש ספרים רציניים כן, על הקבלה. אבל כל הספר זה רק לומר מילה אחת: יש דבר כזה שנקרא 'קבלה', זה מובן? ואני מתכוון לספר, בפרט, לספרו של הרב שפרן מגי'בה, יש לו ספר על היהדות שכתוב 'לקבלה', 'בקבלה'¹⁴⁷, אבל כל הספר זה יהדות, אבל יש רק מילה אחת שהיא 'קבלה', יתדעו יש קבלה, כן, לא יודע. לכן זה ספר חשוב כן. מכל מקום: קצת נחמה, זה קליפה קודמת לפרי ופרי בלי קליפה זה קשה למצוא בשוק, זה מתחיל ככה בקליפות...(צחוק בקהל). הודות הספרים האלו, אפשר למצוא ספרים, אני מתכוון לספרים האמיתיים, כן. לא ל... כי שמעתי שיש "מכון לחקר הקבלה" פה ושם וחבל על הזמן ועל הכסף. טוב, טוב מה השאלה? ראיתי איזה שאלה, לא? אין שאלה?

קהל: לפי מה שאתה אומר, כל הקבליסטים היום למדו מספרים שנכתבו ב-1400-1500?

מניטו: לא זה לא הקבליסטים, זה המקובלים. הקבליסטים דווקא אלו שלא יודעים קבלה, כן... (צחוק בקהל)

¹⁴⁶ "הגמרא מסבירה מדוע המילה שלום כתובה בפסוק בכתוב חסר: "דאמר קרא: (במדבר כה) והיתה לו ולזרעו אחריו, בין זרע כשר ובין זרע פסול. אבוה דשמואל אמר, מהכא: (דברים לג) ברכ' ה' חילו ופועל ידיו תרצה, אפילו חולין שבו תרצה. רבי ינאי אמר, מהכא: (דברים כו) ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם, וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל כהן שלא היה בימיו? אלא, זה כשר ונתחלל. בעל מום דעבודתו פסולה מנלן? אמר רב יהודה אמר שמואל, דאמר קרא: (במדבר כה) לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום, כשהוא שלם ולא כשהוא חסר. והא שלום כתיב, אמר רב נחמן: וי"ו דשלום קטיעה היא."

מעשיו של פינחס לא הביאו את השלום הסופי כיוון שאין שלום מושלם. הכול תלוי ועומד בבחינת "וי"ו דשלום קטיעה היא". זהו סוד הוי"ו של תפארת: יש וי"ו נגלית ווי"ו נסתרת. בכתוב המלא של האות וי"ו יש שני וי"וים: הראשון הוא יעקב והשני יוסף. אפשר גם להסביר שההתחלה של וי"ו היא יעקב והסוף הוא יוסף. כדי להבין מדוע מידת השלום קשורה ליוסף יש צורך להכיר את התולדות של יעקב, כלומר את יוסף ואחיו. נתחיל ללמוד את הקשר בין מידת השלום לאברהם ולשאר האבות, ואז נלמד על יוסף ואחיו. "מתוך סוד לשון הקודש כרך ב פרק 'שלום'.

וראו בהרחבה 'סוד מדרש' כרך ה 'עקידת יצחק - לפשוטו של מקרא'

¹⁴⁷ La Cabale (The Kabbalah; Paris : Payot 1960

קהל: המקובלים לומדים רק בע"פ עם הרבנים שלהם ספרים שנכתבו לפני...

מניטו: כן, לומדים בע"פ עם הרבנים שלהם. ויש כמה ספרים של דרשות לפי הקבלה, זה ספרי קבלה, זה דרשות לפי הקבלה. למשל 'זהר' זה מדרש, זה מדרש קבלי על התורה.¹⁴⁸ קבלה ממש, אפשר ללמוד זהר אלפיים שנה בלי להבין מילה. קבלה זה בע"פ, נשאר בע"פ, תפסתם? אולי רק פסוק אחד גבי יוסף, כי אליהו זה גילוי של יוסף, אתם יודעים את זה: יוסף הצדיק, פנחס אליהו¹⁴⁹. רק אמצא את זה, מיד תבינו את זה... זה ב' "ויגש". רק רגע אני אמצא את זה... יש פסוק שאומר כשאחיו של יוסף הכירו אותו, יוסף אומר את זה: וְהָיָה עֵינֶיכֶם רְאוּת וְעֵינֵי אָחִי בְּנִימִין כִּי פִי הַמִּדְבָּר אֶלֶיכֶם¹⁵⁰ אני חוזר על הפסוק: וְהָיָה עֵינֶיכֶם רְאוּת וְעֵינֵי אָחִי בְּנִימִין כִּי פִי הַמִּדְבָּר אֶלֶיכֶם. היה צריך לומר - אוזניכם שומעות כי פי המדבר אליכם, מה זה עֵינֶיכֶם רְאוּת? אז רש"י מביא מדרש: "והנה עיניכם ראות. בכבודי ושאי אחיכם שאני מהול ככם" איך רואים שהוא מהול? כי פי מדבר אליכם? כן? רואים את הפנים שלו, מה זה רואים שהוא מהול? מכאן אנחנו מבינים שזה נראה בפנים¹⁵¹, טוב.

"ועוד כי פי המדבר אליכם בלשון הקודש, ועיני אחי בנימין, השווה את כולם יחד לומר שכשם שאין לי שנאה על בנימין אחי שהרי לא היה במכירתו, כך אין בליבי שנאה עליכם". אז ההסבר הוא קצת רחב, אני אח"כ, אני אגיע למה ששמעתי פעם מהרב אשלג ז"ל, הנה ככה: הם חשדו אותו בגילוי עריות, בשפיכות דמים ובעבודה זרה. זה היה החשד שלהם נגד יוסף כשהיה צעיר, כן. אז הוא היה צריך לעבור באותם המבחנים והצליח במצרים, נשאר יהודי וכן הלאה... "עבריי דווקא היה צריך לומר 'עבריי', כי הוא אומר: נַעַר עֶבְרִי. ואחר כך הוא מצדיק את עצמו, 'יוסף הצדיק', והוא מגלה להם – אתם רוצים הוכחה שאני יוסף אחיכם? הנה תראו:

אני מהול - אין חשש לגילוי עריות,

אני מדבר בלשון הקודש - אין חשש לעבודה זרה,

ואין בי שנאה עליכם - אין חשש לשפיכות דמים.

זה מובן? כן. ופה יש רק הרמז של 'אני מדבר בלשון הקודש', זה רמז של גילוי הגאולה העתידה, מתחילה ב... זה גילוי, כן. אז הרב אשלג הסביר את זה ככה - יש הרבה פעמים לומדים,

¹⁴⁸ ראו לדוגמה בפירוש רבינו בחיי על פרשת משפטים פסוק "ואם אסון יהיה" ובעוד מקומות וכן בהקדמת 'אור החמה' לר' אברהם אזולאי: "מדרש ויהי אור", וכן בספר תולעת יעקב ד' ע"ב ומאוחר יותר בספר מטה משה (וורשא תרל"ו) דף טו (נמצא בספרייתו של מניטו) וכך גם הציטוטים מספר הזהר בספר דעת תבונות לרמח"ל

¹⁴⁹ 'חסד לאברהם' לר' אברהם אזולאי עין רביעי נהר נו (נמצא בספרייתו של מניטו) וראו עוד 'מגלה עמוקות עם פרישת שלום' (נמצא בספרייתו של מניטו) פרשת וישב אופן שביעי. וכן 'פרי צדיק' פרשת ויחי אות א

¹⁵⁰ בראשית פרק מה פסוק יב

¹⁵¹ [יצלם אלהים' של אדם זה רק הפנים שלו]

זה כל הגוף. אבל הנשמה: "ויפח באפיו" זה בפנים. אין ערווה בפנים, לכן לא מכסים את הפנים, חוץ מהפנים של התלמיד חכם, יש ערווה, זה נושא לפני עצמו. ולכן בדורות הקודמים תלמידי חכמים היו מכסים את פניהם כמו אישה^[9].

[למה אישה צריכה]

מכיוון שהפנים של האישה, השורש של הפנים של האישה, הוא יותר פנימי מהפנים של האיש. אני אסביר את זה ככה: עניין של הבריה זה לשים בחוץ מה שהיה בפנים. מכיוון שהאישה נבראת אחרונה זה סימן שהיא נבראת ממקום יותר פנימי מהאיש, ולכן זה אור יותר עמוק שהוא בחוץ, מגולה, צריך לכסות אותו. לכן האישה מרגישה את הצניעות, יותר מהאיש, אע"פ שיש מדרגות. [צניעות זה שייך גם לאישה, גם לאיש] גם, אבל אמרתי יותר. באופן טבעי, האישה מרגישה את הבושת, את הצניעות יותר מאיש, אע"פ שיש מדרגות. יש נשים גסות ויש אנשים קצת עדינים. הכלל הוא פשוט: מה שהיה בפנים יותר הוא בחוץ לכן הם בישנים. מה שהיה יותר בפנים, כשנמצא בחוץ, הוא יותר מגולה" מתוך תמלול שיעור אורה באתר המכון שיעור 48

וכשלומדים בע"פ מבינים. אחר כך עוזבים את השיעור, פותחים את הספר, לא מבינים כלום. אתם מבינים למה אני מתכוון, כן? אז ככה הרב אשלג היה מסביר, מה אמר להם: עיניכם ראות... כי פי המדבר אליכם, זה פשוט מאוד, זו תורה שבעל פה, פשוטו כמשמעו. וזה נכתב בתורה שבכתב. אז מי שלא שמע בעל פה, לא יכול לראות את זה, עכשיו מוכרח לראות את זה: כי פי המדבר אליכם אמרנו, עיניכם ראות....

אז נחזור בשיעור הבא עם נושא אחר....

(סוף הקלטת)

שיעור 4 - אורות "שלושת הכוחות"

"שלושה כוחות מתאבקים כעת במחנינו, המלחמה ביניהם נכרת היא ביותר בארץ ישראל, אבל פעולתם היא פעולה נמשכת מחיי האומה בכלל, ושרשיהם קבועים הם בתוך ההכרה החודרת במרחבי רוח האדם. אומללים נהיה אם את שלשת הכוחות הללו, - שהם מוכרחים להאחד אצלנו, לסייע כ"א את חברו ולשכללו, שיבצר כל אחד מהם את הקצוניות שחברו יוכל להביא בצורה מקולקלת, כשלא יסויג דרכו, - נניח בפזרם, במרידתם זה על זה, ובהחלקם כל אחד למחנה מיוחד, העומדת כצר למחנה השניה. הקודש, האומה, האנושיות, - אלה הם שלשת התביעות העקריות, שהחיים כולם, שלנו ושל כל אדם, באיזו צורה שהיא, מורכבים מהם. איך שהן מניותה של ההרכבה הזאת, אם חלק אחד מאלה תופס מקום פחות או יותר עקרי, אצל איזה יחיד או אצל איזה צבור, אבל לא נמצא ולא נוכל למצוא שום צורה קבועה של חיים אנושיים, שלא תהיה מורכבת משלשתם. ההתמזגות הדרושה של שלושה התביעות הגדולות הללו מוכרחת היא לבא בכל קבוצה, שיש לה תקוה של חיים עתידים, וכשאנו סוקרים בחיינו ורואים אנו, שהכחות הללו, למרות תעודת התמזגותם, הולכים הם ונפרדים, הננו נקראים לבוא להצלה. יסודתו של הפירוד היא בצדדים השליליים שכל כח רואה בחברו, והצדדים השליליים מצד עצמם באמת אינם ראויים לשמם זה, כי בכל כח בודד, ביחוד נפשי, מוכרחים להיות צדדים שליליים, בפרט בהתפשטותו היתרה על חשבונם של כחות אחרים. בזה אין להפליא בין הקודש ובין החול: הכל נכנס תחת קו המדה והכל צריך משקל, "אפילו רוח הקודש ששורה על הנביאים אינה שורה אלא במשקל..."

(הרב קוק, 'אורות התחיה' פרק יח')

מניטו: משבר השבטים והעדות בתקופת הגאולה, זה היה הנושא הראשון, אז בחרתי בנושא שני- 'משבר האידאות', נאמר לפי המושג של הרב, או 'משבר הדעות', האידאולוגיות- כל זה, זה משבר. אז נתחיל מיד את הקטע הראשון וכרגיל אני אסביר לפי המקורות, אם יש צורך להסביר. אם יש שאלות אולי, נראה גם כן אותן. אתם שומעים אותי? אז אנחנו מתחילים מיד. זה הפרק יח' דף ע' בספר ב'אורות התחיה'.

"שלושה כחות מתאבקים כעת במחננו"

"מחננו"- זה מחנה היהודי ולא רק מחנה היהודי אלא בפרט המחנה הציוני דאז, לפני יותר מ 50 שנה. ז"א לפני קום המדינה.

"שלושה כחות מתאבקים כעת במחננו"

"מחננו"- זה לשון רבים, יש אולי הרבה מחנות, אבל זה 'במחנה יהודה' כנראה זה לשון יחיד...

"המלחמה ביניהם נכרת היא ביותר בארץ ישראל"

ז"א כבר ביישוב הישן, לא - זה כבר משהו אחר. ביישוב לפני קום המדינה .

"אבל פעולתם היא פעולה נמשכת מחיי האומה בכלל"

ז"א שורש הבעיה שהרב רוצה לדון בה, לא התעוררה בתקופה שלנו. אלא שהוא מתחיל מהתחלת ההיסטוריה של עם ישראל ונראה אחר כך מההתחלה של האנושות כולה, מכירים את זה כן. אני חוזר על זה :

"אבל פעולתם"- המלחמה ביניהם בשלושה כוחות האלו, מיד הוא מסביר אותם-
 "היא פעולה נמשכת מחיי האומה בכלל"- ז"א זאת תוצאה מהחיים של האומה.
 "חיים"- זה לשון רבים ויש מקח, יש מחלוקת, זה עניין החיים.

אבל הבעיה היא לא רק בעיה רק של עם ישראל וזה בולט בהיסטוריה של עם ישראל עם כמה
 סיבות שאנחנו נחזור עליהם. אבל זה מצב שייך לזהות האנושית בכלל, מחיי האומה בכלל, הוא
 מסביר את זה מיד :

"ושורשיהם קבועים הם בתוך ההכרה החודרת במרחבי רוח האדם"

אולי פה כבר הגדרה קצרה: נראה ששורש הכוחות האלו, שהם שלושה, זה בא ממבנה נפש
 האדם ומאחורי זה יש הרבה מקורות, במהר"ל בפרט¹⁵². יש סגנון מיוחד בספרי המהר"ל אבל
 המקור זה כבר בשימונה פרקים של הרמב"ם והמקורות הבסיסיים של התורה על מבנה נפש
 האדם. אתם זוכרים, כי לפי הקבלה יש חמש מדרגות, זה בא מהמדרש¹⁵³: נפש, רוח, נשמה,
 חיה, יחידה. לרוב, בעולם שלנו, יש רק המדרגות התחתונות¹⁵⁴: נפש, רוח- בעיקר- ושורש של
 הנשמה, איזה ניצוץ של נשמה. היוצא מהכלל של נשמות גדולות, יחידי סגולה, יחידי סגולה,
 נקראים "יחידים" שהגוף שלהם מבחינת הכלי של הנשמה הוא מספיק זך כדי להכיל את כל
 המדרגות, אז הם נקראים- "יחידים"¹⁵⁵. ז"א זה נדיר מאוד. לרוב זה נפש, רוח ואיזה ניצוץ של
 נשמה, שורש הנשמה שחודרת בעולם התחתון. כל שאר האורות זה נשאר בבחינת 'אור מקיף'.
 אבל 'אור פנימי' יש רק המדרגות התחתונות שהם - אני חוזר על זה: נפש, רוח ונשמה. אז
 'מרחבי רוח האדם' ואחר כך הוא מדייק יש שלוש מדרגות.

"אומללים נהיה אם את שלושת הכחות הללו, שהם מוכרחים להאחד אצלנו"

¹⁵² 'דרך חיים' פרק ד משנה כא וראו תמלול שיעורי הרב על נתיב התורה: "ופירוש עניין זה כי בכמה מקומות
 בארנו כי חלקי האדם הם שלושה". זאת אומרת, הוא מתכוון למדרגות של הנשמה באדם, כן. וההגדרות של
 המהר"ל אינן בדיוק את ההגדרות של חכמי הקבלה. אז אני אסביר את זה בקצרה. לפי המהר"ל יש: גוף, נפש,
 שכל. זה המדרגה, "גוף" זה המדרגה של "נפש" אצל המקובלים. "נפש" של המהר"ל זה "רוח" אצל המקובלים
 ו"שכל" זה "נשמה", כן. אבל המדרגות התחתונות של הנשמה הן, לפי ההגדרות של המהר"ל, גוף - הנפש הגופנית,
 נאמר. גוף וחי הגוף. חיי הנפש, החיים הפנימיים, וחי השכל
 "האחד הוא השכל, השני הוא הנפש, והשלישי הוא הגוף. אלו שלושה הם באדם". באדם. כי שאר הכוחות הם
 מסביב לאדם

¹⁵³ מדרש רבה בראשית פרשה יד סימן א וראו הסבר מקיף של מניטו לבחינות השונות (נפש רוח נשמה חיה ויחידה
) ב 'שערי דמעה' כרך ב פרק "אלוהי נשמה שנתת ביי"

¹⁵⁴ ראו 'עץ חיים' שער ד פרק א: "ודע כי נר"ן מתלבשים תוך פנימיות הכלים שהוא הגוף. אך הנשמה לנשמה --
 אין יכולת בגוף האדם לסובלה, ונשאר מתבחוץ בסוד אור מקיף. וכשהוא מקיף את המוח מדור הנשמה אז הוא
 בחינת מקיף אל הנשמה; וכשהיא מקפת את הלב שהיא מדור הרוח אז הוא בחינת מקיף אל הרוח; וכשהיא מקפת
 ללב מדור הנפש אז הוא מקיף לנפש; כי כמו שיש ג' בחינות אלו שהם נר"ן, כך הנשמה לנשמה צריך שיהיה בה
 בחינת ג' אלו, כולם בסוד אור מקיף. אמנם הגלגולת, שהוא סוד הכתר, משם שורש לנשמה עליונה הנקרא "יחידה".
 וטעם קריאתה "יחידה" לפי שהיא מקפת כל העולמות בבחי' נשמה לנשמה לבדה ולא בחי' נר"ן כמו שכתבנו
 בנשמה לנשמה כנ"ל. כי הלא לא יש רק ג' בחינת נר"ן וכנגדם יש ג' בחינות אלו בנשמה לנשמה, אבל דוגמת הנשמה
 העליונה הנקרא יחידה -- אין למטה דוגמתה בחינת ד' כנ"ל, וכולה היא מציאות א'. וזהו סוד הנקרא "יחידה"
 לפי שאין דוגמתה למטה "

וראו 'ארבע מאות שקל כסף' למהר"י: "כי עד הבינה שהיא האותיות יש כלים אך משם ולמעלה שהם כנגד חיה
 יחידה שבכל ספירה וספירה אין עוד כלי (דרוש 'פנימיות וחיצוניות' ד"ה ואמנם)

וכן 'עץ חיים' שער 'המוחין' פרקים ז ו ח. וראו עוד פירוש 'שמן ששון' שער 'המוחין' פרק ה אות ג: "אך נגד חיה
 יחידה אין עוד כלי כי אין שם קליפה וביתר ביאור 'פתחי שערים' נתיב עיגולים ויושר פתח ה: "שאין כל הנשמה
 מתפשטת להתלבש באברי הגוף רק חלקים ממנה והם בחינת מדרגת נר"ן אבל נשאר ממנה חלק העליון שאין יכול
 להתלבש כלל בגוף והוא בסוד אור מקיף והם בחינות חיה ויחידה"

¹⁵⁵ תקנת השבין לר' צדוק הכהן מלובלין סימן ז סעיפים א ו ב

יש הכרח מיוחד לגבי הגורל של עם ישראל שיש צורך של איחוד, באלף, של כל הכוחות האלה. לרוב זה בא מהתגלגלות הדברים, במשך הזמן, מאדם הראשון עד כל תקופה ותקופה עד ימינו אנו כמובן. זה לא קורה בהכרח שאדם אחד יש לו נפש, רוח, נשמה משורש אחד¹⁵⁶. יש והרבה מקרים, רוב המקרים, הנפש הוא משורש אחד, הרוח משורש אחד והנשמה משורש אחר. לכן יש מלחמה פנימית בכל אחד ואחד בין הכוחות האלו.

עכשיו, לא הגדרתי מיד מה התוכן - העצם של 'כוח הנפש', 'כוח הרוח', 'כוח הנשמה', נגיע לזה. אבל צריך להבין את זה. למה יש בעיה? מכיוון שכל הכוחות של הנשמה הם התגלות משורשים, שורשי שורשים, שהם הספירות, סוף-סוף. אז ייתכן מאוד שנפש של בן אדם אחד בא משורש ספירה אחת והרוח שלו לא מאותו שורש אלא משורש של ספירה אחרת ולכן זה נדיר מאוד המקרה שיש הרמוניה, כמו שאומר הרב, או שלום בין השורשים. אפשר להגדיר את זה כ'המלחמה הפנימית' ליחיד: בכל יחיד וכל כלל, בין הכוחות של הנפש שלו. זה מספיק מובן, כן? אני רוצה לשמוע, זה ברור כן, לא? צריך לחזור על זה או לא? איזה צורך לחזור!! זה ענין של ניסיון, מה צריך להסביר? טוב, אני חוזר על ההגדרה. אולי נקרא מההתחלה:

"שלשה כחות מתאבקים כעת במחנינו"

איזה מחנה? של הזהות היהודית בתקופה של התחלת הגאולה, בתקופה ההיסטורית של הציונות. וזה באמת לא צריך להסביר הרבה. אנחנו יודעים שבחברה היהודית, בחברה הישראלית, יש כמה מחנות שהם במתח ויותר ממתח ביניהם, כן. מאיפה זה בא המלחמה ההיא? אז:

"המלחמה ביניהם נכרת היא ביותר בארץ-ישראל" זה הסברנו כבר מקודם – "אבל פעולתם היא פעולה נמשכת מחיי האומה בכלל" - זה מתחיל מהתחלת ההיסטוריה של עם ישראל, כבר מאברהם, יצחק ויעקב הם שלושה ולא במקרה, יש המתח הזה. נמשיך:

"ושורשיהם קבועים הם בתוך ההכרה החודרת במרחבי רוח האדם"

כן. זה מובן? מה זה "מרחבי רוח האדם"? בנפש האדם יש כמה כוחות, כמה חלקים אומר הרמב"ם בהתחלת 'שמונה פרקים'. אבל כל נפש יש לו כוחות, כוחות שייכים לעולם החיצוני, זה נקרא בעיקר 'נפש'. כוחות השייכים לעולם הפנימי, זה נקרא 'רוח', וכוחות ששורשם בעולמות העליונים בקודש שבהווה, בשורש ההווה, וזה נקרא 'נשמה'. יש גם כוחות יותר עליונים: 'חיה', 'יחידה'.

ומה שאמרתי, אני חוזר על זה, לרוב זה נקרא נר"ן - נפש, רוח, נשמה. או נשמה, רוח, נפש אבל רגילים לומר: נפש, רוח, נשמה, נר"ן, כן. וכל בן אדם יש לו נפש משלו - יש שתי מדרגות: 'הנפש הראשונה',

'הנפש השנייה'... זה נלמד בנושא אחר - רוח,

וניצוץ של נשמה, זה מובן?

אבל המקרה הרגיל וזה תוצאה של התולדות מאז אדם הראשון עם כל הגלגולים וכל התלאות וכל התגלגלות הדברים שלא קורה, זה נדיר מאוד שבן אדם אחד יהיו לו הכוחות האלה משורש אחד. הבנתם? כי שורש השורשים, שורשי השורשים של כל הכוחות של: נפש, רוח, נשמה זה סוף סוף למעלה-למעלה, פנימי, פנימי, בספירות עצמן. זה רק בקצרה, זה לא קבלה, זה רק פשט.

(הפסקה קצרה בקלטת)

¹⁵⁶ 'שער הגלגולים' הקדמה לד דף לו ד"ה "ונבאר".

מניטו: ו...א...אז קורה, וזה המקרה הרגיל, ששורש הנפש בא מספירה מיוחדת, שורש הרוח בא מספירה אחרת ושורש הנשמה גם מספירה אחרת, וזה יותר מסובך מזה, ולכן כל בן-אדם הוא עולם של מתחים ומלחמות פנימיות, כך אומרים, בעולם הפנימי שלו. וזה המצב של היחיד, זה גם המצב של כל כלל, כל חברה, כל אומה, כל המין האנושי בכלל, זה מובן?

אבל מה שמוסיף הרב מיד- בישראל יש הכרח, חובה, לאחד את זה, כי כך צונו. כך אומרים: צונו כן. זה המבנה של ההתחלה של 'מורה נבוכים'. יש האדם, והאדם צריך להכיר בבוראו, להכיר את בוראו אם אתם רוצים. אבל בפרק החמישי כבר, הרמב"ם אומר זו מצווה, חובה לישראל, לא לאומות העולם, אבל לישראל יש חובה לבנות את האחדות ההיא.

זה פשט הפסוק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֶחָד, לפי הרמב"ם זו מצווה בפני עצמה. ולפי כוונות המקובלים, כשיהודי מתפלל, קורא "קריאת שמע", הוא אומר את "קריאת שמע", הוא בונה את ייחוד ה'. זה לא ניתן, צריך לבנות את זה¹⁵⁷, זה מובן? לא? זה...

אני מחפש מושג, מילה, אבל תעזרו לי – הוא 'עושה' את זה, צריך 'לעשות את האחד', בעולם. כי בעולם, זה עולם הריבוי, זה לא ניתן, זה ניתן כאידאל, כשאיפה, כמצווה, כחובה.

אולי בקצרה אני אסביר את זה. יש לכם פסוק ידוע וְהָיָה... בַּיּוֹם הַהוּא יְהוָה ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד. טוב, אתם יודעים שהמילה השם הראשונה זה יקוק, ואנחנו אומרים 'השם'. אבל המילה השנייה זה שין מס – וְשֵׁמוֹ אֶחָד, אבל מה פשט הפסוק? למדנו הרבה פעמים את הפסוק הזה בהיבטים שונים, כן.

לפי הנושא שלנו – וְהָיָה... בַּיּוֹם הַהוּא יְהוָה ה' אֶחָד – אז מה הוא לא אחד? וְשֵׁמוֹ אֶחָד?... הבנתם את השאלה? זו קושייה עצומה, גדולה, אין, אין... מה פירוש? וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יְהוָה ה' אֶחָד – זה כבר ככה, ה' אחד. וְשֵׁמוֹ אֶחָד – וזה עוד לא ככה, ייחוד ה' צריך לעשות, לבנות. 'השם' – שין מס, שם השם¹⁵⁸. תפסתם את הפשט? זה פשט פשוט, זה הפשט: וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יְהוָה ה' אֶחָד, וזה כבר ככה, וְשֵׁמוֹ אֶחָד – הוא עוד לא ככה. אז, זו השאיפה של כל האנושות – וְהָיָה... בַּיּוֹם הַהוּא יְהוָה ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד. זה נאמר לכל אדם.

אז מה המשך הפסוק?... זה בנביא זכריה, אם אני זוכר... זכריה כן: וְהָיָה יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, מֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ – זה שייך לאנושות כולה. אף על פי שיש לנו פשט ציוני – מֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, ז"א גם תל אביב, לא רק חברון ולא רק שכם... זה מובן?

קהל: הרב...

מניטו: רק אני אגמור...אני אגמור את המשפט. אבל מה שמוסיף הרמב"ם שעם ישראל קיבל את החובה לאחד שם השם. אחר כך אני אסביר...

אז אני חוזר על הפשט של אותו פסוק: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד, אתם יודעים שזה פסוק קשה לתרגם, להבין לפרש. ויש לנו פשט שייך לנושא שלנו – שְׁמַע יִשְׂרָאֵל – זו אזהרה כן – זו אזהרה, ה' אֶחָד – ה' שהוא אלוקינו, זה השם האחד. אני חוזר על הפשט של המילים – שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד. ז"א שיש הוא אמינא שיש ה' לא אחד. הבנתם? מיד: וְאֶהְיֶה,

¹⁵⁷ ראו זהר חדש תיקונים דף קיז עמוד ב: "בר נש דאמליך לקב"ה על שמיא וארעא וארבע סטרין בהאי עלמא הכי קב"ה אמליך ליה על שמיא וארעא וארבע סטרין דההוא עלמא ובגין דא אוקמוה כל צדיק וצדיק יש לו עולם בפני עצמו ובההוא עלמא איהו בר נש בדיוקנא דמאריה בכולא והאי איהו ויברא אלהים את האדם בצלמו" והשוו ל'פתחי שערים' נתיב 'אורות אח"פ דא"ק' פתח א

¹⁵⁸ ראו 'ספרא דצניעותא' פרק ה על המילים 'אנשי השם' ובהרחבה בפירוש הגר"א שם (הוצאת וילנא תקפ"א ומהדורות הצילומים להוצאה זו) דף לד עמוד ב

אבל לפני נְאֻהָבָה, יש "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" שהוא נקרא: 'הייחוד התחתונה'¹⁵⁹, יש מילה בארמית אבל לא צריך...

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל... ה' אֶחָד - זה הייחוד העליון, העליון. הייחוד התחתון, אנחנו אומרים את זה בלחש "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". יש מספר תיבות בפסוק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, שש תיבות? יש שש תיבות ב "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", יש סוגיה בפני עצמה במסכת פסחים על זה¹⁶⁰. יש סיבות למה אנחנו אומרים את זה בלחש ולא בקול רם, חוץ מיום הכיפורים¹⁶¹, אתם יודעים את כל הנושא הזה, אם יש צורך נחזור על זה, רק זה ידוע...

אם כן, החובה, לפי הפשט הזה, הוא כך- הגימטריה של שם הוויה זה 26, הגימטריה של אֶחָד זה 13, אז כבר חלק מההוויה זה נקרא- 'השם אחד'. 'אחד' כבר. יש עוד, הצד של ההוויה שנקרא 'השם', ששייכת לעולם, זה עוד לא אחד, צריך לבנות את זה. תפסתם?

אז למי ניתנת אותה חובה? זה לעם ישראל. אנחנו יודעים, כמו שיש 13 מידות בשם, יש 13 שבטים בעם ישראל. זה מתאים. אתם זוכרים שיש איזו סוגיה, למדנו את זה בשיעור הקודם, אני חושב, ייתכן... יש לי בעיות של זיכרון... "אתם עשיתוני חטיבה אחת"¹⁶² - למדנו את זה?

קהל: כן

מניטו: כן, אז מה כתוב בתפילין של מארי עלמא? כתוב ומי פְּעֻמָּה יִשְׂרָאֵל גֹּי אֶחָד בְּאֶרֶץ, אח"כ נחזור על הפשט הציוני: גֹּי אֶחָד, זה בארץ ולא בחוץ לארץ¹⁶³... (צחוק), זה שמענו מהרב, זה פשט יפה כן. ולכן מוטלת החובה על עם ישראל לקבל, לקלוט ולאחד את כל הריבוי של ההוויה בעולם, דרך האנושות, דרך הריבוי של אומות העולם, עד האיחוד בתוך עם ישראל.

ולכן אנחנו, לפי הכוונות של התפילה, לפי המקובלים, כשהמתפלל אומר- שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֶלְקֵינוּ ה' אֶחָד, לא רק שזו לא תפילה, זו קריאה, כן זו עבודה¹⁶⁴. אנחנו אומרים זו תפילה, אבל צריך לדייק זו לא תפילה, תפילה זה שמונה עשרה, כן. אבל זו עבודת קודש, אחרת, עבודה שבלב גם כן אבל אחרת מהתפילה, במובן המדויק, זה נקרא 'קריאה', זו 'עדות' כן, אז לפי הפשטנים זה פשוט מאוד. זו מצווה להעיד בזה, שאנחנו מקבלים עלינו עול מלכות שמיים ועול מצוות¹⁶⁵, וזה מתחיל בעול מלכות שמיים. זה מובן, כן?

אבל, לפי הכוונות של המקובלים, כשהמתפלל אומר את השם, הוא צריך לכוון שהוא מאחד את השם, כי במציאות התחתונה 'השם', שין מס כן, שמו של השם הוא לא אחד, הוא מפוזר. הוא בבחינת הריבוי שיש בריבוי האינסופי, זה מדרגות. שבעים אומות, שלוש עשרה שבטים עד האיחוד של עם ישראל.

תפסתם את זה? זה לא קשה להבין.

¹⁵⁹ זהר תרומה דף קלד עמוד א "ייחודא תתאה"

¹⁶⁰ גמרא פסחים דף נו עמוד א.

¹⁶¹ משנה יומא פרק ג משנה ח.

¹⁶² מסכת ברכות דף ו עמוד א. ראו שיעור קודם עמוד 71.

¹⁶³ וראו עוד זהר ויקרא צג ב: "ודאי בארץ איקרון אחד עמה (עם הארץ) הם אחד ולא אינון בלחודייהו"

¹⁶⁴ זהר שמות פרשת בשלח דף נו עמוד א) על פי תרגום הסולם: "לכלול גם מי שידע ליחד את השם הקדוש הגדול שגם הוא צריך לרומם אותו כי זה הוא עבודה עליונה של הקב"ה. כתוב 'קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראוהו באמת' מהו 'באמת' הוא כמו שהעמדנו הכתוב 'תתן אמת ליעקב' שפירושו **שידע ליחד את השם הקדוש בתפלתו כראוי וזהו עבודת השם הקדוש** ומי שידע ליחד את השם הקדוש כראוי מקים אומה יחידה בעולם שכתוב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ"

וראו ספר שערי דמעה כרך א עמ' 29 – פרק 'לעבדה ולשמרה'

¹⁶⁵ משנה ברכות פרק ב משנה ב: "שיקבל עליו עול מלכות שמים בתחלה ואחר כך יקבל עליו עול מצוות"

ונחזור לפשט של הפסוק הקודם, שמביא רש"י בפרשו על הפסוק של קריאת שמע: **וְהָיָה... בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה אֶחָד** - וזה כבר ככה למעלה כן, וישמו אֶחָד - זו הבשורה לעתיד והיה ביום ההוא. מה שהמצב הוא עוד לא ככה שהשם יהיה אחד, שכן מס, כן. יש מן רמז שאתם יכולים להבין באופן קל מאוד, האות האחרונה של 'שמע' היא עין, עין גדולה. והאות האחרונה של 'אחד' זו דלת. הכוונה הפשוטה של הפשטנים זה "ע"ד", אנחנו עדים, זו עדות¹⁶⁶, זה מובן?

אבל יש לה משמעות, לפי המשמעות של האות עין והאות דלת. ה'שם', שהוא מבחינת שבעים, שבעים בהקשר 'שבעים אומות', אנחנו מביאים את הריבוי הזה לשם של ארבעה אותיות, זה פשוט מאוד¹⁶⁷. אז זה העניין שלנו. הכוחות שפועלים גם במרחבי רוח-האדם, בבחינת יחיד וגם בבחינת חברה, גם בבחינת האומה וגם בבחינת האנושות כולה, זו הבעיה של האדם, כבריא, צריך לפתור בהיסטוריה של העולם.

אבל לפי הכלל, אתם זוכרים בגמרא: "גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה"¹⁶⁸, כל המין אנושי מחפש איזו דרך להרמוניה, איחוד הכוחות האלו-נפש, רוח, נשמה. אצל עם ישראל יש חובה לזה. זה קשור לחובה שיש ב'שם' ו'שָׁרָא' ה' אֶלְקֵינוּ יְהוָה אֶחָד. זה מובן? אין שאלות על זה? עכשיו זה ברור, מה הייתה השאלה?

קהל: [...]

מניטו: זה לא בדיוק כתוב ככה אבל נחזור על הנושא.

קהל: [...]

מניטו: כן, אבל הכוונה להעיד, לא הייתה הבחנה בין 'הוא' ו-'שמו'. ויש לכם גרסה שונה, בסידור האשכנזי¹⁶⁹ ובסידור הספרדי¹⁷⁰. אתה הוא אחד מפני שבראת העולם או אתה הוא אחד מפני שנברא העולם. אם אתם רוצים ללמוד את הנושא זה, תלמדו את זה בהש"ה "שני לוחות הברית"¹⁷¹, יש לו פרק על העניין הזה, אתם זוכרים את זה? למדתם את זה כבר? כן.

והוא מביא פה איזה רמז, כדי להסביר את פרקי דרבי אליעזר¹⁷² על המילה- "הוא". "הוא" זה להיות- "הוא ושמו אחד". הא, וו, אלף- "הוא ושמו אחד" זה- "הוא". ז"א לפני בריאת העולם, אז 'הוא' ו-'שמו' זה היה יחד, זה היה דבר אחד, כן. וכיוון שזה היה יחד, זה היה דבר אחד,

¹⁶⁶ זהר חדש כי תשא דף נ"ה עמוד א: "וְעַל זֶה יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה מְבִיאִים לָהּ הָאָרֶץ בְּלִחְיָשָׁה, מִמְּקוֹר שְׁלִמְעָלָה, וְאֹמְרִים בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד וְהַמְקוֹם שֶׁנִּקְרָא שְׁמִים מְעִיד בָּהֶם. וְעַל כֵּן עֲיִין וְדָל"ת גְּדוּלוֹת, לְהִיּוֹת עֲדִים....".

¹⁶⁷ זהר תרומה דף קס עמוד ב: "אֵלָּא כָּלֶם בָּאִים לְדַרְשָׁה. שְׁמַע יִשְׂרָאֵל שֶׁל הַיְחִיד וְדָאִי שְׁזָה בָּא לְדַרְשָׁה, וְכָאן רָמַז וְנִרְאָה הַיְחִיד שֶׁל הַחֲכָמָה הַעֲלִיּוֹנָה. שְׁמַע - ע' הִיא מִהֲאֹתִיּוֹת הַגְּדוּלוֹת, לָמָּה? אֵלָּא רָמַז הוּא רִמְזוּ בְּכָלֶל אֶחָד, לְכָלֶל מַעֲלָה וּמִטָּה בְּאֶחָד אֶחָד. שְׁמַע - שֵׁם ע' כָּאן נִכְלָל הַשֵּׁם הַזֶּה בְּאֹתָם שְׁבַעִים שְׁמוֹת עֲלִיּוֹנִים לְהַכְלִילָם, שְׁהָרִי הַשֵּׁם מִתְבָּרָךְ מִהֶם וְנִכְלָל בָּהֶם, וְצָרִיךְ לְהַכְלִילָם בְּאֶחָד בְּיְחִיד אֶחָד, וְלִשְׁמֵם רְצוֹנוֹ בָּהֶם"

ולהרחבת ההסבר ראו ב'סוד לשון' עמ' 105: "עלינו להבין מה הוא שם: השם הוא היחס בין הוא לעולמו. "הוא" אחד אך מצד עולמו יש לו שבעים פנים. כל עוד שאנו בתהליך של העולם הזה השם מפוצל לשבעים שמות שבעים שרים עולם השרים שייך לעולם הזה אך יחד עם זאת שמו הוא גילוי כל ההווה כולה בעולם הזה דהיינו כבר בעולם הזה יש ממד של הווה שהוא האחד המוחלט. בפסוק שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד יש מעין אזוהרה מרומזת שיש איזה שם שהוא לא אחד ברמיזה "יהוה" בגימטריה 26 ו"אחד" בגימטריה 13 דהיינו יש ממד של ההווה שהוא כבר אחד "יהוה" "הוא" ה' אלוהינו ויש ממד שני שאותו יש לאחד והוא בבחינת שבעים" וראו להרחבה נוספת 'שערי דמעה' כרך ב הערה 74: "בפסוק שמע ישראל, יש בחינה, לפחות תאורטית, של בחינה של ה' יהוה שאינו אחד, ח"ו, ויש בחינה של יהוה אחד. הציווי לנו בני ישראל הוא: רק יהוה אחד הוא אלוהינו. זה דורש לימוד, שנים של לימוד, כי קודם כול צריך לאחד את שמו. אפשר לומר כי השם של ההווה הוא בבחינת שבעים ממדים וצריך לאחד אותם בבחינת ארבע אותיות. אז זה שלמות הייחוד וזה תלוי בספירת מלכות"

¹⁶⁸ מסכת בבא קמא דף לח עמוד א.

¹⁶⁹ אֶתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם אֶתָּה הוּא מְשַׁנְבֵּרָא הָעוֹלָם.

¹⁷⁰ אֶתָּה הוּא אֶחָד קוֹדֵם שֶׁבְּרָאת הָעוֹלָם, וְאַתָּה הוּא אֶחָד לְאַחַר שֶׁבְּרָאת הָעוֹלָם.

¹⁷¹ 'שליה' הקדמת 'תולדות אדם' פרק 'בית ה'

¹⁷² פרק שלישי

ברור שגם השם היה אחד מאותה אחדות של הוא עצמו. הבנתם? המושגים ברורים? יש 'הוא' ו'שמו'.

אולי אני אסביר קצת, את המושג של 'שמו' של השם. יש פסוק אחד בספר דברים, אם אתם רוצים אפשר יהיה למצוא, זה בהתחלה בפרק ד' של דברים י"ג אבל, אה...אולי תחפש את זה¹⁷³ בספר דברים - לִיְרָאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה וְשָׁמָּה הַמִּילָה "השם" זה כתוב שין מס. אתם זוכרים את הפסוק הזה? אף אחד? מה אתם עושים שבת בקריאת התורה? אה, בספר דברים אתם לא מקשיבים... (צחוק בקהל).

טוב, זו כבר סוגיה, פרשה בפני עצמה של גילוי הרצון. למשל המושג - וְאַתָּה אֶמְרָתָּ יְדַעְתִּיךָ בְּשֵׁם¹⁷⁴ מה המשמעות של לדעת מישהו בשמו? מה, מה מגלה שם של מישהו? את השם של מישהו? זה לא קל להגדיר, כן. כשלמשל, כשאני מדבר על מישהו ואני אומר: פלוני בן פלוני, נאמר אברהם בן יצחק, לא רציתי לומר יצחק בן אברהם, כן. אברהם בן יצחק, אז יש כמה בני אדם שיכולים להיות נקראים באותו שם. אז לכן צריך אברהם בן יצחק ועוד כמה נתונים של איזו כתובת כדי לזכור מי. אבל זה רק חיצוני, זה תיאור חיצוני. כשאני אומר לדעת מישהו בשם, מה אני יודע כשאני יודע את שמו? באותה ידיעה מה אני יודע? זה מובן? אז השאלה מובנת. כדי שאני לא אזכיר אותו, דרך השאלה, אלא כדי שאני אדע במי מדובר, כן. כתובת כן, אבל יותר מכתובת מיהו בעל הכתובת?

ולפי המשמעות של לשון הקודש: לדעת מישהו בשמו, זה לדעת את אופי הרצון שלו. איך הוא רגיל לרצות, כך אומרים? כשהוא רוצה מה שהוא רוצה. אז אני מכיר אותו. אז אני מכיר את העצם שלו, את הזהות האמיתית שלו זה נקרא 'לדעת בשם'. והמקובלים הסבירו שהמילה 'שמו' זה בגימטריה - 'רצון'. אולי זה קצת מתמטיקה. רצון זה עולה שמו

זה מה שהשלי"ה¹⁷⁵ מסביר, ברמז, על פרקי דרבי אליעזר, שלפני שנברא העולם היה 'הוא' ו'שמו' - אחד. לא הייתה שום הבחנה בין 'הוא' - שאי אפשר היה להכיר אותו, אלא דרך - 'שמו'. ואפשר לחשוב, להבין את זה באופן קל מאוד, כן. הגילוי של המהות האניסופית של 'הוא' זה דרך רצונו. למשל, אצל האשכנזים יש מנהג יפה, לפני קריאת התורה אומרים - כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבוּ גִדְל לְאַלְקִינוּ¹⁷⁶ זה גמרא מסכת ברכות, כן. מה זה שם ה' ? זו התורה. כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבוּ גִדְל לְאַלְקִינוּ. מה זה התורה? זה גילוי רצונו, לכן הוא - אי אפשר להבין, זה למעלה מכל השגה, מכל שכל. אבל אפשר להכיר אותו דרך גילוי רצונו וזה נקרא - 'שמו', זה מובן?

אז עכשיו אתם מבינים את הפשט של - "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". למשל, גם כן יש לכם במשנה והרבה פעמים בגמרא אמרות כאלו: "רצונו של אדם זה כבודו". מה זה "כבוד"? זה גם כן גילוי של הרצון. "יהי כבוד חברך חביב עלייך כשלך", מה זה "יהי כבוד חברך חביב עלייך כשלך"? זה רק עניין של נימוסים? כדרך ארץ? נראה שלא. החבר יש לו גם רצון משלו, אז כשאתה מתייחס אליו, תתייחס לרצון שלו כמו שאתה מתייחס לרצון שלך. "יהי כבוד חברך" - פה מדובר בין תלמידי חכמים, כן. רק זה יכול לפתור את עניין המחלוקת בין תלמידי חכמים. כן.

"אלו ואלו דברי אלוקים חיים"¹⁷⁷ - אלו ואלו רצון הבורא, אלו ואלו תורה, כן. אז תסכים פעם לרצות כמו שהוא רוצה כי אז המחלוקת נפסקת, זה מובן? זה הכבוד שנותנים לחבר, לא רק להגיש לו כוס מים, או 'בבקשה', 'תודה' - זה רק נימוסים. אלא בשעת המחלוקת, יהי רצון חברך

¹⁷³ דברים פרק כח פסוק נח.

¹⁷⁴ שמות פרק לג פסוק יב.

¹⁷⁵ שלי"ה, חלק 'עשרה מאמרות' בית ה בעיקר באות מג בשם הרמ"ע מפאנו

¹⁷⁶ מסכת ברכות דף כא עמוד א

¹⁷⁷ עירובין דף יג עמוד ב

חביב עליך כשלך... מה זה הרצון של החבר? 'חבר' זה תלמיד חכם¹⁷⁸ - איך הוא מקבל תורת ה'. מכיוון שהתורה זה גילוי רצון הבורא, זה מובן? וזה נקרא כבוד, וזה נקרא שם.

טוב, ולכן מה שאמרתי בפרקי דר' אליעזר, לפני בריאת העולם היה 'הוא' וישמו אחד', 'השם' היה - זה רק תיאורים כדי להמחיש את הדברים - נבלע בתוך המהות של 'הוא'. כשעלה במחשבה לברוא את העולם, אז מה זה שם ה'? זה הרצון שלו גבי העולם, גבי עולמו. ולכן זה גם כן הבסיס של המדרש שאומר כי הקב"ה הסתכל בתורה וברא את העולם. אתם זוכרים המדרש הזה, בהתחלת המדרש רבה¹⁷⁹, כן. ז"א שהתורה היא ה...א... איך אפשר לומר את זה...התורה היא ה'תעודת זהות' של העולם. מכיוון שזה רצון הבורא, כבורא. הוא ברא העולם לפי רצונו והוא גילה רצונו בתורה. זו הכוונה של המדרש, כן.

אז נחזור לזה, שההווה בבחינת 'הוא' היא כבר בבחינת 'אחד' אז: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֶלְקֵינוּ, זה השם האחד ולא ה... ופה אתם מקבלים את דעת הרמב"ם, על ייחוד ה'. כל מה ששייך לעולם זו עבודה זרה, אסור, זה לא שייך ל-'ה' אחד'. ייחוד ה' של הרמב"ם, זה לפי דעתי, לפי מה שאני למדתי עם כל הצופים הצעירים, כשהיינו בצופים¹⁸⁰, זו ההגדרה הכי ברורה - כל מה ששייך לעולם הוא מחוץ לתחום של 'ה' אחד'. יש הווה לעולם, אבל זו הווה שמתגלית, מתבטאת, נמצאת בבחינת הריבוי. ולכן כל הגורל של כל העולם כולו זה להגיע לייחוד החלק הזה של ההווה, שהוא העולם, זה שהוא בבחינת ריבוי. מה שמוסיף הרמב"ם וזה הביטוי של הרב קוק - שאצל האנושות כולה, אין חובה בזה. אנחנו יודעים שסוף-סוף זו השאיפה של כל העולם: זה סוד האהבה¹⁸¹, זה סוד השלום וזה המניע של כל ההיסטוריה, כן.

¹⁷⁸ ראו בבא בתרא דף עה עמוד א: "ואין חברים אלא תלמידי חכמים"

¹⁷⁹ בראשית רבה פרשה א פסקה א: "כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם."

¹⁸⁰ ראו שערי דמעה כרך ב (מבוסס על שיעורים באורסי) בפרק 'פתח אליהו': "הביטוי 'רבונו העולם' מתייחס למדרגת העולם הזה. אולם העולם הזה אינו רק מדרגה בפני עצמו. הוא הגילוי של עולמות עליונים יותר. לכן הקב"ה הוא 'רבונו העולמים', של כל העולמות וכל זה מתגלה אם מבינים שהעולם הזה הגלוי לעינינו מגלה גם את הנסתר שבשאר העולמות. הוא מגלה דרך השם אלוקים בבחינת 'הטבע' אבל יש גילוי עליון יותר המסור לידי האדם: ה' הוא האלוקים. ה' יחיד - אלוקים רבים, כוחות רבים, מידות רבות. ה' יחיד והוא הא"ס ב"ה, והוא אחדות גמורה - הוא האלוקים, אלוקים רבים, כל הכוחות כולם, כלשון רבי חיים מוולוז'ין: אלוקים - לשון רבים. הוא בעל כל הכוחות[51]."

יש לגילוי זה רמז בתפילת יום הכיפורים בווידי הגדול לרבנו נסים "רבנו של עולם קודם כל דברי אין לי פה להשיב ולא מצח להרים ראש וכו'", "רבנו של עולם אם באתי לפרט את חטאי וכו'", ועוד קטעים רבים בנוסח שלנו בחזרת הש"ץ, וכך גם בתפילת מנחה. אולם בתפילת הנעילה לא אומרים כן אלא "רבונו העולמים חתמנו לחיים וכו'". מדוע? כי בתפילת נעילה עלינו מדרגה. אנחנו מוכנים להעיד שה' הוא האלוקים.

עדות זו מיוחדת לישראל לעת עתה. אומות העולם מכירות רק את המדרגה של האלוקים. לעבוד למדרגה זו בלבד זו עבודה זרה עבורנו ולכן היא אסורה לישראל. צריך לדייק. אחרי כל ע"ז יש מידה אמתית אולם ברגע שמנתקים בין מידה זו לשאר המידות, נופלים בטעות של הע"ז[52]. הקדושה קשורה לאיחוד, לאחדות. היא מתגלה כשיש אחדות - אחדות בעם, אחדות בערכים, כאשר השלחבת כולה קשורה לגחלת. היא אינה מתגלה דרך ניצוץ אחד. לכן האזהרה: "כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר, אתחשיב ליה כאלו אפריש בד".

¹⁸¹ על סוד האהבה והקשר לסוגית 'הוא וישמו' ראו בתמלול שיעורים על שערי אורה שיעור 19: "כי הרצון לברא עולם זה בא מאהבה הגמורה, מאהבה המוחלטת. זה סוד האהבה זה רצון להמציא רצון כפי שאומר הרב אשלג, אותה מדרגה של כתר בבחינת רצון הוא מגדיר אותה כרצון להמציא רצון; לפני כל רצון מיוחד, זה כבר מתגלה בחכמה "כלם בחכמה עשית", הרצון להמציא רצון זה אהבה גמורה, זה חסד עליון, זה רחמים גמורים. איך יתכן שהדיון מתגלה, מאיפה זה בא? יש לנו בשורה טובה בפסוקים: "יהו"ה לבדו ביום ההוא", נראה אחר כך ש-: 'היום ההוא' זה דווקא הבחינה של כתר שנקראת ה-הוא'.

היום הזה, עצם היום הזה זה בחינות אחרת, למטה מזה. אבל היום ההוא, בסוד "הוא וישמו אחד" זה דיוק של השל"ה גם כן, 'הוא': זה 'הוא וישמו אחד', אותיות 'הוא', הוא וישמו אחד, זו הבחינה הכי עליונה, שמה "הוא וישמו אחד" אין הבדל בין הוא וישמו, לכן זה רחמים גמורים. הפסוק אומר: "יהו"ה לבדו ביום ההוא", מה זה לבדו? ברור שהוא לבדו, לבדו בלי שתוף אלקים, כי השם אלקים מתגלה בהקשר לעולם הזה. בבחינת עוה"ב זה השם לבדו, בלי אלקים, זו שמחה גמורה, חסד גמור.

וראו עוד ב'סוד לשון' כרך א בפרק ו: "נחזור לעניין של סוד הפסוק. לכל אדם יש תורה משלו, שאותה אף אחד מלבדו אינו יכול לחדש. רק בינו לבין עצמו האדם יכול להבין את המשמעות הפנימית של דברי התורה שהוא

אלא אצל עם ישראל יש חובה לאחד. אתם רואים איך הנושא הזה קשור כבר לנושא של השיעורים הקודמים, כן? כי זה מתבטא גם כן במציאות של השבטים. זו הכוונה הראשונה של אותו פסוק: של שְׁמַע וְשָׂאֵל, לפי המדרש, כשבני יעקב אמרו לאביהם: שמע ישראל, אבינו, ה' אלוהינו, כל אחד ואחד מהשבטים, ה' אחד. כן זה המישור... נאמר האתנו-סוציולוגי של הבעיה, פה אנחנו מגיעים בנושא של הנושא האידאולוגי של הבעיה- הכוחות המתבטאים בזרמים של האידאות בחברה הישראלית, זה מובן? אבל פה המבנה הוא: נפש, רוח נשמה וזה הריבוי בעולם הנפש.

אני חוזר עוד בקצרה על ההגדרה הראשונה שלמדנו ואחר כך נראה את ההגדרה של הרב, לפי הנושא שלו. כוחות הנפש זה הקשר בין הנשמה לעולם החיצוני, זה כוחות הנפש. תזכירו לי שאני אחזור על קטע שלמדנו בשנה שעברה, והרב מסביר את ההבדל בין נפש ורוח, ושוב לפי הבעיות של החברה שלנו, החברה היהודית והחברה הישראלית בעיקר. רוח זה החיים הפנימיים, ויש המון כוחות, המון מדרגות גם בנפש וגם ברוח, והנשמה, ולכל אחד, כפי שאמרנו, לרוב יש רק ניצוץ של נשמה, יש איזו מין אחיזה מעולם הבינה שהיא עולם הנשמה¹⁸² עד... חוץ מיחיד סגולה שהם נשמות גדולות, גם עלי אדמות, זה הקשר לקודש, זה מובן?.

אני לא רוצה להרחיב עוד בנושא הזה ונמשיך הנושא שלו. אז למה יש מחלוקת, מלחמה, עימות, מתח בין הכוחות האלה? לפי ההסבר של המקובלים, כי זה לא ניתן ככה באופן פשוט שגם כוחות הנפש, גם כוחות הרוח וגם כוחות הנשמה של כל אחד ואחד בא משורש אחד, מהספירות. אלא יש קלקול הצינורות¹⁸³, זה שייך לעניין של 'הצינורות התקלקלו', זה ביטוי גם בתורת הנגלה, כן. הצינורות של השפע, שהם הצינורות של השפע משורש ההווה, עד עולמינו אנו התקלקלו, "מפני חטאינו"....

יש איזה רמז יפה בספר יצירה¹⁸⁴: 'שפע' זה אותיות 'שפע' למפרע. לאמיתו של דבר זה פשע שזה אותיות שפע למפרע. אז כשיש פשע למטה זה מעכב את השפע מלמעלה, וה'ענג' נהפך ל'נגע', זה מספר יצירה¹⁸⁵. חוץ מהסוד שיש בדבר, זה דבר יפה שכדאי לשמוע.

וגם, תראו את זה זה דיוק של השל"ה גם כן¹⁸⁶ - לשון הקודש זה בהחלט מדויק, כן - וגם 'צנור' זה האותיות 'רצון'¹⁸⁷. הרצון הוא הצינור של השפע... אז הצינורות התקלקלו, ולכן בשעת

שומע. זהו סוד האהבה. רק שני חברים שיש ביניהם אהבה מבינים זה את זה, כפי שמוסבר בתלמוד (קידושין ל, ב):

מאי את אויבים בשער? אמר רבי חייא בר אבא: אפי' האב ובנו, הרב ותלמידו, שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר: (במדבר כא) את והב בסופה, אל תקרי בסופה אלא בסופה.

ואף על פי שלכל אדם יש תורה משלו, ישנה גם מדרגה של תורת כלל ישראל, שהיא אחת. אותה מדרגה נקראת דעת תורה, תורת משה. בתלמוד מובאות תורות רבות בשם רב זה או אחר. אך סתם תורה היא תורת משה, ומשה שקול כנגד כל ישראל [7]. בתורה שבעל פה 'סתם משנה' - רבי מאיר, והמקביל בתורה שבכתב הוא 'סתם תורה' - תורת משה."'

¹⁸² זוהר בראשית פרשת לך לך דף פא: "נשמתא אתערי לאיניש בבינה" וכן 'תיקוני זהר' עם פירוש אור יקר' בבא מציעא תיקון כא שער ו' סימן כט שם מצוטט הפסוק שמניטו הרבה לצטט: "ונשמת שדי תבינים" וראו עוד בתחילת שער הנשמה ב' פרדס'

¹⁸³ ראו לדוגמה 'שערי אורה' שער ח' דיון מקיף וב' פרדס' שער הצינורות

¹⁸⁴ אולי כוונת מניטו ליספרא דצניעותא' על פי זהר במדבר פרשת נשא דף קלג עמוד א' "תאנא בצניעותא דספרא.... מאי משמע עובר על פשע שפע דאקדים שייך לפ"א לא זכו עמוד ולא עובר" וראה ב'ספרא דצניעותא' פרק ב ובפירוש הגר"א שם.

¹⁸⁵ ספר יצירה פרק ב משנה ב

¹⁸⁶ תורה שבכתב פרשת כי תשא אות יא.

¹⁸⁷ מקדש מלך (הוצאת בני יששכר ירושלים תשנ"ו) פרשת תרומה עמ' קנ"ז והובא בספרי חסידות רבים .

הלידה, וזה מסובך מאוד, כשנולד תינוק אומרים לו: 'מזל-טוב'-תודה רבה' (צחוק בקהל) ו... אז זה לא ניתן ששורש הנפש ושורש הרוח ושורש הנשמה זה מאותו שורש. לכן יש את כל הבעיות הנפשיות וכו', וזה... אני לא רוצה לומר שזה נורמלי, אבל זה טבעי, כך הוא הטבע, כך הוא העולם. ולא צריך להתרגש אם מגלים בעיות כאלה - גם בחיי הפרט, וגם בחיי האנושות וגם בחיי האומה שנקראת 'ישראל' שזה תפקידה לקבל את הבעיה כדי לתקן אותה. זה מובן?, טוב, אפשר להמשיך. כן?

קהל: [...]

מניטו: לא הבנתי את השאלה, ולא הבנתי הקשר למה שאמרתי, תסבירי יותר

קהל: איך זה טבעי שאנחנו כאלה מסובכים?

מניטו: אה, זה עניין אחר. תראי מתוסבך, מורכב, להיות מסובך זה טבעי. אבל 'חטא' זה משהו אחר, מה אני עושה עם הבעיה שלי?, זה אני אחראי על זה, זה ענין אחר! כן. זה מובן? יש מצב שצריך לתקן אותו, אז אני לא אחראי על המצב, אף על פי שאני הוא האני שאני הוא (צחוק בקהל). כיוון שנולדתי ככה, זה לא לחינם. יש איזה מקור, במסכת ראש השנה, שלפני שהקדוש ברוך הוא, מחליט לברוא איזו בריאה באדם, הוא מראה לו את הגורל שלו¹⁸⁸ אתה רוצה? זה העולם שלך, אתה לא רוצה?, טוב נראה בעוד עולמי עולמים. כל נברא נברא בצביונו, בדעתו, זו גמרא מפורשת, כן. שכחנו את זה, בשעת הלידה שוכחים את הכול¹⁸⁹. ולכן אסור לדבר על מה שקדם לבריאת העולם, ואני לא מדבר על זה, כן (צחוק בקהל).

מהמצב, של תוצאה, של תוצאה... סליחה, של 'קלקול הצינורות', 'שבירת הכלים', אני לא אחראי. 'חטא' זה משהו אחר כן. 'חטא' בא לסבך עוד את המצב של תוהו ובוהו. מהצב 'תוהו ובוהו', אני לא אחראי, בבחינת אשמה, בבחינת חטאת. אבל אם הרצון שלי רוצה את הקלקול אז אני אחראי, זה עניין של בחירת הרצון, כן. שוב אנחנו חוזרים לרמב"ם, כן. כל אחד נולד עם נטיות, לזה ונטיות לזה, ונטיות לזה וכל אחד נדון לפי כל הנתונים, הדיין הוא דיין של צדק. זה הוא אמר בתורתו "צדק, צדק תרדוף", וכל שכן שהוא רודף צדק, כן. ולכן שופטים כל אדם לפי הנסיבות, כן. אבל יש חטאים שאנחנו לא כל כך חבים, לכן זה נקרא רק 'חטא'. 'פשע' זה עוד יותר חמור, וכן הלאה... 'עוון'. אבל אם כבר נשתמש במושג 'חטא', זה לא כל כך חמור 'חטא', מה שחמור זה חטא בזדון, חטא במזיד, שנקרא 'פשע', זה כבר משהו אחר. אם הרצון שלי רוצה, אז אתה אחראי למה שאתה החלטת, זה מובן?.

קהל: זה קצת בעייתי פה מה שהוא אמר על הרצון...

מניטו: לכן דנים אותו לפי הטבע שלו, זה מה שאני אמרתי. אבל הדיין הוא פיקח, אי אפשר לרמות אותו (צחוק בקהל) כן... זה מובן? טוב אם אחס עוד שאלות שאפשר להמשיך קצת?, כי עוד לא הגענו לצלע הראשונה של המאמר

קהל: יש פה משהו לא ברור...

מניטו: זה כבר משהו (צחוק בקהל)

קהל: הרב אמר שכוחות הנפש באים מספירות שונות, ובגלל זה יש התנגשות. באופן מוחשי יותר, מתוהו...

מניטו: בזה לא נגענו. ברור שיש חוכמה שלמה על זה, זה עוד לא הקבלה המעשית, כן? זו עוד הקבלה העיונית, כן, אבל זה שייך לחוכמת הנסתר. רק רמזתי את ההסבר של המבנה של

¹⁸⁸ גמרא ראש השנה דף יא ע"א: "דא"ר יהושע בן לוי כל מעשה בראשית (לקומתן) נבראו לדעתן נבראו לצביון נבראו" וברש"י: "לדעתם - שאלם אם חפצים להיבראות ואמרו הן".

¹⁸⁹ נידה דף ל עמוד ב

המשפטים פה. אני משוכנע שהנושא זה כפי שאמרת, זה מספיק ברור. רציתי רק להסביר את הנתון ה... - טבעי זו לא המילה אולי, הנתון המציאותי של המציאות. ככה היה במציאות, למה? מכיוון שלא כל פעם שורש הכוחות האלה הם מאותו שורש. ואולי רק ברמז: הכוח, הערך, המידה של אברהם אבינו היא ממידה מיוחדת, חסד. הכוח של יצחק אבינו זה ממידת הגבורה, הכוח של יעקב אבינו זה מידת התפארת, ויש מתח בין כל המידות האלו, עד שיעקב אבינו הצליח לאחד את זה אז נקרא ישראל. 'שמע ישראל' זה יפה, 'שמע ישראל' ולא נאמר 'שמע יעקב'¹⁹⁰, כן. הבנתם את העניין?.

וזו ממש בעיה, רק בקצרה: מי שיש לו שורש נפשו מספירה אחת ושורש רוחו מספירה אחרת איך יכול להתקדם. ולכן, כל המאמץ של החיים זה להגיע ל- שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֶחָד.

קהל: אבל הם מתפללים אחד על השני

מניטו: מה?

קהל: אבל מתפללים אחד על השני, לא?

מניטו: תלוי למי, למי שכבר הצליח התיקון שלו ולמי שעוד לא הצליח התיקון שלו, למשל-

שאלה- [...]

מניטו: מה?

קהל: אם תיקן את הנפש, התיקון לא כולל גם את הרוח?

מניטו: לא, זו לא השאלה שלנו

קהל: לא?

מניטו: לא. "הזוהר" אומר: נותנים לו נפש¹⁹¹. זכה? נותנים לו רוח, זכה? נותנים לו נשמה, זוכרים את הזהר הזה? אבל לא אמר אם הרוח שלו תהיה מאותו שורש של הנפש שלו. אז מזל כשזה מאותו שורש. מה סוד המזל? זה לא מקרה, כן. זו פרשה בפני עצמה, כן. ולכן אני מוסיף את זה למה שאמרתי בעניין האבות, זה הפלא, זה הסוד של משפחת האבות, מאותה משפחה - אז האיחוד היה אפשרי. ולכן בני ישראל באים משורש אחד. אבל אחר כך, הכול מתפזר, הכול שוב נתון לכל הריבוי הזה וצריך לבנות ולבנות עוד.

תשמעו, הקושי של לימוד התורה זה שכל אחד נמצא בשלב אחר לגמרי במציאות, לפי העניינים האלה. ולכן כל אחד קולט לפי המדרגה שהוא הגיע, או לפי התיקון שלו¹⁹². לכן זה היה אסור

¹⁹⁰ ראו סוד מדרש התולדות כרך ה עמוד 220: "ברצוני להציע את הדיוק של ה"בן איש חי" בפרשת וישלח [55], כבסיס להגדרה. ה"בן איש חי" מדגיש "כי ישראל הוא מספר יעקב משה דוד דשלשה צדיקים אלו צריכים להיות בחיבור אחד". כלומר, הגימטריה של המילה "ישראל" ששווה 541, שווה לסך הגימטריות של "יעקב" 182, "משה" 345 ו"דוד" 14. יש בישראל שלושה ממדים: העם, התורה והארץ. יעקב מסמל את ממד העם, משה מסמל את ממד התורה ודוד מסמל את ממד הארץ. אי אפשר להפריד בין שלושת הממדים הללו: עם ישראל עם תורתו על אדמתו. ברגע שמפרידים בין ממדים אלו, אנו נקלעים לבעיות של זהות".

¹⁹¹ זהר חלק ב דף צד עמוד א וראו הקדמת הזהר דף יב עמוד א

¹⁹² להרחבת הנושא ראו שיעורים על שערי אורה שיעור 18: "אבל הסוד של חכמת התורה זה דרך אותן מלים, אותם פסוקים, אותן תיבות, אותן אותיות, כל אחד נמצא במדרגה אחרת. כשהפסוק אומר: 'אור', מי שתיקן רק עשיה דעשיה, אז הוא שומע, תופס, אור דעשיה דעשיה. אבל מי שכבר נמצא בבחינת חכמה דבינה, אז הוא תופס את האור בבחינת חכמה דבינה. זו אותה מילה כשמדברים, אני אומר: 'אור', הוא שומע 'אור', אבל מה אני אומר, מה הוא שומע? מי שמדבר, מדבר במדרגה שלו, מי ששומע שומע במדרגה שלו. אין שום יחס בין אור דעשיה ואור דיצירה, כל שכן אור דבריאה ואור דחכמה. מה שנקרא אור דעשיה זה חושך גבי אור דיצירה, חושך ממש. כל אחד לפי המדרגה של התיקון שלו. אבל הסוד של התורה זה אותה תורה לכולם. יש מדרש שמסביר כי דווקא בהר סיני, כל העם היו כולם בא במדרגה שלו.

בפסגה של ההר, היה משה רבנו, קצת למטה אחרן הכהן, עד אחרון, אחרון. זה אותו קול וכל אחד שמע במצב שלו, הרבה קולות, אבל כל אחד, כל אחד. כל אחד בכ"ף קול אחד בקו"ף. למשל, אם אתם לומדים מה קורה

ללמוד תורה בפומבי ככה. אנחנו במצב לא נורמלי, כן. המצב ההלכתי האמיתי, זה רב אחד לתלמיד אחד¹⁹³. וכמה נושאים - אולי שני תלמידים. והרב מחליט אם זה מתאים, לפי שורש נשמתם, כן. כל הלימוד ככה, זה מאז חורבן הצינורות, אם אנחנו לומדים בפומבי, זה קשה מאוד. כי כל אחד צריך להבין את הדברים לפי מדרגת התיקון שלו. זה מובן? ולכן יש הרבה רבנים כשמגיעים לעניין של מחשבה קצת עמוקה – ואנחנו בתורת הנגלה פה, יש רק רמזים שיש תורת הנסתר - השאלות זה אסור. אסור לשאול בפומבי. אתם יכולים לשאול, כי אנחנו עוד לא מגיעים לאותה מדרגה שזה אסור לשאול, כן (צחוק בקהל).

אתם מבינים את העניין? יש עניין ש...השאלה שהיא נשאלת- רק הוא מבין אותה, ואולי הרב. החבר שלו כבר לא מבין את השאלה, הבנתם? כן. לכן זה קשה מאוד. בפרט אני חושב כשיש מי ששור אחד שהיה כדאי להפסיק את השיעורים בפומבי, זה שיעורי מוסר. פה זה ממש קטסטרופה. שיעור מוסר בפומבי זה הורס כל המשתתפים חוץ האחד, ומי יודע מי, שזה שייך לו. אתם מבינים למה אני מתכוון, כן? טוב זה כל מה שקורה בישיבות הרגילות, לא אמרתי מילה אחרת... אלא הישיבות הרגילות. הם קוראים לעצמם 'הישיבות הגדולות', מה לעשות?

קהל: [...]

מניטו: תלמדו את הגמרא. "עשה לך רב וקנה לך חבר", זה משנה כבר. "עשה לך רב וקנה לך חבר", אז אני אמרתי יש מקרים שאפשר אולי שני חברים. אנחנו קטנים, ננסים גבי המצב התקין של לימוד תורה בעם ישראל. אנחנו חיים בעולם אחר לגמרי, בתקופה של ממש דלדול...הבנתם את מה שאני מנסה להבהיר. ולאט לאט, אנחנו בשלב 'התחיה', כן. ואתם יודעים שהשלב הראשון של התחיה זה מלא טומאה¹⁹⁴, כן. ולאט לאט זה ישתפר, ונחזור למצב הנתון הקודם.

יש לנו גם כן אבות דרבי נתן¹⁹⁵, על המשנה "עשה לך רב". באבות רבי נתן, אני לא זוכר בדיוק את המשפט, אבל התוכן. והוא מדגיש 'רב אחד', שמי שיש לו יותר מרב אחד, אינו רואה סימן

בעולמות העליונים, אפילו דרך הרמב"ם, יש כת של מלאכים הכי גבוהים ואין להם שום תפיסה במה מדובר, והם נמצאים בשיא של המעלות. אז מסתבר, כפי שאתה אמרת, מה שאנחנו משיגים, כל אחד במדרגה שלו, זהו זה. אולי בצורה אחרת, כל מדרגה נקראת האלקות של המדרגה התחתונה: למשל ספירת הוד היא האלקים של ספירת יסוד. ספירת יסוד היא האלקים של ספירת מלכות. ולכן, מי שבתיקון שלו, הגיע למשל עד התיקון של הספירה של הוד של העולמות, כל מה שנמצא למעלה מזה זה אלקות בשבילו. אבל למי שנמצא כבר יותר למעלה, זה עולמות, זה לא אלקות. זה מסביר למה חכמי הקבלה נתנו ככלל שיש נושאים שלמדים רק לתלמיד אחד כי תלמיד מסוים נמצא במדרגה מסוימת, תלמיד אחר במדרגה אחרת. מה שזה כבר אלקות בשבילו זה עוד עולמות בשבילו, ולכן אי אפשר ללמוד יחד. במושגים אחרים, מה שעוד אור מקיף למישהו, זה כבר אור פנימי למישהו אחר, וזה אותו נושא."

¹⁹³ דרך חיים למהר"ל, משנה א' ד"ה "ועוד יותר בזה כי הרב שלומד תורה לתלמיד" ויש להשוות עם דברי המהר"ל בדרך חיים פרק ה' על כל המזכה את הרבים ד"ה "ומכל מקום יש לתרץ: "כי לא נקרא רב אל תלמיד אחד כי הרב הוא רב אל תלמידים הרבה"

¹⁹⁴ סוטה דף מט עמוד ב, סנהדרין דף צז עמוד א וראו פנקסי הראי"ה בהוצאת מכון הרצי"ה חלק ראשון פנקס יא פיסקה כג עמ' תקד: "כל היסוד של עקבתא דמשיחא וכל החוצפא שלה היא בחינת צוואת הכלבים שמעבדים על ידה את העורות לכתוב עליהם ספרי תורה תפילין ומזוזות האמור בברייתא דפרק שירה והיינו שמהם ניקח כחות להפריד לפחות בין היראה והעזוזה גם בזמן הזה ולטעום את הטעם מעין עולם הבא של הטיוול בגן עדן במדרגת וההלכתי בתיככם"

¹⁹⁵ אבות דרבי נתן נוסחא א פרק ח

עשה לך רב כיצד מלמד שיעשה לו את רבו קבע וילמד ממנו מקרא ומשנה מדרש הלכות ואגדות. טעם שהניח לו במקרא סוף שיאמרו לו במשנה [טעם שהניח לו שיאמרו לו במדרש] טעם שהניח לו במדרש סוף שיאמרו לו בהלכות טעם שהניח לו בהלכות סוף שיאמרו לו באגדה נמצא האדם ההוא יושב במקומו ומלא טוב וברכה: היה רבי מאיר אומר הלומד תורה מרב אחד למה הוא דומה לאחד שהיה לו שדה אחת וזרע מקצתה חטים ומקצתה שעורים [ונוטע] מקצתה זיתים ומקצתה אילנות ונמצא האדם ההוא מלא טובה וברכה. ובזמן שלומד מבי' ג' דומה למי שיש לו שדות הרבה אחד זרע חטין ואחד זרע שעורים ונטע אחד זיתים ואחד אילנות ונמצא אדם ההוא מפורז בין הארצות בלא טוב וברכה

ברכה בתלמודו. למדתם את זה פעם? כן. רב אחד שילמד ממנו, הלכה, אגדה, מחשבה, תלמוד, הכול, כן. מקרא, 'הכל'. וכל עוד שלא מגיע לאותו מצב אינו רואה סימן....

(הפסקה בקלטת)

מניטו: של כל הרבנים היו נוכחים, היו על יד רבם והיו שומעים את כל הדעות, אז זה כדי לשמוע את הדעות של האחרים. אבל בבחינת היחס בין תלמיד לרבו, הבנתם מה שאני אומר?...כן?.

למשל יש לכם הגדרה: מה זה 'עם הארץ'? מי שמקבל את כל החומרות של כולם¹⁹⁶, זה נקרא עם הארץ (צחוק בקהל). 'רב לכם', זה יותר מדי... יש עוד הגדרה של 'עם הארץ', אני שמעתי את זה כשהייתי קטן בתלמוד תורה, מה זה עם הארץ? מי שידע את כל הש"ס ורק הש"ס¹⁹⁷, זה נקרא: 'עם הארץ'. אתם מבינים את זה? אם הם היו בני אדם אנחנו היינו חמורים. זה נקרא 'עם הארץ' אצלם, אצל תלמידי חכמים. כל זה היה כדאי לזכור, אבל נחזור אולי לנושא, כן...

קהל: אם יש רב אחד ותלמיד אחד, איך יכול להיות ריבוי של כל הדעות?

מניטו-איך יכול להיות?

קהל: ריבוי של כל הדעות, אבל יש לנו את האלוקים

מניטו: לא הבנתי את השאלה

קהל: אם לכל רב יש תלמיד אחד...

מניטו: לכן, לכן המשנה אומרת "והעמידו תלמידים הרבה". ויש מחלוקת בגמרא, אתם זוכרים את המחלוקת¹⁹⁸? סוף-סוף, ההלכה היא שמקבלים רק תלמידים הגונים. תלמיד שנקרא 'תוכו כברו'. זו כבר סוגיה בפני עצמה- מה זה 'תוכו כברו', כן. אבל סוף-סוף, גם על אותה הלכה וויתרנו, כן. תלמיד שאינו 'תוכו כברו' אל ייכנס לבית המדרש. זו גמרא מפורשת, כן. וגם זה וויתרנו. ויש בגמרא יומא¹⁹⁹ הגדרה: תלמיד שאינו תוכו כברו אינו תלמיד חכם. כל זה שכחנו, כל זה לא רוצים להתייחס, זה בגלל שאנחנו בשעת משבר. לכן זה עניין של הצלת נפשות. אז לא מתייחסים להלכה של הנושא, של העניין. תפסתם את ה...אבל כתוב במשנה: "והעמידו תלמידים הרבה", לא כתוב: תלמידים רבים. זו עוד בעיה, כן. מה ההבדל?

קהל: [...]

מניטו: מה?

קהל: [...]

מניטו: כן, זה כבר דרש יפה. אבל מה ההבדל בפשט? 'והעמידו תלמידים הרבה'. והעמידו הרבה את התלמידים. התלמידים שלכם - תעמידו אותם הרבה. זה כבר מצב קצת אחרת, כן. מה זה

¹⁹⁶ אור החיים ויקרא פרק כו פסוק ג וראו אבן שלמה פרק ד סעיף טו הערה ח

¹⁹⁷ השו"ת מסכת סוטה דף ב עמוד א: "אפילו קרא ושנה ולא שמש תלמיד חכמים זהו עם הארץ" ולהרחבה ראו בשערי אורה שיעור 53: "אז פה הוויכוח בין הפשטנים והמקובלים: אם הוא אוכל עץ החיים שהוא הקבלה קודם, אז עץ הדעת, שהוא המשנה, הוא לא פוגם בו, כי המשנה זה עץ הדעת טוב ורע כי במשנה יש טוב ורע, צריך ברור הגמרא, כדי לברר הטוב מן הרע. והגמרא ניתנה ברוח הקודש, דהיינו, רק מי שיש לו רוח הקודש הוא יכול להבין את המשנה. ויש איסור מוחלט, ללמוד את הדין מהמשנה. זה ידוע, זה נקרא מבלי עולם. ולכן העניין הוא פשוט מאוד: הסדר של הלימוד, אצל התלמיד, זה קודם כול גמרא, אחר כך קבלה. אבל אצל הרב, שכבר למד קבלה, הוא יכול להדריך את התלמיד בגמרא, לפי עץ החיים."

¹⁹⁸ גמרא ברכות דף כ"ז ע"ב - דף כח ע"א.

¹⁹⁹ מסכת יומא ע"ב ב

להעמיד תלמיד? טוב, אתם רואים שיש הרבה, הרבה ללמוד כדי להתחיל באלף בית (צחוק בקהל). אתם מבינים, שאנחנו עוד בשלב של האקסטרא א"ב, טרום אלף בית.

שאלה: במצב כזה [...]

מניטו: לא. מכיוון שאם אני תפשתי את השאלה, צריך להבין מה זה 'תלמיד חכם'. תלמידי חכמים זה מיעוט, אבל התורה של תלמידי החכמים שייכת לכל עם ישראל. זה לא משנה, בעל הבית צריך ללמוד תורה, אבל צריך ללמוד תורה כהדיוט, כבעל הבית. פה מדובר במשניות השייכות לתלמידי חכמים, תלמידי חכמים צריכים ללמוד. סוף-סוף הסנהדרין זה שבעים. סה"כ כל הש"ס היו 300 תלמידי חכמים, כל הש"ס. עכשיו זה כל התלמידים, כן.

ולפי הרב, הרב קוק זכרוננו לברכה, הוא אמר, יש פרק על זה, אנחנו במצב יותר עשיר בחוכמה ובתורה מהבית השני²⁰⁰. יש כבר אפשרות בכוח בדור שלנו, יותר גדולה מהתורה של הבית השני, בארץ ישראל. אני לא מתייחס עם מה שקורה בגולה. גם שמה המצב ישתנה כבר לטובה. אבל בארץ ישראל יש כבר כוח יותר גדול, בבחינת בכוח, כן. מהמצב שהיה בבית שני, כבר עכשיו, זה לא נראה לעין, אבל תראו מה המספר של תלמידי ישיבות ולא ישיבות. זה ממש - חומר נפץ, פעם זה יתפוצץ, ואז נראה. אני זוכר תקופה, דור ש.. לא היה מצב כזה. היו מחפשים סופרים וספרים, ככה עם זכויות מגדלת.. ופתאום זה לקח ממדים, אתם לא יכולים לתאר לעצמכם.

זה גם כן, המצב לגבי הכוח הלאומי של עם ישראל, הכוח הצבאי, המדיני, הפוליטי זה לקח ממדים, רק היהודים לא רואים מה קורה. והרב, אני זוכר את זה, הרב צבי יהודה, ז"ל, כבר הרב זצ"ל אמר שאנחנו מתחילים, בשעתו אמר את זה, בתקופה יותר גדולה מהבית השני ומבחינת הניסים יותר גדולה מדור יציאת מצרים²⁰¹, אבל צריך לראות מה קורה, עיניים להם וְלֹא יָרְאוּ, כן. יהיה לנו הזדמנות בעזרת ה' ללמוד את כל זה על הפסוקים שלו, כדי לראות מאיפה היה יכול לומר דבר כזה. לא לשכוח שאנחנו בסוף הגלות האחרונה. אנחנו בסוף הגלות האחרונה. זה נקרא 'קץ המגולה'. ולכן מי שרואה, רואה ומי שלא רואה, לא רואה אותם הדברים הגדולים. אתם זוכרים את ההקבלה, זה בא מתורת המהר"ל²⁰²:

- שגלות מצריים זה מקביל ללידתו של אברהם אבינו
- גלות בבל זה מקביל ללידתו של יצחק אבינו
- וגלות אדום זה מקביל ללידתו של יעקב אבינו

ורק בסוף יעקב נקרא ישראל, וזו מדינת ישראל. אנחנו בסוף של כל התהליך הזה. צריך לתפוס את זה, כן. וזו לא מיסטיקה, זו היסטוריה, זה ניסים.

מה שאמרנו על הניסים, אתם מכירים את הכלל: נס נסתר הוא יותר גדול מנס מגולה. אז נס נסתר רק חכמי הנסתר יודעים לדבר על זה, אבל אי אפשר להכחיש שקורה משהו, כן. אולי אני

²⁰⁰ אולי כוונת מניטו לאגרות הראי"ה אגרת רסו: "השכלול הלמודי הבא בסילוק רוח הקודש הוא צעד לנסיגה לאחור אע"פ שיש בו כמה מעלות טובות וזהו יסוד הבית השני שהיה מסולק שכינה ורוח הקודש וממולא באור תורה וחכמה עכשיו רוח התחיה מתרועע בקרבנו ואנו חייבים להחליץ חושים לסול את הדרך לרוח הקודש לגילוי אליהו להופעת הנבואה כשימלאו התנאים החיצוניים יחד עם הדרכת התלמוד והחינוך המודרג אשר עד כה היו עומדים במצב של ניגוד זה לזה וכל המסתכל בארחות החיים ודרישותיהם בארץ ישראל ובמהלך כנוס הגליות והצעדים ההולכים לעומת העתיד הגדול שיש בו ישכיל שאין דברינו אלה חזון רחוק ולא השערה פורחת כ"א דבר מאומת לקוח מגופם של החיים כמובן ע"י סקירה עמוקה והרגשה חודרת בתוכיותם היותר עצמית ופנימית ואלה הם הנם יחידי הסגולה שרק ע"י המון הנכנסים לבית המדרש יובאו ת"ח שלמים כמו אלה אשר ההכשר לרוח"ק לא יחסר מהם לעת הדרוש לתחית האומה"

²⁰¹ השווה מסכת ברכות דף יג עמוד א

²⁰² לא מצאתי במהר"ל אך נמצא באור החיים שמות פרק כז פסוק כ על פי זוהר חדש בראשית דף ח ב ד"ה ויקרא אלהים לאור יום וכן בפירוש הגר"א על הזוהר יחל אור (הספר היה בספרייתו של מניטו) פרשת קורח קע"ח ב

חוזר על זה, אני רואה שרק אני שייך לדור שלי (צחוק בקהל) זה היה דור צעיר, אבל בכל זאת זה קודם...

מי שנולד אחרי תקופת השואה והתקומה, הוא לא יכול לתאר לעצמו מה היה המצב של עם ישראל לפני זה, בדור הקודם. אי אפשר לתאר. אפשר לדעת באופן שכלי, באופן מופשט, תאורטי. אבל לתאר ממש, מה היה המצב, מה המהפכה שהייתה על הדור שלנו, במשך רק כמה דורות אי אפשר להסביר את זה. פה צריך להבין שוב את .. הזה 'זכור אל תשכח'²⁰³, מי ששוכח לא זוכר, לכן אל תשכח.

זה מזכיר לי את ה...למה למשל דור המדבר נקרא 'דור דעה'²⁰⁴? הם ידעו, אחר כך הדעת היא דרך אמצעית. אבל מי שהיה נוכח למאורעות הוא היה דור דעה ממש, זה דור ענקי. זהו? אני זוכר פירוש, של מי זה הפירוש? ייתכן שזה של המלבי"ם, זה מדבר על נוח, למדנו כמה פעמים פרשה של נוח. יש שלוש פעמים בתוך הפסוק של 'נוח':

- אלו תולדות נוח
- נוח איש צדיק תמים היה בדורותיו
- את האלוקים התהלך נוח

ממש שלוש פעמים, הפירוש הזה אומר, אני לא זוכר בדיוק מי אמר את זה²⁰⁵: שהיה צדיק לפני המבול, היה צדיק בדור המבול והיה צדיק אחרי המבול, זו הזכות שלו. והמצב לפני המבול זה מצב עולם מסוים. העולם במבול, זה עולם מסוים בתוך הטבע, כן. והעולם אחרי המבול, זה עוד עולם אחר. והזכות של אותו דור, שהיו צדיקים גם לפני השואה, בתוך השואה ואחרי השואה. גם לפני התקומה, בתוך התקומה וגם אחרי התקומה. אז הדור שלאחרי התקומה, הוא לא יכול לתאר לעצמו מה היה המעבר בין העולם שקדם והמעבר והעולם שלנו, תפסתם?

ולכן, מי שנולד עכשיו, בפרט בארץ ישראל, זה טבעי לו - יש לנו דגל, יש לנו דואר, יש לנו מדינה, יש לנו ספרים, יש לנו... לא היה, כל זה לא היה. היה המצב של העם היהודי מפוזר ומפורד, נרדף. שכחו, שוכחים את זה, כן. אז עכשיו אפשר להבין יותר, למה התורה חוזרת כל כך פעמים.

כי כולם שוכחים, כי באמת כולם שכחו. זה מובן מה שאני אומר, כן. כשהרב אומר, ייתכן מאד, בדורות הבאים אז יגלו את זה: זה היה דור ענקי, דור המייסדים - דור הפלמ"ח, דור המערך, דור הליכוד (צחוק), דור המדור. ובצורה דומה שאנחנו מתייחסים עכשיו למכבים, אולי לאנשי כנסת הגדולה, טוב, זה מובן? אז נמשיך, איפה הגענו? כן בשורה הרביעית:

"אומללים נהיה אם את שלשת הכחות הללו, שהם מוכרחים להאחד אצלנו"

זה היה כל ה... כל הזמן, שדברנו, על כל הנושאים האלו. "שהם מוכרחים להיאחד אצלנו" - עם ישראל לא יכול להתקיים אלא באיחוד הכוחות האלה. יש חובה לזה בעם ישראל. זה מובן, כן? אז נמשיך:

"לסייע כל אחד את חברו ולשכללו, שיבצר כל אחד מהם את הקיצוניות שחברו יוכל להביא בצורה מקולקלת".

²⁰³ דברים כה יז: זָכֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶךָ בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם. יח אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּגְבֶּךָ בְּכָל הַנִּחֲשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עָנִף וַיִּגַּע וְלֹא נָרָא אֱלֹהִים. יט וְהָיָה בְּהֵנִים וְהָיָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ מִכָּל אֲבִיךָ מִסָּבִיב בְּאַרְצָךְ אֲשֶׁר וְהָיָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת זֶכֶר עֲמָלֶךָ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשָּׁכַח.

²⁰⁴ ויקרא רבה פרשת צו פרשה ט': "ודרדע זה דור המדבר שכולו דעה". וראו לעיל הערה 87

²⁰⁵ ראו פירוש רד"ק על המילה "בדורותיו" וכן פירוש 'חתם סופר' על התורה (מניטו ציטט אותו מספר פעמים) ד"ה "כי אותך ראיתי צדיק"

ז"א, כל נטייה, נטייה של כוחות הנפש של כוחות הרוח, של כוחות הנשמה, הם צריכים להשלים את הכוח האחר, את הכוחות האחרים. לא רק זה, לרפאות את המחלות של הקיצוניות של כל אחד ואחד. כל אחד צריך למזג את ה... זה מובן? כן. ואתם רואים שאנחנו במשבר עמוק מאוד. כי כל הזרמים האלו, שאחר כך הרב יגדיר אותם מיד, הם נלחמים אחד כנגד השני. ונראה מבחינה היסטורית, מיד וגם לפי הנסתר של העניין, איך זה היה, לא מוכרח, כמעט בלתי נמנע, שהדבר יקרה כזה.

זה קשור לנושא הקודם, מיד אני אסביר. מה חסר לנו? זה שבט לוי, שבט לוי היה מאחד את כל השבטים²⁰⁶. פתאום, פתאום אנחנו מגלים שבהיסטוריה שלנו יש כל השבטים, כל השבטים, חוץ משבט לוי שהיה מאחד את כל הכוחות האלה. ואלו שהיו צריכים להיות, להיות ב...נאמר ב... איך אומרים את זה בעברית? בתפקיד של הלויים, ראו את עצמם כראשי שבטים, לא אמרתי 'ראשי ישיבות'...

כיון שהם, כל אחד מייסד שבט! והם היו צריכים להיות השבט המאחד את כל השבטים, כן. תפסתם את זה? זה מצב של התפוררות, של נטייה לריבוי ולהקצנה של כל זרם וזרם. מה חסר? ברור שחסר שבט לוי. ואתם זוכרים מה אמר הרב ב..., ב... - בצרפתית אומרים

ce l'évidence-

בשיעור הקודם - שמשה,

משה צריך לחזור ואחר כך אליהו הנביא²⁰⁷. זוכרים את זה בשיעור הקודם? לגבי משה וזו הסגולה שלו, יש פסוק שאומר: וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל זֶה הַכּוּחַ שֶׁל מֹשֶׁה, וְהוּא מִשְׁבֵּט לֵוִי. אתם זוכרים את זה? וַיִּלָּךְ אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֶת בֵּית לְוִי אִזּוּ נִוְלַד הַלֵּוִי לְלֵוִי, כן. ואז יש לו הכוח של "ויקהל", יש גם כוח דומה לזה, זה שלמה המלך שנקרא קהלת, תחזרו על הפסוקים.

אז זה נקרא חוכמה, חוכמת משה נקראת חוכמה עליונה, וחוכמת שלמה זו חוכמה תתאה²⁰⁸, תחתונה. יש משהו מקביל בין משה ושלמה, לכן יש לזה רמז גם במדרש של תורת הנגלה - תפילה למשה, ושלמה. אותיות "למשה" זה "שלמה", הבנתם את ההקבלה? למדנו ל זה אולי פעם, אם אני זוכר, על התשובה²⁰⁹, כן. אז שלמה שבנה בית המקדש, זה פשוט. תורה ובית המקדש, טוב, הסיפור הוא אקטואלי לכן אני עובר לנושא אחר. יש שאלות? אז אני חוזר על זה :

²⁰⁶ ראו 'סוד מדרש' כרך ז בפרק 'השבט היי"ג':

שאלה: מיהו הכולל?

תשובה: הוא אותה דמות המאפשרת הופעת ממד האחדות במציאות. הוא המועמד לשאת את דינה. אם הוא קיים, הוא מגלה מומנט משיחי בתכלית, בלתי הפיך. ישראל מתאחד בזכותו והוא מאחד את ישראל עם האומות והן מתאחדות דרך ישראל.

מכיוון שזה לא הצליח בזמן יציאת מצרים, בעקבות חטא העגל, היה צורך להמציא אסטרטגיה חלופית זמנית והיא מופיעה כאשר שבט לוי מקבל תפקיד מיוחד בתוך עם ישראל: וַיִּצְאֵנִי ה' לְקַחְתִּי אֶת הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר רֶחֶם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם [74]. בחירת שבט לוי לתפקידו המיוחד אינה פוסלת את שאר השבטים אבל היא משאירה את העם לכאורה עם י"א שבטים אלמלא הפיצול של שבט יוסף לשני שבטים, אפרים ומנשה. עם הפיצול הזה יש לנו שוב י"ב שבטים ושבט לוי. בכוונה איני אומר י"ג שבטים כי מבנה זה זמני עד ימות המשיח. אז יהיה שוויון בין כל השבטים.

²⁰⁷ הערה 138

²⁰⁸ תיקוני זהר סוף תיקון ארבעים ושבעה וכן זהר האזינו דף רצז עמוד א: "כד נהיר דא חכמה עילאה חכמה דשלמה נהיר...בן מאה ועשרים שנה אנכי היום...ההוא זכאה (על משה) דחכמתא עילאה ביה"

²⁰⁹ ראו הרחבה בנושא 'ביסוד לשון' כרך א פרק י"ם בפסקה: 'הקדושה הנסתרת בעולם השפלי'

"שיבצר כל אחד מהם את הקצוניות שחברו יוכל להביא בצורה מקולקלת, כשלא יסויג דרכו, נניח בפזורים", למשל בפזורים, "במרידתם זה על זה".

ואני רוצה שתבינו מה שאומר הרב, הוא לא במחנה אחד ומדבר על המחנות האחרים, ... הוא אומר את הדברים שהוא אומר שזה שייך לכל המחנות. ההקצנה במחנה אחד, אפילו המחנה השייך לקודש, כן, זה חמור כמו אולי יותר מההקצנה במחנות האחרים.

"ובהחלקם כל אחד למחנה מיוחד, העומדת כצר למחנה השניה"

זה המצב שאנחנו חיים בו. וייתכן מאוד שאותו מצב הולך ומחמיר, אבל ייתכן שזה הסיבות לתקווה. זה לא יכול להיות יותר חמור (צחוק בקהל) אז המפנה יבוא, המפנה יבוא...

קהל: זה יכול לקרות בלי מפנה?

מניטו: כן, אבל יש לנו הבטחות ו...יש עוד השגחה, כן. זה ממש מסתורי, איך החברה מתקיימת, אם מי שרואה את הנטיות להקצנה, לא רק כל זרם נגד זרם אחר, בתוך כל הזרמים. וכשהרב היה קיים אז עדיין הייתה איזו תקווה של 'שבט לוי'. עכשיו משנפטר הרב, אני לא יודע איפה יש תקווה כזו.

צריך שוב 'בריאה יש מאין', ואני אומר את הדברים במודע, דברים כפשוטם. אותה תקווה שהייתה, נעלמה, אנחנו לא רואים איפה ה'מרכז העולם'²¹⁰, והמשכיל ישכיל. פה מגיע להגדרות: איזה מחנות -

"הקודש, האומה, האנושיות",

ומיד נגלה את הכוחות באומה הישראלית, ששייכות ל'קודש', מיד נראה את זה, הוא קורא לזה 'האורתודוקסים', כן. עכשיו צריך לומר 'החרדים' אולי, אני לא יודע. אפילו 'החרדים הציונים' זה חרדים. ו...

קהל: [...]

מניטו: מה?

קהל: אז למה הרב לא קורא להם 'חרדים'?

מניטו: הוא קורא להם ..., דיברנו על החרדים בשיעור אחר. והמחנה השני זו 'האומה', נאמר-הלאומיים

קהל: הלאומנים

מניטו: לא, לאומנים זה כבר שלילי, 'הלאומיים' יש דבר כזה לאומיים? ה'ציוניים', כן, פשוטו כמשמעו. 'האנושיות' זה 'הליברלים', זה ה...

קהל: המוסר

מניטו: 'המוסר' - נראה, צריך לדייק את זה, זה ההומניסטים נאמר, כן. אבל בתוך כל מחנה ומחנה יש הקצנה של כל הזרמים משהו מפתיע, משהו, משהו מדהים, כן. לפי דעתי, יש רק תגובה אחת - מה שאמרתי מקודם, המצב הוא כל כך חמור שאין לו ברירה צריך לתקן... (צחוק בקהל).

אחר כך נחזור על העניין של שבט לוי, שזה העיקר. קצת הערה על זה, כי זה נושא בפני עצמו נלמד את זה אחר כך, אולי בעוד כמה חודשים נגיע לתיקון של המצב, עכשיו מגלים את

²¹⁰ כוונתו כנראה ל"שיבה המרכזית העולמית"....לאחר פטירת הרצ"ה שמניטו כינה אותו תדיר 'הרב'

השאלות, את הבעיות, כן. יש לרב הרבה פרקים על המשוררים בישראל ועל התפקיד של המשוררים. אתם זוכרים את זה?

קהל: [...] הספרות

מניטו: כן, בעיקר המשוררים. הוא בעצמו היה משורר גדול. כן. ולפי דעתי, אני רק אומר את זה עכשיו בקצרה, התפקיד של שבט לוי עכשיו תופסים המשוררים. המשוררים האמיתיים. כי הדיבור שלהם שייך לאומה כולה מבחינת אחד. כן. ואין הרבה כאלו, אני לא רוצה עכשיו לתת דוגמאות. אבל כשיהודים, בפרט ישראלים בעברית, קוראים את המאמרים של המשוררים, איך אפשר לומר- השירה של המשוררים, אז זה כבר מגלים קצת את הסגולה של שבט לוי. וזה לא לחינם ששבט לוי שהיו מאחדים את כל השבטים, היו דווקא המשוררים של עם ישראל. אז ייתכן שהתיקון יבוא לא מהמרצים באוניברסיטאות, לא מאנשי הפוליטיקה - וכולם יודעים לדבר משהו דומה לשירה - וגם לא מהרבנים, לרוב, כן. אלא דווקא התיקון יבוא למפרע מהמשוררים שיחזירו לא רק את השאיפה לתיקון של הפרופיל הזה, של איש משבט מבית לוי. תפסתם את העניין? טוב.

אז לא אמרתי שכל משורר הוא קדוש. אלא... (צוחק) אני מקווה שהבנתם מה שניסיתי ל... ואני זוכר ש..., זה דבר שבהיסטוריה, בכל התפוצות, כל התנועה של חזרה לזהות היהודית, חזרה לתורה, מה שקוראים 'תשובה', התחילה הודות למשוררים. אני מכיר את המקרה של צרפת, אבל זה לא רק בצרפת, גם בארצות אחרות. זה התחיל הודות ודרך המשוררים. יש אחד שכדאי להזכיר את שמו, בצרפת, זה היה אדמונד פֶּלֶג. כן, הוא התחיל את זה. והוא לא היה אורתודוקסי. בקושי היה יהודי, אבל היה יהודי גדול והייתי תלמידו ואני גאה בזה. זה לא אומר שהנטייה ליהדות שלו הייתה אמיתית, זה עניין אחר. אבל הוא החזיר את ה... איך אומרים? אני זוכר שבדור ההוא, ילדי ישראל, כי היינו ילדים, מכל הזרמים התכנסו **רק** סביב לשירה של אדמונד פֶּלֶג. בכל נושא אחר היו מתפלגים. וזה סוד שמו- פֶּלֶג, כן...סוד הפלגה (צוחק) ייתכן שפלג זה מין תיקון של מה שצריך²¹¹... השם האמיתי שלו זה היה פלגבון, הוא הוציא את ה'בון', מכיוון שרצה להיות צרפתי, אז היה 'פלג', אבל זה מה שעשה האיש הזה, כן.

ויש עוד, וגם בישראל, יש שירה בעברית, שרק היא מבטאת את הצורך לשבט לוי במובן שאני אמרתי. זה מובן? אני לא חושב שהגזמתי, כן. זה רק גילוי של כיוון אחד, ואני זוכר איך הרב היה מחבב את ביאליק. כל פעם שהיה מדבר על ביאליק... וביאליק זה ממש מפלצת אצל החרדים, כן (צוחק בקהל) והיה אומר "זהו זה". זה דברים שצריך להבין לעניין, כן?

קהל: מה הגדלות של המשוררים שהם דווקא מאחדים את העם?

מניטו: מכיוון שכל יהודי ולא משנה מאיזו עדה, מאיזה זרם, מאיזו בית מדרש, מאיזה בית כנסת, מאיזה בית מדרש, יכול לשמוע את הדיבור של נשמת ישראל. בלי להיכנס להגדרות מסוימות של ארבע אמות של הגדרה זו או אחרת, 'אם אתה לא שייך לאנשי שלומינו אז הדיבור שלך זה לא שייך לך', אתם יודעים את המצב. כן.

כשקוראים שירה, שירה עברית **אמיתית** - ברור כן. אני זוכר - זה בעייתי מה שאני אומר פה... מפני כשאני שומע את הרדיו, השירים של הזמרים העממיים, יש איזה מין צליל של טהרה בטומאה שלהם גם כן, אפילו אם זה שיר טמא יש איזה צליל של בריאות נפש שלא שומעים

²¹¹ ראו 'שערי דמעה' כרך א פרק 'מנין לנו הזכות להתפלל': "וְלַעֲבֹד יָלַד שְׁנֵי בָנִים שֵׁם הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בְּזִמְיוֹ נִפְלְגָה הָאֶרֶץ וְשֵׁם הָאֲחֵי יֶקֶטָן.

רש"י מדגיש בפירושו שעֲבָרָה היה נביא: "למדנו שהיה עבר נביא שקרא שם בנו ע"ש העתיד" [41]. תוכן נבואתו של עֲבָרָה, שחי בדור הַפֶּלְגָה, הוא הבנת משמעות מהלך ההיסטוריה. הוא מבין מה עלול להתרחש אם ימשיכו בני דורו באותו כיוון של פיצול זהות האדם לזהויות חלקיות. הוא היה מוטרד מהתפלגות העולם

אצל הגויים. הבנתם מה שאני אומר, לא? אז צריך ל...אתם זוכרים מה שאמרתי קודם, כל אחד איפה שהמדרגה שלו, תופס, לא תופס... זה לא משנה (צחוק בקהל). זה טבעי כן, יש בשפה העברית, אף על פי שהשפה העברית יכולה לשמש לעבודה זרה, למשל הכנענים וכו'.

יש איזו מין קדושה טבעית, טהרה טבעית, שמי שלא חי חיי הגלות לא יכול לשמוע, אולי, כן. אבל צריך לדעת את זה. שיש אפילו ברדיו הישראלי משהו יותר קרוב לשירה של הלויים מאף שירה אחרת. זה צריך להבין את זה. ואם אתם רוצים אפשר לפתוח מעבדה ולבדוק את זה במעבדה, כן.

.....

- ה'קודש' שייך לכוחות הנשמה, כמובן,
- 'האומה' שייך לכוחות הרוח, יש קשר - 'רוח הקודש'²¹².
- 'האנושיות' שייך לכוחות הנפש.

יש עוד איזו סטרוקטורה שלמדנו, אחרת, שאפשר ללמוד גם כן מתורת המהר"ל²¹³, ש-

- המישור של בין 'אדם למקום' - זה הקודש,
- 'בין אדם לעצמו' - זו האומה,
- 'בין אדם לחברו' - זו האנושות.

כן, זה מובן ההקבלה הזו? כן. והצרה והבעיה שהוא מביא, סוף סוף, הכוחות האלו אינם במקום אחד. אולי אני אתחיל בהגדרה ההיא. הצרה של העולם שלנו שהמושגים, האידאות, הערכים והאנשים אינם במקום אחד. יש לכם מחנה מסוים שהערכים הם אמיתיים, אבל האנשים...אוי ואבוי, כן. יש לכם מחנה אחר שהאנשים הם אנשים גדולים אבל הערכים שלהם... רחמנא ליצלן, כן (צחוק בקהל) אתם מבינים למה אני... אז אני אגמור את המשפט ואני חוזר למה שאמרנו נפש ורוח...נקרא את זה, קראנו את זה כבר בשנה שעברה:

"אלה הם שלשת התביעות העקריות, שהחיים כולם, שלנו ושל כל אדם, באיזו צורה שהיא, מורכבים מהם".

זה מובן, פשוט, ברור, כן. אני חוזר: לא רק ליחיד, לא רק לחברה, אלא לאנושות כולה. זה מה שמתפקד בהיסטוריה. מה שאנחנו מחפשים זו דרך לאחד את זה. שיהיה שלום בין המחנות האלו, ואז - שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד, כל מה שאמרנו בהתחלה.

"איך שהן מנייתיה של ההרכבה הזאת, אם חלק אחד מאלה תופס מקום פחות או יותר עקרי"

אבל לא לשכוח מה שאמרנו קודם:

²¹² על הקשר בין רוח הקודש לאומה ראו לדוגמה פירוש הגר"א לספר משלי פרק טז פסוק ד: "וכשהיו נביאים - היו הולכים אצל הנביאים לדרוש את ה', והיה הנביא אומר, עלפי משפט הנבואה, דרכו אשר ילך בה לפי שורש נשמתו ולפי טבע גופו. ומשבטלה הנבואה יש רוח הקודש בישראל, ואיש עצתו יודיענו איך להתנהג, ורוח הקודש יש לכל אדם ואדם." וכן בפירוש הרמב"ן לבבא בתרא דף יב עמוד א: "אע"פ שנטלה נבואת הנביאים שהוא המראה והחזון, נבואת החכמים שהיא בדרך החכמה, לא נטלה אלא יודעים האמת ברוח הקדש שבקרבם"

וראו שיעורים על שערי אורה: "אבל הרוח זה התפארת. שם התפארת זה הרוח, ורוח זה ענין מוסרי." ושם שיעור 49: "אף על פי שעיקר התגלות עולם מיוחד זה בהויה שלו, דהיינו הזעיר אנפין, והזעיר אנפין זה התגלות בעולם שלנו של הזעיר אנפין דחכמה שהוא אלהי ישראל. צריך לזכור את זה תמיד: השם 'אלהי ישראל' זה הזעיר אנפין דחכמה. זעיר אנפין דחכמה מתגלה דרך הבינה, בזעיר אנפין עצמו, והוא נקרא הויה." וב'פרדס' שער 'ערכי הכינויים': ועיקר קדש סתם הוא בחכמה"

מתוך המקורות הללו ניתן להציע ש"רוח הקודש" היא הרוח - 'תפארת' - של הקדש - 'חכמה', או 'אלהי ישראל'.
²¹³ דרך החיים (לונדון תשכ"א הוצאת האנגי) דף כו ד"ה והנה

"אלה הם שלשת התביעות העקריות, שהחיים כולם, שלנו ושל כל אדם, באיזו צורה שהיא, מורכבים מהם. אצל איזה יחיד או אצל איזה צבור. אבל לא נמצא ולא נוכל למצוא שום צורה קבועה של חיים אנושיים, שלא תהיה מורכבת משלשתם".

לכן הכרחי לפתור את הבעיה.

"ההתמזגות הדרושה של שלושת התביעות הגדולות הללו: מוכרחת היא לבא בכל קבוצה, שיש לה תקוה של חיים עתידיים".

פה יש נקודה חשובה מאוד. יש בכל הזרמים, והמספר הוא אינסופי, של כל השיטות, של כל הכתות נאמר, כת זה קצת שלילי. בחברה היהודית ובחברה הישראלית זה אינסופי, יש שתי קטגוריות:

1. אלה שנושאים את העתיד של האומה
 2. ואלה, אפילו אם זה נראה פורה, ועשיר וחי, תוסס - לא נושאים את העתיד של האומה
- איך לדעת מהם הקריטריונים? הקריטריון, לפי דעתי, פשוט מאוד. מחנה שיש בו כוח יצרני – טוב, זה מובן 'כוח יצרני' – נושא את העתיד של האומה. מחנה ששומר על העתיד, ולפעמים ההקצנה היא לפי הכוח של השמירה, כן, אינו נושא את העתיד. זה לא חזרה לשורשים כדי לבנות את העתיד, בסוד ו' ההיפוך²¹⁴, העבר הכי עבר כדי שהעתיד יהיה הכי עתיד – זוכרים את זה, מבינים את זה? אלא, זו חזרה לאיזשהו שלב של העבר שהיה חי בזמנו ושמחיים אותו, אתם מבינים שבדקדוק יש כוונה אחרת, טוב – מחיים אותו בצורה מלאכותית, בכסף אמריקאי (צוחק), ולכן צריך להסביר את זה כמו שהוא.

בסיפורי התורה יש איזה פרק, אבל אין לנו זמן עכשיו אולי תזכירו לי שאני אחזור על זה, בפעם הבאה, זה התולדות דרך יהודה - בת שוע ותמר, רק בקצרה. אצל בת שוע זה היה בלתי אפשרי: ער, אונן, שלה אבל זה מבוי סתום, זה לא פורה, אף על פי שאותה משפחה של בת שוע הכנענית, הייתה משפחה של צדיקים. בלשון הפניקית- המילה 'שוע' זה כמו תמר. אבל עם תמר, הכול פתוח, עד המשיח. מה ההבדל? שהמדרש בא ואומר: מי הייתה תמר? בתו של שם. השורש הכי קדום, אז העתיד הוא פורה. שוע זה איזה מין שלב, יפה מאוד, אבל זה כבר מבוי סתום. מכיוון שזה איזה מין... זה מין, במשמעות של המילה "מין" – מין צדיק. אבל 'צדיק' זה שם, הבנתם את ההבדל? זה מין מיוחד, אז מין מיוחד, זה כבר "מין". בשורשו הוא קשור לקודש הכללי, אבל מכיוון שהוא יותר מידי מיוחד - אין לו עתיד.

²¹⁴ להרחבה ראו סוד מדרש התולדות כרך 5 בפרק 'אברהם אבינו ומשה רבינו': "קיים הבדל מהותי בין הדרך שבה העברי תופס את ממד הזמן - המִשְׁשָׁךְ, העבר, העתיד, ובין הדרך שממד זה נתפס בשאר התרבויות. למשל, בתרבות יוון העתיקה, התקופה הראשונה נחשבת ל"תור הזהב" ולאחריה קיימת ירידת דורות. מעשה "תיקונו של העולם", אם אפשר בכלל להתבטא כך בקשר לתרבות זו, כבר התרחש בעבר, ומאז אנחנו נמצאים בעולם מקולקל. לעומת זאת המשמעות המדרשית והקבלית של המילה "ויהי" מבחינת העבר היא צער משום שבעבר לא זכו הדברים להצלחה, ובהווה עדיין נמשכים המאמצים ההיסטוריים כדי להגיע לעולם שלם יותר. צער כי כל מה שהתרחש בעבר לא הגיע לידי תיקון.

השאיפה של הנפש היהודית לעתיד מתבטאת בפסוק 'מה רב טובך אֶשְׁרָ צִפְנֶתָ לִירֵאָיִךְ' [9]. הדברים באים לידי ביטוי גם בלוח הזמנים היהודי: תחילתו בערב והמשכו ביום. אין פירושו של דבר שהאור היה בעבר ואנחנו נפלנו לתוך חושך ללא תקווה. להפך, אנחנו נמצאים בתהליך שמקרב אותנו לאור. מתחילים בחושך כדי להגיע לאור. יתר על כן, מבחינה לשונית, "ויהי" אינו מציין עבר פשוט. המבנה שבו כולל את ו"ו ההיפוך: "ויהי" היה מעיקרו עתיד והפך להיות עבר, ובכך הוא מהווה סימן של הצער: מה שהיה אי פעם בבחינת עתיד הפך להיות עבר ולא הצליח, וזה הצער האמתי.

מעתה יתבאר הכלל השני: "ויהי" זה עבר, אך כאן העבר הפך לעתיד, וזאת השמחה האמתית. זה גם אופי התהליך ההיסטורי של עם ישראל. כלל זה איננו רק כלל לשוני. לידיעתי, הוא אינו נמצא בכל אומה ולשון חוץ מעברית. המקובלים מפרשים אפוא את הכלל הזה כך: בזוהרם של ישראל נמצא כוח ההיפוך, הכוח להפוך קללה לברכה, עבר לעתיד, וחיותנו היא מן הכוח הזה"

זה סוד הכשרות²¹⁵, כל מה שנקרא – "טמא" זה מי שיותר מידי מיוחד, אז הוא נקרא – טמא. הבנתם את זה? זה התבוללות כבר לטומאה. ולכן, חזרה לשורשים, צריכה להיות חזרה לשורשים ולא לאיזה מין גטו מצורה זו או אחרת.

ולכן העתיד של היהדות, זו העבריות הקדומה. ולא איזו תופעה, זו או אחרת, של יהדות עשירה לזמנה. אבל כל זה עבר עליו הכלח, מכיוון שזה כבר הפרה-היסטוריה שלנו. כל התקופה של ההיסטוריה של היהדות, זה כבר הפרה-היסטוריה שלנו. וצריך לחזור לפני הפרה-היסטוריה ההיא, לעבריות שלנו, לביתו של שם.

זו ממש כבר תכנית שלמה שהרב נותן לנו פה. זה מובן? וזה מסביר למה אנחנו נמצאים באותו מצב, כן. סימן שיש הקצנה של כל אחד ואחד, בלתי אפשרי למצוא את הדרך של האחדות ויש שנאה בין האחים. אחים, אבל יש שנאה. למה? מכיוון ש"האחד איננו", זה מה שאומר הפסוק, "האחד איננו"²¹⁶ וזה כבר הרמז שבט לוי. זוכרים את כל זה, כן? לפי הקבלה זה עוד יותר מדויק, אבל אני לא רוצה להיכנס במושגים של הקבלה. רק נגמור את המשפט, איפה הגענו?

קהל: "שיש לה תקווה..."

מניטו: כן :

"שיש לה תקווה של חיים עתידיים, וכשאנו סוקרים בחיינו ורואים אנו, שהכחות הללו, למרות תעודת התמזגותם, הולכים הם ונפרדים, הננו נקראים לבוא להצלה..." "הננו נקראים לבוא להצלה".

זה שבט לוי, פשוט. תראו מה כותב הרב, אחר כך נגיע לזה בשיעור הבא בהגדרה היותר מדויקת של הדברים האלו :

"שלושת הסיעות היותר רשמיות בחיי האומה אצלנו : האחת האורתודוכסית" - ותשמעו מה הוא אומר - "כמו שרגילים לקרואה - ואולי זה חיוך של הגדרה, כן - "הנושאת את דגל הקודש"

תראו את דיוק הלשון :

"הנושאת את דגל הקודש טוענת באומץ, בקנאה ובמרירות, בעד התורה והמצוה"

אי אפשר להיות יותר ברור מזה. למה 'הקנאה והמרירות'? מכיוון שכפי שהסביר כבר, פילוג שכל הכוחות, כוח אחד אמיתי כשלעצמו אבל נפרד מהכוחות האחרים, נופל "במרירות", "בקנאה", זה מובן.

אז אולי...זו כבר השעה (של סיום השיעור) אז תזכירו לי בתחילת השיעור הבא נמשיך בשיעור הזה. יש עוד פרק שמסביר קצת יותר ההבדל בין נפש ו רוח והתפקיד של כל אחד...

²¹⁵ ראו עוד ב'סוד מדרש' כרך ד בפרק 'התפתחות או אבולוציה אקראית' בפסקה 'מימוש מחשבת הבריה ביום השישי'

²¹⁶ ראו שלי"ה פרשת וישב אות יב ובפרשת קורח אות ג. וראו רש"י, על פי מדרשים, על בראשית פרק מב פסוק כו: "האחד הוא לוי שנשאר יחיד משמעון בן זוגו" וכן ב'נצח ישראל' פרק מד

וראו עוד בשיעורים על שערי אורה שיעור 22: "כשיעקב אבינו ראה את יוסף במצרים, קרא ק"ש אומר רש"י, "ברוך שם כבוד מלכותו" זה ההמשך. "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" זה דווקא השלמות האיחוד, האיחוד התחתון, זה שלמות האיחוד : השלמת האיחוד. כי כל עוד שאנחנו לא מגיעים לשלש עשרה, הגימטריה של אחד היא חסרה, "והאחד איננו" אתם זוכרים את הפסוק של יוסף "שנים עשר... נחנו" חסר אל"ף. [43] כי "והאחד איננו"

שיעור 5 - אורות הקודש "יראת שמים"

"התכונה של יראת שמים, מצד עצמה, לית לה מגרמה כלום, ואי אפשר לה להיות מתחשבת בין הכשרונות ומעלות הנפש של האדם. היא כשהיא לעצמה היא עלולה להוריד את האדם ואת האנושיות כולה לעמקי תהומות, כשם שהיא עלולה להעלותם למרומי שחקים. אבל דוקא משום דלית לה מגרמה כלום היא מקבלת את כל האורות, היא אוצרת בקרבה את כל הכשרונות כולם, וכל כשרון מתברך ומובטח להיות נצור רק על פי ההערכה הנכבדה של יחושו להאוצר הגדול, אוצר של יראת שמים, שבו הכל גנוז. על כן יראת שמים מתרוממת לא כל כך על פי העסק במעמקי עצמה, כמו שהיא מתעלה על ידי מה שממלאים אוצרה בכל דעת וכשרון, בתורה ובמצות, בכל מדה נכונה, בכל עז וגבורה, בכל תהילה ותפארת. נמצא שיראת שמים ויסוד הוייתה העולמית היא אספקלריא דלא נהרא, מצד עצמה, וכל עילויה הוא בהארת אור שמש העליון עליה, עד אשר תתאחד יפה ביסוד מקוריותה. אז תעלה מעלה מעלה, ותהיה באמת עטרת תפארת לעמוסי בטן, כשתשוב מלאה טוב אל שורש מחצבה העליון, העשיר מכל השפעה נאצלת, המתפלגת לפלגות מיוחדות. כי היא בת נדיב, בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב, שבכל שמה, מקור הברכה כולה".

(הרב קוק, אורות הקודש ג', ראש דבר, פרק ה')

מניטו: אז כפי שכבר אמרו בתחילת השנה, נלמד ביום שני בערב קטעים מ"אורות הקודש" ואנחנו נתחיל בהתחלה, שיש כמה נושאים שצריך לברר לפי המקורות. אז הכנתי לכם נושא על "יראת שמים", יש לכם את הדף. אז נעשה ככה, אני מציע שנקרא את הדף, זה לא ארוך, ואחר כך אני אסביר את הנושא, המקור בגמרא ואחר כך נלמד שוב את הדף, לפי השאלות שיתעוררו. אז נתחיל מיד:

"התכונה של יראת שמים, מצד עצמה, לית לה מגרמה כלום"

ז"א אינה עצם מעצמה, אינה תוכן מעצמו. מיד בהתחלה אנו רואים שהוא אומר דברים מפתיעים. שהתכונה של יראת שמים, קודם כל צריך להבין שיש תכונה כאילו טבעית שבאה מצד האדם, מצד הבריאה, מצד האדם כבריאה. ושהתכונה ההיא- אין לה תוכן מעצמה:

"לית לה מגרמה כלום. ואי אפשר לה להיות מתחשבת בין הכשרונות ומעלות הנפש של האדם"- זה עוד יותר מפתיע. "היא כשהיא לעצמה היא עלולה להוריד את האדם ואת האנושיות כולה לעמקי תהומות, כשם שהיא עלולה להעלותם למרומי שחקים" זה עוד יותר מפתיע. "אבל דוקא משום דלית לה מגרמה כלום היא מקבלת את כל האורות, היא אוצרת בקרבה את כל הכשרונות כולם".

ז"א יש בכוחה להיות כמין כלי קבלה ריק מהכול, מלכתחילה, אבל מוכנה לקבל את כל האורות שבאים לתוכה, זה מובן. ומה שלמדנו כבר ושצריך לברר לפי המקורות, שאפילו אורות מצד הטוב או בהפך. ומדובר ב"יראת שמים" ולכן הנושא הוא לא כל כך קל.

"וכל כשרון מתברך ומובטח להיות נצור רק על פי ההערכה הנכבדה של יחושו להאוצר הגדול, אוצר של יראת שמים, שבו הכל גנוז"

אם כן, יש לנו כבר שתי מדרגות:

- התכונה של "יראת שמיים"
- וה"יראת שמיים" עצמה, שהיא מקור האורות האלו

זה נקרא לפי המקורות שלנו בגמרא "אוצר גדול של יראת שמיים"²¹⁷. וזה שתי מדרגות שונות: צריך להבחין בין ההגדרה הראשונה של "התכונה ליראת שמיים" - מהי? ואח"כ התוכן של הערכים של "יראת שמיים" - מה הם? כמובן, אני רק חוזר בקצרה על זה:

"וכל כשרון מתברך ומובטח להיות נצור רק על פי ההערכה הנכבדה של יחושו להאוצר הגדול"

אפשר לקרא - "יחושו" בשין ולא בסין אבל...

"אוצר של יראת שמים, שבו הכל גנוז. על כן יראת שמים מתרוממת לא כל כך על פי העסק במעמקי עצמה, כמו שהיא מתעלה על ידי מה שממלאים אוצרה בכל דעת וכשרון"

כמו שאמרנו כבר מקודם - "לית לה מגרמה כלום", ז"א זה כאילו כלי ורק כלי מוכן לקבל ואם לא מקבלת, אז אין תוכן ואם אין תוכן יש סכנה שהתוכן יהיה גם כן, אבל מצד האחר, זה מובן, כן. אז במה מדובר? סוף-סוף נראה את זה אחר כך:

"בכל דעת וכשרון, בתורה ובמצות, בכל מדה נכונה, בכל עז וגבורה, בכל תהילה ותפארת".

ולא יהיה לנו מספיק זמן, אבל כבר אתם רואים שצריך להעמיק, לעיין, בכל מילה ומילה יש בכל מילה רמז **מדויק** למה שאנחנו לומדים במקורות. רק רשמתי כמה מהם כדי שנראה את הרקע של המימרה ההיא.

"נמצא שיראת שמים ויסוד הוייתה העולמית היא אספקלריא דלא נהרא, מצד עצמה, וכל עילוייה הוא בהארת אור שמש העליון עליה, עד אשר תתאחד יפה ביסוד מקורותיה".

אז, כבר אתם מנחשים את הדברים, אולי. נראה אותם אחר כך.

"אז תעלה מעלה מעלה, ותהיה באמת עטרת תפארת לעמוסי בטן, כשתשוב מלאה טוב אל שורש מחצבה העליון, העשיר מכל השפעה נאצלת, המתפלגת לפלגות מיוחדות. כי היא בת נדיב, בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב, שבכל שמה, מקור הברכה כולה".

טוב, הנה הקטע והיחס למה שכבר אתם מוצאים בגמרא ובמדרש וזה בסוף. אבל נתחיל בהתחלה עם הסוגייה שמלמדת אותנו את הנושא הזה. אולי נעשה אחרת- יש לכם כבר שאלות שאני אכין את זה תוך כדי, זה מובן? כן, אז אני רושם...

קהל-(בתיא לנצט) בקטע הראשון הוא מתאר את יראת שמיים כמו כלי

מניטו: "התכונה של יראת שמיים"

קהל: כמו כלי

מניטו: כן

קהל (המשך) - בקטע השני של הדף, כשהוא מדבר על "ייחודה וחזרתה", אז זה כבר לא כלי

...

²¹⁷ ברכות דף לג עמוד ב "אוצר של יראת שמים....כלי גדול...."

מניטו: לא, לא! זה כלי מלא אור, אור שבא מהאוצר הזה שנקרא "יראת שמיים"

קהל(המשד)- אז היראה, "יראת שמיים", היא כלי או אור?

מניטו: לא, "התכונה ליראת שמיים"... ואני צריך להגדיר עוד קצת אולי. התכונה, הנטייה, ליראת שמיים זה כאילו איזו נטייה טבעית שבאה מן הברייה במה שהיא ברייה, כן. וכשלעצמה אין לה תוכן. וכשהיא מקושרת, מתייחדת עם "האוצר של יראת שמיים", אז היא מלאה יראת שמיים טהורה, יראת שמיים אמיתית. ואם לאו, יש סכנה שהיא תתמלא מכל תכונות רעות לגמרי, אותה "תכונה של יראת שמיים". ולכן צריך לברר את זה.

אז אולי אני אגדיר את המושג הזה של 'תכונה ליראת שמיים'. קודם כל אמרנו דבר פשוט התכונה היא כמו כלי, אבל היא צריכה האור המתאים לה. אבל התכונה, כשלעצמה, היא כל כך חזקה מכיוון שהיא כל הבריאה כולה, היא כולה אותה תכונה כן, שהיא לא יכולה להישאר ריקה ולכן היא קצת צמאה לקבל. והיא יכולה לקבל יותר חושך מאור, או רק חושך ולא אור ולכן צריך לקשור "התכונה ליראת שמיים" ל"יראת שמיים" עצמה. זה קצת יותר מובן, כן? טוב.

טוב, אז אולי נאמר ככה: "התכונה ליראת שמיים" - אחר כך זה יהיה קצת יותר מדויק לפי המקורות - זה מה שאנחנו יכולים, לפי הסגנון התרבותי שלנו עכשיו, להגדיר כ'תכונה לערכים'. אדם בלי ערכים אינו אדם. ולכן יש שאיפה לקשור את נפשנו לאיזשהם ערכים. אבל יש אפשרות של "טעות בכתובת", אם אפשר לומר את זה כך. מבינה למה אני מתכוון? טוב.

אז יש עוד שאלות? היה צריך לברר את זה, את כל הדיוק, ההבדל בין "התכונה ליראת שמיים" ו"יראת שמיים" עצמה.

קהל: מצד עצמה זה ...?

מניטו: כמין הקדמה ל"יראת שמיים", הכנה ל"יראת שמיים". אבל לפי מה שאומר הרב וגם בקטעים אחרים, זה נתון טבעי לאדם, בתור בריאה. כי, לפי הקבלה, הבריאה היא כל כולה רצון לקבל²¹⁸. אבל עד שלא קיבלה מה שצריך לקבל באמת, כדי שהמציאות שלה תהיה טוב, אז היא יכולה לקבל אפילו מהסטרא אחרא, זה מה שבתוכן אומר הרב, זה מובן?

ושורש הדברים, כמובן, זה הבחירה, כן. כי מי סוף-סוף בוחר בערך זה או אחר כדי להתמלא ממנו? זו הבחירה. ולבחירה אין גורם, אין שום גורם. הבחירה מתחילה בעצמה ולכן יש אזהרה שצריך לקשור, לאחד, את הכלי המוכן הזה לאור המתאים לו. וזה נקרא, אח"כ, נראה בגמרא כבר, זה נקרא "תלמוד תורה". בלי תלמוד תורה, ה"תכונה ליראת שמיים" מביאה לע"ז, מביאה אפילו לכפירה. אותה "תכונה ליראת שמיים". מכיוון שאדם לא יכול לחיות, בתור אדם, בלי ערכים ואם אינו קושר את עצמו לערכים אמיתיים אז קושר עצמו לכל מיני "פסוידו - ערכים", איך אתם אומרים, ככה, זה מובן? כל מה שאני אמרתי, זה למדתי ממך (פונה לתלמידה) "טעות בכתובת", אבל השאיפה הייתה אותה שאיפה, כן?

קהל: (גבריאלה בן שמואל) "עצם", "עצמות" ו"תוכן" זה אותו דבר?

מניטו: לא בדיוק, אבל לפי הנושא שלנו אפשר להשתמש באותם המילים - "לית לה מגרמה כלום", ז"א אין לה עצם, זה כלי בלי עצם. היא צריכה לקנות אותה, את עצמה, פשוטו כמשמעו. יש לה תכונה, אבל עוד לא קיבלה את העצם שלה, את העצמות שלה ולכן היא קונה את עצמה²¹⁹. טוב, זה בסדר?

²¹⁸ זוהר עם פירוש הסולם כרך א הקדמה לספר הזוהר אות ז

²¹⁹ על פי משנה קידושין פרק א משנה א. להרחבת הנושא ראו סוד מדרש התולדות כרך ו בפרק העצם והנפש בפסקה 'נפש ועצם'

טוב, אז נתחיל באותה נקודה. והנחה הראשונית היא שמכיוון שהבריאה, במה שהיא בריאה, היא איזה מין מוקד של שאיפות לערכים, ופה אני חוזר רק לדיוק קטן, אבל אני חושב שזה חשוב, זה ההבדל בין יצירה - יצור טבעי - והאדם. יצור טבעי אין לו עניין כזה של תכונה ליראת שמיים. לכל הפחות אם אפשר לומר את זה ככה, יש לו יראה של מה שקורה בארץ, אבל הקשר לשמיים - אין. יתכן שזה קשור לקומה הזקופה של האדם²²⁰, יש לו איזו נטייה לשמיים. אבל אני חוזר להגדרה הפשוטה: יצור, יצור טבעי, אין לו שאיפות שבאות מעל לטבע. וזוהי ההגדרה של הברכה שהקב"ה בירך את האדם, שהוא נתן לו אור של יתרון יותר למעלה, מסתם הטבע.

אם היינו יכולים להסתפק במה שהטבע נותן לנו, אז לא היה מקום לשאיפות האלה. מכיוון שכלי האדם הוא כבר שונה מכלי הבהמות וכל יצור טבעי, במה שיש לו כבר בשורשו, אותה בחירה שמתבטאת בשאיפה לערכים, אז אנחנו צריכים לקבל מלמעלה מהטבע.

וזו ההגדרה של הברכה. לאמיתו של דבר, יש גם פסוק שאומר שהבורא ברך גם את הבהמות, זוכרים את זה? למשל את הדגים, כן. אך יש הבדל: הברכה השייכת לאדם זו פרייה ורבייה, והברכה של הבהמות זה רק הריבוי. תראו מה שאומרים המפרשים על זה, בפרט רש"י, על מעשה בראשית.²²¹

טוב, אז מי מצא כבר במה מדובר פה, בלשון הקבלה, מי שלמד קצת...

תשובה - יוצא ממידת המלכות

מניטו: יפה, זו מידת המלכות. על מידת המלכות נאמר:

"לית לה מגרמה כלום"²²²

ז"א המלכות היא, בהתפשטות הספירות, המלכות היא, בהתחלת ההליך של תיקון העולמות, היא כלי ריק מכל אור²²³. והיא מקבלת את האורות דרך היסוד²²⁴ מכל הספירות העליונות. אתם מוצאים אותו מבנה במדרש של הרב כן, אני חוזר:

"עד אשר תתאחד יפה ביסוד מקוריותה"

²²⁰ ראו 'באר הגולה' באר ו: "ואי אפשר לומר שתהיה לארץ עצמה דביקות בו יתברך שדבר זה אינו שאין לדבר שהוא חמרי לגמרי כמו הארץ דביקות בו יתברך בעצמו כי אם על ידי אמצעי לפיכך אמר הארץ על מה היא עומדת על העמודים כי הארץ היא לאדם וקרא בני אדם עמודים כי האדם עומד בקומה זקופה כעמוד מה שלא תמצא בכל שאר הנמצאים שכולם הולכים שחוח " והשוו 'שם משמאל' שמות תרע"ו " "כי האדם נברא ישר וכמו שהגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה שלכן צורת האדם לעמוד בקומה זקופה כי צורתו להיות מרכבה להשי"ת שכתוב בו צדיק וישר הוא היינו להיות ישר"

²²¹ להרחבת הנושא ראו 'שערי דמעה' כרך א בפרק 'מהות הברכה'

²²² זהר חדש 'מדרש הנעלם' על שיר השירים דף סד עמוד ב

²²³ ראו בהרחבה 'סוד לשון' כרך ב בפרק 'אל שדי' ובמקביל בספר 'שערי אורה' שער ב, דיון מקיף בנושא זה וביחס בין הספירות יסוד ומלכות כפי שמניטו מסביר אותו כאן. וראו עוד ב 'פרדס' שער 'ערכי הכינויים' ערך 'זכירה' ו'ספרא דצניעותא' פרק א "וארעא איתבטלת" ופירוש הגר"א שם: "וארעא איתבטלת היא לא מלכה כלל דל"ל מגרמא כלום אלא מה שמקבלת מבעלה לפיכך כאן שמלכים דו"ק מתו **היא לא באה לכלל הויה** ולפיכך לא נזכר מלוכה והויה בתורה עליה כלל וכמ"ש למטה והארץ תניינא לאו בחושבן כו' והיא יצאה רק נקודה אחת וט' נקודות נשארו למעלה ושל ו"ק שלשה נקודות שהן זיוניהן הנ"ל ונשארו רק בנקודה א' א"א בה הויה כלל"

²²⁴ ראו זהר חדש דף ח עמוד א בהרחבה. והסברו של מניטו ב 'סוד לשון' כרך א פרק ז על פי הכתוב ב'שערי אורה' פרק ב: "לים, דהיינו, לספירת מלכות, אין אור משלו. ספירת מלכות היא בית קיבול לכל שפע האורות הבאים מלמעלה. יחד עם זאת, היא איננה ריקה מכיוון שמשעת הבריאה, ממעשה בראשית, נשארו בה כמה כוחות מהצמצום הראשון [7]. את הכוחות הנמצאים באותו ים הרב מתאר בצורות שונות שנסביר אותן בהמשך.

עניין מקביל נרמז במסכת חגיגה על הפסוק "והבור ריק אין בו מים" שנאמר בסיפור יוסף (חגיגה ג, א):

"והבור ריק אין בו מים" ממה שנאמר: והבור ריק, איני יודע שאין בו מים! אלא, מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו - כלומר, כשאין מים, מתגלים כוחות רעים המוגדרים בגמרא: נחשים ועקרבים. לבית הקיבול של הספירה אין אור משלו. האור שהוא מקבל בא מלמעלה על פי זכות הבריות, ונקרא "מים". העדר מים הוא מצב מסוכן מכיוון שהחלל בורא כוחות רעים שבאים מהחלל עצמו. דברי הרב מסבירים כיצד מתגלה השורש של מידת הדין המופיעה למטה"

רק דרך אגב, כדי שתראו את הדיוקים. אז לפי הזכות ולפי ההזדמנויות, המלכות מקבלת מצד החסד או מצד הגבורה או מצד התפארת או מצד הנצח או מצד ההוד או מלמעלה מזה ואין לה אור משלה. אני לא חושב שצריך להסביר את זה, כי התוצאה של הצמצום פועלת במידת המלכות²²⁵, זה מובן?

ולכן המלכות התרוקנה מהאור שלה כדי שיהיה מקום לעולם. זה רק בקצרה, אבל תבינו את ה..... ולכן, עיקר הבריאה זו אותה תכונה להיות כלי מקבל, כלי קבלה²²⁶. אבל מכיוון ש"לית לה מגרמה כלום" היא מוכנה לקבל כל מה שיבוא אליה ולכן הכול תלוי בהזדמנויות, בזכויות, בהזדככות של הכלי, כדי שאור זה, או אור אחר יבוא. לפי דעתי, החידוש פה של הרב, מתחיל בזה שהוא מסביר, בקצרה ככה את האמת, אם אפשר להגיד את זה (צחוק בקהל), אבל באופן קיצוני לגמרי: או הטוב המוחלט או הרע המוחלט, זוכרים את זה:

"היא עלולה להוריד את האדם ואת האנושיות כולה לעמקי תהומות, כשם שהיא עלולה להעלותם למרומי שחקים"

עד כאן, טוב. אז אני אשתמש בהסבר הזה לפי מידת המלכות. ועוד נחזור על העניין עד שזה יהיה ברור לגמרי. אז במסכת ברכות, יש לנו כבר מקור אחד שאני אקרא אותו בקצרה, אבל אותה סוגיה אנחנו מוצאים אותה, אחר כך נראה, במסכת שבת גם כן.

קהל(הרב בן עזרא)- בבקשה אם אפשר להסביר העניין הזה של ההזדככות, כיוון שכאן יש לנו את הכלים של ההזדככות, המלכות או "התכונה של יראת שמיים", מצד אחר האורות שהיא צריכה לקבל. וכל האור והתהליך הזה של האור המקדים, תלוי בהזדככות וההזדככות נראית בעיקר כפעילות גורם שלישי...

מניטו: והוספתי גם הזדמנויות²²⁷, שזה לא תלוי בזכות.

קהל(המשך)- מה ההזדככות וההזדמנות כגורם, כקשר, איפה מקורם מחוץ לעניין של...

מניטו: אז אני אתן לזה, איזו דוגמה פשוטה, אם הבנתי את השאלה. נניח שמתעורר באיזשהו אדם...ואולי נקדים את זה בדורות הראשונים של ההיסטוריה, לפני האבות, 'אלפיים שנה

²²⁵ ראו 'קל"ח' פתח כו: "והנה הצמצום היה במלכות א"ס כמבואר בכתבים ופירוש הענין דוגמת מלכות למטה והוא כי בכל ספירה נמצא חלק אחרון והוא כח להמציא תחתונים ויש כח המאחד כל הכחות הללו כדי שיהיו מזומנים להוציא לפועל וזה הכח והחכמה להמציא תחתונים נקרא מלכות ככה נחשוב כל מה שנסתלק לט' ספירות והגילוי הנשאר אחר הצמצום והוא חיבור הכחות להמציא תחתונים נקרא מלכות א"ס ושתי בחינות נבחין בזה בחינת מקום פירוש שניתן הכח הנותן להם מציאות ויותר מזה בחינת שורש ממש לתחתונים החק של קשר החלקים זה נקרא מקום והחלקים עצמם הם שורש לתחתונים"

וראו הסבר ב'מים אדירים' לרמ"מ משקלוב (היה בספריית מניטו): "כי היתה מושרשת בראשית מחשבת הצמצום הנעשה במלכות דא"ס התגלה באחרית הכל בסוף כל דרגין בחי' מלי' דאצילות"

וכן ב'פתחי שערים' לתלמידו ר' יצחק אייזיק חבר נתיב 'פרצופי לאה ורחל' פתח ד: "והוא ממש כמו שורש השרשים בסוד הצמצום והחלל בנקוד' מרכזית של א"ס מקומו של עולם מלכות עילאה שמשם נעשה שורש לגבול שעי"ז יהיה נמצא במדרגה התחתונה כח הצמצום וסילוק הקדושה וכן למטה במלכות דאצילות במדרגה התחתונה שבה ששם נתגלה כח הסילוק בגילוי בנפרדים להיות מציאות לרע ולסטי"א"

²²⁶ ראו 'קול התור' לרב אשלג מאמר אין עוד מלבדו: "והגם שהרצון לקבל הוא דבר הכרחי "כי זהו כל האדם" כי מה שיש באדם חוץ מהרצון לקבל אינו שייך להנבא אלא אנו מייחסים לבורא"

²²⁷ ראו רמח"ל 'כללים ראשונים' סימן לד: "והנה זאת ההנהגה היא הנודעת בסוד הכ"ח עתים כי על כל פנים שורש הנהגת התחתונים היא מלכות ובחינת השכר ועונש המוטב על תחתונים יש להם הכ"ח עתים והמקרים תלויים בעת לא במעשי התחתונים זה ענין צדיק ורע לו רשע וטוב לו"

והשווה עוד זהר בראשית דף קפ עמוד ב דיבור המתחיל: "דהא אית זימנין דסיהרא איהו תדיר בפגימו...."

תוהו²²⁸. ומזדמן לאיזשהו אדם שאיפה לאיזה דבר שאנחנו קוראים "חסד". אבל יש חסד של הסטרא דקדושה ויש חסד של הסטרא אחרא. ולכן צריך חוכמה של המידות שזה נקרא 'דרך ארץ' באיזשהו שלב, אבל שזה נקרא גם כן תורה, כדי לדעת מהו החסד האמתי. ולכן צריך ידיעה שכלית, לאיזה חסד, לאיזה סוג של חסד, אני צריך להיות קשור. ולכן אנחנו לומדים דרך - קודם כל הש"ס, המדרש והקבלה, כמוכן, גם כן - שעד אברהם אבינו, לא היו יודעים מהו החסד האמתי, הוא החזיר את הכלי של החסד האמתי²²⁹ ולכן האור האמתי של חסד מסטרא דקדושה הוא מוכן. אבל כדי להתקשר לחסד הזה, האמתי, צריך תלמוד תורה. כל המידות צריכות תלמוד תורה מקביל. איני יודע אם נתתי לך תשובה מספקת...

קהל: (המשך) - אולי, אני רוצה לברר מכיוון שמבחינה זו, התורה איננה ספירה ואיננה מידה ואיננה... כיוון שהיא נוטעת אפשרות, כדי... לתת להזדככות.

מניטו: אני חושב שהבנתי את השאלה שלך. התורה היא אורייתא. התורה היא אורייתא. אם אין לי את הכלים כדי שהאור יבוא כדי למלא את הכלים התורה נשארת בשמיים²³⁰. אם אפשר לומר את זה ככה, זה מובן? למשל, הפסוק אומר צֶדֶק צֶדֶק תִּדְרֹךְ ואינו מסביר לנו מה זה "צדק". לכן אני צריך, אם יש בי הנטייה לצדק, ללמוד מה זה צדק אמיתי, הצדק של הצדק. זה מובן? טוב. יש עוד שאלות?

קהל: (ישראל פינקו) יש פסוק בתורה: "ישרים דברי ה', צדיקים ילכו בם, ופושעים יכשלו בם" (הושע יד ו) באותה תורה!

מניטו: יפה, זה אותו נושא. תלוי באיזה, איך אומרים... מצב אתה מתחיל ללמוד תורה. אם אתה מתחיל ללמוד תורה ביעד של יראת שמיים אז יש לך לא רק המפתחות החיצוניות אלא גם המפתחות הפנימיים. זוכרים מה אומרת הגמרא בזה²³¹, כן. הגמרא אומרת במקום אחר-

²²⁸ על פי עבודה זרה דף ט עמוד א: "תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי העולם שני אלפים תוהו שני אלפים ימות המשיח"

²²⁹ ראו 'סוד לשון' כרך א עמוד 140: "בתקופת האבות ספירת המלכות ניתנה לאברהם אחר כך ליצחק ואחר כך ליעקב אך מידתו של אברהם היא מידת החסד לכן הוא קיבל את הברכה מספירת מלכות מצד החסד דהיינו ממלכות עם שפע של מידת החסד יצחק קיבל את הברכה מספירת המלכות עם שפע של מידת הדין ויעקב קיבל את הברכה מספירת המלכות עם שפע של מידת התפארת אחר כך קיבלו השבטים את הסגולה של ספירת המלכות יעקב חילק לבניו ולכן יש בתפילת שמונה שתיים עשרה ברכות כל אחת מיוחדת לשבט אחד" וראו עוד שם בעמוד 144: "האבות כבר תיקנו את הכלים של שש הספירות של ו' קצוות וזוהי זכות אבות אברהם אבינו תיקן את הכלי של מידת החסד כלומר בזכותו חזר אור החסד שנטלק יצחק תיקן את הכלי של מידת הגבורה והחזיר את אור הגבורה ויעקב תיקן את הכלי של מידת התפארת והחזיר את אור התפארת שנטלק וכן על זה הדרך משה תיקן את הכלי של מידת הנצח אהרן את הכלי של מידת הוד ויוסף את הכלי של מידת היסוד אך גמר התיקון של היסוד הוא בפינחס דהיינו פינחס ויוסף הם כנגד אותה ספירה זכות השבטים היא לאחד את אותן שש ספירות כדי להגיע לאיחוד של תפארת ומלכות השבטים הם האלכסונים בין המידות לכל שבט יש תפקיד לאחד ספירה אחת עם ספירה אחרת איחוד כל עם ישראל הוא האיחוד השלם של שלושה עשר השבטים בגימטריה אחד"

²³⁰ לביאור ההבדל בין מידה למצווה ('תורה') ראו 'סוד מדרש' כרך א בפרק 'האבות שמרו את התורה': "האבות שמרו את התורה מבחינת מידות [20], וזאת הייתה ההתנהגות, הדרך ארץ הראויה למי שעתיד להיקרא בשם ישראל. כל אחד מן האבות היה ישראל בפוטנציה, מבחינת "כלל". אברהם היה שקול כנגד כל ישראל מבחינת מידת החסד, יצחק מבחינת מידת הדין ויעקב מבחינת מידת האמת.

האבות למדו את הדרך ארץ השייכת לתורה, המתאימה לתורה בשיבות שם ועָבָר. שם תיקן את המצוות בין אדם למקום ועָבָר תיקן את המצוות בין אדם לחברו.

הדרך ארץ של האבות היא היא גופא תורה, אולם לא מבחינת מצוות, במובן של קיום מצוות כדי לצאת ידי חובה [21], אלא מבחינת מידות. כאשר אנו אומרים ש"האבות שמרו את התורה", הכוונה היא שהאבות התנהגו לפי התורה, בלי להרגיש בשום צד של חיוב, כמו שאנחנו בני ישראל מרגישים. הם הרגילו את עצמם, כך שהמידות האלו הפכו אצלם לטבע.

רבים טועים בהבנת הביטוי "ההתנהגות הטבעית" של האבות. התורה אינה טבעית לאדם משום שהיא תורה מן השמים. לכן מבחינת הבריאות בעולם התחתון, אין זה טבעי כלל וכלל להתנהג עלפני אותה תורה. צריך להתרגל. הייחודיות של ישראל היא שכלל ישראל מוכן לכך, מוזמן לכך, אולם כל אחד ואחד צריך לקנות את אותה זהות תורנית כדי שהיא תהיה קבועה בטבע שלו. לכן אנו מתפללים בכל יום "שתרגילנו בתורתך" [22] משום שאין זה טבעי לנו.

להסבר נרחב יותר על משמעות כלי ואור ביחס בין האומה לתורה ראו במאמר תקופת העומר (נדפס ב'מספד למשיח'): "הסיבה לכך היא, שיש שתי מדרגות בגאולה. לכל "יש" בעולם קיים "כלי" וקיים "אור". המדרגה הראשונה היא תחילת גאולת ישראל, ממצרים גאולת "הכלי" [50] של עם ישראל, היווצרות האומה. לאחר מכן באה המדרגה השנייה שהיא גאולת הנשמה של העם, וזהו מתן תורה, היווצרות "כלי האור" [51]. "ישראל הוא כלי מיוחד, הנקרא כהן לוי ישראל ראשי תיבות כל"י."

²³¹ שבת דף לא עמוד ב

מי שלומד תורה בלי ברכה תחילה, נעשית לו סם מוות²³². התורה יכולה להיות או סם חיים או סם מוות. וזאת התורה אשר שם משה, כתוב בשין, אבל המדרש מסביר בסמך²³³ כן. זה קשור לאותו נושא, אם הבנתי טוב את השאלה. לא רק הנטייה ליראת שמים, אלא גם התורה ככלי להגיע ליראת שמים אמיתית יש לה אותה, איך אומרים...אמביוולנטיות, כן, ברור זה ידוע.

קהל: יש שני הוראות בגמרא. איני יודע אם אצליח לצטט אותם בדיוק. יש אחת שאומרת: "הכל בידי שמיים חוץ מיראת שמים", והאחרת שאומרת

מניטו: זה בגמרא לא בזהר

קהל (המשך): כן, בגמרא. והשנייה אומרת: "אין בידי שמים אלא יראת שמיים". האם יש קשר לנושא?

מניטו: יפה, אז נתחיל בזה. דווקא הספר נפתח באותו דף... (צחוק בקהל), זו תהיה ההקדמה הראשונה... טוב.

אז זה נמצא במסכת ברכות, פרק חמישי דף לג ב. הנה המימרה בקצרה:

"אמר רבי חנינא: הכל בידי שמים – חוץ מיראת שמים, שנאמר: 'ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה אותו'."

אז אני אסביר בקצרה. המימרה ההיא ידועה מאוד – "הכל בידי שמיים חוץ מיראת שמיים". אז נחזור להגדרות הראשונות: כל הערכים נותנים לנו את התוכן של הדעת, של הכישורונות, של המידות וכן הלאה. אנחנו לא נמצאים במצב שצריך להמציא את תוכן הערכים. הערכים כבר ישנם והם למעלה מהבחירה שלנו. ואני אסביר את זה – אני לא יכול לעשות שטוב זה רע או רע זה טוב. אני לא יכול לעשות שיפה זה עכור או עכור זה יפה. אני לא יכול לעשות שאמת זה שקר ושקר זה אמת. זה מכריח אותי. מדובר בקשר בין נפש האדם לערכים, הערכים הם למעלה מהנפש. אבל יש איזו בחינה שהנפש היא למעלה מן הערכים – הבחירה לקבל את הערכים או לא לקבל אותם. ולכן "הכל בידי שמיים", כל מה שנמצא בעולם זה נתון, חוץ מהחלטה של קבלה, אם אני מקבל או לא. זה אני יכול להחליט אם אני מקבל או לא. ולכן – "הכל בידי שמיים חוץ מיראת שמיים". בעיקר, רגילים ללמד את הסוגייה ההיא, מבחינת המוסר, וזו אמת, זה מוקד הנושא: "הכל בידי שמיים" – כל מה שמתרחש דרך המאורעות של הטבע, של העולם. "חוץ מיראת שמיים" – ההחלטה של הרצון שלי, להעדיף להיות יותר צדיק מרשע או להפך. אני אמרתי יותר צדיק מרשע ולא אמרתי – 'צדיק', או 'רשע', כי זה לגדולים כן, אבל לנו, ה'קטנים', זה מספיק כבר כדי להבין את העניין ככה, זה מובן, כן.

וחוץ מזה למה קוראים לזה "יראה"? ויש כמה מדרגות, אני לא יודע אם יהיה לנו מספיק מקום, סליחה... מספיק זמן, המקום זה 'המקום'... (צחוק בקהל). צריך לברר את כל המושגים האלה: יש מדרגה של יראה – 'יראת חטא', ויש מדרגה של... טוב! קודם כל – 'יראת העונש', אחר כך מדרגה יותר גבוהה – 'יראת החטא', אחר כך רמה יותר גבוהה – 'יראת אלוקים' ואח"כ 'יראת שמים' ו'יראת השם'.

לרוב, 'יראת אלוקים', 'יראת שמיים', 'יראת השם' החכמים משתמשים במושג זה או אחר כאילו זו אותה משמעות, אבל זה מדרגות בנפש, בכוחות הנפש.

'יראת חטא' – שאני עושה את הטוב... סליחה, 'יראת העונש' – אני עושה את הטוב, סור מן העושה טוב, מכיוון שאני מפחד מהעונש וזה טבעי וזה מובן וזה כשר למהדרין. מי שמתנהג כמו

²³² ראו, אבן שלמה, פרק א סימן יא: "ענין התורה לנפש דוגמת המטר לארץ שמצמיח מה שזורע בה סם חיים או סם מות כן בתורה מצמיח מה שבלבו אם לבו טוב תגדיל יראתו ואם בלבו רשע פורה ראש ולענה יגדל הטיא כח בלבו כמו שכתוב (הושע יד י) "צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם". וכמו שאמרו (שבת פח:) למימינים בה סמא דחיי, ולמשמיאלים בה סמא דמותא"

²³³ יומא דף עב עמוד ב.

שצריך מכיוון שהוא ירא את העונש נקרא 'צדיק גמור', זה בגמרא בבא בתרא²³⁴ בהתחלה, נקרא 'צדיק גמור'. זה לא צדיק מעולה, אבל 'גמור' כן... (צחוק בקהל).

וכבר אני מתחיל להסביר את המושג של 'יראת חטא'. מזה לירא מהחטא? אז נחזור להגדרה של ערכים- הערכים הם 'כל יכול', זה מספיק מובן, כן. אני חושב שהצלחתי להסביר את זה, הערך הוא מכריע אותי, הוא 'כל יכול', חוץ מדבר אחד- אם אני אקבל אותו או לא. ולכן, הוא בסכנה איתי. אם אני לא בעמדה של יראת הערכים, אז אני עלול לפגוע בערכים. ולכן הוא, איך אומרים את זה בעברית... אולי אני אגיד בצרפתית ותתרגמו- Vulnérable

קהל: פגיע...

מניטו: פגיע, הוא מסור בידי. אולי זה קצת בפשט של המימרה - "הכל בידי שמיים חוץ מיראת שמים", שהיא מסורה בידי, ולכן המילה "יראה" היא במקומה. זו ממש יראה, פחד לנגוע בדברים של ערך, שמכיוון שיש לי בחירה ורשות נתונה, אני יכול לפגוע בהם, ולכן לא לפחד מהמילה "יראה". אתם מבינים למה אני אומר את זה, כן? כי יש איזו מן צניעות בלשון, מפחדים לתרגם "יראה" ביראה. אבל "יראה" זה פחד: אני מפחד מהחטא. כי חטא בא לידי פגם בערכים, זה יראה ממש. כן, זה מובן?

כמו שאם אני אוהב מישהו, אני מפחד מלנגוע בו כן, זה ממש פחד, טוב. וכן הלאה - "יראת שמים", "יראת הערכים", אחר כך.. נדלג קצת - "יראת אלוקים", "יראת שמים", "יראת השם", זה ממש "יראה".

ונזכור את זה כי היראה באה, ואת זה קיבלנו מהרב²³⁵ פעם באריכות כשלימד את עניין "חוכמת האמונה". ב"חוכמת האמונה" יש שני ממדים-"היראה" ו"האהבה". כשמרגישים את הצד של הקדושה, הריחוק של הקדושה, אז מופיעה "היראה". כשזה רחוק, אז יש הבדל כל כך עצום, שאני מפחד להיות נוכח, זה "יראה". כשמרגישים את הצד של הברכה, את הצד של הקרבה מופיעה "האהבה".

פעם הסברתי את זה ואחזור על זה בקצרה. לכן אנחנו מכנים את הקב"ה, פשוטו כמשמעו - הקדוש ברוך הוא. כשהדגש הוא ב"הקדוש"- זה "יראה", כשהדגש הוא ב"ברוך"- זה "אהבה". אז אחד מהביטויים של ייחוד ה', ויש עומק פילוסופי גדול מאוד בהגדרה ההיא, זה הייחוד ביוז של האיחוד באלף של היהדות, כשאנחנו אומרים בבת אחת "שהקדוש הוא הברוך" ובסדר הזה ולא בסדר ההפוך, בסדר ההפוך זו כבר עבודה זרה. אתם תופסים למה, כן. "הקדוש ברוך הוא"- זה למעלה מן השכל.

²³⁴ בבא בתרא דף י עמוד ב: "האומר סלע זה לצדקה בשביל שיחיו בני ובשביל שאזכה לעולם הבא הרי זה צדיק גמור"

²³⁵ הכוונה לרציו"ה וראו שערי אורה שיעור 33: "והרב נחמן מברסלב, יש לו פרק עמוק על זה: 'קרוב ורחוק'. והעיוות בין שני המצבים האלה: קרוב ורחוק בבת אחת זה נקרא עומק. הרב נחמן מסביר את זה ככה: כל צעד שאתה מתקרב, אתה מרגיש רחוק יותר, זה מסביר הרבה דברים לפי המקורות. כל עוד אנחנו נמצאים בעולם הזה, אז אנחנו נכנסים בעומק של החוץ, בעומק. קרבה יתרה מגלה ריחוק גדול יותר. הוא היה מסביר את זה על "אל תתייאש", לא להתייאש מזה כי דווקא כשמתקרבים מרגישים יותר רחוק.

[ממך אליך]

[65], אני לא זוכר, זה יפה, זה בדיוק. הרב צבי יהודה היה מסביר את זה: כשחיים את הריחוק חיים את זה ביראה, כשחיים את הקרוב חיים את זה באהבה, ולכן יש בבת אחת אהבה ויראה. אהבה ויראה זה הקדושה, זה הממד של חכמת האמונה. כדי להגיע לחכמת האמונה, צריך חכמת האהבה וחכמת היראה. מה זה אהבה? זה קרוב, ברוך, הברוך הוא קרוב. מה זו היראה? זה קדוש, קדוש הוא רחוק. אז בבת אחת הקדש ברוך הוא, בבת אחת אהבה-יראה, אהבה-יראה.

אגב, כשאנחנו אומרים "למעלה מן השכל", זה לא אומר שאי אפשר להבין, אבל אפשר להבין דרך כוחות שהן למעלה מן השכל. אבל השכל הוא לא יכול להבין, זה מובן? יש כוחות בנשמה למעלה מן השכל. זה מובן, כן.

ואז כשמרגישים בצד של הריחוק, של הקדושה, אז מרגישים ב'יראה'. זו יראה, פשוטו כמשמעו. וברור כשעולים ממדרגה למדרגה, הטיב של היראה הוא יותר מעולה. 'יראת העונש', זו יראה אבל קצת גסה, 'יראת החטא' קצת יותר יפה וכן הלאה. זה מובן? אבל זו ממש 'יראה'.

רק רציתי לומר, שמחמת הפולמוס עם הנוצרים, יש הרבה יהודים, אפילו סופרים, הוגי דעות והוגים שמנסים למנוע את זה, להחביא איך אומרים? להסתיר את זה ולדבר רק על 'אהבה', אהבה בלי יראה זו כבר עבודה זרה, זה מובן, כן. ויש הרבה רמזים במקורות²³⁶.

קהל: סליחה, למה אמרת שהקב"ה לא בברוך אלא בקדוש?

מניטו: מכיוון שאתם זוכרים מה שאומר הפסוק - וַיִּבְרָךְ... וַיִּקְדָּשׁ²³⁷ שהקב"ה שם את הברכה מכיוון שהיה עתיד לקדש את העולם. לקדש זה הבדלה. ואיך אני אסביר את זה בקצרה - מכיוון שהיה צריך, היה עתיד, לא צריך אין הכרח, היה עתיד להסתיר את פניו מהעולם, כדי שההיסטוריה של הבריה תוכל להתחיל, כדי שההיסטוריה של האדם תוכל להתחיל, צריך שלאדם תהיה בחירה. בגילוי השכינה, בגילוי ה', בגילוי - אין בחירה, כשהגיעו להר סיני - ולא היתה בחירה. הבחירה הייתה בדרך, עד הר סיני, אבל כשהגיעו לתחתית ההר - "כפה עליהם הר כגיגית". אין בחירה מכיוון שיש גילוי, זה מובן? כשאני רואה את גילוי השכינה, אין מקום לאמר - "שאסכים-לא אסכים", שאקבל-לא אקבל", זה ילדותי לומר ככה, זה מובן? אין בחירה. כן.

אז מכיוון שהבורא היה עתיד להסתיר את פניו מהבריה, זה הסתר פנים הראשון, אח"כ יש חלילה וחס' הסתר בתוך הסתר, הסתר אלפי פעמים...

הסתר פנים הראשון, זה כדי לבסס את הבחירה של האדם, זה מובן? וזה נקרא - 'שבת של הבורא'. טוב, זו הבריה נהפכת לטבע, לכאורה. אז מכיוון שכך, וההבדלה בין הבורא והבריה היא בכללה, לכן הוא שם את הברכה ואחר כך קידש, והבדיל את עצמו, זה מובן? ולכן הסדר בפסוק זה - וַיִּבְרָךְ... וַיִּקְדָּשׁ וַתֵּרָא בְרַשִׁי ש"ב ברכה" זו תוספת ו"קדושה" זו הבדלה, הבדל, ריחוק. והוא מסביר את זה לגבי המן. ביום שישי יש ברכה כפולה וביום שבת - אין ירידת המן, זוכרים את זה. והוא מוסיף - זה הפסוק נכתב לעתיד, ז"א מידי פעם תהיה איזו דוגמה של זה, ובדור של גילוי שכינה ראו שיום השישי באה הברכה השייכת לשבת ויום השבת נבדל. זה מובן? כן.

ולכן, לא גמרתי לגמור את השאלה... אני מכיר את קרבת הבורא דרך כל מה שנקרא - 'ברכה בעולם'. ולכן זה הכלי של התפילה - אנחנו מתפללים ל"ברוך" שהוא מקור הברכות. אם אני מסוגל להבין, איך אומרים... להרגיש במה שאנחנו אומרים, ברכה לעולם, שהעולם אינו רק טבע, אלא באותו טבע יש ברכה, שזה כמו 'רשימו', רושם של הבורא, "ברוך שאכלנו משלו", פשוטו כמשמעו, כן. אז אם אני מרגיש בזה אז אני יודע שיש בורא.

להתייחס לבורא דרך השכל קודם, זה ניתן רק ליחידי סגולה, למשכילים, במובן המקורי כן. אבל לכל בריאה ובריאה יש יחס ישיר לוודאות של הבורא, אע"פ שהשכינה מסתתרת, דרך מה שנקרא 'ברכה'. אז כל בריאה יכולה להיות קשורה לבורא, דרך הברכה²³⁸. ולכן אנחנו מתפללים

²³⁶ ראו הקדמת ספר הזהר דף יב עמוד א

²³⁷ בראשית פרק ב פסוק ג

²³⁸ השו"ר ר' יעקב לילה' לר' צדוק הכהן מלובלין אות ה סעיף א.

ל"ברוך" – אני מודה שאתה מקור הברכות, מכיוון שאני טעמתי ברכה. יש פסוק בתהילים ט"ז
וְיָרָאוּ כִּי טוֹב ה', פשוטו כמשמעו, כוס מים – "ברוך אתה ה'..." זה מובן?

וזה ניתן, זה ממש- ממד אוניברסלי. והמדרש מסביר את זה גבי אברהם אבינו - כל בן אדם
יכול להיות בן אברהם, ואברהם לא לימד תאוריה שכלית של הבורא, כמו שעושים הפילוסופים,
התיאולוגים, הפילוסופים למשל, אלא נתן להם לאכול כדי שיטעמו את הברכות ואח"כ הזמין
אותם לברך על הברכות, אולי זה נקרא 'זימון' (צחוק בקהל) טוב, זה כל מה שאומר המדרש,
טוב, זה נושא בפני עצמו.

אז אם אני מתחיל בניסיון של הברכה כדי אחר כך להגיע להגדרה של הקדושה, אין לי שום,
איך אומרים את זה? ... שוב אני אשתמש במילה לועזית, איך אומרים une assurance ?

קהל: ביטחון

מניטו: ביטחון? לא זה כוח (צחוק בקהל) אולי הכרח... וודאות. אין לי שום וודאות לקדושה
אמיתית, כי דרך הטבע - והברכה היא נמצאת בתוך הטבע, למעלה מהטבע אבל בתוך הטבע -
אני יכול להגיע לכל עבודה זרה שבעולם²³⁹. וכך קרה לכל עובדי עבודה זרה - התחילו להרגיש
בברכות, אבל בלי קדושה. לכן צריך להתחיל בסדר ההפוך - קודם כול לקבל את עול מלכות
שמיים תחילה, קדושה ריחוק, ואחר כך להגיע לברכה, אבל קדושה בלי ברכה זה לא היהדות.
ברכה בלי קדושה גם זה לא היהדות, זה מובן?

קהל: כשהמהר"ל מנסה להקביל את היראה דווקא לדבקות...

מניטו: איפה זה נמצא?

קהל: או בתפארת ישראל²⁴⁰ או בנתיב העבודה²⁴¹

מניטו: אמרת את היראה לדבקות? כן, אבל זה לא נוגד מה שאמר הרב קוק

קהל: אבל הרב (הכוונה למניטו עצמו) אמר שהברכה מביאה לדבקות.

מניטו: אבל ברכה ויראה זה משהו אחר

קהל: את הקדושה הגדרת כיראה, זה לא שייך כלל לדבקות, זה משהו אחר.

מניטו: אה, כן, כן אני מבין: לא! יש כלל של להידמות לבורא. למשל מה שאנחנו אומרים
בשמונה עשרה "וקדושים בכל יום יהללוך סלה", זה מביא לעניין של הדבקות. וכל המפרשים,
בעיקר הרמב"ם גם כן, אומרים לפי המקור במדרש: מה הוא חנון אף אתה חנון, מה הוא רחום
אף אתה רחום.

וזה וְלִדְבָקָה בּוֹ. אבל זה "דבקות" וזה... איך אומרים, זה לא המושג החסידי, הקבלי²⁴², זה
המושג היהודי אני אומר. ויש הבדל "קדושתו למעלה מקדושתכם". אצל דתות אחרות אנחנו
מוצאים שהשאיפה היא לא דבקות אלא איחוד. אלא, איך אומרים את זה בעברית?

קהל: התמזגות

²³⁹ השו"ת 'ספר הזכרונות' לר' צדוק הכהן מלובלין אות ב: "והנה בזה אין צריך להזכיר לכשרי ישראל רק להודיע
שבכלל אלהים אחרים אינו דוקא עבודה זרה מיוחדת רק איזה כח אחר שיהיה שיחשבונו לכח נפרד בפני עצמו
אפילו המאמינים בטבע שהוא כח נפרד הרי אומר שיש כח אחר חוץ ממנו יתברך אבל באמת גם הטבע היא הנהגתו
יתברך ועיין בתשובות חכם צבי סימן יח"

²⁴⁰ מהר"ל, 'תפארת ישראל', פרק י, ד"ה "אבל היראה"

²⁴¹ מהר"ל 'נתיבות עולם', 'נתיב העבודה', פרק ו, ד"ה "ומתרחץ שיקיים שניהם שיתן עיניו למטה ולבו למעלה"

²⁴² ראו הערה 260 על הקשר בין דבקות ליראה ואהבה בתורת השל"ה ובחסידות

מניטו: נכון, יפה. אז זה ההבדל. והדבקות ההיא מכילה גם את האהבה וגם את היראה. אבל אני רציתי להסביר את הסדר לפי הנתונים הבסיסיים. אז נמשיך קצת, אם זה כבר מובן:

"הכל בידי שמיים חוץ מיראת שמיים"

ולכן צריך להבין מה זה "שמיים" פה. למה מגדירים את היראה ההיא כיראת שמיים? שוב, אנחנו כל כך רגילים בשימוש המילה ההיא שאנחנו לא רואים מה קורה פה. האם המילה "שמיים" זה שם של הקב"ה? לא! לא אומרים ששמיים זה שם של הקב"ה, לא משתמשים, למשל בשבועה. שבועה 'בשם שמיים', פשוטו כמשמעו, אינה שבועה כשרה²⁴³. שמיים זה לא שם של הקב"ה ולכן אני הגדרתי, במושגים שלנו כ'יראת הערכים'. ואחר כך אני ממשיך בזה.

טוב, נניח שמשתמשים...יש, שמעתי מי שאומר שמכיוון שהיו הגויים משתמשים במילה "שמיים" כדי לומר את ה"אלוקות", עובדי עבודה זרה, היו עובדים לשמיים²⁴⁴, כן, לכוכבים ומזלות. ולכן גם היהודים קיבלו את זה ומשתמשים בזה. אבל אי אפשר לקבל הסבר כזה, אתם מבינים למה, כן אם זה (צוחק) היה ככה זה היה מוקד לעבודה זרה, איך הרבנים הסכימו ביטוי כל כך רחוק מהיהדות עצמה? כן. לכן צריך להבין שיש הבדל בין 'יראת אלוקים', 'יראת שמיים', 'יראת ה'", זה מובן?

אז, אולי למדתם כבר פעם, יש מדרש, אני לא יכול להעביר לכם את כל, כל המקורות בדיוק, אבל רק אני אצטט את הפסוקים ותראו מה מפרשים על זה. יש מדרש שמביא רש"י על הפסוק אצל סיפור יעקב אבינו: ויִלֶן שָׁם כִּי בָא הַשָּׁמַיִם, שהמלאכים אמרו: 'בא השמש, בא השמש'. שמש זה שמו של יעקב אבינו²⁴⁵, כן, אולי זוכרים את זה. וכמו כן, אנחנו יודעים שיש כמה מדרגות בעולמות:

הָאֶרֶץ, בְּרָאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאֶרֶץ. הָאֶרֶץ - זה מקביל לספירת מלכות, בכל פעם, כן.

אחר כך כל מידות התפארת- מחסד עד היסוד זה מקביל ל- הַשָּׁמַיִם.

והספירות העליונות – כתר, חוכמה, בינה זה מקביל ל- שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם²⁴⁷. וחוץ מזה, אנחנו יודעים שבמידה תפארת, יש שישה קצוות שאני אזכיר אותם בקצרה²⁴⁸:

²⁴³ משנה שבועות פרק ד משנה יג

²⁴⁴ השו"ת ירמיה פרק ז פסוק יח ביחס לעבודה זרה

²⁴⁵ בראשית פרק כח פסוק יא

²⁴⁶ בראשית רבה פרשה סח סימן יב

²⁴⁷ ראו 'ספר גירושין' לרמ"ק סימן יא: "והוא יושפע עליו שפע משמי קדשו שהוא שלש ראשונות כי שם הוא שמי השמיים" וכן ב'אור יקר' לרמ"ק על 'סבא דמשפטים' סימן יג: "'והנה ימצא לפי זה שמים בג' בחי' הא' השמים העליונים והוא הבינה ובאמיתית נק' שמי שמים והטעם כי יסוד כל המרכבות והכלליות הנמצאות בכל הספי' תחלה הם בבינה והוא האומן בכל הספי' והיינו ויעש אלהים את הרקיע ופי' שהכוונה תיקנו וקישטו והיינו ויקרא אלהים שהיא בינה לרקיע שמים והיינו ע"י היותו מתקן אותו וכולל בו הכללות הנ' ומלת שמי השמים לפי"ז ירצה חותם החותמות המחצב כל הצורות שכלן חצובות מכח שמכחה נמצאו הספירות מצד החכמה והיא הכוללת אותם ועוד יסודם שהוא הרקיעים הם פשוטים מכח החכמה בבינה ואח"כ היא מכללת אותם בכללותם בצורת שמים כדפי' הב' שמים התפארת והיא עיקר מלת שמים בכל מקום והיינו שהוא רקיע בסוד הדעת מחכמה ונעשה שמים מצד הבינה ועליו ביחוד נאמר ויקרא אלהים לרקיע שמים כדפי' בתי' וכן הוא ראש ועיקר בו' קצוות וכל ו"ק נכללים בפעולתו ונגררים אחריו כאומ' ואתה תשמע השמים הג' כל מדה ומדה מ"י המדות תקרא שמים מצד מה שהת"ת כולל בה אותה הצורה העליונה החצובה בו שעי' היא נק' שמים"

וראו עוד ב' ליקוטי הש"ס' להאר"י על מסכת חגיגה: "'דע כי ז' רקיעים הם סוד י' ספירות ורקיע הז' הנקרא ערבות הוא כולל ג' רקיעים בתוכו ולגודל קדושתו נקרא רוכב בערבות והז' הם למטה מהם הרבה במדרגות והשלשה העליונים הם נקראים שמי השמים"

²⁴⁸ זהר במדבר דף רנה עמוד ב' "אבהן ורעיא מהימנא אהרן דוד ושלמה הא אתון שבע לקבל שבע ספירן" ובניצוצי זהר שם אות י מקורות נוספים. וראו 'זהר חדש' בראשית דף ז עמוד א: "'דכנסת ישראל בשבעה סליקת ובשבעה נתחת בשבעה אשתלמות ובשבעה אתפגמת בשבעה אשתלימת כדאוקימנא ברזא דמהמנותא וזכאין דאחידן בה אברהם יצחק ויעקב יוסף משה אהרן דוד"

- חסד- מקביל לאברהם
- גבורה- ליצחק
- תפארת- ליעקב
- נצח- משה רבינו
- הוד- אהרון הכהן
- ויסוד- יוסף, יוסף ופנחס

כל זה נקרא- שְׁמִים ז"א הם, הם הערכים שבזכות האבות הם קרובים לבריות וזה נקרא 'זכות אבות'²⁴⁹. הזכות של האבות הייתה להחזיר את הכלים של אותן מידות שנקראות- שְׁמִים²⁵⁰ זה מספיק מובן, או אתם רוצים עוד מקורות לזה?

אולי נחזור אל התחלת המקרא: בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ מִיַּד הַפְּסוּק ממש: וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֵהוֹ וְנִבְהוּ, והשמיים איפה הם?! אז זה קשור לעניין של 'שבירת הכלים'. וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֵהוֹ וְנִבְהוּ זו התוצאה של 'שבירת הכלים' של אותן המידות שנקראות- שְׁמִים מחסד עד יסוד. תֵהוֹ וְנִבְהוּ ז"א, תֵהוֹ וְנִבְהוּ התוצאה של השבירה של הכלים האלה, שלא היה להם אחיזה בעולם. זה מובן? אז האורות חזרו למעלה, לכן זה פשט הפסוק, לפי האר"י ז"ל- וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֵהוֹ וְנִבְהוּ, זה תוצאה של 'שבירת הכלים'²⁵¹.

בא אברהם והחזיר את הכלי של מידת החסד, אז האור של חסד ירד לעולם. והוא, איך אומרים? נכון מהעולם שלנו. בא יצחק והחזיר את כלי ה'גבורה', בא יעקב והחזיר את כלי ה'תפארת' פְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ וכן הלאה... ולכן, האבות החזירו את השמיים על הארץ, על הארץ. לפי סוד הפסוק פְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ²⁵².

אז אני רוצה להוסיף רק שני דברים:

- 'חסד' נקראת- 'יד הגדולה',
- 'גבורה' נקראת- "יד החזקה"
- ו'תפארת' נקראת- "יד רמה"²⁵³

זה ידוע, כן. אז אפשר להבין - לא מצאתי מקור אבל אני חושב שזה מספיק ברור - המילה 'ירא שמים', פשוטו כמשמעו - "הכל בידי שמיים", בידי המידות העליונות חוץ מ'יראת שמיים' שהיא הסגולה של הבריאה כבריאה, זה מובן? 'ירא שמיים' זה חסד, גבורה ותפארת באותו סגנון, זה מובן עד כאן?

חוץ מזה, יש מדרש, ודווקא על העניין של 'קרוב ורחוק', יש מדרש על פרשת ואתחנן, על הפסוק: כִּי מִי גוֹי גָדוֹל, אתם זוכרים את הפסוק?

²⁴⁹ להרחבת הנושא ראו 'סוד לשון' כרך ב עמוד 81 בפסקה 'שבירת הכלים' ובהערות שם.

²⁵⁰ במדבר רבה פרשה יח ירושלמי ברכות פרק א הלכה א וראו 'שפת אמת' על פרשת חיי שרה תר"נ

²⁵¹ ראו 'ליקוטי תורה' בראשית א (תל אביב תשל"ג) דף א וכן 'שער הפסוקים' (וידבסקי ירושלים תשמ"ו) בראשית דף ב

²⁵² דברים פרק יא פסוק כא

²⁵³ ראו הקדמת תיקוני זהר דף ט עמוד א : "יד יקו"ק מימינא דאתמר בה וירא ישראל את היד הגדולה מסטרא דחסד יד רמה מסטרא דתפארת דאתמר בה ובני ישראל יוצאים ביד רמה יד חזקה באמצעות דאיהי יד יקוק הויה למהוי רחמי מכל סטרא דינא כבוש באמצעותא"

קהל: אֲשֶׁר לוֹ אֱלֻקִּים קְרִבִּים אֵלָיו.²⁵⁴

מניטו: אֲשֶׁר לוֹ אֱלֻקִּים קְרִבִּים אֵלָיו, כן. אז המדרש אומר, זה מדרש רבה על אותו פסוק²⁵⁵:

"עובד כוכבים עושה עבודת כוכבים ומעמידה בתוך ביתו אצלו הרי קרוב ומנין שהיא רחוקה שנאמר (בישעיהו) "אף יצעק אליו ולא יענה וגו'". טוב, היא קרובה אבל רחוקה, זה מובן. "והקב"ה רחוק וקרוב כיצד? א"ר יהודה בר סימון מכאן ועד לרקיע מהלך ת"ק שנה הרי רחוק. וקרוב מנין? שאדם עומד ומתפלל ומהרהר בתוך לבו וקרוב הקב"ה לשמוע את תפלתו שנאמר "שומע תפלה עדיך כל בשר יבואו " "

טוב המדרש מדרש, כן. יש הצד הזה של קירבה וריחוק אצל ע"ז, זה מובן מאליו. יש גם כן אותו צד בקדוש ברוך הוא - רחוק וקרוב. אז מה אמר לנו המדרש? רחוק 500 שנה של מעלה.

אני זוכר שבילדותי, אבל אני לא, לא חיפשתי את המקור, אבל זה באחד מהמפרשים של המדרש רבה, שהוא הסביר: פִּימִי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ הוא ככה, בקצרה, הוא הסביר- הימים שהאבות היו על הארץ, פִּימִי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ²⁵⁶. זה מובן?

כי הביטוי עצמו, הפסוק עצמו, לא מובן- פִּימִי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ, מה שהוא רומז בזה? והוא הוסיף כי עד לרקיע יש חמש מאות שנה מעלה והוא מסביר שהוא מוסיף את השנים שחי אברהם ויצחק ויעקב אנחנו מגיעים ל- חמש מאות ושתים. והוא מסביר ככה, שאנחנו יודעים שיש מחלוקת בגיל שלוש שנים אברהם הכיר את בוראו, לפי הפסוק- עָקֵב אֲשֶׁר שָׁמַע... בְּקָלִי.²⁵⁷ אם אתם מוציאים את המניין "עקב" מכל השנים שחי אברהם אז נשאר שלוש שנים, עָקֵב אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבִרְהָם בְּקָלִי, הוא שמע בְּקָלִי כמניין "עקב", זה מובן?, כן.

אז בגיל שלוש שנים הכיר בבוראו. אז עם הכול יוצא חמש מאות ויש לזה רמז: שזה- "שמיים" זה האבות. זה מובן? עד כאן זה מובן? טוב. ולכן "הכל בידי שמיים" - הכול בידי הערכים האלו שהן המידות של האבות, חוץ מ"יראת שמיים". ומה זה "יראת שמיים"? זו היראה של המידות האלו. ולפי לשון הקבלה זה קצת יותר מדויק: עכשיו אנחנו מבינים שזו לשון הקודש, פשוטו כמשמעו. כשרוצים לומר "יראת שמיים", אומרים "יראת שמיים", "יראת שמיים" זה הערכים של האבות, פִּימִי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ וכן הלאה. זה קצת יותר...אני יודע שאתם לא רגילים ללמוד ככה, כן. אבל אתם רואים את ההתאמה של הקולאז'. אז אם אין שאלות אני אמשך בגמרא...

קהל (בתיאור לנצט): אז "יראת שמיים", זה יראת המידות של האבות או היראה מפני האבות?

מניטו: לא, זה היראה של המידות של האבות, כן, זה בלי שום ספק. ברור שיש יחס של כבוד ויראה לאבות. כן, אבל זה עניין אחר.

קהל: אז מה ההבדל בין זה ל"יראת חטא"?

מניטו: טוב זה לפני, זה שלבים-שלבים, כן. "יראת חטא" זה להיות במדרגה יותר תחתונה, כן. אף על פי שלא מגיעים למעשה טוב בלי שעבר השלב של "סור מרע". מתחילים ביראת חטא

²⁵⁴ דברים פרק ד פסוק ז.

²⁵⁵ דברים רבה פרק ב, פרשה י

²⁵⁶ השו"ב במדבר רבה קורח פרשה יח: "ימי אברהם קע"ה שנה יצחק ק"פ שנה יעקב קמ"ז שנה כשאתה כולל נמצא ה מאות ושתי שנים וכן מהלך שמים לארץ כימי השמים על הארץ"

וכן בתלמוד ירושלמי ברכות פרק א משנה א: "ורבנן אמרין כשני אבות הראשונים כימי השמים על הארץ וכשם שבין הארץ לרקיע מהלך חמש מאות שנה..." ראו הסבר ברוך דבריו של מניטו ב 'באר הגולה' למהר"ל הבאר השישי

²⁵⁷ בראשית פרק כו פסוק ה.

לפני שמתחילים בהגדרה של הערך המקביל, זו מדרגה יותר גדולה. אם כן, איך הגמרא מסבירה את זה- "הכל בידי שמיים חוץ מיראת שמיים?"

"שנאמר: וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שֶׁאֵל מַעֲמָךְ כִּי אִם לְיִרְאָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ. ומה הגמרא שואלת על זה? אתם זוכרים- "אטו יראת שמיים מילתא זוטרתא היא", האם זה דבר קטן, יראת שמיים? כשאתה אומר- מָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שֶׁאֵל מַעֲמָךְ כִּי אִם – כאילו זה דבר קטן.

"והאמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחאי: אין לו לקב"ה בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים, שנאמר: "יראת ה' היא אוצרו" (ישעיהו לג ו).²⁵⁸

זה האוצר שרמז הרב ב.²⁵⁹ אתם זוכרים. ואח"כ נראה את התשובה של הגמרא וזה פשוט. מכיוון שכל מה שבא לעולם דרך כל הערכים, כולל ה"טבע הקדוש", כי יש צד של קדושה בטבע- "הקדושה הטבעית של הטבע". אף על פי שהמצב של הטבע הוא מקולקל דרך כל התולדות של הקליפות, אם אפשר לומר את זה ככה. אבל, במחשבת הבריאה, הטבע הוא מקודש²⁶⁰: "ויקדש", "ויברך", "ויקדש" אותו, העולם ביום השביעי²⁶¹ היה קדוש.

זה מובן, כן. אז א... מכיוון שכל הערכים זה בא מאליו, לפי מה שאומרת המשנה: "תן לו משלו"²⁶². מה נתת לו? מכיוון שהכול שלו, כן. ולכן צריך נדבה, "מאת כל אשר נדבנו ליבו" אז נדבה זה מה שבא מהאדם. אבל החפץ שאני נותן לנדבה, זה משלו. ולכן כאילו, בעיניו של הבורא, אין לזה ערך. מכיוון שאצלו אין לזה ערך, זה משלו. ולכן האוצר שלו זה דווקא הערכים שבאים מהאדם, מהבריאה, דהיינו "יראת שמיים", זה האוצר האמיתי. תפסתם שאין סתירה בזה, כן. אדרבא זה מסביר את זה, זה מובן. כן, אני לא רואה שום קושי בזה. דווקא מכיוון ש- "הכל בידי שמיים חוץ מיראת שמיים", דווקא האוצר של הקב"ה זה מה שהוא מקבל מן

²⁵⁸ מסכת ברכות דף לג עמוד ב.

²⁵⁹ "וכל כשרון מתברך ומובטח להיות נצור רק על פי ההערכה הנכבדה של יחושו להאוצר הגדול" – בפסקה הנלמדת בשיעור הנוכחי.

²⁶⁰ ראו של"ה, 'תורה שבכתב' פרשת שמות אות ח: "אילו היה העולם ככונת הבריאה דהינו שלא הביא אדם החטא לעולם ולא היתה הקליפה רק הכל היה קדש אז היה שם ידו"ד שהוא שם העצם נקרא כמו שנכתב כי היה אויר העולם כלו קודש" וכן שם בפרשת וארא אות כ.

והשוו לנאמר בשיעורים על שערי אורה שיעור 59: "התורה, כפי שאנחנו מכירים אותה, שייכת ליום השבת, החכמות החיצוניות, שייכות לששת ימי המעשה. זה מובן. ההגדרה היא פשוטה, כן: והתורה כוללת כל החכמות. זה הפסוק: "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות". מה שצריך לגלות, ולפי דעתי, ולפי דעתי, אם אנחנו מבינים את פשט הדברים, 'חותמו של הקב"ה אמת'^[4], 'מה זה חותמו? אבל הוא זה לא חותמו. חותם זה דווקא הטבע, הטבע זה אלקות, אבל זה חותמו של הקב"ה, זה לא הוא. צריך להבין את זה, לדייק בזה. ואז יש לנו תשובה לשאלה: מאחורי חותמו יש הוא." וראו עוד שם בשיעור 62: "אבל אני משתמש במושגים של הרב קוק, יש קדושה שהיא בהעלם בטבע, זה הקדושה הטבעית, זה מושג חדש, זה מושג הראשון ששמעתי מהרב כשבאתי לראשונה לירושלים. למדנו כל הלילה, עד שהבנתי מה זה קדושה טבעית. ואז כשהבנתי את זה, כל מה שהייתי יודע מהתורה, כל התורה שלי מאז, נהפכה לתורה אחרת, לתורה של א"י, בין לילה, זה היה רק מושג אחד, שינה את הכול. יש פרקים ב-'אורות', יש 'באורות הקודש' כמובן. אבל רק תזכרו את הכלל הזה: שורש הקדושה שבחוץ הוא יותר עמוק, הוא יותר פנימי, מהשורש הקדושה שבגלוי, בפנים. הקדושה שהוא הגדיר ככה: קדושה שהיא למעלה מן הטבע ואנחנו חווים את החוויה של קדושה נגד הטבע."

²⁶¹ למשמעות 'היום השביעי' ראו ב'סוד העברי' כרך א שער ראשון פרק א: "עיון מדוקדק בפסוקי פרק א' מעלה הבדל חשוב בין הסיפור של ששת ימי היצירה לבין זה של היום השביעי. בששת הימים הסיפור שלם בכל ארבעת ממדיו: ההחלטה, התכנון, היישום והשיפוט. בתיאור של היום השביעי חסרים השלב של "ויהי ערב ויהי בקר יום השביעי", כמו גם שלב השיפוט: "וירא אלהים כי טוב". תיאור מצב העולם ביום השביעי שונה לגמרי, ונעדר בו תיאור המאזן הסופי של אותו היום כפי שהוא מצוי בימים האחרים. כביכול רוצה התורה לומר לנו שעדיין נמצאים אנו במהלך היום השביעי, ורק בסיומו יאמר: "ויהי ערב ויהי בקר יום שביעי", ואז ישפוט הבורא: "ויהי כן", או "וירא אלהים כי טוב"^[117].

²⁶² משנה אבות פרק ג משנה ז

האדם. יש לזה ערך מכיוון שזה בא מן האדם, כי במחשבה הוא יכול לברוא את כל העולמות עם כל האורות שבעולם, כן. לכן לגביו, אין ערך כמו מה שבא מהאדם²⁶³, זה מובן?

קהל: אולי הפסוק שמתייחס לזה: וַיִּחְשְׁבֶהָ לוֹ צֶדֶקָה

מניטו: אפשר לקשור את זה, אפשר להתייחס לזה, יפה, ורש"י מוסיף המילה-"זכות".

ופה יש לנו איזה הרגש דתי שונה לגמרי, בין היהדות ושאר הדתות. בשאר הדתות, דווקא "יראת שמיים", זה מה שהקב"ה מכריע לאדם, מבינים? ביהדות זה ההפך. ואולי אתם קצת רגילים להבין איך הגויים תופסים את היחס של האמונה. אז אצלם, כמעט בלי שום יוצא מהכלל, כן, אז הם מגדירים את זה ככה- אף על פי שיש אצלנו גם כן עניין של סייעתה דשמיא אבל סייעתה דשמיא זה בא דרך תלמוד תורה כמו שנראה עוד אחר כך...נניח שיש סייעתא דשמיא אבל אצל הגויים דווקא האמונה זה נתון מהאל עצמו אצלם. אני לא יודע אם הצלחתי להסביר את ההבדל, תשאלו אם זה לא מובן.

טוב, איך מסבירים את המילה "חסד", למשל הנוצרים - הקב"ה החליט שיעשה אדם זה מאמין, ואדם זה כופר, בחסדו נתן לו את האמונה, אתם הבנתם, כן? אז לפי המימרה שלנו ולפי רוח היהדות זה לחלוטין לגמרי להיפך- "הכל בידי שמיים חוץ מיראת שמיים". ולכן ליראת שמיים יש ערך מוחלט, מכיוון שזה מה שהקב"ה מקבל מהבריאה שלו. אני כל יכול בעניין הזה, הערכים הם כשלעצמם בעצמם, אבל אני חופשי לקבל אותם, או לא, זה יש לי בחירה מלאה. ולכן אני הוא הבורא של ה'יראת שמיים'. זה בא מצדי, מדובר באדם, בבריאה כבריאה.

ולכן, זה הערך שנגזר בבית אוצרו של הקב"ה, זה הערכים האמיתיים. זה מובן? כי - טוב לא צריך להוסיף.

אז הגמרא היא לפני, כאילו סתירה - קודם כול משה רבינו מפי הגבורה אומר לישראל כאילו 'יראת שמיים' זה דבר קטן וחוף מזה אנחנו לומדים ש'יראת שמיים' לא רק שזה דבר גדול, זה האוצר של הקב"ה. איך מסתדרים בזה?

אז התשובה של הגמרא היא- "אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא"²⁶⁴. גבי משה זה דבר קטן- "דאמר רבי חנינא: משל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו - דומה עליו ככלי קטן; קטן ואין לו - דומה עליו ככלי גדול".

זה מובן, כן. מכיוון שלמשה רבינו יש 'יראת שמיים' אז הוא לא מבין את הגדלות של העניין. זו ממש המידה של הענווה האמיתית של משה רבינו. ומי שאין לו, אז רואה את זה ככלי גדול ומשימה בלתי אפשרית. טוב, אז זה כך רגילים להסביר- מידתו של משה רבינו הייתה מידת הענווה ולכן הוא לא תופס את זה, שזה יכול להיות, הוא לא מבין את זה. איך לבן אדם אחר, זה דבר גדול... הוא יודע שזה דבר קטן מכיוון שיש לו...

²⁶³ ראו של"ה 'עשרה מאמרות' אות קמג: "ועל זה נאמר ישעיה לג ו יראת ה' היא אוצרו כי מדרך המלכים להניח באוצרם דבר שהוא סגולה ואינו בנמצא כי מה שהוא בריבוי אצלם מה להם לעשות מזה אוצר כך כביכול הקדוש ברוך הוא מניח באוצרו יראה כי יראה כביכול אין בידו"

השוו להסברו של מניטו בסוד מדרש התולדות כרך ה בפרק 'אברהם ירא אלהים' בפסקה 'כי ירא אלהים אתה' וכן בשיעורים על 'נתיב התורה' למהר"ל שיעור 4: "אבל ההסבר של "אין לו בעולמו אלא אוצר של יראת שמיים." לא זוכר איפה למדתי את זה, אבל זה ברור, כי התשובה היא שכל מה שיש בעולמו של הקב"ה - הוא ברא אותו. זה בא משלו. ולכן מכיוון שזה - תן לו משלו, כן, זה משלו. רק מה שהאדם יכול לתת לבורא - זה יראת שמיים. זה מובן? כן. הכל אנחנו מקבלים מהגבוה חוץ ממה שאני מכיר בו - זה יכול לבוא רק ממני. אין מלך בלי עס, זה קשור קצת הרעיון, כן"

²⁶⁴ בבלי, ברכות דף לג עמוד ב

אז דווקא מכיוון שמשה רבינו לא היה רק עניו, אלא היה גם חכם ולכן הוא יודע את זה, שמי שאינו משה רבינו אין לו אותה מידה, הוא יודע את זה כפדגוג, נאמר, כן. לכן אני רוצה להסביר אחרת, לא אחרת לגמרי אלא באותן מילים: 'אין לגבי משה' זה 'על יד' משה, כשמישה נמצא, אז זה דבר קטן, זה מובן? יש לזה רמז למדנו את זה פעם. יש לזה רמז בסוף החומש, כן. כשמישה אמר להם: כשהייתי נוכח ביניכם חטאתם ואף כי אחרי מותי²⁶⁵, ולכן באו התוכחות של אחרית הימים, זוכרים את זה, ב"האזינו", מה שראינו.

אז אני חוזר על זה, אני אתן רק דוגמה של המדרש. המדרש מסביר על הפסוק: וַיְהִי בֵּרַךְ אֶת אֲבִרְהָם בְּכָל שְׁנֵי שָׁנָה מִדִּי אַחֵר כִּךְ בְּסוּף הַקָּטָן. יש איזה מדרש שמסביר את זה, שבמה ה' ברך את אברהם בכל? שישמעאל חזר בתשובה בימיו²⁶⁶ ושעשו לא יצא לתרבות רעה בימיו. זוכרים את המדרש הזה?

אז נעזוב את ישמעאל, נראה מה קורה ב"מעריב" מחר... (צחוק בקהל).

גבי עשו, אז המשמעות של המדרש היא: כל עוד שאברהם היה בעולם, עשו לא היה יכול להכחיש מציאות הבורא. על יד אברהם אי אפשר להכחיש את זה. זה מובן? אתם יודעים מה עשו מזה? אלו ממדים נתנו לזה? החסידים, היחס לצדיק²⁶⁷. יש אנשים כאלו שעל ידם אי אפשר להכחיש את הערכים, בלי שום מילה, רק בנוכחותם. אז כל עוד שאברהם היה פה, עשו לא יצא לתרבות רעה וזו הקריאה פה, הלימוד פה בגמרא.

לגבי משה, כשמישה נמצא אז 'יראת שמיים' זה דבר קטן, והוא ידע את זה, ולכן הוא אומר להם- מֶה יְהִי אֶלְקִידָה שְׁאֵל מְעַמָּךְ כִּי אִם. מכיוון שהוא היה מדבר, זה מובן? אז הנה המקור של כל העניין הזה.

ועכשיו נמשיך קצת בקטע. אני רוצה להתייחס עכשיו למשפט אחר, אולי תעזרו לי, שיש לי בעיות של זיכרון, איפה מתייחס לקשר בין ה'יראת שמיים' וחוכמה?

קהל: "יראת ה' היא החכמה היותר עמוקה"

מניטו: אהה, כן, כן, אבל לא נגענו בזה, טוב, תראו את זה בעצמכם

טוב, יש לנו בדיוק מספיק זמן כדי לגמור...אחר כך יש אותם הרמזים ב'יראת שמיים' שנקראת 'בתו של אברהם אבינו', בת נדיב, בתו של אברהם אבינו נקראת "מקור הברכה כולה". אז המקור נמצא בגמרא חגיגה.

אולי בהזדמנות אחרת נחזור על ההגדרה של "שמיים". יש עוד ממדים בעניין ובפרט באיחוד המידות²⁶⁸. למשל כשאנחנו אומרים: 'תורה מן השמיים', 'לשם שמיים', אז תזכירו לי איזה פעם, כי הערב אין מספיק זמן. יש עוד ממד אחר, ולכן הגמרא אומרת, זה בהמשך בפרק של הרב, הגמרא אומרת, בגמרא שבת²⁶⁹, זה פסוק באיוב: וַיֹּאמֶר לְאָדָם הֵן יִרְאֶת אֲדֹנִי הִיא חֻכְמָה

²⁶⁵ דברים פרק לא פסוק כז

²⁶⁶ בבא בתרא דף טז עמוד ב

²⁶⁷ ראו לדוגמה 'צפנת פענח' לר' יעקב יוסף מפולנאה (דפוס ראשון תקמ"ב) דף יד עמוד ב: "ובזה יובן אין לגבי משה זוטרת ר"ל כשהיו לגבי משה לקבל מן משה חכמה ומוסר שהיא יראת ה' אז השפיע לו למשה מוסר ויראת ה' להשפיע להם ונקרא זוטרת כשיש לו כמו במשל הש"ס עשיר ויש לו משא"כ שלא היו לגבי משה שנתרחקו ממשה שלא לקבל ממנו מוסר ויראה אז היה דבר ה' ויראתו יקר בימים ההם גם למשה מאחר שאין מקבלין ואז הצדיק אבד שפע וכו' וגם היראה שנקרא יראת ה' היא אוצרו אז והבן "

²⁶⁸ להרחבה ראו שיעורים על 'נתיב התורה' למהר"ל שיעור 16 בפסקה: 'תורה של איחוד המידות חייבת להיות מן השמיים'

²⁶⁹ גמרא שבת דף לא עמוד ב.

, וכתוב בפסוק לא השם אלא "אדני": אלף, דלת, נוך, יוד, יוד - שהוא השם של ספירת המלכות, זה ידוע לכולם. אז הגמרא אומרת שכן שבלשון יוון אומרים ל"אחת" - "הן". זה לא "הם" בלשון יוונית, כמו שלנו, זה "הן"²⁷⁰, אבל זו אותה מילה. זה רמז לאיחוד המידות.

אז יש במילה "שמיים", גם את הרמז הזה, לא רק הערכים של אותם המידות של האבות אבל איחודם, שכל שש הקצוות הם מידה אחת - תפארת. אז אולי בהזדמנות נברר את זה. למה אומרים - 'תורה מן השמיים' דווקא, אף על פי שיש פסוק כי- מן השמים השמיים את קלו.²⁷¹ למה אומרים - 'לשם שמיים', למה משתמשים במושג הזה? אבל כבר התחלנו להבין קצת, זה ערכים שהודות האבות הם קרובים לבריאה. בכל אלפיים שנה האלו, אלפיים שנה תוהו, האורות של אותם המידות, היו רחוקים מאוד, מכיוון שלא היה להם כלי אחיזה בעולם. והודות האבות שהם השמיים, אז השמיים חזרו לעולם. ורק תזכרו את הרמז: כימי השמיים על הארץ זה החמש מאות שנה האלו, כן, של ימי האבות על הארץ.

אז בפרק ראשון במגילה... בחגיגה, סליחה, כן. אז זה בדף ג' א'. רק אני אסתפק לקרא את זה ותראו איך זה ממש לשון חכמים שהרב תפס בהסבר שלו ואחר כך נחזור לקרוא. מה אמר הרב? אני אקרא את הקטע האחרון:

"נמצא שיראת שמים ויסוד הוייתה העולמית היא אספקלריא דלא נהרא, מצד עצמה, וכל עילויה הוא בהארת אור שמש העליון עליה, עד אשר תתאחד יפה ביסוד מקוריותה. אז תעלה מעלה מעלה..."

זה רמז לאיחוד בין מלכות ליסוד, כן.

"ביסוד מקוריותה. אז תעלה מעלה מעלה ותהיה באמת עטרת תפארת לעמוסי בטן"

פה יש עוד רמז שהספירה מלכות נקראת "עטרה"

"כשתשוב מלאה טוב אל שורש מחצבה העליון, העשיר מכל השפעה נאצלת, המתפלגת לפלגות מיוחדות. כי היא בת נדיב, בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב, שבכל שמה, מקור הברכה כולה".

אז פה אנחנו מוצאים בגמרא חגיגה ²⁷² את המימרה הזו:

"דרש רבא מה דכתיב מה יפו פעמיך בנעליים בת נדיב", זה פסוק מ-?

קהל+ מניטו: שיר השירים

מניטו: והוא מסביר את זה ככה בדרשה שלו, כלומר רבא- "כמה נאים רגליהם של ישראל בשעה שעולים לרגל". מה יפו פעמיך בנעליים - זה עולי רגל. בת נדיב - בת נדיב בתו של אברהם אבינו שנקרא "נדיב", ממה שנאמר, פסוק מתהילים- נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עִם אֱלֹקֵי אַבְרָהָם יֵשׁ פִּסּוּק כֹּזֵה בַת־הַיִּלִּים.

נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ - זה עם ישראל. אז תזכרו קודם כל: נְדִיבֵי עַמִּים - ז"א הנדיבים שבאו מכל העמים. וכשנאספים זה נקרא "בת נדיב", בתו של אברהם אבינו. עם אֱלֹקֵי אַבְרָהָם, אז הגמרא שואלת: "אלוקי אברהם ולא אלוקי יצחק ויעקב, אלא אלוקי אברהם שהיה תחילה לגרים"

ופה יש לנו דיוק חשוב בקשר עצמו, מיהו המשל ומי הנמשל? כן. עולי רגל מביאים כל אחד ואחד את הזהות שלו כדי להתאחד באיחוד של המצווה, מצוות הראייה. אתם יודעים מה זה מצוות הראייה? מצוות הרגל, כל הזכרים באו להתאחד בבית המקדש כדי לאחד את עם ישראל בכל

²⁷⁰ Evā - אחת בשפה יוונית.

²⁷¹ דברים פרק ד, פסוק לו

²⁷² חגיגה דף ג עמוד א

המועדים שהם הזָכָר של התחלה של ההיסטוריה של עם ישראל- פסח, שבועות, סוכות. אז כדי ללחום נגד כוח זמן שמביא את הפרוד של עם ישראל, אז שלוש פעמים בשנה, היו באים כדי להתאחד שוב פעם. וכל אחד מביא אתו את החידוש שלו, החידוש בזהות שלו, כדי לאחד אותו באופן תמידי.

אבל מה עושה הגמרא? הדגם שלה זה הגרים - נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ ועולי רגל דומים לגרים ולכן יש את כל האיחוד הזה שבא בכל ההזדמנויות האלה. ואחר כך הגמרא ממשיכה מיד, בלי שום הפסק, כן מיד: "אמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משום רבי תנחום מהי דכתיב 'והבור ריק אין בו מים' ממשמע שנאמר 'והבור ריק' איני יודע שאין בו מים, אלא מים אין בו אך נחשים ועקרבים יש בו".

פה אתם מוצאים פתאום את הנושא שלנו. זה מובן? אם הבור הוא ריק ממים, אז הוא לא לגמרי ריק. אלא הוא מלא עקרבים ונחשים.

קהל: מה זה...

מניטו: עקרבים ונחשים

זה ידוע אגב: וְהַבּוֹר רֵק אֵין בּוֹ מַיִם, יש כפל לשון. אז הקשר בין שני המימרות האלו, במהלך הסברות זה קודם כל עניין של הגרים ואחר כך עניין של - וְהַבּוֹר רֵק אֵין בּוֹ מַיִם, זה מובן? אז אם הבור הוא ריק ממים של הקדושה אז הוא יתמלא עקרבים ונחשים שהם הכוחות של הסטרא אחרא, זה מובן?

אפשר להבין את הדיון, ביתר דיוק, אבל אני חושב שזה כבר מספיק. יש פה איזה רמז מובהק למה שאמרנו בהתחלה, להגדרה של הספירה מלכות. ולכן תראו על הפסוק וְהַ' בְּרָךְ אֶת אֲבְרָהָם בְּכָל אֶת פְּרוּשׁוֹ שֶׁל הַרְמֵב"ן, זה קצת ארוך. אבל תראו באורך את פירושו שהוא מסביר את זה "מי זו בַּת נְדִיב, זו כנסת ישראל, שיעקב הייתה לו בת... סליחה, אברהם". אזכרים את הפסוק? וְהַ' בְּרָךְ אֶת אֲבְרָהָם בְּכָל יֵשׁ אֲוֹמְרִים שֶׁהִיָּתָה לוֹ בֵּת ו"בכל" שמה. תראו בדיוק ברמב"ן. איזו בת? הרמב"ן רומז: זו כנסת ישראל וזה מכוון כנגד ספירת מלכות. וספירת מלכות היא דווקא, פה בלשון הפסוק, כשה ריק ממים ויש בו נחשים ועקרבים זה נקרא "בור". אבל ספירת מלכות היא נקראת "מקור הברכות"²⁷³, זה דרכה באה ברכה לעולם. ואם הברכה באה מאורות הקדושה, אז זה ברכה ממש. ואם זה בא מצד אחר אז זה מלכות הרשעה, שמעתם את זה בתפלה כבר "ומלכות הרשעה מהרה תעקר". זה מובן?

אז אתם מבינים את זה, לפי הגמרא, זה נדיבי עמים שבנו את כנסת ישראל בהתחלה ואותו מצב אנחנו מוצאים בעולי רגל שכל אחד ואחד מביא את החידוש שלו. תראו בסוגיה השלמה זה הנושא: החידוש של הולכי רגל. ולכן, אותה בת היא הכלי של 'יראת שמייס', היא התכונה של 'יראת שמייס'. והחידוש פה בגמרא הוא חשוב מאוד וזה התחיל עם אברהם אבינו כשהוא היה תחילה לגרים, כשהמציא את 'כנסת ישראל'.

'כנסת ישראל' זו בתו במיוחד, זה מובן, ולכן היא הכלי המוכן לתכונות של 'יראת שמייס' וזה בא מכל העולם כולו- נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עִם אֱלֹקֵי אֲבְרָהָם, זה מה שרציתי להדגיש בקצרה.

אז מבחינת השיטה, אתם רואים הטקסט של הרב, הוא לא רק יפה, הוא פשוט והוא.. איך אומרים? קב ונקי תמיד. אבל מאחורי כל משפט ומשפט יש רמזים מדויקים. בכדי להבין את עומק הדברים, צריך קודם כול, לגלות את המקורות האלה ובפרט את במקורות בקבלה. ולפי מה שקיבלנו מהרב צבי יהודה ז"ל זו הייתה השיטה שלו, השיטה של הרב, לא ללמד קבלה

²⁷³ על פי עבודה זרה דף יט עמוד ב וכן בזהר חלק א דף ס עמוד א: "שתה מים מבורך ונוזלים מתוך בארץ אמאי הכא בורך בקדמיתא ולבתר בארץ דהא בור לא אקרי אלא ריקניא דלא נביע באר מיין דנבעין אלא כלא אתר חד הוא אלא אתר דמסכני אחידן ביה אקרי בור דלית ליה מדיליה אלא מה דיהבין בגויה ומאן איהו דלית לבתר אתעביד באר דאיהו נביע ומליא מכל סטרין ומאן איהו ה"א "

באופן ישיר, כפי שכולם יודעים, אלא נתן לנו איזה 'לבוש התורה' השייך לתקופה שלנו כדי להעיר את הבעיות והשאלות של ההיסטוריה של עם ישראל כעם. ולכן כנסת ישראל, המושג של 'כנסת ישראל' תופס כל כך מקום בתורתו.

אז אני מקווה שהצלחתי, פחות או יותר, לבאר כמה מושגים ונעשה ככה כל שבוע, נבחר איזה קטע. עכשיו אנחנו נמצאים בדרך השלישי, למי שיש לו את הספר. וכל שבוע ניקח קטע כזה כדי לבאר אותו. אז אני רק רוצה להזכיר לכם שבשבוע הבא אין שיעור, כי שמענו שיש איזה "חתונה של המאה", ולכן לא יתקיים שיעור בשבוע הבא. אז נראה בעוד שבועיים.

שיעור 6 - אורות הקודש "רז היושר והעיגולים" 274

היושר הוא הדבר היותר עיקרי בהווה, העיגולים הנם טפלים לו, כלומר חופש החיים, החופש המוחלט מצד מקור ההווה, החופש שבמושג האלהי, שיצירת ההווה באה מצדו המוסרי, זהו הכל. ומשם נמשך שהמוסר שבארחות החיים הוא הצד המכריע את החיים.

המוסר המוגבל האנושי איננו שלם, מפני שבעצמו הוא צריך למוסר להעמידו על טהרתו, אבל המושג המוסרי שבהחלטת המהות שבו זוהי הצורה היותר פנימית שבהווה.

זאת היא השכינה, המביאה להכרה האלהית בתועפות עזה, היא האם המשפלת עצמה עד תחתית המדרגה של העולל, הצריך יניקה וטיפול ילדותי, ומקור שרשה הוא מרום ונשא, יותר מכל חקי ההווה, המקיפים כל בעז הענקי של ההכרח והקביעות שלהם.

בתוך העיגולים עצמם, בתוך חקי ההווה המוכרחים, בתוך חקי הברזל האיתנים, שאינם משתנים בפעולתם על גוי ועל אדם יחד, הפועלים את טובם על כל הרעים, ומקדיחים

בצד הבורר שלהם גם את הטובים והישרים, בתוכיות פנימיות רק היושר הולך ופועל, הנם הולכים לתכונת היושר ובשבילו.

(ר"ז היושר והעיגולים", אורות הקודש ג', סדר שני, פס' יח')

מניטו: אני זוכר פעם, אולי לפני שנה, אני לא זוכר, לפני כמה שנים... התחלנו ללמוד 'ליקוטי מוהר"ן' ופתאום לא היה שום ספר... (פליאה בקהל), אין לי מניות בזה (צחוק בקהל).

טוב, אז בפעם הקודמת, זה ארך קצת זמן - שבועיים, למדנו קטע על עניין של 'יראת שמיים'. זוכרים את זה, כן? ולמדנו לפי ההגדרה של ספירת מלכות, אני לא רוצה לחזור על הנושא הזה, אבל אחד מהמשתתפים שאל שאלה, כשהגענו לנקודה של מה בין 'אהבה' ל'יראה', קדושה וברכה, ריחוק וקירוב. זוכרים את זה? והתשובה לא באה לי במקום, אולי מי ששאל את השאלה נמצא פה? שלפי החסידות, כך, כך הוא שאל - לפי החסידות, הדבקות בתפילה היא אהבה מוחלטת ולא יראה. זוכרים את זה, הוא נמצא פה?

קהל: בסוף...

מניטו: היה בסוף...

אז סוף-סוף באה לי התשובה, מיד אחר כך, אבל יש תפיסת זמן לא מספיקה, כן. שזה נקרא, לפי דעתי, גם אצל בעלי החסידות 'יראת הרוממות'. ז"א יש גם יראה באהבה העליונה²⁷⁵, וזה נקרא- 'יראת הרוממות'²⁷⁶. טוב, רק רציתי לציין את זה. ונחזור לקטע של הערב.

²⁷⁴ מניטו דן בנושא יסודי זה במשנתו במספר הזדמנויות שסוכמו באופן נרחב וכולל ב'סוד מדרש' כרך ד פרק "רז היושר והעיגולים" על ידי ר' חיים רוטנברג.

²⁷⁵ סוטה דף לא עמוד א': "נאמר ירא אלהים באיוב ונאמר ירא אלהים באברהם מה ירא אלהים האמור באברהם מאהבה אף ירא אלהים האמור באיוב מאהבה"

²⁷⁶ ראו תמלול שיעורים על 'דרך חיים' למהר"ל: "אבל דווקא אני רוצה להזכיר איזה דיוק של המקובלים על סוף המשנה כבר עכשיו. 'יהי מורא שמים עליכם' - זה לא רק עצה. מכל מקום זה לא ציווי, כן? זה עצה - 'ויהי מורא שמים עליכם'. וההסבר הראשון, הרגיל, ומוצאים אותו לפעמים בחסידות: שאם אתם עובדים מאהבה - זה החלק הראשון של המשנה. אז התוצאה: 'שיהיה מורא שמים עליכם' [172] הבנתם את ההסבר? התוצאה היא... אין פה שתי עצות: עבדו באהבה וביראה. אלא - עבדו מאהבה. ואם אתם עובדים באמת באהבה - התוצאה הטבעית תהיה שתהיו גם כן בבחינת 'מורא שמים'. יראת שמיים. הבנתם? את זה הצלחתי להסביר? א... לא. לא יודע..."

קהל: (בתיא לנצט) במילה 'יראה', קשורה גם למילה 'כבוד', 'הכבוד'?

מניטו: לא, 'יראה' כלפי מה שנקרא 'רום', אולי נחזור לנקודה הזו, נראה... אז אני מציע ככה: נקרא את הקטע, ואחר כך אני אסביר כמה הקדמות כדי לברר את המושגים הבסיסיים. יש לכם את הכותרת "רוז היושר והעיוגולים", סוד היושר והעיוגולים. ואחר כך, נשוב לפרק עצמו כדי לבאר את השאלות הפרטיות.

ואם, ואם יהיה לנו עוד קצת זמן, אז הכנתי איזו דוגמה בגמרא, הערה, על הנושא. אז מכל מקום, נלמד קודם כול את הפרק עצמו. אז נקרא ביחד, אה אני אקרא בקול רם. "רוז היושר והעיוגולים" זה בדף כ"ד בחלק השני של הספר.

"היושר הוא הדבר היותר עיקרי בהויה"

עוד אנחנו לא יודעים מה זה 'יושר'. אולי יש איזו משמעות, מיידית נאמר, "הקשרות", 'יושר' במובן המוסרי של המילה, מבחינת המידות, "דרך הישר"²⁷⁷.

"היושר הוא הדבר היותר עיקרי בהויה, העיוגולים הנם טפלים לו"

כשנלמד בהקדמה מה זה 'עיוגולים' גבי 'היושר', אז נלמד שהמשמעות של העיוגולים זה העולמות בבחינת טבע, העולמות בבחינת טבע. ויש איזה, באיזשהו צד, עניין מוסרי קשור לטבע²⁷⁸. אבל העניין המוסרי הקשור יותר - לפי מה שאומר הרב, הוא הדבר היותר עיקרי בהויה - העיקר זה היושר, והטפל נאמר - הוא משתמש במילה טפל אחר כך - זה עיוגולים ועיוגולים זה איזה סמל לטבע, נראה את זה אחר כך ביתר דיוק.

"והעיוגולים הנם טפלים לו, כלומר חופש החיים"

'חופש', זו החופשיות, אם אפשר לומר, של הרצון שבא ממקור ההויה, ומתפשט ביושר.

וראו עוד 'נתיבות עולם' למהר"ל נתיב יראת ה פרק א וכן ספר 'מאור ושמש' (היה בספריתו של מניטו) פרשת אחרי מות ד"ה או יאמר את משפטי תעשו"..... "אהבה היא העיקר ואחר עבודה זאת אח"כ בא למדרגת יראת הרוממות"

וראו עוד של"ה 'עשרה מאמרות' אות קלה ואות קלח : " יראה הפנימית הוא צדיק גמור השומר כל התורה ותרי"ג מצות כלליתיהן ופרטיותיהן ודקדוקיהן הן דאורייתא הן דרבנן מקיים הכל לא משום יראת העונש ולא משום קבלת שכר רק מיראת שמים רצוני לומר שהוא ירא ובוש לעבור על ציווי מלך ... אחר כך נכנס ליותר מדרגה דהינו שעושה באהבה ואין עליו כמשאוי רק בשמחה ובטוב לבב בדביקה וחשיקה וחפיצה אחר כך נכנס ליותר מדרגה ליראה לפני ולפנים כי מאחר שנדבק בויתברך יודע שהוא כביכול בדמותו ובצלמו ורוצה לקיים הדברים בשביל עצמיות וצורך גבוה לתקן שמו

הגדול ואז המורא עליו ביותר וירא מפני החטא כי יש עליו המורא תמיד שלא יחסר סוד התאחדת המלך בכבודו והיראה שלאחר האהבה היא הדבקות ממש בה' שנעשה מרכבה והתחלת הדבקות מאהבה"

וראו 'צדקת הצדיק' אות ר שמצטט בהקשר זה את 'תנא דבי אליהו רבא' בפרק ג: " אני יראתי מתוך שמחתי ושמחתי מתוך יראתי"

²⁷⁷ הקדמת הנצי"ב לספר בראשית " האבות נקראו ישרים"

²⁷⁸ ראו עירובין דף ק עמוד א : "אימלא ניתנה תורה היינו למידין צניעות מחתול וגזל מנמלה ועריות מיונה ודרך ארץ מתרנגול" ומהר"ל חידושי אגדות על חולין דף נז עמוד ב בד"ה 'אשר אין לה' והשוו 'פתחי שערים', נתיב 'עיוגולים' ויושר' פתח ד ופתח י וראו דברי מניטו בהרחבה ב 'סוד מדרש' כרך ד פרק 'רוז היושר והעיוגולים': " אני נוטה לומר - אין לי מקור מפורש - שאצל שם ועבר, למד אברהם את הדרך ארץ דרך הטבע, והוא גילה שם את החוש של קו היושר בעיוגולים. הוא גילה שם שבתוך חוקי הטבע, אפילו מבחינת סתום, כמוס, נסתר, נמצא הכוח של קו היושר שנלחם נגד חוקיות הטבע ושסוף סוף יכריע אותם. הוא גם מבין שזה תלוי בזכות האדם. אז מתחילה המהפכה האמתית שלו. אז מתגלה החידוש העצום הזה 'וְהָאֱמֶן בִּיהִנְהוּ'."

וכן בכתב יד של מניטו (כנראה פירוש על הסוגיה במסכת ברכות ב עמוד א ועמוד ב)

" ביאת השמש' פי' הפרצוף. 'וטהר יומא' - פירוש הספירה. פי' כשיבא הפרצוף אז העיוגולים בתיקונם.

'דילמא ביאת אורו הוא' - פי' שיבוא תוספת אור העיוגולים ואז 'וטהר, טהר גברא' - פי' תיקון הפרצוף?'

"חופש החיים, החופש המוחלט מצד מקור ההויה, החופש שבמושג האלקי, שיצירת ההויה באה מצדו המוסרי"

יש להבחין בין 'מקור ההויה' ליצירת ההויה, אחר כך נראה ש'מקור ההויה' מתפשט ב'יושר', ויצירת ההויה זה שייך לעיגולים, דהיינו העולמות בבחינת טבע. אני חוזר על זה:

"החופש המוחלט מצד מקור ההויה, החופש שבמושג האלקי, שיצירת ההויה באה מצדו המוסרי, זהו הכל".

ז"א זה העיקר, "הכל" זה החופש המוחלט כבסיס, כיסוד, למוסר, למוסר האלוהי.

"ומשם נמשך שהמוסר שבארחות החיים הוא הצד המכריע את החיים" אז נלמד אחר כך מה זה, 'ארחות החיים'. אולי אפשר להגדיר מיד, באופן פשוט, 'ארחות החיים', דרך הכלים של הטבע, אבל המוסר שיש בהם, בהם "בארחות החיים" האלו, החיים דרך הטבע, הוא הצד המכריע את החיים. הוא הצד הכי חשוב, אבל לא רק הכי חשוב נראה שיש כמין עימות בין שני הצדדים האלו - צד של העיגולים, הטבע, והצד של ה'יושר', שסוף-סוף מתגלה בצדיק, באדם בדרך כלל, אבל בעיקר בצדיק שבאדם. אז הצד של היושר, הצד של המוסר המוחלט, סוף-סוף יכריע את הצד של הטבע. אולי נראה את זה ככה, כמלחמה בין שני כוחות ששורשם של שניהם הם בבריאה של הבורא, ברצון הבורא. הצד הטבעי שיש בעולם והצד החופשי שיש בעולם. וסוף-סוף יש כאילו איזו בשורה, תקווה, יותר מתקווה - אמונה. בשורה שהצד החופשי יכריע את הצד הטבעי. זה מובן? טוב. אז נמשיך. זו רק הקריאה הראשונית.

"המוסר המוגבל האנושי איננו שלם"

אז צריך לברר מה זה 'מוסר האנושי'? מכיוון ששומעים 'המוסר האנושי', בניגוד ל'מוסר האלוהי' שרמזנו מעלה, אז אנחנו מבינים שהוא מוגבל. אבל מה זה 'מוסר האנושי'? ונראה שזה המוסר שכל אחד ואחד יכול להגיע מעצמו, מכוחות עצמו, אבל דרך השכל. והמוסר המוחלט, בבחינת גילוי, פשוטו כמשמעו, גילוי מידות הרצון, דהיינו החופש, זה המוסר דרך המידות. יש הבדל בין המוסר דרך המידות - והכוח של המידות בא מהרצון - והמוסר האנושי המוגבל, שהוא דרך השכל, נראה את זה עוד אחר כך. אז:

"המוסר המוגבל האנושי איננו שלם, מפני שבעצמו הוא צריך למוסר להעמידו על טהרתו"

ופה יש נושא חשוב מאוד, כי למוסר האנושי צריך עוד איזה יסוד של מוסר, יותר עמוק מהמוסר האנושי, כדי שיהיה מוסרי. ומדובר במוסר האנושי עצמו. איפה היא ההגבלה שהרב רומז עליה? המוסר האנושי מוגבל, כך אמר בהתחלת הקטע, מכיוון שכדי שיהיה מוסר מוסרי, הוא צריך כוחות שבאים מצד אחר, ממקום אחר, נאמר, מהמוסר האלוהי המוחלט.

כדי... אני שוב חוזר על זה, כדי שהמוסר השכלי, הטבעי, יהיה מוסרי ולא רק חוכמה, ולא רק פילוסופיה נאמר, אז הוא צריך איזה כוח שבא להחיות אותו מהמוסר האמיתי. והכוח של המוסר האמיתי בא מהרצון המוסרי ולא השכל המוסרי. זה, זה מובן?

כי בלועזית קוראים למוסר לפי השכל 'אתיקה', בלועזית אמרנו, כן. ולמשל פה באיזושהי פינה: שפינוזה, כן. זה מוסר אבל שנקרא 'אתיקה', צריך להיות מוסרי כדי שהמוסר הזה יהיה מוסרי. תפסתם את העניין, כן. צריך להיות ברצון טוב מוסרי כדי שהחוכמה של המוסר שנקראת 'אתיקה', תהיה מוסרית. ולכן המוסר האנושי, הוא, כשלעצמו, מוגבל. זה מובן? לא רק מוגבל מכיוון שהשכל לא יכול לתפוס - את חוכמת המידות יכול לתפוס - אבל הוא מוגבל בבחינה מוסרית ממש, בעצם, זה מובן? טוב.

אז אולי אפשר להגדיר את זה ככה: יש מוסר, מוסר אמיתי. והיסוד שלו, המקור שלו, זה הרצון הטוב. ויש מוסר שכלי, שנקרא 'אתיקה'. אז המוסר השכלי שבא מכוחות האדם, אדם בעל

שכל, כן, אז הוא מוגבל בבחינה מוסרית לגבי, כלפי, המוסר האמיתי המוחלט שהוא בא מכוחות הרצון, ונראה עוד יותר בדיוק אחר כך. אז אני חוזר על זה:

"המוסר המוגבל האנושי איננו שלם, מפני שבעצמו הוא צריך למוסר"

לאיזשהו מוסר אחר, וצריך לקרוא, לפי דעתי, צריך: "למוסר, להעמידו על טהרתו. אבל המושג המוסרי שבהחלטת המהות שבו". אולי אפשר להסביר את זה ככה: שבהחלטות שבמהות שבו

"זוהי הצורה היותר פנימית שבהויה זאת היא השכינה".

ופה כשנחזור על הקטע הזה, נראה מה פתאום מופיע פה המושג של "שכינה". וזה מאיר הרבה על המושג של שכינה עצמו ועם זה, זה מאיר על המושג של 'מוסר'. הרצון של המוסר, בבחינת הבורא שרצה לברוא עולם, הרצון של המוסר סוף-סוף מתגלה בשכינה. ופה יש איזה איחוד בין הצד הדתי של הנבואה והצד המוסרי של הנבואה. ה'שכינה' זה לאו דווקא מושג דתי גרידא, נגיד ככה, כן. אלא צריך ללמוד איך המושג 'שכינה' זה גילוי, יותר מגילוי... התגלות של המוסר האמיתי.

"זאת היא השכינה, המביאה להכרה האלקית בתועפות עזה"

ז"א עם כוח גדול מאוד, שאי אפשר להשיג דרך המוסר האנושי המוגבל. גילוי השכינה בעולם, תלוי בתנאים מוסריים ולא בתנאים שכליים. השכל יכול לתפוס איזה סדר בעולם, יכול להבין שמאחורי הסדר הזה יש איזו סיבה מוסרית, אבל הוא לא תופס את המוסר שבסדר אלא יש מושג אחר לגמרי שמתגלה דרך היושר ולא דרך העיגולים ועוד נחזור להגדרות, ושהיא נקראת פתאום 'שכינה'.

אז אולי בפעם הראשונה, לפי המקור של תורת הרב, נבין קצת מה זה 'שכינה' ולמה יש תנאים לגילוי השכינה.

"המביאה", השכינה ההיא, "המביאה להכרה האלקית בתועפות עזה", בכוח, בתוקף כן. "היא האם המשפלת עצמה עד תחתית המדרגה של העולל"

ופה נלמד שיש איזה רמז לעולם הבינה וקו היושר, נראה את זה אחר כך. אתם זוכרים את הפסוק בתהילים?

קהל [...]

מניטו: לא זה בסוף... זה במשפט הקודם, ב"ותועפות עזה"- המגביהי לשבת, המשפילי לראות²⁷⁹ זה אותו ביטוי, כן.

"עד תחתית המדרגה של העולל, הצריך יניקה וטיפול ילדתי"

זה איזה מין רחמנות שהיא מידת הרך. רחמנות ורחם, כן... קצת קרוב, כן. וזה נותן לנו כבר להבין למה המקובלים הגדירו את המושג 'שכינה' בלשון נקבה, וההגדרה המקורית היא- האמא, עולם הבינה. שמשפלת את עצמה עד המדרגה הכי תחתונה שהיא עולם העשייה, דהיינו המקבילה²⁸⁰ לספירה מלכות.

"ומקור שרשה הוא מרום ונשא"

²⁷⁹ תהילים מזמור קיג פסוקים ה-ו.

²⁸⁰ ראו תיקוני זוהר יח ב "מלכות מקנא בעשיה" וביתר הסבר על האבחנה בין מלכות דאצילות לבין עולם העשיה 'שער ההקדמות' 'דרושי אביע' דרוש ד"ה 'כלל העולה' וביתלמוד עשר ספירות' שער טז אותיות לה-מא

אף על פי שמקור שרשה, של האמא שנקראת 'שכינה', הוא מרום ונשא, ז"א למעלה מכל העולמות. למעלה מכל החוקיות של העולמות. באותו מקום שכבר הוגדר, כמקור החופשיות המוחלטת. הרצון המוחלט, החופשי ביותר מוחלט. אז אני חוזר על המשפט:

"ומקור שרשה הוא מרום ונשא, יותר מכל חקי ההויה", זה מה שהוא אומר בפירושו, "המקיפים כל בעז הענקי של ההכרח והקביעות שלהם".

"ההכרח והקביעות" – זה רומז לחוקות הטבע, חוקות שמיים וארץ. למשל בפסוק: אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקֹּת שָׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא שָׁמַתִּי²⁸¹, כן! הצד ההכרחי של החוקיות הטבעית. למעלה מזה, מלמעלה מזה, בא מקור שורשה של השכינה.

השכינה איננה כפופה לחוקיות של העולם היא שייכת להתגלות דרך 'קו היושר', עוד נסביר את זה יותר, ולא דרך 'העיגולים'. הסתכלות בעיגולים לא מביאה להכרת השכינה, להכרת השורש של המוסר המוחלט. הסתכלות בעיגולים, מביאה להכרה שכלית בסדר העולמות. וצריך להתקשר ליושר כדי לגלות מה טיבה, מה טיבו של המושג הזה של השכינה. יש בכל ספרי המקובלים הראשונים, יש בלי יוצא מן הכלל, הקדמה שאסור להתחיל ללמוד ב'עיגולים'²⁸².

²⁸¹ ירמיהו פרק לג פסוק כה.

²⁸² אמירתו של מניטו נראית על פניה תמוהה כיון שאצל המקובלים הראשונים צמד המילים עיגולים - יושר כמעט ואינו מוזכר, וודאי שלא במשמעותו כפי שמתבאר על ידי הרמח"ל (לדוגמה קל"ח פתחים י"ג-י"ז), הגר"א ובית מדרשו (ראו לדוגמה הערות בסוף פירושו על ספרא דצניעותא) והראי"ה. קביעה זו של מניטו מובאת ביתר הרחבה ביסוד מדרש' כרך ד פרק י' היושר והעיגולים: "קשה לראות את השורש המאחד את העיגולים ואת קו היושר. זה לא קל בכלל לרוב האנשים. פעמים רבות שואלים אותי מה עדיף: להתחיל ללמוד את ה"עץ חיים" של רבי חיים ויטל, או את ה"פרדס רימונים" של הרמ"ק? המקובלים האחרונים מעדיפים להתחיל בלימוד ה"עץ חיים" ואחר כך ללמוד את ה"פרדס", אף על פי שצורת הפרדס של הרמ"ק היא כמעט מושלמת. אולם יש ב"פרדס" נטייה לסדר העיגולים. ב"עץ חיים", לעומתו, יש גילוי ברור של קו היושר. כך אני בעצמי התחלתי ללמוד - קודם העץ חיים ואחר כך הפרדס. מי שמתחיל ללמוד את העיגולים מתקשה לאחר מכן לצאת מזה ולגלות את קו היושר. לכן ההדרכה הנכונה היא קודם כול ללמוד את קו היושר. יש בכל ספרי המקובלים הראשונים הקדמה האוסרת להתחיל ללמוד בעיגולים. צריך להתחיל ללמוד את כל המדרגות דעולמות דיושר (בעיקר דרך לימוד האדרא זוטא והאדרא רבא), ודרך היושר להבין את מה שקורה בעיגולים. אחרת מגיעים לפילוסופיה דתית ללא שכינה"

אכן, בניגוד למה שמניטו מדווח על עצמו הוא לימד מספר תלמידים (חתניו אלי פרסמן הי"ד וישראל פיבוק יבד"א) דווקא את ספר הפרדס – בעל ה"נטיה לסדר העיגולים" – בתחילה.

ייתכן שכוונתו של מניטו היא למה שלימד מספר פעמים על המקובלים הראשונים, מקובלי ספרד, שהרצו את חכמת הנסתר בעולם התיקון (עולם היושר) דרך תולדות האבות בעולם שלנו, במקביל לעולם הפרצופים (יושר) והתיקון בקבלת האריז"ל. זאת בשונה משיטתו של רמ"ק שמיקד באופן שיטתי (בספר הפרדס ובספר אילמה) את הדיון בספירות עצמן.

הסבר לכך שהתחיל ללמד את חתניו חכמת הנסתר דרך הפרדס ניתן למצא ברעיון מקביל של מניטו קשור לסדר לימוד הפילוסופיה ולימוד הקבלה כפי שהתייחס לכך בהרחבה בשיעור 54 על שערי אורה (ראו בתמלולים באתר המכון)

"אני אזכיר לכם, אני לא זוכר אם למדנו את זה בשיעור זה, איך הרב צבי יהודה היה רגיל להסביר את זה: זה העניין של הוויכוח בין החכמים, בפרט בימי הביניים: האם לימוד הפילוסופיה זה מותר? והפסק של החכמים הוא: רק למי שכבר למד תורה, אפשר להגיע לזה. אם מתחיל בלימוד הפילוסופיה, אז זה דומה מאוד לעניין של עץ הדעת, שמקלקל ואחר כך א"א להגיע לעץ החיים. אני נוטה להסביר את זה ככה: הזיהום של אותו חטא של עץ הדעת, בלימוד הפילוסופיה, הוא כל כך חמור, שצריך מיתה, שצריך את התיקון של המיתה, כדי לנקות את הנפש. ולכן, מי שלמד קודם כל תורה, יכול ללמוד אחר כך פילוסופיה, בלי סכנה גדולה. אם הוא בקיא, אם תורתו זה באמת תורתו, אז הוא יכול. למשל הרמב"ם. הרמב"ם בשבילו, בשביל עצמו. אלו שקוראים ספרי הרמב"ם, זה עניין אחר. אלא אם כן יש להם רב, שהוא כבר למד את התורה והוא יכול להדריך להם להיכנס בעולם הפילוסופיה, אבל בשלב שכבר תיקן את נפשו בתורה. זה מובן? ולכן, אם זה מספיק ברור, זה ההסבר של בעל המדרש: קודם כל עץ החיים, שהיא התורה, שנאמר: "עץ חיים היא למחזיקים בה"^[8] ורק אחר כך עץ הדעת וצריך לאכול את כולם. אבל זה הסדר ההלכתי: קודם כל תורה, אחר כך חכמה חיצונית. מי שמתחיל בחכמה חיצונית, אף פעם לא יכול לתקן את עצמו, אלא דרך מיתה. יש הרבה הסברים איזה סוג של מיתה. זה לא צריך להיות מיתה בקבר, אע"פ שחיבוט-הקבר, יש גם כן בחיים. זה מהניסיון של כל גדולי ישראל: הסם של הפילוסופיה, א"א לתקן את זה, אלא, הם נתנו דוגמא: יש כלים שרק שבירתם היא טהרתם, תיקונם. כשנפש התלכלכה בחכמה החיצונית, אז היא לא יכולה להגיע באופן נקי לתורה"

צריך להתחיל ללמוד ב'יושר' ואז להבין מהיושר ל'עיגולים'. מי שמתחיל בהסתכלות בעיגולים יוצא לתרבות רעה, נאמר את זה ככה, יוצא לאיזו מן פילוסופיה דתית, בלי שכינה.

ונראה ביתר דיוק אחר כך למה. ולכן לא מוצאים, כמעט בכל הספרים של המקובלים, בעיקר זה הראשונים, אף על פי שהכלל הוא שלומדים הראשונים דרך האחרונים - לא לשכוח את זה, כן. כי צריך לקבל את התורה על ידי ספרים חיים, ולא ספרים ש... "והלכת לשופט שבדור"²⁸³, זוכרים את זה? כן. רק רגע עוד לא גמרתי.... - ולכן יש כמעט בכל הספרים את האזהרה ההיא ללמוד דרך היושר ולכן לומדים בפרטות את כל המדרגות של עולמות דיושר ובעיקר זה אדרא זוטא ואדרה רבא. ואחר כך מהלימוד דרך קו היושר, מבינים מה קורה בעיגולים. מי שמתחיל בעיגולים, אז נתקע בעיגולים והוא אינו יכול לצאת מזה כי יש הכרחיות וחוקיות...

[סיום הקלטת]

וראו על הזיהוי בין פילוסופיה לבין עיגולים 'בסוד מדרש' כרך ד 'סוד עיגולים ויושר' בפסקה "אברהם הכיר את בוראו".

²⁸³ כוונת הרב כנראה למימרה בגמרא, מסכת ראש השנה, דף כה עמוד ב: "יפתח בדורו כשמואל בדורו. ללמדך שאפילו קל שבקלין ונתמנה פרנס על הצבור הרי הוא כאביר שבאבירים. ואומר {דברים י"ז: ט'} ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם".

שיעור 7 - אורות הקודש "מאורות השכל והרגש"

"קטרוג הלבנה מתפרש יפה ברזי הנפש. השכל, המאור הגדול, והרגש, הקטן, שניהם עומדים במשקל אחד, אבל שונים הם דרכיהם, ולפעמים רבות מאד הסתירות שביניהם. אם ערכם היה מכל צד שקול. היתה הסתירה בחיים הרוחניים, וממילא גם הגשמיים גדולה. א"א לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. הרגש הקובל, אפשר לשכל להרחיב את עצמו עד כדי קבלת כל ההפכים. מה שא"כ ברגש. עצה אחת יש ע"ז. לכו ומעטי את עצמך. הוי ראש לשועלים. בחיי המעשה, החברה, והנימוס, מלכי בכיפה, אבל למעלה במקום העיונים העליונים, שם המאור הגדול מושל. אבל הקובלנא גדולה היא מאד, יש באמת מהלכים לרגש בעליונים ועליונים עליונים, גם בעמקי השכל עצמו וטוהר משפטי. הכח השכלי שברגש מוצא הוא בעושר ההתפרטות, מיעט את הלבנה לפיכך הרבה את צבאותיה. אבל בכ"ז לקוי הוא העולם מפני ירידתו של הרגש ממרומי שמי. השכל ושורש עליונותו מתעכב ג"כ ממהלכו, ונעכר מזכותו, ע"י הנמכתו של הרגש והגבלתו, ואי התחברותו התדירית באור השכל. מביאים כפרה על האור האלהי. המונמך ע"י מיעוט הירח. משתדלים לדרוש מילוי פגימתה של הלבנה, העמדתה במשקל המאור הגדול, החיים המורגשים והשכליים ממוזגים ומשוקלים עין בעין. מה טוב ומה נעים יהיה אז העולם, מה נחמדים, כבירים, עליזים וקדושים החיים. יה"ר מלפניך, ד' או"א, שתמלא פגימת הלבנה, ולא יהיו בה שום מיעוט, ויהיה אור הלבנה כאור החמה: כאור שבעת ימי בראשית, כמו שהיתה קודם מיעוטה, כמו שנאמר ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים. וכמו החיים הפרטיים, כמו כן החברותיים יקבלו את צורתם החדשה, השלמה והבהירה. החפץ היותר כמוס במרומי הסתר השכלי, והגלוי במעמקי לבב, בסידור האומה וחסנה, יחדיו יעמדו שלובים זה בזה. כל החזון הזה יופיע בהדרגה בעולם בשוב ישראל את נוהו, חמוש בכל כשרונותיו, מלומד בכל נסיונותיו, אשר נוסה בהם בדרכו הארוכה בימי נודו בעמים, אשר שר בהם אל אלוהים²⁸⁴ ואל אנשים ויוכל. ויתקיים בנו מקרא שכתוב, ובקשו את ד' אלוהיהם ואת דוד מלכם אמן".

(הרב קוק, אורות הקודש א', שער שני, סדר ד', פרק ע"ט, עמ' רנ"ג)

מניטו: אולי נלמד קצת, מכיוון שלא לבטל את השיעור, אבל אני לא יודע אם יהיה לי מספיק קול כדי להמשיך הרבה. מכל מקום נתפלל ערבית ביחד, זו מצווה גוררת מצווה. עוד מצווה- "עומר".

טוב, אז הכותרת של הפרק היא "מאורות השכל והרגש" והנושא למעשה הוא היחס בין 'תפארת' ו'מלכות', ונראה את זה מיד, אני אתחיל לקרא את הפרק:

"קטרוג הלבנה"

זה מקור ידוע במסכת חולין²⁸⁴, אחר כך נביא את פירושו של רש"י, אני חושב שזה יספיק כדי להבין את הנושא, ואם יש צורך נחזור על הגמרא עצמה.

"קטרוג הלבנה מתפרש יפה ברזי הנפש"

לפי המושגים של הקבלה, ה"נפש" זה עולם העשייה. ולכן, לפי ההתפשטות של ההוויה הפשוטה, מדובר בספירת 'מלכות' בעצמה. כי עולם העשייה הוא מקביל לספירת מלכות של ההוויה הפשוטה, ולכן כל מה שמדובר פה זה מדובר בעולם העשייה ובעצם במדרגה שנקראת

²⁸⁴ מסכת חולין דף ס עמוד ב.

'מלכות' שבה פועל הצמצום²⁸⁵. וזה, לפי דעתי, ההסבר הכי פשוט של כל העניין של 'מיעוט הלבנה'.

'מיעוט הלבנה' זה מקביל למושג של ה'צמצום', לפי ההסבר של הרב אשלג זה נקרא 'המדרגה הרביעית' של הצמצום, שהיא עיקר הצמצום. אולי בקצרה כדי להסביר את הנקודה ההיא: כשהצמצום פועל, הוא פועל מהמרכז לצדדים ולכן הוא מגלה מדרגות של הריק המוחלט. והריק המוחלט זה במדרגה המרכזית שנקראת 'מלכות'. ואחר כך כשהאור חוזר²⁸⁶, הוא פוגש את ה'רשימו'²⁸⁷ שהאור השאיר כשעלה לאינסוף, כתוצאה מהצמצום הראשון, מהצמצום

²⁸⁵ ראו לדוגמה קל"ח פתח כ"ו, 'נפש החיים' שער ג סוף פרק יא בסוגריים, וכן 'תלמוד עשר ספירות' חלק ב 'עגולים ויושר' 'הסתכלות פנימית' אות נט.

²⁸⁶ ככל הנראה כוונת מניטו במילים "אור חוזר" כאן היא ל"קו" שחזר לאחר הצמצום. ראו לדוגמה בהערה 287 הערה 289 בטקסט המודגש.

²⁸⁷ ובאותו אופן שנקרא 'החלל', האור - שהיה מסביב - חוזר בצמצום, במובן התלמודי: צמצום, דהיינו דלדול, התמעטות, כי הצמצום הקדום, הצמצום הראשון זה הצמצום במובן הקבלי: התרחקות, התרוקנות: זה מהאמצע לצדדים: זה חלל. אז הקו של האור חוזר בצמצום שבא בחלל, וזה נקרא אצילות, אבל אצילות זה יש באין למה כולם משתמשים במשפט: יש מאין?

בקבלה זה נכון. כי הכלי הוא נברא יש מאין. כי לא היה כלי במשפיע, כי הכלי זה: רצון לקבל. אבל באור אין כלי. לכן תוצאה של הצמצום זה גילוי של חידוש גמור - זה נקרא חידוש העולם - חידוש גמור, של דבר שלא היה: הכלי. לכן יש משמעות, יש מובן יש צד של מובן לביטוי 'יש מאין', בכלי, אבל המשמעות הקבלית זה יש באין!! זה לא כל כך פשוט: אולי אסביר לכם אבל אח"כ אפשר לשכוח: רק לראות שיש הגיון בזה. כשהאור הסתלק מן החלל הסתלק לגמרי, אבל לא לגמרי. בכל מדרגה של החלל מהמרכז לצדדים השאיר אחריו - בכל מדרגה - מה שנקרא 'רשימו', רושם. רושם זה לא יש ולא אין. כשהקו חוזר ופוגש את הרשימו הוא בונה מהרשימו את הכלי. לכן צריך להבין כי שורש הכלי, הוא יותר גבוה משורש האור. כי האור שחוזר, הוא אור בצמצום. אבל הרושם הוא רושם של האור המוחלט. זה סוד מסתרי תורה.

[הרושם הזה הוא יותר חזק מהאור!]

לא אמרתי חזק. דווקא האור שחוזר הוא אור. רושם זה לא אור, זה רשימו של אור, אבל העצם שלו, הוא מאור יותר עליון, בלי צמצום. אולי אני אסביר לך את ההבדל בין הרושם והאור. זה משהו דומה. יש אור וזיו האור. הזיו זה לא אור, זה הארה. הרושם זה פחות מזה, אבל זה יותר... ותיק, אם אפשר לומר. אולי אני אסביר לכם איזה דוגמא: זה הפנים של האדם. אם אתם רואים את הדמות של הגוף, זה עולם בפני עצמו. זה מאותו עולם: הידיים, הרגליים, החזה, זה מאותו עולם. הפנים, זה מעולם יותר ישן, יותר ותיק, זה בא משורש אחר, זה רשימו של אור החכמה. והפסוק אומר: "חכמת אדם תאיר פניו"^[6]. "יש איזה רשימו ממשוה יותר קדום. לכן בשבע ברכות שבת לא צריך פנים חדשות. הלכה. למה? כי דווקא הפנים מתחדשים בשבת. יש תוספת אור. שבת זה פנים חדשות. זה הסוד של "חכמת אדם תאיר פניו". כשמרגישים בזה, רואים כי יש קדושה בפנים שאין בשאר הגוף. שאר הגוף זה, אני לא רוצה לומר טמא, אבל זה חול, גבי הקדושה שיש בפנים.

[למה לא מכסים את הפנים, ומכסים כל הגוף?]

זה סוד: "כי קרן עור פניו"^[7] "של משה רבנו. כי: "ויפח באפיו נשמת חיים"^[8], "זה, לכל אדם, זה בפנים. אבל מכיוון שמשוה רבנו, הנשמה, הגוף שלו היה הכלי: כולו נשמה, אז בפנים זה היה מדרגה יותר חזקה ולכן "קרן עור פניו" [צלם אלהים של אדם זה רק הפנים שלו?]

זה כל הגוף. אבל הנשמה: "ויפח באפיו" זה בפנים. אין ערווה בפנים, לכן לא מכסים את הפנים, חוץ מהפנים של התלמיד חכם, יש ערווה, זה נושא לפני עצמו. ולכן בדורות הקודמים תלמידי חכמים היו מכסים את פניהם כמו אישה^[9] למה אישה צריכה?]

מכיוון שהפנים של האישה, השורש של הפנים של האישה, הוא יותר פנימי מהפנים של האיש. אני אסביר את זה ככה: עניין של הבריה זה לשים בחוץ מה שהיה בפנים. מכיוון שהאישה נבראת אחרונה זה סימן שהיא נבראת ממקום יותר פנימי מהאיש, ולכן זה אור יותר עמוק שהוא בחוץ, מגולה, צריך לכסות אותו. לכן האישה מרגישה את הצניעות, יותר מהאיש, אע"פ שיש מדרגות.

[צניעות זה שייך גם לאישה, גם לאיש]

גם, אבל אמרתי יותר. באופן טבעי, האישה מרגישה את הבושת, את הצניעות יותר מאיש, אע"פ שיש מדרגות. יש נשים גסות ויש אנשים קצת עדינים. הכלל הוא פשוט: מה שהיה בפנים יותר הוא בחוץ יותר. לכן הם בישנים. מה שהיה יותר בפנים, כשנמצא בחוץ, הוא יותר מגולה.....

כי יש בכלי, משהו יותר, זה שורש יותר חשוב, אפילו מהאור שהוא מכיל, זה הרשימו. יש בתורה, בפירושו של רש"י, משהו שמסביר את זה בנגלה. אני אסביר לכם את הנושא, ותמצאו את המקור. כשאברהם ירד למצרים, ירד 'למסעי' [10] 'וכשחזר, רש"י מסביר שזה היה מצווה אצלו לחזור דווקא לאכסניה... זה מדרש נוסף על הרעיון שאני רוצה להסביר. כשהאור הסתלק השאיר את הרשימו. אז כשחזר, הוא חוזר דווקא מאיפה שהיה, וזה סוד המקום: (בראשית פרק כח, יא) "וייקח מאבני המקום"^[11], "תראו את המדרשים, זה היה כבר מקום של מקדש,

הקדמון, כן. והרשימו במדרגה הרביעית²⁸⁸, שהיא המרכזית, שהיא ה'נקודת מוצא' של כוח הצמצום, הרשימו הוא דל מאוד, הוא מועט²⁸⁹. אחר כך במדרגה הגימל, השלישית, שזה עולם היצירה, שאחר כך יש 'האור חוזר' הוא בונה את עולם היצירה, המדרגה של הרוח, לפי המושגים של הנשמה, הרשימו הוא יותר חזק, איך אומרים? יותר...

קהל: מודגש

מניטו: הוא יותר "מורשם" נאמר, כן וכן הלאה עד למדרגת הכתר. שאפשר לומר, שכאילו אי אפשר להבחין בתוצאה של הצמצום במדרגת ה'כתר'. רק תזכרו את זה שמדובר ב'כתר' במקור של הגמרא של מיעוט הלבנה, כי הקטרוג של הלבנה הוא "אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד", "בכתר אחד". אז:

"קטרוג הלבנה מתפרש יפה ברזי הנפש"

ובעולם הנפש יש גם כן מדרגות, כל המדרגות של מבנה העולמות והמדרגה התחתונה נקראת 'נפש' והמדרגה היותר למעלה נקראת 'רוח'. פה מדובר ב'השכל' המאור הגדול ו'הרגש' הקטן. אז כדי להבין את ההקבלה בין המושגים של הרב פה, והמושגים של הקבלה, צריך להבין שמדובר ב'שכל' בבחינת ה'רוח'. כי מדובר, סוף-סוף ב'תפארת' ו'מלכות', ובמדרגות הנשמה זה רוח ונפש, זה מובן כן. ייתכן שפה הרב משתמש, אני לא בטוח אבל ייתכן מאוד, משתמש בבת אחת במושגים של הקבלה וגם במושגים של המהר"ל²⁹⁰. אולי עם קצת משמעות של המושגים של הרמב"ם, גם כן.

כי הקדושה חוזרת למקום שלה [12]. אתם רואים האור מסתלק, יש לו שאיפה, דחף, לחזור דווקא למקום שממנו הסתלק, צריך לבקר.

²⁸⁸ על פי שיטת הרב אשלג. ראו לדוגמה 'תלמוד עשר ספירות' חלק ראשון 'הסתכלות פנימית' חלק א פרק ח בפסקה: "ביאור התפשטות אור א"ס לד' בחינות כדי לגלות הכלי שהוא הרצון לקבל"

²⁸⁹ להבהרת דבריו של מניטו ראו 'סוד לשון' כרך ב פרק 'צדיק וטוב': "לרשימו שנותר בחלל יש מדרגות בהתאם למרחק של הנקודות השונות בחלל מאור אין-סוף הסובב את החלל: ככל שהקרבה של נקודה מסוימת לאור אין-סוף גדולה יותר כך גדלה הקדושה שלה, וככל שהרחיקה של אותה נקודה מאור אין-סוף גדול יותר, כך גדלה הטומאה שלה. טומאה נוצרת מכיוון שהאור הסתלק, וההסתלקות מסמלת יש שאבד. הטומאה היא מצב שבו היה "דבר" ואותו "דבר" הסתלק. על כן הרושם שנותר מהאור לאחר הצמצום הוא טמא לגמרי מכיוון שהסתלקה ממנו החיות. מקום שלא היה בו אור מעולם – כולו טהור, אך מקום שהיה בו אור שהסתלק – כולו טמא, והוא נקרא קבר.

מיד עם שלב הצמצום הראשון שיצר את החלל והרשימו שבתוכו, מתחיל השלב השני בצמצום: **האור חוזר** לחלל בבחינת "ספירות דקו היושר". כאשר הקו של האור חוזר אל החלל, הוא פוגש בכל מדרגה ומדרגה את הרשימו שהשאיר האור שהסתלק, ומתוך מפגש זה בונה האור את הספירות. כמו שאמרנו, בכל מדרגה של החלל, מהמרכז הרחוק מאור אין-סוף ועד הקצוות הקרובות יותר מאור אין-סוף, יש רשמים. כשהאור חוזר הוא פוגש את הרושם של כל מדרגה ובונה כלי. התהליך הזה מכונה "בטישה", כלומר המפגש בין האור החוזר לבין הרשימו יוצר ליטוש הדדי שממנו נבנה הכלי".

²⁹⁰ ראו 'סוד מדרש' כרך ג שיעור 'נאצלים ונבראים' הפסקה 'עולמות ספירות ומדרגות הנשמה' וראו עוד תמלול שיעורי הרב על 'נתיב התורה': "ופירוש עניין זה כי בכמה מקומות בארנו כי חלקי האדם הם שלושה." זאת אומרת, הוא מתכוון למדרגות של הנשמה באדם, כן. וההגדרות של המהר"ל אינן בדיוק את ההגדרות של חכמי הקבלה. אז אני אסביר את זה בקצרה. לפי המהר"ל יש: גוף, נפש, שכל. זה המדרגה, "גוף" זה המדרגה של "נפש" אצל המקובלים. "נפש" של המהר"ל זה "רוח" אצל המקובלים ו"שכל" זה "נשמה", כן. אבל המדרגות התחתונות של הנשמה הן, לפי ההגדרות של המהר"ל, גוף - הנפש הגופנית, נאמר. גוף וחיי הגוף. חיי הנפש, החיים הפנימיים, וחיי השכל."

האווירה של כל היהדות האשכנזית האירופאית שהרב נולד בה, זו הייתה אווירה של המחלוקת בין המתנגדים לחסידים. והמושגים היו 'ליבא ומוחא'²⁹¹. 'ליבא' זה מקביל לנפש, בעולם הנפש זה מקביל לרגש, ו'מוחא' זה מקביל לשכל. ב'סוד הייחוד', באותם המושגים שחייב אדם לייחד 'ליבא למוחא' ו'מוחא לליבא'²⁹². וזה 'סוד האייחוד' בין 'תפארת' ו'מלכות'²⁹³, זה מובן, כן.

לכן אני חושב שלא צריך לדייק כל כך בהקבלה בין המדרגות, אבל הנושא הוא פשוט, כי יש כמה הערות, בש"ס גם כן, שצריך להבין את ה...זו לא אגדה אמנם, זו גמרא מפורשת, של עניין של מיעוט הלבנה, לפי הסוד. אולי אחר כך, אם יש צורך, אני אחזור על הגמרא עצמה ונראה מה כתוב שם. אז אני חוזר על זה:

"קטרוג הלבנה מתפרש יפה ברזי הנפש"

דהיינו בעניין של המתח שיש בין השכל והרגש. השכל - 'המאור הגדול' והרגש - 'המאור הקטן'. ולפי המושג הכי ידוע - שיאדם הוא עולם קטן²⁹⁴ ולכן מה שקרה, לפי פשט הגמרא, בעולם העשייה, בעולם עצמו, המאורות היו השמש והירח, החמה והלבנה. ולכן בעולם העשייה של הנפש עצמו, אז אפשר להבין יותר טוב במה מדובר באותו מקום.

"שניהם עומדים במשקל אחד"

לפי המקרא נבראו שווים, כך הוא הפירוש של רש"י - נבראו שווים.

"שניהם עומדים במשקל אחד"

ז"א יש מושג ב'זוהר' ב'ספרא דצניעותא', מושג של 'מתקלא', האדם נמשל ל..., שכחתי איך אומרים בעברית מתקלא?

קהל: מאזניים

מניטו: מאזניים כן, מלמעלה למטה יש עליון-תחתון, אבל אפשר לפרש את זה גם כן ימין-ושמאל²⁹⁵. ולכן, הרוח שהיא למעלה מהנפש, היא מימין, והנפש שהיא למטה מהרוח היא בשמאל, וזה המאזניים, המתקלא.

"שניהם עומדים במשקל אחד, אבל שונים הם דרכיהם."

כי הנפש היא הכלי של היצר הרע, היצר הרע שמופיע דווקא מהחיסרון שהיא התוצאה של הצמצום שפועל בעיקר במדרגת הנפש, זה מובן? כן. ושורש יצירת הטוב זה ברוח²⁹⁶. מכיוון שזה הצד של ההתפשטות של האור שחוזר מלמעלה למטה עד הנפש ולא עד בכלל. עד המלכות ולא עד בכלל. ולכן יש הקבלה בין המושגים האלו. כי נטייה של הרגש, זו נטייה של היצר הרע. ונטייה של השכל זו נטייה של היצר הטוב, מדובר בצדיקים, כמובן, כן (צוחק עם הקהל).

²⁹¹ ראו 'שערי דמעה' פרק 'על שערי דמעה' הטקסט שבין הערות 18-20 ובמיוחד הערותיו המחכימות של העורך ר' חיים רוטנברג.

²⁹² זוהר ואתחנן דף רסה עמוד א': "ולבא ומוחא אתקשר דא בדא וזיווגא חד להו" וכן בתיקוני זוהר תיקון כד: "לב...דאיהו שבת שמור ומוחא זכור."

²⁹³ ראו פירוש הגר"א על תיקוני זוהר תיקון כא: "דמוחא וליבא הן זכר ונקבה"

²⁹⁴ ראו 'אבות דר' נתן' נוסחא א פרק לא, 'מדרש הגדול' שמות פרק כו פסוק ל וראו 'מורה נבוכים' חלק א פרק עב ונמצא בראשונים רבים.

²⁹⁵ ראו 'סוד מדרש' כרך ד פרק "הביאו עלי כפרה" על המתקלא בפרט ועל נושא המיעוט בכלל ובמיוחד הערותיו המחכימות של העורך ר' חיים רוטנברג וראו עוד 'פתחי שערים' נתיב 'עולם התיקון' פתח ב, 'קל"ח פתחים ס"ה וס"ט'.

²⁹⁶ מקורות רבים אך בניסוח המקביל לזה של מניטו ראו 'פתחי שערים' נתיב 'עולם התיקון' פתח י"ט: נפש של האדם היא נפש הבהמית והחיוני והוא למטה ממדרגת האדם שבוה הוא שווה לבהמה....והוא מבחינת שם ב"ן שהוא בנוקבא בארץ. ועיקר מדרגת האדם....והוא בחינת רוח שבו שניתן לאדם להנהיג בזה בחינת נפשו ולתקנו על ידי הבחירה הטובה והרצון הטוב שבוה מהפך כל מידות הנפש לטוב "

"ולפעמים רבות מאד הסתירות שביניהם"

ואני חושב שאפשר להבין בדרך הכי פשוטה את הסתירה שיש בין היצר הטוב והיצר הרע, השכל והרגש בהגדרות האלו, לפי שיטת הרב אשלג- הרצון להשפיע והרצון לקבל, זה מובן. כי כלי הקבלה נבנה מתוצאה של הצמצום.

"אם ערכם היה מכל צד שקול"

ז"א אם באמת, הכוח של היצר הרע והכוח של היצר הטוב, הכוח של הרגש כשהוא לעצמו, והכוח של השכל כשהוא לעצמו. ואני חושב שכדאי להדגיש את זה: 'השכל' לפי המשמעות שבתורת המהר"ל, 'השכל הפשוט'²⁹⁷, לפי המשמעות של מהר"ל, ז"א הרצון להיות 'צדיק'. ואם הכוחות האלו היו ממש שווים, כן:

"אם ערכם היה מכל צד שקול היתה הסתירה בחיים הרוחניים, וממילא גם הגשמיים גדולה"

ז"א לא הייתה אפשרות לצאת מאותה סתירה. יש הרבה פירושים על המילה "לבב", "בכל לבבך", לב עם שתי אותיות בית²⁹⁸ - אחת שמורה על יצר הטוב ואחת שמורה על יצר הרע. ואם הכוח של ה'ב' הימנית וה'ב' השמאלית היו שווים, לא היה אפשר להכריע ביניהם.

לכן יש איזה יתר, יתרון, מצד ימין. זה מקביל למושג של 'מטה כלפי חסד', ז"א החיים לא היו יכולים להתחיל להתפשט אם שני הכוחות האלו היו באמת שווים, כן. זה מה שאומרת הגמרא, "אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד", כי במילוי של הכתר יש כבר השורש של שני כוחות האלה. הכתר מתפשט מצד אחד בקו ימין, שמתחיל בחוכמה ונקרא 'קו החסד', ומצד שני בקו הדינים' שמתחיל בבינה. וזה קל להבין.

ההתפשטות של האורות שבאים ממילוי הכתר, מצד אחד זה מתפשט במידת החסד, מצד שני זה מתפשט במידת הדין. וסוף-סוף גם שורש הכלי וגם שורש האור נמצאים במילוי של הכתר²⁹⁹. ולכן, מכיוון שעלה במחשבת הבורא לברוא עולם, אז מתעוררת השאלה "אי אפשר לשני מלכים

²⁹⁷ ראו תמלול שערי אורה תפארת שיעור 19: "ההתחלה זה הרצון בבחינת אין. אחר כך יש הבחינה של חכמה, שנקראת גם היא רצון ונקראת מחשבה. נראה מיד ההבדל במשמעות הקבלית של המושג 'מחשבה' והמשמעות הפילוסופית. המשמעות הפילוסופית, זה השכל וזה למטה, זה במדרגה של בינה. ולכן אצל המקובלים יש הרצון, הרצון שמתגלה במחשבה זה החכמה, ואחר כך מה שנקרא אצל הפילוסופים מחשבה דהיינו השכל, במובן של השכל הפשוט של המהר"ל, שהיא במדרגה של בינה."

²⁹⁸ ראו 'ספרי דבי רב' פרשץ ואתחנן פסקא לב: "בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב ויצר רע דבר אחר בכל לבבך שלא יהיה לבך חלוק על המקום" ובפירוש חזקוני על דברים ואתחנן "בכל לבבך פרש"י בשני יצריך פירוש: לבך לא מצי למקרי אלא חד אבל לבבך מצי למקרי לבבך שני לבבות"

²⁹⁹ הסבר נרחב יותר ראו שיעורים על שערי אורה שיעור 20: "ראו: 'פרדס' שער יא פרק ג וקל"ח פתחים נ"ה-נ"ז וכן 'פתחי שערים' נתיב 'אורות דעקודים' פתח י"ט וכן 'תלמוד עשר ספירות' חלק ה פרק ו אות נו ו'באור פנימי שם

וראו עוד בשיעורים על שערי אורה שיעור 20: "שמלמעלה-למטה המילוי של ספירה כתר מתגלה דרך ספירת חכמה מצד ימין, ספירת בינה מצד שמאל. במלים אחרות, המילוי שבכתר, התוכן, הבכוח, של אותה התחלה של קוצו של יו"ד שבכתר, מתגלה בבחינת חסד, דרך הספירת חכמה, ומהווה התחלה של קו החסד; בבחינת דין דרך ספירת בינה, וזו התחלת קו הדין.

אבל אותו מילוי אחר כך מתגלה דרך תיקון שש הספירות של הקו האמצעי שנקרא ה-ו', וכשהאיחוד, התיקון הוא בתיקונו נאמר, אז אותו מילוי מתגלה בבחינת דעת למעלה מהתפארת, והתפארת זה הגילוי של המילוי של דעת. ואחר כך גמר התיקון זה כשמלכות יכולה להיות הכלי של הגילוי של התפארת באיחוד גמור. אני מודע שזה לא ברור. צריך להתרגל. זה תכנית לאולי חודש שלם. צריך להתרגל. נראה איך האורות מתגלים, מתפשטים, כל אחד בממד שלו; ואחר כך כל ההיסטוריה של העולמות זה להצליח באיחוד מחדש, בזווג מחדש של כל הממדים האלו. וכשהאיחוד יצליח אז האורות דחכמה דרך בינה ותפארת מתגלות במלכות וזה תיקון של עולם במלכות שדי, כפי שאנחנו אומרים בתפילה"

שיתמשו בכתר אחד". כל עוד שהעולם לא היה נברא, אז היה מצב ששני מלכים האלו היו משתמשים בכתר אחד. מכיוון שהכול ניתן, בבחינת ההתפשטות, לדעת מה יקרה לו³⁰⁰, לפי לשון המקרא, שזה היעד של העולם הזה, אז נוצר מצב שונה לגמרי. והתחרות בין שורש הכלי לשורש האור מתחילה.

קהל (הרב אורי שרקי) - זה בעולם הבריאה?

מניטו: מה?

קהל (הרב אורי שרקי) - הבעיה...

מניטו: זה כבר מתחיל במתקלא העליונה³⁰¹, חוכמה ובינה, זה כבר מתחיל שמה. הדבר מתגלה בעולם העשייה - מלכות ותפארת, ואני חושב שיש פה חוכמה גדולה כדי להבין היטב במה מדובר, אז צריך להבין את זה במה שאנחנו יכולים ל...איך אומרים...?

קהל: לגעת...

מניטו: לא רק זה...

קהל: לחוש...

מניטו: לחוש, כן, בחיים שלנו - רגש ושכל.

"הרגש קובל: אפשר לשכל", זוהי הטענה של הרגש, "אפשר לשכל להרחיב את עצמו עד כדי קבלת כל ההפכים. מה שאין כן ברגש"

טוב, פה יש נושא ללימוד שלם. הכוח שיש בשכל שיש לו אפשרות להכיל גם את ההפכים. אבל ברגש לא, למה? מכיוון שהשכל שייך עוד לעולם האור, שהוא באחדות גמורה אבל הרגש הוא כבר קשור לריבוי שיש בכלים - וְכֵלִים מְכֻלִּים שׁוֹנִים³⁰². ולכן, כל רגש הוא לעצמו. האיחוד בין הממדים שיש ברגש, הוא בלתי אפשרי בעולם הזה.

אולי אני אדגיש את זה ב...יש גמרא, במסכת ברכות³⁰³ שהנושא שלה הוא לנסות להגדיר, מה זה מה שאנחנו קוראים בעברית המודרנית 'הרגש הדתי'. אין מושג כזה בעברית של לשון הקודש. וסוף-סוף הגמרא מסבירה שהכוונה של התפילה צריכה להיות לפי ההגדרה של המשנה כבר, 'כובד ראש'. מה זה 'כובד ראש'? לפי הגמרא זה שמחה ויראה בבת אחת.

ז"א יש תכונה של שמחה וזה רגש בפני עצמו, יש תכונה של יראה וזה רגש בפני עצמו. כשיכולים לאחד את שני הרגשות האלה, כך אומרים? אז פה יש המצב של 'פנים בפנים' וזה אפשר להתחיל להתפלל, ופה יש ייחוד בעולם הרגש, אבל זה היוצא מן הכלל של 'כובד ראש' של עבודת הקודש³⁰⁴. אבל בעולם הרגש, כשלעצמו, יש פירוד בין הרגשות. אין שום אפשרות מכיוון שזה עולם הכלים, זה מובן?

³⁰⁰ יתכן שכוונת מניטו לבראשית פרק ב פסוק יט "לראות מה יקרא לו" או לשמות פרק ב פסוק ד: "לדעה מה יעשה לו"

³⁰¹ ביאור הגר"א לתחילת ספרא דצניעותא: ד"ה **והמתקלא**: והתיקון של המתקלא מתחיל מע"ק " ובהמשך בד"ה **ספרא דשקיל**: "וזהו על התיקון כמו שמבאר והולך והוא כלל כל האצילות" ובהמשך ד"ה **במתקלא**: "ועיקר המתקלא הוא בשביל זו"ני"

³⁰² אסתר פרק א פסוק ז

³⁰³ גמרא ברכות דף ל עמוד ב. ראו שיעורים על שערי אורה שיעור 63: "התשובה של הגמרא היא עמוקה מאוד, אתה לא מחפש איזה הרגש מיוחד, שיהיה מוגדר כהרגש דתי, ושרק קומץ אנשים יש לו אפשרות להרגיש הרגש דתי, כמו שיש הרגש אסתטי, כמו יש הרגש זה או אחר; כל הרגש של הלב יש לו סיבה, אז הקב"ה הוא הסיבה של הרגש הדתי. זה לא הרגש מסוים שיהיה כלי לכובד ראש, אלא כשאתה מרגיש במצב של הבחירה החופשית שלך " ראו בהרחבה שערי דמעה פרק אין עומדין להתפלל בפסקה "רגש דתי."

³⁰⁴ ראו לדוגמה ראו 'עבודת הקודש' לר' מאיר אבן גבאי (היה בספריתו של מניטו) שמוקדש לאיחוד המידות.

"עצה אחת יש על זה"

ז"א השכל יכול להכיל את הרגש, אבל הרגש לא יכול להכיל את השכל ולכן יש בעיה. יש שאלה חדשה, שונה, אחרי הבריאה. לפני הבריאה אין בעיה.

קהל (הרב אורי שרקי) - מי שנפשו טהורה אז הרגש שלו גם כן..

מניטו: סליחה, מה?...

קהל (הרב אורי שרקי) - מי שנפשו טהורה, אז נשמתו טהורה, יש לו רגש טבעי של האדם הראשון, לפני החטא נניח, אז הרגשות שלו הן נמשכות...

מניטו: למה אתה מתכוון?

קהל (הרב אורי שרקי) - הרב אומר שהרגש לא יכול להכיל את השכל. אבל לכאורה כשאנחנו מדברים נגיד על יהודי טוב, פשוט, אז יותר קל להבין...

מניטו: לכן אני אומר שזה דווקא 'שעת התיקון'. כשאתה אומר "יהודי טוב", זה מצב של תיקון. נדון בגמרא על זה, עמידה להתפלל. כשאתה "ברצינות" אתה כבריאה לפני הבורא, אבל זה לא העולם הזה. זה, זה מובן, כן?

פה, יש הרבה נושאים בנושא הזה, כן. ובעיקר שאין מושג אחד כדי להגדיר את הכוונה של התפילה, צריך שני מושגים בבת אחת - גם 'שמחה' וגם 'יראה'. סוף-סוף הפסוק שמביאה הסוגייה שם זה עָבְדוּ אֶת יְהוָה בְּיִרְאָה וּבְרַעְדָּה.³⁰⁵ ואנחנו מבינים את הרישא של הפסוק מהסיפא. מכיוון שהסיפא זה גילו בְּרַעְדָּה, ויש סתירה בין 'גיל' ל'רעדה', אז יש גם כן ברישא אותו מתח, ולכן צריך להבין שעָבְדוּ זה ביראה ותוסיפו שמחה. ואנחנו מבינים את זה באופן פשוט מכיוון שיש עוד פסוק עָבְדוּ אֶת יְהוָה בְּשִׂמְחָה, כן. פה זה מצב מקביל- עָבְדוּ שמה, בפסוק השני, עָבְדוּ זה 'בשמחה' ותוסיפו יראה. למדנו את הנושא הזה פעם, כן.

פה אני הסברתי פעם בנושא הזה, שזה נותן להבין שלהיות 'עבד ה' ', זה לא תלוי באיזה מין גורל מיוחד, מישהו שנולד עם נטייה לעבודת הקודש. כי אין רגש מיוחד בפנים, ספציפי כן, שיהיה ה'רגש הדתי', כמו שאומרים הגויים: "מי שנולד ככה נולד דתי, מי שלא נולד ככה, לא נולד דתי...", כאילו יש איזה גוף מיוחד לדתיים (צוחק), יש איזה רמז באיזו משנה "כל המכבד את ה..." שכחתי את ההתחלה, "גופו מכובד על הבריות..."

קהל (הרב אורי שרקי) - "כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות".³⁰⁶

מניטו: כן, "כל המכבד את התורה גופו..." , כאילו יש לו איזה גוף מכובס³⁰⁷ (צחוק). תופשים את הנושא? כן. טוב.

קהל: המושג 'הקדוש ברוך הוא'

מניטו: מה?

קהל: המושג 'הקדוש ברוך הוא'...

קהל (גבריאלה בן שמואל) - המושג...

קהל: 'הקדוש ברוך הוא' זה גם יראה ושמחה?

³⁰⁵ תהילים מזמור ב פסוק יא. והשווה עם "עָבְדוּ אֶת יְהוָה בְּשִׂמְחָה בְּאֵז לִפְנֵי בְּרִנָּה", תהילים מזמור ק פסוק ב.

³⁰⁶ מסכת אבות, פרק ד, משנה ו.

³⁰⁷ בלשון חז"ל לא טיאתאו את הבית אלא כיבדו אותו: "בית שמאי אומרים מכבדין את הבית ואחר כך נוטלים לידים, ובית הלל אומרים נוטלין לידים ואחר כך מכבדין את הבית" (משנה ברכות ח, ד).

מניטו: יפה, יפה. "קדוש" זה יראה, ו"ברוך" זה שמחה. זה הסבר של הרב ז"ל שהסביר את זה³⁰⁸. זה הממדים של האמונה, יש שני ממדים: בחוכמה העליונה יש את החוכמה של קירוב וריחוק. יש מדרש, במדרש רבה, שאומר- מצאנו בעבודה זרה קרוב ורחוק בקדוש ברוך הוא קרוב ורחוק³⁰⁹, אתם זוכרים את המדרש הזה? כן.

אז כשהאדם מרגיש את הריחוק, אז מופיעה היראה, כשהוא מרגיש את הקירוב אז מופיעה האהבה. אז במושגים התיאולוגיים, ה'קדושה'-זה טרנסנדנטליות, 'ברכה'- זה אימננטיות, אתם זוכרים את זה, כן. אז הכוונה של העבודה זה גם זה וגם זה, בבת אחת. לכן זה מצב יוצא מן הכלל, אז יש פשרה בין השכל והרגש, מכיוון שהרגש הוא במצב של "איחוד המידות", הוא עצמו.

למשל, כשהרב אומר פה: "שכל טוב, כולל את ההפכים"³¹⁰. זה מצב של ה'מידת תפארת', שהיא ששת הקצוות, כן. והם הפכים- 'חסד' ו'גבורה' זה הפכים. אבל כל זה, זה 'תפארת'. הוד ונצח זה הפכים, אבל כל זה, זה "תפארת". 'מלכות' זו מלכות, עם התחלת הפירוד של צד הבריאה, הצד של הבריאה. זה מובן?

קהל: ו'מלכות' זה מקביל ל'רגש'?

מניטו: נכון, כי במושגים פה של הנושא, 'מלכות' מקביל לנפש. לנפש יש פיזור, יש פירוד. לשכל יש איזה מין כוח מסתורי, אם אפשר לומר, של איחוד ההפכים, זו מידת ה'תפארת'.

קהל: הקב"ה- זה תפארת?

מניטו: 'תפארת' של אצילות זה מתפשט על (תפארת?). למשל, לקחתי בכוונה את ברכות הנהנין, כשאנחנו אומרים פשוט: "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם...", זה לשון נוכח- "ברוך אתה" כשהכוונה זה ל'תפארת'. "שהכול נהיה בדברו", פתאום זה משהו נסתר, הכוונה זה ל'כתר', כי 'אתה הוא', במושג של 'אתה הוא אלוקים'³¹¹. לכן כל הכוונות של הברכות זה ל'תפארת', לאמיתו של דבר- דרך ה'תפארת' עד 'תפארת דאצילות' כי האצילות נקרא- "ה' אלוהי ישראל"³¹². אז הרב אומר:

"עצה אחת יש על זה. לכי ומעטי את עצמך"

³⁰⁸ ראו שערי אורה שיעור 50: "עומק, זה גם ריחוק גם קירוב בבת אחת. הרב הסביר את זה. ויש עשרה עמקים. העומק זה כתר. אז יש עומק דכתר, עומק דחכמה, כתר דכתר, כתר דחכמה. כשמרגישים, בבת אחת, את אהבה והיראה, את הריחוק והקירוב, מרגישים את העומק. העומק זה רחוק מאוד, אבל בבת אחת קרוב מאוד. גם הפילוסופים ידעו את זה, כי המושגים הפילוסופיים פה זה קצת לועזי, אבל מגדירים את זה ככה: יש האימננטיות, זה הקירבה והטרנסנדנטליות, זה הריחוק. איחוד ה' זה היהדות: הקדוש הוא הברוך, הברוך הוא הקדוש".

³⁰⁹ דברים רבה פרשה ב סימן י

³¹⁰ למעלה בדברי הרב קוק: "לשכל להרחיב את עצמו עד כדי קבלת כל ההפכים".

³¹¹ אולי כוונתו לפסוק בישעיה פרק לו פסוק טז: "אתה הוא האלהים"

³¹² ראו 'סוד לשון' כרך א עמוד 126 : "לפי שיהו"ה יתברך משפיע וכו' וזמן הבריכה מספיקים מים להשקות את הגן הרב מתכוון לסדר ההתגלות של ה' בעולם בהקשר זה השם יהו"ה הוא ההויההכוללת יהו"ה אלוהי ישראל שהוא חכמה בספירות אצילות בעולמות ומדרגת חיה בנשמה למטה מעולם האצילות מתחילים העולמות הנקראים ג"ן " וראו במדרש תנחומא קדושים : "אמר להם הקב"ה לישראל **עז שלא בראתי** עולמי היו מלאכי השרת מקלסין אותי בכס ומקדשין את שמי בכס והיו אומרים ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם כיון שנברא אדם הראשון אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע זהו שאנו מקלסין אותך בשמו אמר להם לא ... אברהם אמרו לפניו זה הוא אמר להן זה גר שיצא ממנו ישמעאל וכו' כיון שבא יעקב אמרו לפניו זה הוא אמר להן הן וכן הוא אומר ולא יקרא עוד שמך יעקב וכו' שנאמר ישראל אשר בך אתפאר"

ובשל"ה יתורה שבכתב פרשת קדושים אות ג בד"ה 'הקדמה' וראו עוד במחזורים ספרדיים רבים לראש השנה) כולל המחזור של משפחת אשכנזי בהוצאת ליוורנו (מצוין על המילים "ה' אלוהי ישראל מלך" – אצילות.

וזה 'סוד הצמצום', זה מובן. ופה, לפני שנמשיך, לפי דעתי, המפתח של כל הנושא נמצא בברכה של 'בורא נפשות', ומספיק לקרא את הברכה: "ברוך אתה ה', אלוקינו מלך העולם, בורא נפשות רבות וחסרונן", כן זה מובן?

ז"א הצמצום פועל בחסר של כל נפש ונפש, ז"א במדרגה של 'מלכות'. "על כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי, ברוך ה' העולמים". פה אני רוצה לשאול שאלה שעד כאן לא מצאתי תשובה, אולי אתם יכולים לשאול משהו שידוע להשיב. יש הבדל בין הנוסח הספרדי לנוסח האשכנזי, לא פה, כי גם האשכנזים אומרים "חי העולמים" גם כן. אבל בתפילה האשכנזי אומר- "חי העולמים" ופה יש איזה בעיה, כן. יש רמב"ם מפורש שאומר שדווקא צריך לומר "חי העולמים" כשמדברים על הקב"ה ולא "חי העולמים". אני כבר מפרש את הרמב"ם לפי הנושא שלנו, למשל במקרא- חי פרעה, זוכרים את זה? לא הספקתי לשאול...

קהל: בחלק הראשון של מורה נבוכים, פרק עב [...] מסביר את הביטוי "חי העולמים" בתור "מחייה העולם..."

מניטו: איך? אז תזכיר לי

קהל (הרב אורי שרק): בתור מחייה העולם... מחייה העולמים

מניטו: כן אפשר להבין, אבל הסתירה...

קהל: אם היה כתוב "חי ה'" אז היה קשור לגידוף...

מניטו: כן, אבל השאלה נשארת. איך בסידור אומרים- "חי העולמים"? טוב נראה, ייתכן שפה יש משהו יותר... טוב אז זה לא הנושא שלנו³¹³, הנושא שלנו זה- "בורא נפשות רבות וחסרונן". כל נפש ונפש, איך אני מסביר את זה? אפשר: הייחוד של כל נפש ונפש בא דווקא מן החיסרון שלה. כי מן החיסרון שלה באה השאיפה המיוחדת לו לערכים העליונים. זה מובן?

קהל: הייחוד?

מניטו: הייחוד, מה שמאפיין כל נפש ונפש, זה דווקא מה שחסר לה. ז"א איך הצמצום פועל בה. זה מובן, כן.

קהל: הבנתי את הרעיון אבל אולי הרב יכול לתת דוגמה?

מניטו: במציאות? (צחוק בקהל), אבל על איזו נקודה?

קהל: על הנקודה הזו, שכל מה שמאפיין זה חסרונן...

מניטו: כן, כן, זה מתחיל בפשט של הביטוי פה "נפשות רבות" כן, כשיש ריבוי ז"א שיש הבדל בין אחד לשני. וזה כל העניין שלנו - נבראים שווים, כן, אבל אין דבר שווה בעולם, כן. אה... ההבדל שבין כל בריאה ובריאה בא בממד מדויק לו, לא פחות ולא יותר - כמו שאומר הרב

³¹³ ראו שערי אורה שיעור 53: "צריך לבדוק כי אשכנזים אומרים חי. (é) (hé) חי (חי צרויה) העולמים, וספרדים חי (hai) (חי פתוחה) העולמים. בפסוק זה 'בחי' (חי/פתוחה/), זה לפי הגרסה הספרדית. אבל חי העולמים בפתח זה מידת יסוד... הגרסה חי העולמים והוא היה ספרדי. אני לא זוכר, תעזרו לי, אולי זה זה רמב"ם שמסביר ההבדל בין חי. (é) (hé) חי (חי צרויה) פרעה וחי (hai) (חי פתוחה) יהו"ה. (הרב שרקי - שמונה פרקים) לכן אני לא מצאתי הסבר לגרסה האשכנזית, מה הסמך (הרב שרקי: הרמבם במורה מסביר שחי העולמים בצירה זה מחיה העולמים) כן אבל הנושא הוא יותר מדויק. יש הבדל בן חי העולמים בצירה זה חיים של העולמים וחי העולמים בפתח זה החי של העולמים יש הבדל עצום בן שני המושגים צריך למצוא סמך יותר מדויק. (הזהר מביא שחי העולמים בפתח זה לגבי ה' וחי העולמים בצירה זה לבשר ודם והקומארה אומר שמי שאומר בצירה זה מחרף ומגדף) אבל הוא אשכנזי! (צוחק) לכן צריך לומר חי בפתח. אני חושב שהשל"ה מתייחס לזה. בכוונות של התפילה.

"אבל חי (hai) העולמים היא מידת יסוד החיים שמושך עץ החיים מן הבינה" פה יש אולי רמז שצריך לומר: "חי (hé) העולמים: החיים שמושך את החיים מן הבינה" ויכולן נמשכין מקו האמצעי שהוא גוף האילן, עד שמגיעים למידת יסוד ואז נקראת חי (haié) העולמים."

אשלג בהקדמה שלו – מ-איך פועל הצמצום בו, ז"א איך הוא פחות מהבורא, זה מובן. מהי התוצאה של הצמצום? שהבריאה יכולה להתקיים כגש שונה מן הבורא, דאם לא כן היה נבלע בבורא. ולכן אותו החוק פועל גם כן בין הבריות. וזה לא מה שמגדיר, כל אחד ואחד, מבחינת המלא שלו, שמבדיל בין אחד לשני אלא דווקא החסר שבו. זה מובן? אז אפשר להבין את זה ברובד אחר מה שנקרא- אידיאל. כל בריאה מגדירה את האידיאל שלה, לפי הערך שחסר לה, דאם לא כן זה לא היה האידיאל שלה. זה מובן?

אולי אני אסביר את זה דרך התולדות. מאברהם אבינו, שהוא הצדיק של מידת החסד, בא ישמעאל, שקיבל החסד הטבעי מאברהם, ולכן החסד שלו נקרא- 'חסד של הסטרא אחרא' מכיוון שהוא מנותק מאיחוד המידות.

יצחק הוא הצדיק של מידת הדין, ומיצחק יצא עשיו, שמידתו מידת הדין, אבל מידת 'הדין של הסטרא אחרא' מכיוון שהיא מנותקת מאיחוד המידות. ולכן, לפי כל... בהסכמה של כל החכמים של הנושא, ישמעאל נקרא 'הקליפה של מידת החסד' ועשיו נקרא 'הקליפה של מידת הדין'³¹⁴, זה מובן, טוב.

בתהליך ההיסטוריה, כשישמעאל מנסה לחזור בתשובה, אז הוא מגדיר את האידיאל שלו דווקא במידת הדין, מכיוון שזה חסר לו, מה שחסר לו. וכשעשיו...לכן בערבית 'דת' זה נקרא דין, כן. וכשעשיו מנסה לחזור בתשובה, אז מגדיר את האידיאל שלו דווקא במה שחסר לו- מידת החסד. לכן, כשנוצרי אומר- "אני מאמין במידת החסד", זה סימן שזה מה שחסר לו, זה מובן, וצריך "כבדהו וחשדהו" מכיוון שזה דווקא מה שחסר לו... הוא איש דמים, האידיאל שלו זה החסד, אבל למעשה הוא איש דמים, עשיו. וכן הלאה, כן.

אז השאלה שנשאלת- מה גבי ישראל? טוב זה דווקא איחוד המידות. את כל המידות קיבלנו בירושה, זה נקרא- 'זכות אבות', כן. מה שחסר זה איחוד המידות, ולכן האידיאל של עם ישראל זה האיחוד- שְׁמַע וְשָׂאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. מה שחסר, דווקא עד נאמר התיקון, זה איחוד. זה מובן, החברה הישראלית היא החברה הכי מאוחדת כן (צחוק בקהל) זה בולט, באופן פשוט מאוד.

קהל: (הרב אורי שרקי)- המדרגה של 'לשמה', הכול מה שנאמר זה במדרגה של 'לשמה', כל מה שנאמר זה במדרגה של 'לא לשמה', זה מה שחסר לי...אם זה דבר 'לשמה' זה צריך להיות בדיוק הפוך-כלומר מה שיש לי, מה שצריך להיות...

מניטו: לא, מה שיש יש. מה שיש לי בבחינת שאיפה, בבחינת רצון לחסר שנקרא 'רגש', זה מובן. ויש עוד כלל כדי לברר את העניין. ז"א אני אתחיל בדוגמה של ישראל, רק ישראל יכול להגיע לעניין האיחוד ולכן זו הבעיה שלו לתקן בעולם. ואנחנו מוצאים את זה, יש פרק שלם ברב זצ"ל שמדבר על זה. שאצל צאצאי עשיו נאמר - נגדיר אותם 'הנוצרים', כן - מבחינת יחיד, כשמצליחים להיות צדיקים של מידת החסד הם דוגמה של מידת החסד. מצליחים ממש, מבחינת יחיד. גם כן אצל המוסלמים, כשמגיעים להיות צדיק של מידת הדין, כשמצליחים, אז הם דוגמה של צדיק של מידת הדין. אז מה חסר בעולם? חסר בעולם עדות של ייחוד המידות וזה רק 'ישראל' יכול להגיע.

קהל: זה לא יכול מבחינת יחיד להגיע? מבחינת יחיד?

מניטו: ברור, ברור, והם נקראים- 'יחידי סגולה'³¹⁵ (צחוק בקהל)

³¹⁴ ראו 'סוד מדרש' כרך ד הערה 119.

³¹⁵ ראו שיעורים על נתיב התורה שיעור 4: "כל הדגשה של נטייה מיוחדת לכל פרט ופרט, זה התחלה של מחלה, של אי בריאות. רק הכלל הוא בריא מכיוון שכולל את הכול. אז הייחודיות של הפרט זה שלילי. חוץ מהנשמות הגדולות. ולכן נקראים יחידים [31]. כי הם יחידים שמבחינת יחיד יש להם נשמה כוללת. אז נקראים יחידי סגולה, כן."

קהל: פחות אצל ישמעאל, אבל אצל עשיו רואים בהיסטוריה כמה דוגמאות של חסד...

מניטו: לא, מכיוון שאנחנו מכירים, יותר את התרבות של הנוצרים, ולא מכירים מספיק את התרבות של המוסלמים. אצלם הבעיה זו טהרת המשפחה, זה מה שאנו קוראים כל העניין של ...

קהל: אצל ישמעאל?

מניטו: אצל ישמעאל, כל הבעיה זה, איך הגמרא מגדירה את זה כבר?

קהל: זימה

מניטו: כן, זימה³¹⁶. אז כשמוסלמי אחד מגיע להיות צדיק, לתקן אותה המידה זו ממש דוגמה, אף על פי שזה נדיר, זה קיים. ולכן, החוקים של המשפחה אצל המוסלמים האמיתיים, זה חוקים של מידת הדין הגמורה לגמרי, סגור כן? זה נקרא, איך אומרים את זה בעברית?

קהל: חומייניזם (צחוק בקהל)

מניטו: לא, לא, לא (צוחק) טוב, אולי זה נקרא ככה...

קהל: לגבי נושא הברכה 'מחיה נפשות רבות' - אם הנפש מבחינת מלכות...

מניטו: לית לה מגרמה כלום ולכן צריך להחיות אותה. ואם הבנתי את השאלה שלך - ז"א "להחיות בהם נפש כל חי", כי אה...

קהל: איך להשפיע מבחינת מלכות?

מניטו: דרך - פה זה דרך האוכל, ברור? זה נקרא 'אוכל נפש'. ז"א שפה המושג 'להחיות', אנחנו לומדים שתחיית המתים היא מתמדת, דרך האכילה. "מחיה מתים", זה כבר מבחינת הנפש בעולם הזה. איך אומרת התפילה? נוסח התפילה, מתחיל ב- "אתה גיבור לעולם ה'"

קהל: "מחיה מתים אתה רב להושיע..."

מניטו: ואחר כך?

קהל: "מכלכל חיים בחסד"

מניטו: "מחיה מתים" זה "מכלכל", זה אותו הדבר. תפסתם את ה...?

יש ביטוי במקרא, אפשר להשתמש בו, גבי הנושא של 'פסח שני'. אנשים שטמאים לנפש, ה'נפש אדם' בנו הוא מת. הנפש כשלעצמה היא מתה, מכיוון שלית לה מגרמה כלום, כן, וצריך להחיות את הנפש.

קהל: המת הוא בבחינת נפש

מניטו: מה? כן...נכון. המילה 'נפש' בעברית, זה גם- מי שחי נקרא נפש. זה קודם כל זה הדיבור, נפש. מי שחי נקרא- נפש, הגופה של המת נקראת- נפש, הקבר נקרא נפש, וכו', כן.

'אין עושים נפשות לצדיקים'³¹⁷ זה קבר, כן. ז"א השטח שהיה שייך לגוף שלו, כל זה נקרא 'נפש'. אה...טוב, לפי הפשט המת נקרא נפש ומזה אנחנו לומדים ההפך- הנפש אם לא מקבלת את החיות של התחייה המתמדת ההיא, היא מתה.

קהל: כשאנחנו אומרים בתפילה- "ברוך חי העולמים", "חי" זה בחינת יסוד, זה שוב האיחוד של המידות חזרה...

³¹⁶ קידושין דף מט עמוד ב - 'זנות'. ובתוספות כתובות דף לו מצוטט 'זימה'.

³¹⁷ ירושלמי שקלים פרק ה הלכה ב

מניטו: נכון, כי השפע שבא למלכות בא מיסוד. ויסוד נקרא 'מקור הברכות',

קהל: איך זה יכול מבחינת יסוד?

מניטו: דקה, רק דקה... כי מידת 'יסוד' נקראת "אל שדי" ו"אל חי"³¹⁸. וכשאנחנו מברכים, בנוסח הברכה של המקובלים אומרים "מי שברך אבותינו אברהם" - זה חסד, "יצחק" - גבורה, "יעקב" זו תפארת, "משה" זה נצח, ו"אהרן" זה הוד, דוד ושלמה זו מלכות. איפה יסוד? אין יסוד, איפה בנוסח - "מי שברך אבותינו.... הוא יברך"

קהל (הרב אורי שרקי): "מי שברך"

מניטו: מה?

קהל: "מי שברך"

מניטו: יפה. "מי שברך" - זה 'יסוד'.

קהל: 'מי' זה מ'בינה'?

מניטו: לא, 'יסוד' בא מ'יסוד של בינה'. אה.. אה.. אני עוד לא מצאתי את זה, זה רק בקצרה...

קהל(הרב אורי שרקי): זו ציון הפנימית?

מניטו: מה?

קהל (הרב אורי שרקי): זה נקרא ציון הפנימית?³¹⁹

מניטו: לא, החיות של 'יסוד' בא מ'יסוד של בינה', לאמיתו של דבר זה בא מ'כתר', דרך 'יסוד של אבא' דרך 'יסוד של בינה' וזה מתגלה ב'יסוד של תפארת'. זה כל ה'עץ חיים' הוא מלא מזה³²⁰. לכן הכוונה ב"מי שברך", זה מקור כל הברכות, זה יסוד. טוב, אז נמשיך אולי קצת:

"הוי ראש לשועלים"

ופה יש חידוש עצום. כי סוף-סוף, יסוד הוא "זנב לאריות"³²¹ ומלכות זה "ראש לשועלים".

"בחיי המעשה, החברה, והנימוס, מלכי בכיפה"

ולא בכתר. "כיפה", זה סתם הכיפה, כן. אבל לא בכתר במובן של 'כתר', כן מכיוון שאמרה שאי אפשר...טוב.

"אבל למעלה במקום העיונים העליונים, שם המאור הגדול מושל. אבל הקובלנא גדולה היא מאד", ומהי הקובלנא ההיא - "יש באמת מהלכים לרגש בעליונים ועליוני עליונים, גם בעמקי השכל עצמו וטוהר משפטיו"

על זה דיברנו הרבה-הרבה עם המהר"ל. שסוף-סוף כשהשכל פוסק, אפילו בהלכה, זה לא השכל גרידא שפוסק, זה לא לפי שיקולים אינטלקטואליים, רציונאליים, עיוניים, כן. למשל כשמשמשים בביטוי הזה בעולם הישיבות - 'שיקול דעת'. 'שיקול דעת' - אבל חושבים על 'שיקול שכל', במובן הפילוסופי של המילה 'שכל'. אז כשהשכל פוסק, לאמיתו של דבר, זו

³¹⁸ להרחבה ראו 'סוד לשון' כרך ב

³¹⁹ "ציון" היא יסוד דנוקבא (מלכות). 'פרדס' שער כג פרק יח.

³²⁰ ראו לדוגמא 'שער הכללים' פרק י דרוש 'יעקב ומשה' מיסוד דאבא

³²¹ ראו לדוגמא זוהר עם פירוש אור יקר כרך ג (נמצא בספריית מניטו) שער א סוף סימן יא ובביאור הגר"א לספרא דצניעותא (נמצא בספריית מניטו) פרק שלישי ד"ה וענין הפרסא: "ולכן מלכות נקראת גם כן עץ הדעת טוב ורע כידוע והוא בסוד מיעוטה בבריאיה והוא כי באצילות הוא שם הויה ובירידתה בבריאיה נעשית בסוד אלוהים ראש לשועלים"

הנשמה שפוסקת דרך השכל, ולכן יש מקום לתפקיד של הרגש גם כן. שורש של הרגש, גם בפסק של השכל³²². זה מספיק מובן מה שאני אומר?

כל אליבא ואליבא, כל דעה ודעה בגמרא עצמה כן, היא באה משורש שהוא למעלה מן השכל, כי לפי השכל - "אלו ואלו דברי אלוקים חיים", כן. לפי השכל - אפשר לפרש ככה, אפשר לפרש ככה... לנצח נצחים, אי אפשר לפסוק, כן. אבל מי פוסק? מי קם ואומר "הלכה כמאן"? זה לפי שורש נשמתו³²³, זה למעלה מן השכל. הכוח, וגם להפך:

"הכח השכלי שברגש נמצא הוא בעושר ההתפרטות"

ז"א בפרטים. ופה מביא מדרש, מדרש רבה, שמביא רש"י גם כן, הרב מביא אותו - "מיעט את הלבנה לפיכך הרבה את צבאותיה" הרבה את הכוכבים³²⁴, זוכרים את הפירוש הזה.

"אבל בכל זאת לקוי הוא העולם מפני ירידתו של הרגש ממרומי שמי. השכל ושורש עליונותו מתעכב גם כן ממהלכו, ונעכר מזכותו, על ידי הנמכתו של הרגש והגבלתו, ואי התחברותו התדירית באור השכל"

התחברותו של הרגש, כן. זה מובן. ז"א גם הרוח הוא בבחינת מיעוט, מחמת המיעוט של הנפש. גם השכל הוא בבחינת מיעוט, מחמת המיעוט של ה... ולכן זה מגדיר את העדיפות של הנביא על הכוח של החכם³²⁵. כן, זה מובן, לא צריך עוד להסביר. אז:

"מביאים כפרה על האור האלוקי"

זה המקור של הגמרא "הביאו עליי כפרה על שמיעטתי את הלבנה"³²⁶

"המונמך ע"י מיעוט הירח"

ז"א האור האלוקי עצמו הוא "מונמך ע"י מיעוט הירח". ז"א הרוח עצמו, וזו המדרגה של תפארת, הוא - איך אומרים - נפגם מהמיעוט של הירח וצריך לתקן אותו.

³²² ראו שיעורים על 'נתיב התורה' שיעור 9: "קרה מה שקרה, והחכמים החליטו לתת דין אחד שווה לכולם. אבל צריך לדעת שזה מצב לא נורמלי. אולי, זה קצת מסוכן לדבר על הנושא הזה בקצרה, זה נושא רחב מאד, כן. בדורות שבתקונן, כל בית דין, כל דיין, היה מכיר את היהודים שלו, והיה קובע הלכה לפי הפרצוף של הדור שלו, במקום שלו, בעיר שלו. מבינים את זה? ובקהילות החיות עוד, זה ככה. אף על פי שיש הלכה לכולם, שולחן ערוך לכולם, וזה המודל של השולחן ערוך, כן. מכל מקום, יש הכלל של: "כך היא הלכה ואין מורים כך" [31]. "אתם יודעים את הכלל הזה, כן? זה תלוי עם מי יש לך עסק. אז השורש של העניין נמצא בתורה כבר, בפרשת מטות, כן. למה עניין של הנדרים, הפרת נדרים, התרת נדרים נאמר לראשי המטות [32]? מזה אנחנו יודעים שכל המצוות נאמרו גם לראשי המטות. אבל למה התורה ציינה לגבי אותה מצווה של הפרת נדרים או התרת נדרים דווקא דרך ראשי המטות? וזה מאפיין את הנושא שלנו. מכיוון שדווקא בעניין של הנדרים, החכם המומחה, הדיין המומחה, שיש בכוחו להתיר את הנדר, הוא צריך לדעת את הפרופיל הנפשי של היהודי שלו. במקום, שיש מקום להפרת נדר ליהודי של שבט זה, אין מקום להפרת נדר ליהודי של שבט אחר. והחכם, צריך לדעת לא רק החוכמה התאורטית של תורת הנדרים אלא הפסיכולוגיה הספציפית של היהודי שלו."

³²³ הנושא מבואר באריכות בשיעור 9 על 'נתיב התורה' שקטע ממנו צוטט בהערה הקודמת.

³²⁴ בראשית רבה פרשה ו סימן ד.

³²⁵ על היחס בין חכם לנביא הרחיב מניטו בשיעור 58 על שערי אורה: "המהר"ל מסביר מה זה: 'עין לא ראתה?' הנביאים רואים את האמת, דרך החושים של עולם הזה, אבל עולם הבא, אף עין לא יכול לראות. זה דרך החכמה, החכם תופס מה זה עולם הבא, אבל הנביא, לא מתאר מה זה עולם הבא, אלא החכם שמבין דבר מתוך דבר, מהתפיסה של הנביא של עולם הזה, החכם מבין מה זה עולם הבא של עולם הזה.... הנביא מסביר תפקוד עולם הזה. החכם מסביר את תפקוד המצוות בעולם הזה, שהן המצוות מביאות לעולם הבא.

עניין של החכם זה לעולם הבא. עניין של הנביא זה לעולם הזה.

החכם מסביר מה שהנביא גילה. בלי חכם א"א להבין את הנביא. מי שמתיימר להבין את הנביא בלי החכמה נופל בעבודה זרה. "וראו עוד יסוד לשון" כרך ב בפרק 'דרך ארץ של תורה' בפסקה 'חכם עדיף מנביא'

³²⁶ מסכת חולין דף ס עמוד ב.

"משתדלים לדרוש מילוי פגימתה של הלבנה"

כדי לתקן את המיעוט של האור האלוקי עצמו,

מניטו- "העמדתה במשקל המאור הגדול, החיים המורגשים והשכליים, ממוזגים

ומשוקלים עין בעין". ופה המתקלא ההיא בתיקונה:

"מה טוב ומה נעים יהיה אז העולם, מה נחמדים, כבירים, עליזים וקדושים החיים."

ופה יש תפילה מוכרת:

"יהי רצון מלפניך, ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו, שתמלא פגימת הלבנה, ולא יהיו בה שום מיעוט, ויהיה אור הלבנה כאור החמה: כאור שבעת ימי בראשית, כמו שהייתה קודם מיעוטה כמו שנאמר ויעש אלוקים את שני המאורות הגדולים"

ופה כבר במקור, זה 'מארת' חסר. ז"א זה רמז שלאמיתו של דבר, בבחינת עולם הזה יש רק מאור גדול אחד וזה מתחיל כבר בפסוק **יְהי מְאֹרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם**, ותראו בפירושו של 'אור החיים', הוא מדגיש את השאלה אף על פי שהוא מפרש בצורה אחרת... מה?

קהל: "יְהי" ביחיד

מניטו: ביחיד, צריך להיות- "יהיו" כן, או "תהיו..." הוא מדגיש את זה, יש כבר איזה רמז לזה.

"וכמו", זה הסוד, "החיים הפרטיים", פה זה היה הדגם של הנפש הפרטית, "כמו כן החברותיים יקבלו את צורתם החדשה, השלמה והבהירה. החפץ היותר כמוס במרומי הסתר השכלי, והגלוי במעמקי לבב"

ייתכן שזה בכוונה שאמר- "לבב",

"בסידור האומה וחסנה, יחדיו יעמדו שלובים זה בזה. כל החזון הזה יופיע בהדרגה בעולם, בשוב ישראל אל נוהו חמוש בכל כישרונותיו"

ייתכן מאוד שהרמז פה היה, לפי כמה מקורות אצל הרב, שבגלות, הכוח השכלי גבר על הכוח הרגשי. מיעוט הכוח הרגשי היה יותר מודגש בגלות. תלמוד בבלי- עיקר זה - השקלא וטריא של ההלכה, תלמוד ירושלמי מחזיר את חוכמת האגדה. זוכרים את זה, כן?

"בבלי" לא תופס את החוכמה שבאגדה. מכיוון שהקדושה בחוץ לארץ היא קדושה לא טבעית, היא קדושה בצמצום, מכיוון שהיא קדושה שצריכה להילחם נגד הטבע, הטבע החיצוני. ולכן היהודי שבגלות מיעט, צמצם, את כוח רגשותיו. אפילו בתורה שלו, וזה מורגש כן. וייתכן שהתגובה של החסידות היא כבר תגובה ארץ ישראלית בפן הזה...

קהל (הרב אורי שרקין)- אבל בגלות...

מניטו: כבר בגלות

קהל (הרב אורי שרקין)- לא, אבל בגלות...

מניטו: אבל בגלות, כן.

קהל (הרב אורי שרקין)- יכול להיות שזה יסוד של ההתנגדות אליהם, הסכנה...

מניטו: מצד המתנגדים? כי המתנגדים רצו להיות בגלות ממש (צחוק בקהל).

בכל האווירה של החסידות, כבר בגלות, וזה מתבטא בכל התורה שלהם, אני מתכוון להרבה- הרבה מאמרים של הרב נחמן מברסלב למשל, הם ממש חיו בבחינת ארץ ישראל, בבחינת

"מקדש מעט"³²⁷, וכשאומרים את זה, זה ברצינות כן. כשהמתנגדים אמרו את זה, זה דתיות כן, זה לקיים איזו מצווה שכך צריך לומר... זה מובן, כן.

קהל: כשאתה אומר "בבלי", אתה מתכוון לאלו שהיו בגלות, אתה רוצה לאמר.. [הפסקה בקלטת] הבן איש חי הוא לא איש ש...?

מניטו: הבן איש חי זה יוצא מן הכלל. יש באיזו הקדמה של הספרים שלו, שהוא היה גלגול של תנא שבא להציל את יהדות בבל ולהחזירה לארץ ישראל.

קהל: גלגול של מי?

מניטו: של איזה תנא. ובן איש חי זה משהו יוצא מן הכלל. הוא היה הספרדי בין הבבליים...

קהל: והבבליים הם לא כאלה? הם עלו?

מניטו: מעט מאוד, מעט מאוד עלו. באותה תקופה, הוא עשה מהפך שמה. והבבליים, מבחינת בבליים כן, הם בתפיסה השכלית יותר מהספרדים. לא אמרתי... אבל זה מובן מאליו. וגם התימנים גם כן, יש אותה בעיה אצל התימנים.

קהל: אשכנזים לגמרי

מניטו: ואם אני יכול להגדיר את זה ככה- ש...אח...ותראו זה לא שלילי מה שאני אומר, זה לא שלילי, אבל זו נטיות שהיו כאלו ..

קהל: הבבליים הם יותר מבחינת 'מתנגדים'?

מניטו: מה?

קהל: אז הבבליים הם יותר מבחינת 'מתנגדים'?

מניטו: נכון, כן. ולכן, אף על פי שהבבלי זה תלמוד, השיטה ההיא, ה'שכלית', הם מדלגים על האגדות, כן, זה לא רציני אצלם. זה פעם ב... ככה לילדים ולנשים... (צחוק בקהל).

קהל: כל התלמוד בנוי מאגדה והלכה

מניטו: כן, אבל לא לומדים את זה.

קהל: "יְדִלּוּגוּ עָלֵי אֶהְבֶּה"

³²⁷ " זה סוד המקדש מעט [10]. יש כמה מקורות במגילה, בתענית, כשישראל גולים השכינה אתם, מה ששוכחים תמיד זה האסון של שכינה בגלות. היא נמצאת עם ישראל, אפילו בגלותם כדי להגן עליהם אבל המחיר של זה, זה העולם שהשכינה היא בגלות, והזהר אומר: זה הסיבה שהכעס נמצא בעולם, זה בתקוני הזהר. אוי למי שגורם שהשכינה היא בגלות", " זה איזה מין חיים מלאכותיים לגמרי. כשהדורות היו כתיקונן, תקופת הגלות לגיטימית נאמר, אז היה מקדש מעט, בגטאות שלנו היה מקדש מעט, הינו מרגישים את הקדושה בגטו, בבחינת קדושת מעט. אבל עכשיו אנחנו חיים בעידן שזה אחרי סוף הגלות, זה מלאכותי לגמרי. ויש שתי בחינות: יש בחינה אחת שהיא קרובה לקדושה שנקראת בבל, ויש בחינה שניה שהיא רחוקה לקדושה שנקראת אלכסנדריה. בבל זו קדושה זעירה קרובה לקדושה של ירושלים, בבל זה עולם הישיבות, אבל אלכסנדריה זה עולם הקהילות, כל יהודי של קהילה בגלות הוא יהודי מתורגם. כשהוא מתורגם לארמית, בבלי בישיבה, בבל, הוא תלמודי, הוא תלמוד בבל אבל זה תלמוד, אז הוא קרוב לקדושה של א"י, שהיא הקדושה. אבל החיים האלו המלאכותיים של מה שאני מגדיר כאלכסנדריה זה התחיל להיות הגיהנום של חו"ל מאז הקמת המדינה. לפני זה, אני זוכר, כשהייתי תלמיד בתלמוד תורה של גלות, אבל לפני קום המדינה, יתכן שהדור שלנו היה הדור האחרון, -שמעתי הרב צבי יהודה פעם-, הייתה איזה מין קדושה בזעיר אנפין בגטאות שלנו, אבל לא היינו מרגישים כל כך מה זה הגיהנום של הגלות. ולכן, יתכן מאוד שהרבה תלמידי חכמים של חו"ל ממשיכים בחלום הזה "בשוב יהו"ה את שיבת ציון היינו כוחלמים [64], "ממשיכים באותו חלום. צריך להרגיש מה זה גלות ממש? זה להיות בחוץ, זה הרגש המטפיזי של הבריאה כבריאה, אם גוי, אם חמור, אם סוס, אם יתוש. הרגש של בריאה כבריאה זה להיות בחוץ, בחוץ באופן מוחלט, להיות חוצן, זה הבריאה. יש פיוט יפה אצל הספרדים: "מיום גלותך חוט אני, חוץ ממקומי דרדע" (!:?) זה השכינה שאומרת את זה, להרגיש את עצמך בחוץ מעצמך!! זה המצב של הבריאה "מתוך השיעורים על שערי אורה

מניטו: לא לומדים את זה. סליחה מה רצית לומר?

קהל: "וְדָלוּגוּ עָלַי אֶהְבָּה" ³²⁸...

מניטו: וְדָלוּגוּ, יפה כן. אבל אמרו במדרש הזה, כשמישהו טועה בתפילה... (צחוק בקהל). מְדַלֵּג עַל הַהָרִים. ומה שרציתי רק להוסיף כשמפרשים אגדה, מפרשים לפי השכל ולא לפי הקבלה.

קהל (הרב אורי שרקל) - זה ברור

מניטו: זה מובן? נכון, חשבתי בכל הקטע הזה על הרמב"ם ואני-אני משוכנע שהרמב"ם היה ספרדי, כן. אבל הערבים שלו, המוסלמים שלו שהיו, היו 'אשכנזים' (צחוק בקהל). ממש מכיוון שהשלטון של השכל, בפילוסופיה המוסלמית, ממש בבליית, ז"א 'ליטאית'. (צחוק) טוב, זה מובן, אז אני חוזר על זה :

"כל החזון הזה יופיע בהדרו בעולם, בשוב ישראל אל נוהו, חמוש בכל כשרונותיו"

ופה הרב מתכוון גם כישרונות של חוכמת האגדה ויש הרבה מקורות ב'אורות הקודש', שיש נטייה לזה :

"מלומד בכל נסיונותיו, אשר נוסה בהם בדרכו הארוכה בימי נודו בעמים, אשר שר בהם אל אלהים ואל אנשים ויוכל. ויתקיים בנו מקרא שכתוב, ובקשו את ד' אלהיהם ואת דוד מלכם אמך" ³²⁹

מניטו: למה התייחס לפסוק הזה, "ד' אלוהיהם" זה?

מניטו + קהל: 'תפארת'

מניטו: "ודוד מלכם"?

קהל: 'מלכות'

מניטו: כמובן. אז, אין לי עוד הרבה כוח כדי ללמוד את המקור בגמרא, אבל רק אני רוצה לציין איזה חידוש בזה. שכמה מכם למדו כבר את זה אבל כדאי להזכיר את זה. אז הגמרא נמצאת בחולין ³³⁰, והנושא שמה הוא של ר' שמעון בן פזי. לא סליחה... הנושא מתחיל קצת אחר כך, אבל זה הנושא העיקרי: "דאמר ריש בן לקיש -מה נשתנה שעיר של ראש חדש שנאמר בו "לה' קורבן, לה' חטאת", כרגיל אומרים "חטאת לה'" ולא "לה' חטאת", פה יש איזה יוצא מן הכלל, בקורבן של ראש חודש. "אמר הקדוש ברוך הוא: שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח" וזה קשור לעניין של מיעוט הלבנה, קורבן של ראש חודש.

אז אני חוזר קצת למעלה: "רבי שמעון בן פזי רמי כתיב: 'ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים', וכתוב 'את המאור הגדול' ואת המאור הקטן' אמרה ירח לפני הקדוש ברוך הוא: רבש"ע, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד". סוף-סוף יש כמה תשובות של הקדוש ברוך הוא לירח, מכיוון שהקב"ה ראה, באגדה ההיא, שזה לא... הירח, הלבנה לא... התקררה דעתה, איך אומרים את זה? עם כל התשובות האלו, אז אמר "הביאו כפרה עלי על שמיעטתי את הירח".

³²⁸ במדבר רבה פרשה ב סימן ג: "ר' יששכר אומר "וְדָלוּגוּ עָלַי אֶהְבָּה "אפילו אדם יושב ועוסק בתורה ומדלג מהלכה להלכה ומפסוק לפסוק אמר הקב"ה חביב הוא עלי "וְדָלוּגוּ עָלַי אֶהְבָּה" וראו עוד שיר השירים רבה פרשה ב על טעויות בתפילה ומקרא.

³²⁹ 'אורות הקודש' א', 'מאורות השכל והרגש', "הגיון הקודש" שער שני פסקה ע"ט.

³³⁰ גמרא חולין דף ס עמוד ב.

טוב, אז פה יש איזה 'תוספות', מעניין מאוד³³¹: "אמרה ירח, בלשון תורה, לשון זכר הוא, דכתיב: "וירח עמד". וצריך לאמר בלשון המקרא, כי זה ביהושע, ז"א לפי המקרא - "ירח" זה לשון זכר. ופה הגמרא אומרת: "אמרה ירח". מה בא ללמדנו פה, כן, איך אומרים? בעלי התוספות לא היו בעלי דקדוק... אז אני מסביר את זה ככה: לפי הפסוק אנחנו מבינים דווקא את העומק של הנושא בגמרא. כשהירח עומד אז הזמן נפסק והבריאה חוזרת לתוהו ובוהו. ז"א ההתפשטות של הזמן בעולם, זה תלוי בירח. זה תלוי דווקא בהבדל, בהבדל קומה בין 'תפארת' ו'מלכות'. צריך שמישהו ימעיט את עצמו כדי שההיסטוריה של העולם תתחיל. עמד הירח, כן... הירח עמד אז אין זמן, זה מספיק מובן?

כי השאלה, יש מפרשים שנקראים 'בעלי תוספות על התורה', בהוצאות מסוימות זה נקרא 'דעת זקנים' על התורה, השאלה היא למה היה צריך למעט את הירח? היה יכול להגדיל את החמה, כן. ולכן זה נראה כמין עונש? פה יש עניין של מסירות נפש. צריך איזשהו הבדל במשקל, כדי שההיסטוריה של הבריאה תתחיל. וזו המסירות נפש של הצד הנקבי של ההווה. ולכן מביאים את קורבן ראש חודש דווקא כדי לכפר על מיעוט הלבנה. ולפי כל הדעות, ראש חודש הוא יום חג דווקא לנשים³³². זה ידוע, כן, טוב. יש הרבה סודות בזה, אבל זה בקצרה...

קהל: בזמן שלמה המלך שהיתה הלבנה במילואה, כי כל זה עמד

מניטו: לא, הירח עמד בימי יהושע, לפי הפסוק

קהל: יש אומרים שבימי שלמה המלך, הלבנה הייתה שלימה, בכל שנה הגיעה לשלימות, ז"א זה חזר למצב של שלימות...

מניטו: לא, זה היה יכול להיות מצב של גמר התיקון. בהתחלת... התחלת... איך אומרים את זה - ימות המשיח!

קהל: עידן המשיח...

מניטו: ימות המשיח. ולכן התחלת 'ימות המשיח' בכל מקום זה נקרא בבחינת 'בן דוד'. הבן דוד הראשון זה שלמה המלך. וזה היה יכול להיות 'עולם בתיקונו', והרמז: "החודש הזה לכם ראש חודשים".

קהל: (הרב אורי שרקי) בפירוש הסולם אומר ש"כתר אחד" הכוונה לבניה, ושלמה המלך היה בבחינת בינה.

מניטו: כן. זה לא סותר זה מתאים, זה לא מפריע לנו. מכיוון ש'בינה' נקראת 'אם הבנים', ו'מלכות דבינה' היא השורש בבחינת 'כתר', גם ל'תפארת' וגם ל'מלכות'. אבל בכל זאת, העניין מתחיל בכתר עצמו. איך אני יכול להסביר את זה - כל מה שהיה בספק במילוי ה'כתר', אז התפשט כדי לברר וכדי לתקן את עצמו, משני הצדדים ההפוכים, וכששני הצדדים ההפוכים מתאחדים אז מתגלה הדעת³³³, שהוא ה'מילוי דכתר' בתיקונו. זה מובן.

³³¹ שם ב'תוספות', ד"ה "אמרה ירח".

³³² פרקי דרבי אליעזר פרק מה. שולחן ערוך, אורח חיים סימן תיז סעיף א: וראו תוספת ביאור בשל"ה 'תורה שבעל פה' פסחים, נר מצוה' אות ד.

³³³ ראו פרדס שער 'מהות והנהגה' פרק כה: "ויראו לדקדק למה אינם נכללים בכתר חכמה ובינה שהם שרשים אל ג' קוים כמבואר בשער סדר האצילות ודעת מאי בעא הכא והטעם הוא מפני שבכתר לא שייך לא דין ולא רחמים מפני שהרחמים נכללים מדין וחסד שהם קו המיצוע והכתר הוא סוד חסד ורחמים שאין בו תערובת דין כלל ולכן לא יצדק אמרו בו שהוא קו הרחמים באמיתות והדעת הוא בחי' הת"ת קודם התפשטותו בערך בחינתו בכתר בין חכמה ובינה בסוד ההכרע' כמו שיתבאר בשער הבא ולכן כשנרצה לכלול הבחינה השנית שהוא בחי' הרחמים אין אנו יכולין לכלול בכתר בעצם כי לא יצדק מן הטעם שבארנו אמנם נוכל לכלול בדעת שהיא בחי' הת"ת ובחי' הכתר דהיינו הת"ת המתעלה עד כתר ובעלותו שם במציאות העליון נמצא שהוא שורש וכללות הרחמים בקצת דין הנכלל עמו אבל הכתר בעצמו הוא שורש נעלם בו יוכללו ג' הבחינו' בהעלם כדמיון הסתר והעלם הענפים הנאצלי' בהמאציל ולכן מפני זה לא יצדק בו דין" וראו עוד בפירוש הגר"א ל'ספרא דצניעותא' פרק א בהגהה

קהל: מה השימוש במילה "עמד" או "עמדה"? אם הכוונה הוא נכח? כי במיעוט יש גם תנועה.

מניטו: לפי הנושא בספר יהושע, הזמן פסק, הזמן עמד, כן.

קהל: לא הירח, הירח מיעט עצמו בשביל שהעולם יוכל...

מניטו: לא, לא. התוספות מביא את פסוק כדי להסביר...ז"א כשהירח הוא בבחינת זכר, אז הזמן פוסק. אין תולדות זה ברור מאוד.

קהל: אז שיווי המשקל עובר ל...

מניטו: זהו! אז אין תולדות. יש תולדות מכיוון שהקומה של המלכות קיבלה עליה מסירות נפש, לא אומרים "מסירות רוח" אלא "מסירות נפש". להיות בבחינת חיסרון - ואז הכול עובד.

קהל: (בתיאור לנצט)- אני לא זוכרת אצל מי, למדתי השבת חידוש, שרק מה שנח, רק לו יש קיום, בעצם, כל מה שנח...

מניטו: לא זוכר איפה זה כתוב, אבל זה בבחינת גמר התיקון - כִּי לֹא בָּאֲתֶם עַד עֶתָּה אֶל הַמְּנוּחָה וְאֶל הַנִּחְלָה³³⁴, זהו גמר התיקון. ותמצאו אצל כל המקובלים, השאיפה של הבריאה זו המנוחה, וכדי להגיע למדרגה של זכות, שכדאי המנוחה, אז צריך התנועה של כל ההיסטוריה. אבל השאיפה זו המנוחה.

קהל: (הרב שרק)- אצל כל דתות המזרח וכל התרבויות האלו, העולם הזה הוא עולם במנוחה

מניטו: כן, נכון. וזה נקרא 'מיתה' או מיטה...[צחוק בקהל]

קהל: כמו 'גוי שומר שבת'

מניטו: למשל, אולי זה קשור, כן (צחוק) הם שואפים לזה, הם שואפים לזה.

שניה: "ויעקר ענין המחקלא הוא הדעת שע"י הזיווג באו"א ולכן דעד דלא הוה מתקלא לא הוו משגיחין אפין באפין וכן הוא מוחין דזו"י שע"י נתקיימו מלכין קדמאין שהן זו"י..ולכן דעד דלא הוי מתקלא מלכין קדמאין מיתו וכן הזיווג של זו"י הוא ע"י המוחין שהן הדעת והדעת נקרא מתקלא שקל הקדש והוא לשון חק...ולכן הזיווג בלשון דעת וידע אדם וכי' וסוד זה הדעת לא היה בעולם הנהו ולכן לא נחשב דעת בספירות כי כל מה שלא היה בתחילה קודם התיקון אינו אלא תוספת ולא נחשב במנין...והוא המתקלא בג' קוין"

³³⁴ דברים פרק יב פסוק ט.

שיעור 8 - אורות "למהלך האידאות בישראל" פרק ה

"מפני שלא הוכשרה עדיין הנשמה הפרטית של היחידים לקבל את כל תקפו וזהרו של אור האידאה האלהית עצמה, ולהתאים על ידו את חייהם עם ערך הכלל ושלמותו לכן הוכרח להשבר אותו המצב הנשגב של האומה שהחל לעלות ולהתרומם בימי הבית הראשון. הבית השני לא הוכן להשבת אותה האיתנות של האומה, במלא המובן. לא כח צבורי ישראלי הופיע עליו, כי אם כח של יחידים. "הנבדלים מטומאת עמי הארצות", שעל ידם נתן ד' ניר לישראל לעמד לגורלו האחרית הימים. עוד לא מורק ושוטף הכח הצבורי האדיר ואפיו לא עובד יפה, לעומת כל הקלקולים הרבים וכל הזוהמא שקלט בקרב, בשחת העם את דרכו בימי טובה ושלוה. אז מצאה ההשפעה האלהית האישית, הפרטית, מקלט לה באומה ובארץ. כל אותה הפרטיות, המעשית של שמירת תורה ומצוות ודקדוקיהן הפרטיים, והעיונית של הדעות והאמונות על-דבר "צורו חיי-הנצח" האישיים הפרטיים ו"קבלת הפרס" של היחידים, אשר מקודם נתגלתה ונתקימה בחיים מתוך הופעת האידאה האלהית, בתור נשמת האומה הכללית וכלולה היתה באוצרה העליון ולא היתה נכרת ובולטת כלל בפני אורה הכללי הגדול של זו האידאה האלהית הישראלית כנר לפני אבוקה וכשרגא בטיהרא, היא החלה עתה, בסלוקו של האור הכללי הגדול בימי הבית השני, להקבע ולהתבלט באפיה הפרטי המיוחד. אז באה תחת האידאה האלהית בעצם רוממותה, ועל ידי גניזתה של זו, תולדתה האידאה הדתית, במלא צביונה והרחבתה: משמשת היא זו ומלבשת את הראשונה, ולעולם לא תתנכר לשרש נשמתה, שהוא האידאה האלהית המיוחדת לישראל, בתור אומה המסוגלת לה מצד נשמתה הלאומית. המוסר האיש הפרטי, הדאגה לחיי הנצח האישיים הפרטיים, הדיוק הפרטי של כל מעשה בודד המקושר ברוח הכללי, התבססו יפה על פי ההופעה האלהית המוקטנת המיוחדת לצד הפרטיות האידאה הדתית..."

(הרב קוק, אורות, "למהלך האידאות בישראל", ה')

מניטו: אז התחלנו בנושא חשוב ומכיוון שזה כבר שבועיים, אז רציתי רק לסכם את העיקר של הנושא הקודם ולהגיע לנושא האחרון שרציתי להתייחס אליו. יש לנו עוד שיעור בשבוע הבא ואחר כך, איך אומרים בכנסת, פגרה...? (צחוק בקהל)

קהל: מהשיעור הבא זה פגרה...

מניטו: כן, כי אני צריך לצאת לספרד, באמצע הקיץ, אז המרכז³³⁵ יפתח שוב בתחילת ספטמבר, יהיו לימודים על 'חודש התשובה', חודש תשרי, ליל לימוד להושענא רבה. ומיד אחרי שמחת תורה, נתחיל בלימודים הרגילים, תקבלו את התוכנית במועד.

טוב, אז הנושא היה ההבדל נאמר, לפי המושגים של הרב, ב'אידאה' של עם ישראל, 'מחשבת הבורא' לגבי ההיסטוריה של עם ישראל. ההבדל בין הצורה שהתגלתה בבית ראשון והצורה שהתגלתה בבית השני, זוכרים את זה? כן. רק התחלנו בהתחלה-בהתחלה, אבל אני מציע שתלמדו את זה, זה פרק חשוב. זה מאיר הרבה-הרבה דווקא בבעיות של החברה שלנו עכשיו, כן.

³³⁵ כנראה הכוונה ל'מרכז יאיר'.

והרב הסביר הבדל בין שני מושגים: 'האידיאה האלוקית' וזה קשור גם כן כפי שאמרנו, אם אני זוכר, למושג של "הכוזרי" – 'העניין האלוקי' דרך ההיסטוריה של עם ישראל.

ה'אידיאה האלוקית' שכוללת גם את:

- האידיאה הדתית, תורנית-דתית
- וגם האידיאה הלאומית

ואני חושב שפה יש נקודה, שכל פעם צריך לחשוב עמוק עליה. זה כי הרגש הדתי המיוחד לעם ישראל, לפי 'העניין האלוקי' ולפי 'האידיאה האלוקית', לפי המושג של הרב, הוא המונותאיזם המוחלט. זה... זה משמעותי שלא מוצאים ביטוי בעברית כדי להגיד מה זה 'מונותאיזם', מכיוון שזה כל כך טבעי... מה?

קהל: ייחוד השם...

מניטו: ייחוד השם זה כבר מושג תיאולוגי מובהק, כן. ז"א – ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד. או ליתר דיוק, אם כבר צריך לקרוא איזה פסוק זה – ה' הוא הָאֱלֹקִים. ולמדנו, אם אתם זוכרים כמה קטעים ב'אורות' על העניין הזה. בעיקר, אם אני זוכר היטב, את הפרק של – 'קו היושר והעיוגולים', זוכרים את זה?

המושג שמי שברא את העולם, דהיינו הטבע, הוא שגילה, האציל את 'מידות המוסריות' והרוחניות, את כל הערכים, שה' הוא הָאֱלֹקִים – אני מסופק, אם יש הרבה-הרבה תאולוגים נאמר, אפילו של 'ייחוד ה' ' שמבינים במה מדובר, שמתייחסים לעומק הדברים... וזה אולי אחד מה-מה אני לא רוצה לומר חידושים, אבל מה... טוב, מהנקודות החשובות בגילוי הקבלה לפי שיטת הרב. להתייחס כל פעם לייחוד הזה.

טוב, אז בבית הראשון היה ניסיון נאמר, של הקמת 'בית ישראל' לפי האידיאה האלוקית של הנביאים וזה ניכשל. אנחנו לומדים בנושאים אחרים, הסיבה של הכישלון, הסיבה העיקרית, זה הניתוק בין 'בית ישראל' ו'בית יהודה'. הצד הלאומי של האומה הישראלית והצד האלוקי-הנשמתי, נאמר, של האומה הישראלית. וכבר אחרי מלכות שלמה אפשר כבר להבין, אנחנו חכמים אחרי מעשה, אבל זה מסביר מה קרה – שגם בית ישראל, בית יוסף, וגם בית יהודה ירדו מכוחם. אתם זוכרים? בפרשנות למדנו הרבה פעמים³³⁶ – הפרק שמתחיל בהיסטוריה של יוסף והפרק שמתחיל בהיסטוריה של יהודה, בספר בראשית, שני הפרקים האלה מתחילים כמעט באותה אינדיקציה נאמר, אינפורמציה, איך אומרים את זה? טוב הבנתם. וְיוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרָיִם – וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אֶחָיו אִם אֲנִי זֹכֵר הֵיטֵב זֶה פֶּרֶק ל"ז – ל"ח, כן. כשיוסף ויהודה אה...

קהל: נפרדים

מניטו: נפרדים, זה יותר מנפרדים – מנותקים זה מזה, אז זה כבר הניתוק של הייחוד הזה של 'המונותאיזם המוחלט' דרך מחשבת הבורא לגבי ההיסטוריה של עם ישראל, דהיינו 'העניין האלוקי' והעניין ה... וה'אידיאה האלוקית', לפי הנוסח שלנו. בבית הראשון, כך מסביר הרב, היה ניסיון שנכשל, כן. והמצב היה שהרמה של 'האידיאה האלוקית', והלאום כולו, האומה כאומה ככלי לאותה אידיאה הייתה הרמה הכי גבוהה. ולכן היה בולט האור האלוקי הכללי, יותר מהסגולה של כל יחיד ויחיד של כל פרט ופרט.

אתם זוכרים את ה... את ה... למדנו את זה לפני אולי כמה שנים אבל זה, זה פרק חשוב במהר"ל, ב' גבורות ה' , כשמסביר למה התורה ניתנה דווקא דרך משה רבינו, לא זה לא ב' גבורות ה' זה ב'תפארת ישראל', סליחה... אתם יודעים שיש לי בעיות של... טוב. זה ב'תפארת ישראל'³³⁷.

³³⁶ להרחבה על הקשר בין יהודה ויוסף ראו סוד מדרש התולדות כרך 8

³³⁷ תפארת ישראל פרק כג. וראו 'סוד מדרש' כרך ה בפרק 'אברהם אבינו ומשה רבינו'

למה דווקא התורה ניתנה דרך משה רבינו ולא מאברהם אבינו ואילך? והשאלה מתחילה- למה זה לא מתחיל באדם הראשון, כן? זה נושא רחב. חוץ מהרבה-הרבה תשובות נכונות, לפי מדרש זה או אחר, לפי דיוק זה או אחר, המהר"ל גילה פרט חשוב, קשור לנושא של הרב פה. אני צריך לומר בהיפך, אבל אתם מבינים מי גילה את מי...כן.

משה נקרא- "בן עמרם"³³⁸, ואברהם נקרא- "אב-רם"³³⁹. עם אברם מתחיל, עם אברהם אבינו כן, מתחיל את התהליך שמביא לבן עמרם. אני חושב שצריך לכתוב את המילים. ואברהם ביסודו, בשורשו, הוא כבר השורש של עמרם. אבל הצורה הכללית של הפרויקט הזה, האידאה הכללית ששייכת לישראל, מתגלית רק בתקופת משה רבינו, בדור של משה רבינו בדרך האישיות של משה רבינו.

"שקול משה כנגד כל ישראל"³⁴⁰, יש איזה מין כלליות שנשמתו של משה, יש פרק שלם ב'נפש החיים'³⁴¹, של הרב חיים מוולוז'ין על זה. הנשמות של האבות הן נשמות גדולות מאוד, אבל מבחינת צדיק של מידה אחת, הם גילו יותר השורש של הפרטיות של כל צדיק וצדיק, מהשורש של הכלליות של עם ישראל. השורש של הכלליות של עם ישראל, מתחיל במשה רבינו. מתחיל להתגלות במשה רבינו. לכן ה'נפש החיים' אומר שנשמתו של משה רבינו הייתה יותר גדולה מנשמת האבות. וזה לא רק... צריך ללמוד את הפרק שלו, זה אני חושב בחלק החמישי של הספר.

זה לא רק מסיבות... אפשר להסביר את זה ככה, שסוף-סוף משה רבינו גילה את התורה ואבות האומה הם אך ורק אבות האומה, כביכול, אם אפשר לומר את זה ככה. ומכיוון שמשה רבינו התייחס לעם ישראל כעם, היום נהייתם לעם, איך אומר הפסוק – הַיּוֹם הָיָה נְהִייתָ לְעָם³⁴² כן, כעם, ככלליות, ולכן התורה יכולה להינתן. כי התורה כתורה, שמגלה רצון הבורא להיסטוריה של האנושות, דרך ההיסטוריה של עם ישראל ואפשר לומר להפך, התורה מתייחסת לכלליות של הנשמות וזה כוחו של משה. בן עמרם, זה מובן כן.

ואני חוזר להגדרות של הרב, ולכן אם אנחנו מתייחסים לתקופה של הבית הראשון, הכוח הכי מרכזי היה כוחם של הנביאים. אבל דווקא הנביאים אינם חסיד זה או אחר, צדיק זה או אחר, בבחינת פרטיות של כל אחד ואחד בישראל, כל אחד ואחד מבני ישראל, אלא דווקא הם ממשיכים את התהליך שהתחיל עם משה רבינו שהוא רבם של כל הנביאים והם מגלים את הממד הכללי של אותה אידאה אלוקית. ז"א ששייך בבת אחת ללאום כלאום ול...איך אומרים את זה בעברית? ולקהילה, לעדה הדתית, העדתית-דתית מצד שני. זה מובן, כן? טוב. וזו הייתה הרמה, זו הייתה הצורה וזה גם היה הפרצוף, נאמר, של תקופת בית ראשון.

האור שנתגלה דרך עם ישראל בעולם, וכמובן דרך הנביאים בעיקר, היה ה'אור הכללי'. ולכן, ההתייחסות של הפרט לחוכמת התורה ולתורה כתורה, ולתורה כחוכמה לא היה כ"כ בולט. אנחנו יודעים שהרבה ממלכי ישראל, מהמלכים של מלכות בית דוד היו ראשי סנהדראות³⁴³ גם כן. אנחנו יודעים שהנביאים היו תלמידי חכמים וכן הלאה. אבל זה לא היה העיקר של ההתגלות.

³³⁸ ראו זהר חלק ב דף יט עמוד א: "מ"ט נקרא עמרם שיצא ממנו עם רם על כל רמים ולא נזכר שמו"

³³⁹ מדרש הגדול פרשת 'לך לך' יז ד ותיקוני זהר חדש דף קיח עמוד א

³⁴⁰ מכילתא על שמות פרק יח פסוק א. ורש"י שם ד"ה "למשה ולישראל".

³⁴¹ שער א פרק כא שער ג פרק יג

³⁴² דברים פרק כז פסוק ט

³⁴³ במדבר רבה הוצאת אפשטיין (לא בהוצאות הרגילות) במדבר סימן כ "אביך היה מלך על ישראל אבל לא על סנהדרין אבל אני נגיד על עם ה' - אלו סנהדרין. ועל ישראל". וכן גמרא סנהדרין דף יח עמוד א וב'משנה תורה' הלכות סנהדרין פרק כב הלכה ד והלכות מלכים פרק ג הלכה ז

בניגוד לזה בבית השני, המטרה, האספקט הזה של האור הכללי, נעלם. זה אחד מההבדלים, זה כולל את כל ההבדלים שהמשנה מלמדת- מה קרה בבית המקדש הראשון, מה קרה בבית המקדש השני. אתם יודעים שיש חמישה הבדלים, יודעים את זה?³⁴⁴ ובעיקר השכנת השכינה, לא הייתה באותה צורה. ולכן, הכוח הסגולי של כל אחד ואחד מבחינת צדיק, יחיד זה או אחר, היה יותר חזק בבית השני. אבל מכיוון שהאור, המקורי נאמר, האור הראשון של הכלליות של התגלות ה' בעולם, הולך ונעלם, נשאר רק הכוח הסגולי הפרטי היחיד, וזה הביא לחורבן בית המקדש ולהתחלת הגלות הארוכה והחל³⁴⁵ הזה, זה מובן?

קהל: מה זה הולך ונעלם?

מניטו: מה?

קהל: מה ז"א הולך ונעלם?

מניטו: מכיוון שבהתחלה כשאנשי הכנסת הגדולה ייסדו את הבית השני, הם החזירו עטרה ליושנה. ז"א היה לנו מצב שיכול להיות יותר גדול מהמצב של הבית הראשון. ז"א בתוך, תחת חסות, התגלות האור הכללי, הכוח של כל פרט ופרט בבחינת הערכים, בבחינת הדתיות הרוחניות וכן הלאה. אבל מכיוון שמהר מאוד שכחו את התוכנית הכללית של האומה כאומה-ממלכת פְּהִינִים וגוי קְדוֹשׁ, והתרבו הכתות, כך אומרים? כתות או כיתות? גם הכיתות מתרבים, כן מתרבות... (צחוק). כל אחד היה 'מין' בפני עצמו ולכן התרבו ה'מינים'... (צחוק), ואז זה הביא ל...איך אומרים?

קהל: התדרדרות

מניטו: יותר מהתדרדרות ל...

קהל: התדלדלות

מניטו: נכון, של הכוח של אותה התגלות. ייתכן מאוד שזה פסוק, שאני אף פעם לא מצאתי מקור, אולי תעזרו לי הפעם כי זה שנים שאני מחפש את זה, הפסוק הוא כזה: "אור חדש על ציון תאיר", אפשר לכתוב "יאיר", זו מגמה אחרת...זה נמצא בסידור התפילה של האשכנזים, כן. זה לא פסוק מהתנ"ך והמקור אני לא מכיר. אבל זה דווקא פסוק יפה וייתכן מאוד שהוא רומז לאותה סיטואציה- שיתחדש האור הזה שהיה בבית הראשון וסוף-סוף נעלם בבית השני³⁴⁶.

אולי אני אספר, אני לא רוצה לשכוח את הנושא הכללי, תזכירו לי אותו. משהו שמאיר קצת את הנושא. אני זוכר כשהייתי צעיר, קראתי את ספר הזיכרונות של אחד מגדולי הציונות

³⁴⁴ מסכת יומא דף כא עמוד ב: אֵלֹהֵי הַמִּשְׁכָּה דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בֵּין מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן לְמִקְדָּשׁ שֵׁנִי, וְאֵלֹהֵי הַן: אֶרֶן, כִּפְתָר, וְכְרוֹבִים, אֵשׁ, וְשִׁכְיָנָה, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, אוֹרִים וְתַמִּים רַשִׁי מַסְבִּיר שׁ "אֶרֶן, כְּפֹרֶת, וְכְרוֹבִים" הֵם דָּבָר אֶחָד.

³⁴⁵ על פי עובדיה פרק א פסוק כ

³⁴⁶ ייתכן שהמקור הוא מצירוף דברי השל"ה בשני מקומות: 'תולדות אדם' אות רפו: "יוצר אור' היינו אור שברא הקדוש ברוך הוא בששת ימי בראשית ולא היה העולם כדאי להשתמש בו וגנוז לצדיקים לעתיד לבוא ועל אור זה נאמר ישעיה ס ג 'והלכו גוים לאורך' והיינו נמי אור חדש שחידש בששת ימי בראשית שעתיד הקדוש ברוך הוא לחדש לנו "ושם באות רצא: "מה שאמר חרב ובנוי וחרב ובנוי כי 'חרב' הראשון רומז על אור הראשון הנגנז אמר 'יהיה אור' ונגנז נמצא היה בנוי וחרב כלומר בנין הגילוי נחרב כי נגנז בנוי הראשון רומז לשם ידו"ד בבנין המקדש חרב רומז עתה שבעונותינו הרבים אין השם שלם' בנוי רומז לבנין האחרון בסוד יהי"ה" ובאות רצב: "מכח השבתת הקליפות וההזדככות דבר יום ביומו אז 'אור חדש על ציון יאיר' זהו סוד 'יוצר המאורות' לא אמר 'יצר' כי זה נגנז אמנם בכל יום ויום יותר מתקרב מה שהיה 'בי"ה' ה' צור צר עולמים' להיות המאורות יותר דהיינו גם 'וי'ה' יהיה 'י"ה' ואז סוד 'יהיה' ורמז גם כן דרך רמז 'יוצר' י"ו - צר שיהיה צר צורה בגו צורה והיו"ד הוא הצייר של וא"ו זהו י"ו 'צר' והוא"ו תהיה יו"ד השם יתברך יכפר עלי במה שהארכתי לגלות רמזים אלה"

התאורטית, נאמר אולי, מקס נורדאו. והוא מספר ככה בזיכרונות, לא...לא, זה דווקא הספר של אשתו, מקסה נורדאו..

קהל: בתו...

מניטו: לא...בתו. שאני הכרתי אותה בצרפת דווקא, אישה-אישה (צחוק בקהל). והיא ספרה בספר זיכרונות שלה...שזה העניין שאין לי זיכרון, לא...רציתי לומר יהודייה-יהודייה (צחוק בקהל) שאיך אביה, כמוכן, איבד את האמונה. כשהיה קטן והלך לבית הכנסת בשבת, אז אבא שלו היה אומר לו שאסור להסתכל כשהכהן מברך 'ברכת הכהנים'. היה שם אותו תחת הטלית שלו ו"אוי ואבוי אם אתה...טוב, זה מסוכן-מסוכן, ייתכן שזה מביא לעיוורון", כן כך אומרים. ואז פעם, היא מספרת ככה, פעם הציץ מתחת לציצית כן, ולא נפגע³⁴⁷ (צחוק)... אז נפגע באמונה (צחוק בקהל) כן לגמרי.

וזה אומר הרבה-הרבה על הצורה של הפדגוגיה המילולית שצריך להשתמש לגבי הילדים היהודים, כן. כי היהודים מאמינים-מאמינים עד ש...טוב. אז היא מספרת ככה- אם לא קרה כלום, אז כל השאר זה אותו סוג...ז"א אין בסיס.

כשקראתי את זה ידעתי כבר שמקס נורדאו נפטר עיוור. אני משוכנע שאין שום קשר, והיא מספרת הרבה על זה שהוא נפגע הרבה מזה שהיה עיוור, כן.

אז טוב אני צריך להיכנס בעולמות של המיסטיקה, לא יודעים איך זה פועל, איך זה מתפקד. אבל פה יש מקרה מאפיין מאוד, מה קרה? ואני קראתי בשולחן ערוך באותו זמן שכך כתוב בשולחן ערוך³⁴⁸, שמי שמסתכל...טוב, נו טוב, זה כתוב ככה. וקראתי מפרשים של השולחן ערוך שמסבירים שמכיוון שיש פה סכנה של עבודה זרה³⁴⁹, אז זה דומה למי ש...טוב. הבנתם את העניין?

איזו סכנה של עבודה זרה? שמי שמסתכל בכהן בשעה שהוא מברך, אז הוא חושב כאילו זה הכהן שמברך, זו עבודה זרה. איך אומר הכהן- 'בְּרַכָּךָ ה' כשאנחנו שואלים איזה רב או איזה כהן- 'תן לי ברכה', צריך לומר בדיוק- 'תן לי ברכת ה'-' ולא 'תן לי ברכה'. זה לא הכהן שמברך, הכהן מתפלל על הברכה של ה' כן- 'בְּרַכָּךָ ה' וְיִשְׁמְרְךָ.

קהל: בבית ראשון, אולי בגלל זה משום שהשכינה שורה שמה...

מניטו: זה מה שרציתי לומר ההבדל בין בית ראשון לבית שני. נחזור לזה. טוב תפסת, הרגשת... אבל ההגדרה של השולחן ערוך, זה אני לא זוכר בדיוק את המילה, אבל עיוורון ממש. אז ההסבר המוסרי, נאמר, יש סכנה של עבודה זרה, ועובד עבודה זרה דומה למי שחרב, שנמצא בחושך וכן הלאה, אתם זוכרים את הביטויים האלה, כן.

³⁴⁷ פראפראזה על "בן זומא הציץ ונפגע" חגיגה דף יד עמוד ב

³⁴⁸ שו"ע או"ח, הלכות נשיאת כפיים, סימן קכח, סעי' כ"ג. והמגן אברהם שם ד"ה "לא יסתכלו בהם" מסביר כ"י שזהו זכר למקדש, שבו מי שהיה מסתכל בכהנים בשעת ברכתם - היו עיניו כהות.

³⁴⁹ ראו מסכת חגיגה דף טז עמוד א : "לא חס על כבוד קונו...זהו המסתכל בכהנים" ובתלמוד ירושלמי מסכת מגילה פרק ד סוף הלכה ח "פני היסח הדעת" (אולי הכוונה היסח הדעת מהשכינה לכהן כמו בכל האיסורים האחרים המוזכרים שם- נשיא, קשת וכו' שאסור להסתכל בלבוש הופעת השכינה כדי שלא יסיח דעתו מהשכינה ללבוש שבה היא מופיעה...) וראו 'מערכת האלהות' שער ההריסה שמכליל את רוב איסורי ההסתכלות וההצצה במושג "קיצוץ בנטיעות" וביספר הפליאה: "וגם דע לך שהרוא' נגד המקום רעה גדולה היא והיא אמרם ז"ל המסתכל בידי הכהנים בשעה שנושאים כפיהם במקדש עיניו כהות מטעם שהשכינה שורה בברכתם על עשר אצבעות הידים שנושאי' למעל' כנגד עשר ספירות וממשיך הכהן ברכת עשר בשכינה ואני ראיתי כמה אנשים מביטים ביניהם ועיניהם מאירות כנרות אלא הכוונה הוא כן אחרי שהשכינה שרויה בתוך העשר ואתה מסתכל בה לבדה אתה מוציאה מכלל העשר ועיניו למעל' כהות מטעם שהכהן ממשיך והמסתכל מפסיק וגם ארז"ל המסתכל בקשת כאלו לא חס על כבוד קונו וכל שלא חס על כבוד קונו ראו לו שלא בא לעולם וראה והבן שהקשת רומז בשכינה ויש לחלוק כבוד שלא לעיין ממש שהשם הגדול משפיע לה וכאלו אין בשכינה כח מצד עצמ' כלל ואין זה כבוד אצל השכינה והראי' שלא נאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אלא בחשאי "

אבל היה צריך פה איזה פירוש נוסף שיביא את האמת ההיסטורית- המציאותית, נאמר. שבבית הראשון אור השכינה היה מתפשט דרך האצבעות של ה... (ממחיש באצבעותיו את ידיי הכהן) זה ככה.... לא, זה ככה, סליחה, כן, ככה. בגלל שאני רואה, יותר מידי פעמים, בבית הקברות את הסימן... אז עשיתי את זה...

אז אני חוזר לעניין, אז האור של השכינה היה מתפשט דרך האצבעות של הכהן, והאור הזה היה חזק מאוד. והייתה סכנה פיזית ממשית כן, מציאותית, פשוטו כמשמעו. ולכן הגרסה של שולחן ערוך מתייחסת למצב של בית ראשון, אבל אנחנו לא נמצאים במצב של ה'בית ראשון', כן. היה צריך אולי לדייק, להסביר לא לילדים, אלא למחנכים איך לדבר עם הילדים, זה העניין.

ואולי עוד נושא קשור לזה הרבה-הרבה פעמים, זה עניין של ניסיון של כל המחנכים. הרבה-הרבה נתקלים ביהודים קטנים וגדולים שהם באמת מדברים ברצינות, מדברים, איך אומרים? בכנות, כן. הם אומרים- "לפי מה שאתה אומר, אני רואה שאני לא מאמין". לאמיתו של דבר הם רוצים לומר- "אני רואה שאני לא נביא". אבל יש איזו טעות מילולית, מכיוון שהם מדברים על דת ישראל, גילוי דבר ה', רצון ה', מדברים על הנבואה, כן. אז אה...הבנתם מה שאני מנסה להסביר?

אז מי שאומר- "אני לא מאמין במציאות ה'", כביכול וכן הלאה, זה נושא אחר לגמרי, זו פילוסופיה. אבל הוא יודע שכל מה שהרבנים מדברים, הוא אף פעם לא הרגיש את זה, זה לא נמצא בעולם שלו, כן. אז כשהוא אומר- "אני לא מאמין", היה צריך לומר- "אני לא נביא". אז זה שאתה לא נביא אנחנו יודעים, כן. ומה קרה? ההבדל בין בית ראשון לבית שני. שוב, אנחנו נמצאים בתקופה אחרת לגמרי. זה מובן, כן?

טוב, אני זוכר אחד מרבותיי, יעקב גורדין זכרוננו לברכה, שהיה אומר בצורה אחרת, בנושא אחר אבל זה קשור מאוד, היה אומר- "המצב הנורמלי של היהודי הוא להאמין, המצב הלא הנורמלי של הגוי הוא להאמין". המצב הנורמלי של הגוי הוא לא להאמין והמצב הלא נורמלי של היהודים הוא לא להאמין. ואחר כך נחזור על הנושא שלנו, נראה שזה קשור גם כן.

מה רצה לומר? הרב³⁵⁰ גם כן אמר את זה פעם, אני זוכר. כשגוי מאמין זה לא טבעי, זה לא טבעי לזהות שלו, מכיוון שאף פעם הנבואה לא התייחסה אליו. הוא, הוא לא שייך ל"עניין האלוקי".

³⁵⁰ לפי הקשר הדברים במקומות אחרים נראה שמדובר על הרצי"ה אותו נהג מניטו לכנות "הרב" וראו הרחבה בשיעורים על שערי אורה שיעור 66: "מורשה, לא ירושה. מורשה של הקהילה, של 'קהלת יעקב'. מה שקורה שמוכן מאליו שיהודי הוא יותר מסוגל לקבל את התורה, להתקרב לתורה ממישהו אחר. אני זוכר כשלמדנו הלכות ממרים עם הרב, אז הייתה שאלה: למה כתוב אסור ללמד תורה לגוי. מה זאת אומרת: אסור ללמד תורה לגוי? הוא הסביר את זה באופן פשוט: זה בלתי אפשרי, לכן זה אסור, הוא לא תופס במה מדובר. יש הרבה רמזים במקורות: צריך להיות מהול כדי להבין את התורה. כשיוסף מתגלה לאחיו, יש פסוק שאומר: "ענייכם הרואות ועיני אחי בנימין כי פי המדבר אליכם". [8]: רש"י על "ענייכם הרואות", רש"י אומר: "שהרי אני מהול". תקרא לאט לאט שכולם ישמעו "והנה ענייכם רואות - בכבודי, ושאני אחיכם, שאני מהול ככם. ועוד כי פי המדבר אליכם בלשון הקודש; ועיני אחי בנימין - השווה את כולם יחד לומר שכשם שאין לי שנאה על בנימין אחי, שהרי לא היה במכירתו, כך אין בלבי שנאה עליכם". [9]הוא מתייחס לכלל של מצוות בין אדם לחברו, מצוות בין אדם למקום, מצוות בין אדם לעצמו; בכל מישור זה אומר להם: אני צדיק. בין אדם לחברו: אין לי שנאה עליכם, כפי שאין לי שנאה על אחי בנימין. בין אדם למקום, אני מדבר בלשון הקודש. כי הקושיה פה, זה: "והנה ענייכם רואות כי פי המדבר אליכם", היה צריך לומר: אזניכם שומעות 'כי פי המדבר עליכם'. "וכל העם ראים את הקולת" [10]זה בלשון הקודש. בין אדם לעצמו, בין אדם לקדושה של הבריאה: שאני מהול. העניין של מהול מתבטא בפנים של האדם. זה קרה לי הרבה, הרבה פעמים, כשאני מדבר, פעם אחת הייתי בחו"ל, אני דברתי באולם מלא יהודים. ואחרי ההרצאה, קמה אישה שלפי המבט שלה, הפנים שלה, לפי הפרצוף, היא יהודייה, צפון אפריקאית למהדרין, והיא שאלה שאלה, אני התלבטתי, זו לא שאלה של יהודיה. אני שאלתי: האם באמת את יהודיה? כל האולם צחק, היא הייתה יהודייה שהשתמדה לנצרות. יש איזה חוש שלא נותן מקום לטעות, מי הוא יהודי? זה הפסוק. איך נראה, איך מדבר, איך מתנהג.

לפי הניסיון שלי, הרבה, הרבה פעמים - אני לא יכול לומר בכל המקרים - בהרבה, הרבה פעמים אני ראייתי שזה נכון: גוי לא מבין תורה, הוא יכול להבין מה שהם קוראים 'Bible', אבל זה לא תורה. הוא מבין מה שמתחת לפשט התנ"ך, אפילו פשט הוא לא מבין, הוא מבין איזה ריח תנכי, ובעיקר 'תלמוד', זה לא נכנס. הוא יכול לעשות

ולכן כשהוא מאמין, הוא מאמין במה שישראל מאמין, כן. אם זה דרך ישראל, בצורה בריאה, בצורה נכונה, בצורה אמיתית-טוב, אז זו 'אמונה'. אבל אנחנו יודעים שגוי כגוי, הוא לא מאמין. כי כשהוא מאמין הוא עובד עבודה זרה, נקודה, אין יוצאים מן הכלל, כן. כשמאמין באמונת אמת, זה מכיוון שקיבל את זה מישראל כן, וזה והוא נקרא 'חסיד אומות העולם', 'צדיק..', 'מאמין' אומות העולם' וכן הלאה... אבל ולכן הוא צריך להתלבש באיזו צורה מיוחדת כדי להודיע- 'אני מאמין', אני לא גוי נורמלי, אני גוי מאמין כן, ואז הוא נקרא כומר או משהו כזה, כן.

והמצב הוא הפוך אצל עם ישראל, אבל זה היה המצב, הטבעי כשהאידיאה האלווקית הייתה האידיאה של האומה כאומה.

יש גמרא³⁵¹ של ר' יוחנן שמסביר למה יש הבדל בין חכמי בבל לבין חכמי ארץ ישראל. חכמי בבל יש להם, איזו... איך אומרים את זה? (צוחק) גלימה! כן יש להם איזה uniform ...

קהל: תלבושת...

מניטו: מדים כן. ז"א...

קהל: הם אינם במקומם...

מניטו: זהו. מכיוון שאינם במקומם, אינם במצב הנורמלי הטבעי ולכן צריך איזה מין דגל, איזה מין סימן- "תזהרו פה יש תורה", כן (צוחק) אתם מבינים את המשמעות... הראשון לציון הוא היה עם תלבושת ודווקא של חכמי בבל. זו תלבושת של חכמי בבל, כן.

שאלה – זה נמשך עד היום?

מניטו – ברור, זו התלבושת של חכמי בבל. ואחרי כמה שינויים דרך כל 'הסגנונים והסגנונות' של 'האופנה הבבלית' והתורכית וכן הלאה... (צוחק), כל מיני, אבל זו הצורה שלה.

קהל: וחכמי בבל בירושלים...?

מניטו: היו לבושים כמו יהודים... (צוחק בקהל). אני זוכר למשל בצפון אפריקה הייתה תלבושת קצת שונה מהתלבושת של היהודים כדי לדעת שמדובר ברב. כי הרבה יהודים היה להם זקן, טלית, תפילין... לא היו מבדילים (צוחק), אז כדי להבחין בזה... זה החכמים, כן. אני מתכוון לדיינים היה להם תרבוש מיוחד, טוב. יותר בצניעות מהבליים, אם אפשר לומר. אבל גם בקהילות מערב, פתאום החליטו להתלבש בצורה דומה, נאמר לכוהנים של הגויים, כן ז'קט וכובע... הכל הפוך, חושבים שזה נראה יהודי, דווקא זה נראה אחרת כן, טוב. זה מובן? זה קשור למה שאמרנו... ז"א כשה... טוב נחזור...

קהל: דיברנו שרוח הקודש גם שורה על גוי, על שפחה על כולם... תלוי על פי מעשיו

מניטו: נכון

קהל: אז גם אצל הגוי יש מצב טבעי שהוא מתקן עולם, אולי באופן אישי הוא מתקן...

מניטו: לא, מה שאני רוצה לומר ש... אולי דרך עוד דוגמה- "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא",³⁵² זה טבעי, נורמלי, אלו שאין להם, זה הלא נורמליים, כן. האפיקורס וכן הלאה.

דוקטורט בתלמוד, אבל סוגיה אחת הוא לא תופס במה מדובר. הניסיון נותן את זה. רציתי להוסיף משהו אבל זה נעלם ממני. מכל מקום, יש הרבה מקורות שמסבירים את זה. יש פסוק: "חכמה בגוים תאמן"... תורה בגוים אל תאמן". [11]

³⁵¹ שבת דף קמד עמוד א

³⁵² משנה סנהדרין, פרק י משנה א.

'חסידי אומות העולם' יש להם חלק לעולם הבא וזה מתורת הרב, כן. ז"א חסידי אומות העולם, אומות העולם לא הולכים עם מה שקוראים - 'העולם הבא', כן. אבל יש יחידים. אבל לגבי העם שלהם, לגבי האומה שלהם...

קהל: היחידים האלה זה לא טבעי להם? אז זה לא טבעי להם עד כדי כך?

מניטו: לא, כש..., לא, לא. תראה יש לי נקודה להוסיף פה. הנבואה שורה גם כן באומות העולם, כן. אבל בצורה לא טבעית לפי הזהות האנושית³⁵³. נָפַל וְגָלוּי עֵינֵי, אלא הנבואה של משה רבינו משה ושאר הנביאים, בקומה זקופה, פנים אל פנים, זה טבעי. ברור שזה יכול לקרות, אבל זה איזה מין מקצוע 'להיות מאמין'...

אתה יודע את המושג של 'יהודים מקצועיים', כן? זה משהו דומה, משהו דומה לזה. ויש איזה מין טוב טעם אצל רב זה או אחר, הוא לא מולבש כמו רב, אבל בטוב טעם, כמו יהודי. וזה מורגש מיד שהוא שייך ללאום ולא לאיזה כת, שיש לו איזה רב, דגם- זו התלבשות, זה הדגם, הבנתם את זה?

טוב, אני חושב שזה עניין של המסכה. אצל הגויים צריכה להיות מסכה על הפנים, דומה למסכה של קוסם, כן, כדי שידעו שהוא מאמין, איזו מחלה יש בו...כן? אני זוכר כשהייתי ילד קטן בבית הספר ה...חילוני, הגוי, הכללי, כן באלגיריה. ואני הייתי בכיסוי ראש כן בכיתה, קיבלתי רשות. הייתי בנו של הרב, אי אפשר לסרב...היהודים האחרים בכיתה, היו אומרים לי לא פעם- "טוב, אתה זה בסדר, אתה מאמין", כן. באותו גיל אני לא ידעתי מה זה "להיות מאמין", ופחדתי אולי זו מין מחלה (צחוק בקהל), אני אומר את זה בפירוש, כן. אני ידעתי שאני הייתי יהודי ולכן חבשתי כיפה. זה לא היה כיפה זה היה Bérét כומתא, אבל זה דומה. אבל כשהיו אומרים לי: "טוב, אבל אתה מאמין", באמת ילד קטן כזה אתה אומר לו...טוב (צחוק עם הקהל), אתם מבינים את ה....

טוב, אז דווקא אנחנו מגיעים לכמה שורות שאני רוצה לקרוא, אין לכם פה בדף הזה. דווקא באותו הנושא הקודם. מה קרה? רק לסכם במשפט אחד: הצורה, הפרצוף השונה לגמרי מהנושא הזה של הזהות, של עם ישראל בבית ראשון שנכשל, ואחר כך בבית השני שגם נכשל ויצא מזה תוצאה חמורה. מסביר לנו הרב. תוצאה חמורה באומות העולם. אז אני אקריא את זה, זה בדף קי"ב, למי שיש לו את הספר. זה לא הרבה ואחר כך נגיע לנושא שלנו:

"מכיוון שהפרטיות", זה באמצע הדף פה, "מכיוון שהפרטיות נשאה ראש"

ז"א היעד הראשוני של אנשי הכנסת הגדולה, זה באמת להחזיר 'עטרה ליושנה' וללמוד לא רק...איך אני יכול להגדיר את זה? לא רק מדינה בזעיר אנפין אלא להיות המדינה של האומה הישראלית, לפי תורתה. מהר מאוד זה הפך להיות 'בית כנסת' ולא 'כנסת'...

קהל: דווקא מכיוון שהיה רצון להחזיר... הרב אומר רצו להחזיר את ממלכת, זו המדינה...

מניטו: לא, דווקא מכיוון...איך אומר הרב פה בהתחלה...:

"מפני שלא הוכשרה עדיין הנשמה הפרטית של היחידים לקבל את כל תוקפו וזוהר של אור הידיעה האלוקית"

מפני שהסגולה, הכוח, של הנשמה הפרטית, של הצדיקים שבדור כן, לא היה עדיין מספיק קרוב לכוח שהיה צריך כדי להיות כלי לאידאה הכללית של האומה. ולכן במילים פשוטות, זה הפך מהר מאוד לעניין דתי, דתי גרידא. עם בעיה שאי אפשר לפתור- הסתירה בין ההגדרה של 'יהודי'

³⁵³ ראו לדוגמה 'ספר גירושין' לרמ"ק סימן פ: "קרך בדרך פירוש טמא אותך שראית קרי כי כאשר הקדושה אינה מסורה דרך המדרגות הקדושות אלא דרך הקליפות הטמאות ממש על זה נאמר ויקר אלהים אל בלעם והדברים עתיקין ולכן כאשר שבר הקליפה ונשאר הפרי בלתי שומר חם ושלום יש שליטה לחיצונים שנוגעים בפרי בלי אמצעי וזהו אשר קרך פירוש לשון קרי ויזנב בך פירוש היית ראש ונעשית זנב או ממש ויזנב בך כל הנחשלים"

כדת או כאומה. זה התחיל בבית השני. כי לפני זה לא הייתה בעיה כזו, זה לא היה שייך למושגים העבריים בעיה כזו. האם אתה משתייך לדת היהודית? או נאמר עכשיו לחברה היהודית, או ללאום היהודי? כשזה נשבר, מה קרה- הכוח הדתי הרוחני של היחידים, היה כל כך מתבלט, איך אומרים...?

קהל: בולט

מניטו: בולט, הולך ובולט כן. ואם היה האור הכללי מספיק בתוקפו, זה היה בסדר גמור. אבל מכיוון שההתייחסות לאור הכללי הייתה רופפת אז זה נהפך... כאילו זה היה רק דת למרות שהחכמים האלה, הצדיקים האלה ידעו שזו לא דת. דיברו בשם 'עם ישראל' ולא בשם 'בית כנסת ישראל'. הבנתם את ה...?

מי שלומד קצת תלמוד יודע שכל היחס הלאומי-אלוקי בתלמוד, במשנה, הוא קטן מאוד לגבי תקופת הנביאים. יש לנו הסברים היסטוריים כאלה שזה היה מסוכן, כן, תחת שלטון יוון, תחת שלטון רומי לדבר על לאומיות... אין לכם שום משנה על המשיח, אין לכם שום משנה על היעדים של המשיחיות הלאומית של עם ישראל במשנה, בתלמוד זה נעלם. תפסתם את זה, כן?

הרב, לפי דעתי, היה הראשון שגילה את זה, שהמצב שאנחנו מכירים היום כתוצאה מאלפיים שנה של הגלות, התחיל כבר בבית הראשון...

קהל: השני..

מניטו: סליחה בבית השני, כלומר בכישלון של...

וזאת הקללה שחכמי ישראל אמרו לגבי חכמי בבל. שלא חזרו כחומה ולכן זו הייתה הסיבה שבית שני נכשל. מכיוון שלא חזרו כאומה, זה מובן כן? ואה...כן, מה השאלה?

קהל: אתה אומר שבבית ראשון לא היה בכלל דבר כזה, ידוע שמישהו בן ישראל יש לו תורת ישראל, האומה והתורה יחד.

מניטו: ודווקא גם להפך וזה יותר חשוב. מי שהיה משתלב בתורת ישראל, ממילא היה יודע שהיה משתייך לעניין לאומי-אלוקי שהתחיל מאדם הראשון, כן.

קהל: אז מה יתרו פה?

מניטו: טוב, זו שאלה אחרת לגמרי

קהל: יתרו קיבל עליו את תורת ישראל והוא עזב את משה. בעצם אם נחשוב כך, אז בעצם זה היה מזל שהוא עזב, מה שלמדנו בפרשה הקודמת...

מניטו: בשיעור אחר...

קהל: כן בשיעור אחר, זה בעצם אולי היה מזל שהוא נפרד. מפני שאז זה היה עושה בעיות...

מניטו: לא, יש שתי דעות ב...יש שתי דעות...

קהל: לא, כי אמרת שהוא ההפך מרות שהיא ממש נתפסה לרעיון, נכנסה לאומה...

מניטו: כן, רות אמרה וזו התכנית האמיתית, הנורמלית הטבעית³⁵⁴: עַמְּךָ עִמִּי וְאֶלְקֶיךָ אֶלְקִי. ויתרו אם היה אומר משהו דומה היה אומר- אלוקיך אלוקיי, אבל עמך לא עמי, יש לי את עמי, יש לי מולדתי יש לי ארצי, יש לי... זו הבעיה, כן.

³⁵⁴ ראו של"ה מסכת שבועות אות ז :

" אשר באת' והענין נשמות ישראל שתילתן בפנימיות האילן והאומות מבחוץ על כן אפילו נתגייר ונכנס בקדושה אינו נכנס כל כך בפנימיות שהוא קדש קדשים אמנם נשמת רות היתה מהפנימיות רק הקדוש ברוך הוא דרך מעבר

ויותר חמור זה כל הדור שיצא ממצריים כאילו שכח. הפסוק היה... אברהם אמר- וְדֹר רַבִּיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה. ודווקא דור רביעי חזר והיה מספיק ארבעה דורות כדי לשכוח את היחס של עם ישראל לארץ ישראל במציאות, באמונה ידעו כן. אבל כשנתקלו במבחן של המציאות אמרו: הו-הו זה כבר משהו אחר... אתם זוכרים את זה? דור יציאת מצריים, דור המדבר³⁵⁵.

וזה מזכיר לי את הפרוש של המפרשים בבעיה דומה, גם תאולוגית חשובה מאוד- פֶּקֶד עֲוֹן אָבוֹת עַל-בְּנִים וְעַל-בְּנֵי בְנִים, עַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-רַבְעִים וְעַשָּׂה חֻסֵּד לְאֱלֹפִים לְאֶהֱבִי וּלְשִׁמְרִי מִצּוֹתַי, ואולי פה יתעורר איזה חידוש לפי הנושא שלנו. וההסבר הוא ככה- זה שמעתי מהרב גם כן, בהתחלה שמעתי מהרב: למה על שלשים ועל רביעיים? מכיוון שזה הזמן שהאב רואה את הבנים, זה השניים ואת הנכדים -שלישיים, בני הנכדים- רביעיים אחר כך אין לו שום יחס, זה נשכח כן. זה מובן?

קהל: כן

מניטו: וזה גם כן תהליך של אסימילציה כן. וכבר הבן הראשון היה בן חכם, כן- "מה החוקים והמשפטים..." וכבר הבן הרביעי שאינו יודע לשאול, הוא שכח את הכול, אפילו שיש שאלה... זה תהליך של ההתבוללות אפילו אחרי ארבעה דורות יש סכנה של השכחה. זה מה שרציתי להוסיף עכשיו. השכחה למשמעות המציאותית של הדברים, זה ממשיך להיות אמונה אבל מה שנעלם זה הצד של האמת. זה מסביר הרבה דברים אולי 'אמת ואמונה', כן.

זה ממשיך להיות דרך האמונה אבל דרך האמת זה נעלם. האמת זו המציאות כי: וְדַרְשָׁתָּ וְחִקְרָתָּ וְשָׁאַלְתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אֶמֶת נִכּוֹן הַדָּבָר, אֶמֶת- זה מה שקורה במציאות (דופק על השולחן). 'אמונה'- זה מה שנשאר. ולכן אחרי ארבעה דורות- וְדֹר רַבִּיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה, המבחן-המבחן בירר כן, מה קרה- אז המשיכו ב'אמונה' אל ארץ הקודש, אל ארץ ישראל וכן הלאה אבל לא במציאות. זה מסביר הרבה דברים למה שקורה לנו בדור שלנו גם כן. זה גם מה שקרה ב'שיבת ציון' גם כן- "ברור-ברור, ברור ארץ הקודש", אבל כל עוד שלא נראה את קודש הארץ...זה נשאר באמונה, כן.

וְעַשָּׂה חֻסֵּד לְאֱלֹפִים וְכֵן הִלָּאָה, זה גם כן באותו כיוון. מי שנישאר קשוב לאותה אי-שכחה, לאותו זיכרון, אז אפילו אחרי אלף דורות הוא חוזר, זה מה ששייך לנו.

ייתכן מאוד, אבל זה אין לי אסמכתא לזה, זה לא לפרסום... ייתכן מאוד שהבעיה של יתרו קשורה לבעיה של משה עצמו שלא נכנס לארץ, יש סיבות ידועות, אבל לא נכנס, כן. אף על פי

העביר נשמתה דרך מואב לעם הידוע לו יתברך והוא כמרכיב אילן באילן וזהו שאמר הכתוב אשר באת לחסות' וגו' כלומר ביאתך היתה דרך שם ולא שרש"

³⁵⁵ להרחבה ראו שיעורים על 'בראשית רבה' שיעור 5: ולכן ברור שמשם רבנו צדק, כשרצה להוציא את הקדושה הנסתרת שהיה בערב-רב אבל צריך זמן ויש צורך של בירור, מי שחטא, טוב, מי שלא חטא זה יתברר אחר-כך, מאיפה לומדים את זה? על חטא העגל כן, ודווקא העונש של חטא העגל הוא התגלה בהזדמנות של חטא המרגלים, זה מובן? זה אותו חטא, אולי אני אזכיר בקצרה מה שלמדנו פעם, זה מסיים את הנושא פחות או יותר, שיש בגמרא שבת, יש אגדה שמסבירה על פסוק של פרשת יתרו "וַיִּתְּצֵבוּ בְּתַחֲתֵיתִי הָקָר": שהקדוש ברוך הוא כפה עליהם הר כגיגית, ואמר להם: "אם אתם מקבלים את התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם" [6] אתם זוכרים את הפסוק. אבל סוף-סוף אנחנו רואים שסוף-סוף קיבלו את התורה אבל למה נקברו במדבר והסיבה, לפי הפשט של המקרא, שהם נקברו במדבר זה מכיוון שלא רצו להיכנס לארץ ישראל, זה מובן? ולכן קבלת התורה והכניסה לארץ זה אותו דבר לפי אותו מדרש, כן.

אני חוזר על הפשט של המדרש. "אם אתם מקבלים את התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם" אחר-כך שם היה קבורתם, כל הדור הזה, חוץ מכלב בן יפונה ויהושע בן-נון. אתם זוכרים את הדיוקים, כן? ולכן, זה מגלה כן, אעפ"י שקיבלו את התורה, נקברו במדבר מכיוון שלא רצו להיכנס לארץ ישראל. טוב זה נושא בפני עצמו פה זה אותו עניין. מי שמקבל את המשימה להיות עבד ה' אבל בצד הטומאה. אעפ"י שמלכתחילה היה בכוחו להיות הצדיק בגיהנום, בגלל שלאמיתו של דבר, הוא היה שייך לרשות של הגיהנום. זה אותו דבר אז ממשכים?

שהוא היה דווקא הנביא של העלייה לארץ, יציאה מ...ועלייה לארץ. יש איזה מדרש³⁵⁶ שאומר כיוון שנטה לומר- איש עברי הצילנו...

קהל: איש מצרי

מניטו: זה היה תיקון (צחוק בקהל). תיקון לא סופרים...ייתכן וזה היה קשור, זה עניין אחר...

קהל: זה היה בהתחלה, אחר כך הוא תיקן את הדבר הזה, דווקא אדרבה, במסירות נפש תיקן את זה

מניטו: נכון, עם המדיינים כן, בסוף חייו.

קהל: [...]

מניטו: כן, כן ברור. וייתכן שזה גם כן דגם למה שקורה להרבה-הרבה גדולי הדור. שבהתחלה אומרים – "בוא" – "לא!". אבל טוב בעת זקנה קצת חוכמה יתרה אז באים לכל הפחות כ...ייתכן מאוד שזה...

קהל: אתה רוצה לומר שיתרו דבק בצד הדתי ולא בצד הלאומי?

מניטו: כן, טוב זה ברור- לא אֶלֶךְ כִּי אִם אֶל אֶרְצִי וְאֶל מוֹלְדֹתַי אֶלֶךְ. ופה יש שתי דעות במדרשים³⁵⁷: אחת שאומרת שהוא רצה ללכת לארצו ולמולדתו כדי לגייר את בני עמו, כן מילה חיובית. אבל מכל מקום זה נכנס בתורת הנסתר להבין מה...באיזה ממד³⁵⁸. ייתכן פה, אני לא זוכר, ייתכן פה ש'הזהר' יסביר- ייתכן אני אבדוק...ואחת שאומרת, פירוש רש"י שמביא את המדרש השני, שאומר- "כל הטוב וכל הטוב"³⁵⁹ שאתה רוצה שאני יירש מהארץ שלכם, יש לי בארצי ויש לי בנכסי... "

קהל: גם את דושנה של יריחו נתנו לו על תנאי את המקום³⁶⁰...

³⁵⁶ 'דברים רבה' פרשה ב סימן ח: "אמר לפני רבונו של עולם עצמותיו של יוסף נכנסו לארץ ואני איני נכנס לארץ אמר לו הקב"ה מי שהודה בארצו נקבר בארצו ומי שלא הודה בארצו אינו נקבר בארצו...שלא הודית בארצך אין אתה נקבר בארצך כיצד בנות יתרו אומרות "איש מצרי הצילנו מיד הרעים" והוא עומד ושותק לפיכך לא נקבר בארצו"

³⁵⁷ ראו ספרי דברים וזאת הברכה: ויאמר אליו לא אלך אמר לו למחר כשתחלק ארץ ישראל לשבטים איזה שבט מכס שיתן לי כרם אחד בתוך שלו או תלם אחד בתוך שלו אלא הריני הולך לארצי ואוכל מפירות ארצי ואשתה יין מכרמיי ומצד שני במכילתא יתרו פרשה ב: "מה יעשה הגר ביניכם אלא הריני הולך לארצי לגייר לכל בני מדינתי ואביאם לתלמוד תורה ואקרבם תחת כנפי השכינה יכול שהלך ולא עשה תלמוד לומר ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים ולהרחבה ראו 'סוד מדרש' כרך ב בפרק 'מבחן האמונה': "זה בא לפתור את הבעיות של כולנו." אם כן, ליהודים קשה לתפוס שהמצב הקיומי של הגויים שונה מן המצב הקיומי שלנו משום שאנו חיינו וחיים את מה שהתורה מספרת. הנוצרים מתחברים רק דרך האמונה.

שאלה: אבל גם לו יש הוכחה!

תשובה: לא. האמונה בשבילו היא ההוכחה. כאשר הוא מעמיק באמונתו יש לו הוכחה. יש במקרא דמות שעוברת תהליך דומה וזה יתרו. גם יתרו התקשה עד מאוד להבין מהי אמונת ישראל, מהי אמונה בה'. בסוף הוא החליט לחזור למדין ולעזוב את עם ישראל.

³⁵⁸ ראו 'עשרה מאמרות' לרמ"ע מפאנו מאמר חקור דין חלק ג פרק ד: "הדרך למשה כי אמנם שתפו הקב"ה לכלל הבריה שבלעדי לא היתה מתקיימת ואין ריקות נמצא בעולם ואין אדם נוגע במוכן לחברו על כן לא היה למשה רבינו ע"ה חלק ונחלה עם אחיו בכלל העולם ולא בהנהגתו ואביו היה צדיק תמים שכן נקרא עמרם מלשון עמר נקי ומת בעטיו של נחש ואשתו שהיא דודתו אשר לא כתורתנו כאחרי שנתחדשה הלכה ואף לא כמנהג העולם נולדה במקום שאינו לא מארץ מצרים ולא מארץ ישראל אלא בין החומות "

וראו פירוש 'יד יהודה' שם: "כשבא לישא אשה הוצרך נמי מטעם זה לישא אחת מבנות יתרו לאשה כי לא מצא לו בת זוג מבנות ישראל להיותו משולל מחלקי העולם הזה כדלעיל פרק הקדום גבי ירושת ארץ ישראל"

³⁵⁹ ראו שלי"ה 'תורה שבכתב' נשא אות ז.

³⁶⁰ ספרי דברים סב. וזהו המקור לרש"י במדבר פרק י פסוק לב.

מניטו: נכון וזה ההבדל, אני חושב שזה בדיוק ההבדל בין רות ליתרו³⁶¹. אבל בכל זאת, לפי המסורת, גם היא וגם הוא שייכים לחג השבועות, כן. עשרת הדברות זה בפרשה- וְאַתָּה תִּחְזָק זה בפרשת "יתרו", בעשרת הדברות, וספר רות זה חדש הכול.

טוב, אולי נרחיב את הדיבור רק קצת ונחזור אל הנושא- ש...בבעיה ההיא יש צד שלילי- התורה ולא הארץ. והספק בשייכות לארץ זו התחלת סיבת הסיבות, אבי אבות הסיבות של הגלות³⁶². זה התחיל כבר באברהם אבינו- בְּמָה אֵדַע כִּי אֵינִי שְׂמָנָה? - דָּעָה תִּדַּע כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֲךָ, זוכרים את הפרשה ההיא?

אבל יש גם כן, באותו שורש צד חיובי שאם ככה- ואתם תהיו לי מְמַלְכֶת... וגוי קְדוֹשׁ, מְמַלְכֶת כְּהִנִּים וגוי קְדוֹשׁ, "אתם קרואים אדם".

אז יש מין איזה צד אוניברסלי לזהות העברית וזה פועל, וזה עושה את שלו, כן. ולכן מבחינת פרט, מי שאין לו מספיק חוכמה של העניין הזה, הוא בלי...איך אומרים, הוא לא יכול לפסוק. אז זה או זה או זה. הוא לא יכול להגיע למצב שזה שניהם בבת אחת. שניהם בבת אחת ויש סדר. רק מי שיש לו את היחס הלאומי לארץ ישראל, הזיקה לאוניברסליות היא זיקה אוניברסלית אמיתית. מי שמאבד את הממד של הקשר הזה, אז האוניברסליות שלו היא שקר, היא קוסמופוליטיות, נקודה.

וזה מה שקרה בימינו כיום כן, כל הדיבורים על האוניברסליות של הזהות היהודית, מתגלים כשקר מוחלט עם כל המדרגות בשקר, וגם בשקר יש מדרגות, כן... במה ששוללים את הצד העיקרי של הייחוד הלאומי בארץ ישראל. ולכן כשנוגדים את הצד הלאומי בשם הצד האוניברסלי זה מורה שהצד האוניברסלי אינו אוניברסלי. זה מובן, כן? טוב, אז אני רוצה לחזור לערך של ...

קהל: [...] אתה אומר שהכוח של הנבואה נעלם. אבל ידוע שכוחות לא נעלמים. אם אנחנו מקדמים משהו רוחני בכח הבחירה...

(החלפת צד בקלטת)

מניטו: לא מספיק גם זה וגם זה אבל לא מספיק. אני חושב ש...כשאומרים שהנבואה נעלמה, זה לא כל כך פשוט היא לא נעלמה לגמרי, כן³⁶³. היא ירדה ממדרגה. הייתה ברמה של החיזוי

³⁶¹ ראו הערה 359 בדברי השל"ה וראו 'סוד מדרש' כרך א בפרק 'מציאות בסדום': "שאלה: מה ההבדל בין רות לנעמה?"

תשובה: התשובה של רות היא מידית, מבחינת "פנים אל פנים". כאשר ביקשה נעמי, היא מיד חזרה. אצל ערפה הדברים מורכבים הרבה יותר. זהו הצד של "עם קשה עורף", הצד של הערב רב. [32] סוף סוף היא חוזרת דרך נעמה. [33] אולם גם גולית [34] יוצא ממנה והוא מתחרה בדוד דווקא. החזרה של עמון קשה יותר. אנו עוד מחכים ל"רות" עמונית.

שאלה: האם החזרה תמיד עוברת דרך הנשים?

תשובה: לא דווקא. ניקח את הדוגמה של יתרו. יש רמז בתורת הקבלה: תורה, יתרו ורות - חילופי אותיות. צד הזכר וצד הנקבה. אולם בכ"ז יש משהו במה שאמרת משום שסוף סוף יתרו חזר לעמו, לעומת רות המולידה את דוד. אולם הדבר כבר קשור לסוד הגלגולים.

³⁶² ראו 'סוד מדרש' כרך ב בפרק 'סיבת הגלות'

³⁶³ ראו 'שערי דמעה' בפרק 'תפלות אבות תקנום' דברי מניטו המצוטטים בהערה 26: "הסיבה העיקרית להסתלקות רוח הקודש, להסתלקות הנבואה היא הגליית עשרת השבטים. כאשר חסר שבט בישראל, אנחנו, ככלל, איננו יכולים לקלוט את הגילוי האלוהי. הבעיה היא מצדנו, לא מצדו. בלי עם שלם, אין לנו אפשרות לקלוט את הדיבור האלוהי, דיבור שלא נפסק. אני רגיל לתת את המשל של מכשיר רדיו. כשהייתי צעיר, היו אמפולות גדולות במכשיר רדיו ואם אמפולה הייתה מתקלקלת, המכשיר לא היה עובד. זה לא אומר שהשידור היה נפסק. הוא לא נפסק. הבעיה הייתה שאי אפשר היה אז לקלוט אותו. אותו דבר כאן: יש י"ב שבטים בישראל. כאשר שבט חסר,

הכלל-היסטורי, גם כלל-היסטורי של עם ישראל וגם כלל-היסטורי של כל העולם כולו. וזה עובר לממד של רוח הקודש³⁶⁴ שזו נבואה אבל כבר במדרגה פחותה, שייכת לפרטיות של שבט זה או משפחה זו, או בית מדרש זה או סוף-סוף יחיד זה.

מה שנעלם זה הכוח לגלות את דבר הנבואה לגבי הכלל, זה מה שנאמר. אז זה שייך דווקא למציאות של הכלי של ההתגלות ההיא, דהיינו - האומה. מכיוון שהאומה לא יכלה להיות אומה, כחברה של תורה- אומה, והצטמצמה לממדים של בתי כנסיות, כן, "מקדש מעט", אבל רק מעט.... אבל לאט-לאט אפילו המעט הזה פחות ממעט בממד הזה, ולכן זה קשור, יש את שני הדברים. הסיבה להעלמת הנבואה, יש בלועזית מושג מדויק, אולי נמצא גם כן את המקביל בעברית, זה: occulte, זה יש, זה לא רק נעלם זה נסתר...

קהל: מסתתר...

מניטו: נסתר, כן זה מסתתר, כן. זה קיים אבל בהסתר, בממד של הסתר: הסֵתֵר אֶסְתִּיר פְּנֵי מַכְס כֵּן. טוב, שכחתי מה שרציתי לומר...אה כן- מכיוון שיש שתי סיבות להסתרת פנים, זה הסתרה בתוך הסתרה: הסֵתֵר אֶסְתִּיר פְּנֵי מַכְס, כן זו הסתרה בתוך הסתרה. הסיבה הראשונה- זה פיזור שבטי ישראל מחוץ לארץ ישראל. כי זה שוב "הכוזרי", האפשרות לנבואה בישראל מתגלית רק בארץ ישראל, זה ידוע. ואחר כך, זה עשרת השבטים שנאבדו...(סוף הקלטת)

אין קליטה. זה מה שקרה אחרי הגליית השבטים. בימי עזרא ונחמיה חזרו מהגלות בעיקר שני שבטים וגם כמה משפחות מעשרת השבטים, אבל זה לא מספיק כדי לחדש לגמרי את הנבואה"

³⁶⁴ ראו בבא בתרא דף יב עמוד א ובפירוש הרמב"ן שם (מובא בהערה 212) וכן 'סוד לשון' כרך א שיעור ו: "היום איננו חיים בעולם שיש בו בחינת נבואה. מאז חורבן בית המקדש נעלמה הנבואה. יש לציין, שהנבואה לא נעלמה באופן פתאומי. בתחילה נותרה רק רוח הקודש, בבחינת כלל, וכיום אנו נמצאים בתקופה שיש בה רוח הקודש בבחינת יחיד, למקובלים, תלמידי הנביאים.

יחד עם זאת, נראה שאנו מגיעים לתקופת התחדשות כוח הנבואה בבחינת כלל ישראל. הרמזים הראשונים לכך, הצלילים הראשונים של תחילת נבואה, נשמעים בקרב המשוררים הישראלים. לכאורה, הדבר פרדוקסלי, ואין להכחיש ששירתם עדיין מלאה טומאה יוונית, אך שירי "עמך ישראל" הם ממש שירים הקשורים לנבואה. גם בחו"ל שירת ארץ ישראל נושאת קדושה. אפילו בשירה החילונית לגמרי, לכאורה, יש מין טהרה. לעומת זאת, בשירי אומות העולם, נדיר מאד שיש צליל כזה.

תופעה זו היא תוצאה של התחדשות רוח הקודש בבחינת כלל, הנובעת מכוחה של לשון הקודש. מי שמדבר עברית, אפילו חילוני לגמרי, רוח הקודש מדבר בו אפילו אם אינו מרגיש בזה. כמו שכתוב ברמז (בבא בתרא קנח, ב) "אוריא דארץ ישראל מחכים". כוח זה בא מכוח האדמה של ארץ ישראל, כלשון הכתוב (דברים לב, מג): "יִכְפֹּר אֶדְמָתוֹ עִמּוֹ". יהודי שמגיע לארץ ישראל הופך לנביא. הארץ הופכת את היהודים לעברים

שיעור 9 - אורות "למהלך האידיאות בישראל" פרק ה' (המשך)

"...וכיון שהפרטיות נשאה ראש, ורגשי דאגת הפרט הרוחנית נשמעו מתוך השפעתה הרחוקה של האידיאה האלהית, מיד מצא לו גם העולם החיצוני מקום להתגדר ברוחניותה של האורה הישראלית, במוסר התורה וברגש אמונת אלהים הרוממה אשר בתוכה. מה שלא יכלה הנשמה החילונית של התבל לעשות עם האידיאה האלהית בהיותה במלא תקפה, שעה בעצמה את היכולת לעשות עם האידיאה הדתית. שהרי לא דוקא אומה החיה כולה באור האידיאה האלהית צריכה לזה, כי אם לב חפץ בחיי עולם ומלא רך ונטיה מוסרית של יחידים, וזה אפשר להמצא בכל מלא העולם. מזה החל אותו הזווג המשונה, שאי אפשר שיעלה יפה, של הדתות הקימות בעמי הקולטורה שבזמנינו: חלקים מיוחדים של האורה האלהית של היהדות, בצורה מטושטשת ונדעכת ממקורה, עם יסוד הרעיון האלילי וכל זוהמת הברבריות שבקרבן, מצד המשפיעים, העסקנים, שנעקרו מבית חייהם, ומצד המקבלים, העמים עצמם, שהטבע האלילי הוא יותר קרוב להרגשתם, ביסוד הרגשתם הלאומית והחברתית כי לא אותם כי אם אותנו נשא ד' על כנפי נשרים להיות לו לעם נחלה כיום הזה. ו'ענבי גפן בענבי הסנה הוא דבר כעור ואינו מתקבל...".

(הרב קוק, אורות, 'למהלך האידיאות בישראל' פרק ה')

(ההקלטה אינה מתחילת השיעור)

מניטו: ...ואחר כך זה עשרת השבטים שנאבדו. ז"א גם האומה היהודית של הבית השני כן, הייתה כבר בממדים של... של צמצום לגמרי לגבי האומה הישראלית של הבית הראשון. וייתכן שאנחנו אולי בהתחלה של התחלה של החזרת כל הדברים האלו, היהודים חזרו וזה כוח הציונות, לפי הרב, כן. היהודים חזרו בפעם הראשונה בהיסטוריה שלהם לא כקהילות, אלא כאומה. אף על פי שהנחשונים, נאמר, היו קומץ יחידים. אבל הזהות שלהם הייתה נאמר, במחשבה שלהם, בהגדרה של התוכנית שלהם, הייתה חזרה כאומה.

ויש סממנים של חזרת כל שבטי ישראל, ממש כל שבטי ישראל. אני זוכר כל פעם כשהתחילו לדבר על הפלשים... לא, דווקא הם לא רוצים שהיהודים יאמרו 'אתיופים', כי אתיופים זה האתיופים, כן.

קהל: הפלשים ממש לא...

מניטו: זה ההפך, אולי ברבנות... אבל זה ההפך. אני התייחסתי לבעיה הזו כבר חמש עשרה שנה וקיבלתי את זה מהשליחים הראשונים שהלכו לשם, לפני הרבה, הרבה זמן. שאמרו בפירוש- זה השם שהגויים של אתיופיה נתנו להם, כשהתייחסו ליהודים האלו אמרו- 'הפלשים'. וייתכן מאוד שהשורש זה...

קהל: 'פולשים'

מניטו: 'פולשים', כן. ייתכן..

קהל: 'ביתא ישראל'

מניטו-מה?

קהל: 'ביתא ישראל'

מניטו: כן. ודווקא מה קרה בצרפת? כן, הגויים אמרו ליהודים - Jews באנגלית (צוחק) אז היהודים לא אהבו את זה והם העדיפו - Israelite, Israelite שם גוי...

אז נחזור לעניין שלנו, דווקא כשהתחילו לומר ששבת זה, זה שבת דן, נזכרתי בפסוק שאומר על שבת דן - דן יָדִין עָמוֹ, אני חושב שהמשפט היה חיובי ויחד שְׁבִטִי יִשְׂרָאֵל³⁶⁵, אז אולי כששבת דן מתחיל לחזור, זה - יחד שְׁבִטִי יִשְׂרָאֵל, זה סימן יפה פה.

קהל: דן היה מאסף...

מניטו: כן, מאסף

קהל: אבל למה יש מחלוקת על זה במשנה, למה יש מי שאומרים שעשרת השבטים לא עתידים לבוא³⁶⁶?

מניטו: כן, אני זוכר שיש מחלוקת...

קהל: רבי עקיבא...

מניטו: קראתי באגרות הרב, משהו שמתייחס לזה - שאלה אם עשרת השבטים חוזרים לפני היהודים או היהודים, שבת יהודה לפני...אתה זוכר את זה³⁶⁷? לא. יש עוד שתי מחלוקות דומות - האם דור המדבר יש להם או אין להם חלק לעולם הבא וזו אולי אותה סוגיה. וגם עם דור המבול... זו חבילה אחת, כן. ואין לי, אין לי תשובה על השאלות.

אז, עכשיו נחזור, זו הייתה הקדמה ונחזור למה שהתחלתי לקרא:

"וכיון שהפרטיות נשאה ראש, ורגשי דאגת הפרט הרוחנית נשמעו מתוך השפעתה הרחוקה של האידיאה האלהית".

ופה העיקר זה הריחוק, כן:

"מיד מצא לו גם העולם החיצוני", ז"א אומות העולם, "מקום להתגדר ברוחניותה של האורה הישראלית".

אז הגויים מצאו שהאור האלוקי וישראל הוא בממדים דומים, של האלילות שלהם, באותה רמה. תפסתם את זה, מה קרה בבית ראשון? אומות העולם - זה עולם הנבואה, צריך להתייחס לסיפור של הנביאים פשוטו כמשמעו - אומות העולם היו יודעות - נְשִׂיא אֱלֹהִים אֲתָה בְּתוֹכֵנוּ וכן הלאה כן.

בבית השני, אומות העולם התייחסו לאור האלוקי שבבית השני כמשהו דומה למה שהיה אצלם - "יש לנו דת, יש לכם דת, הדת שלכם יהודית, הדת שלנו אלילית, כזו או אחרת, אבל זה

³⁶⁵ דברים פרק לג פסוק ה'. מניטו, רומז להדהוד של ביטוי זה - "יחד שבטי ישראל" עם הנאמר בבראשית פרק מט על שבת דן: "דן ידן עמו כאחד שבטי ישראל"

³⁶⁶ משנה סנהדרין פרק י משנה ג: "עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבִטִים אֵינָן עֲתִידִין לָחֹזֵר, שְׁנַאֲמַר (דברים כט) וְנִשְׁלַכְם אֶל אֶרֶץ אַחֲרֵת כְּיוֹם הַזֶּה, מִה הַיּוֹם הַזֶּה הוֹלֵךְ וְאֵינּוּ חוֹזֵר, אֵף הֵם הוֹלְכִים וְאֵינָם חוֹזְרִים, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, כְּיוֹם הַזֶּה, מִה הַיּוֹם מֵאֲפִיל וּמֵאִיר, אֵף עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבִטִים שְׁאֵפֵל לָהֶן, כִּד עֲתִיד לְהֵאִיר לָהֶן."

³⁶⁷ בספר אבן שלמה (מאלצאן בשם הגר"א) שהיה בספריית מניטו הוא העביר קו על הכתוב שם בפרק יא סעיף ב "מתחילה יגאלו עשרת השבטים... ואח"כ שבט יהודה" וראו בתמלול קטעי היוטיוב באתר המכון: "העניין הוא ככה: למשל: יש לפי הפסוק: "ושב וקבצך", "ושב וקבצך" שתי פעמים. קיבוץ גלויות. זה בפרשת ניצבים. פרק ל' אם אני זוכר, בהתחלה. אנחנו מחכים לשתי תקופות של משיח. אבל מי אמר שהפעם השנייה זה לגבי היהודים? מי אמר את זה? זה לגבי "הנידחים" "אם יהיה נדחך" זה לא יהודים! יהודים - זה שיבת ציון. קיבוץ גלויות. זה משהו אחר, כן? אולי זה משהו אחר. אז הם מחכים שהמשיח השני יבוא לקחת אותם. אולי הוא... יהיה לו עסק עם... עשרת השבטים. או עם היהודים."

דת". זה מצב שמתמשך עד היום הזה- הגויים מדברים ככה וגם היהודים מדברים ככה. זה מובן?

"במוסר התורה וברגש אמונת אלוקים הרוממה אשר בתוכה. מה שלא יכלה הנשמה החילונית של התבל לעשות עם האידאיה האלוקית בהיותה במלא תקפה".

דהיינו - בבית הראשון. אז לא היה שום יחס בין הדתיות האלילית של הגויים ועניין האלוקי בישראל, בבית ראשון. לא היה אפשר להשוות את זה.

לכן - זה לא היה באותה תקופה, זה היה דווקא בתקופה הרומאית, אבל אני זוכר את ההיסטוריונים הרומאים שאמרו - איזה מין עם זה, אין להם אל, הם אתאיסטים, מכיוון שאין להם אלילים, כן... אתם זוכרים את ה...אני חושב שזה היה תסיט³⁶⁸ שהיה אומר את זה.

קהל: אז איך הייתה נטייה לעבודה זרה בבית ראשון?

מניטו: מה?

קהל: אז איך השפיעה העבודה הזרה? היא הייתה מאוד חזקה בבית ראשון...

מניטו: מכיוון שהייתה נטייה ליצר הרע. זה נקרא- 'יצר הרע' עבודה זרה. יש גם 'יצר הרע'- זה כוחו של יצר הרע³⁶⁹. ואנחנו המודרניים, נאמר, לא מבינים איזו הנאה יש בעבודה הזרה, תודה לאל, כן. אבל יש הנאה ליצר הרע, בעניינים האלה כן. זה אני לא חייב ללמד אתכם במה מדובר, כן... (צחוק בקהל). אז :

"שערה בעצמה את היכולת", ז"א החילוניות החיצונית, "את היכולת לעשות עם האידאיה הדתית. שהרי לא דוקא אומה החיה כולה באור האידאיה האלהית צריכה לזה, כי אם לב חפץ בחיי עולם ומלא רוח ונטיה מוסרית של יחידים, וזה אפשר להמצא בכל מלא העולם".

ולכן השוו את הזהות האלוקית של עם ישראל לחסידות, של חסידי אומות העולם, וזה נמצא ביבני נוח', הבנתם את זה? "מזה..."- פה עלייה לנקודה הכי חזקה :

"מזה החל אותו הזוג המשונה, שאי אפשר שיעלה יפה, של הדתות הקימות בעמי הקולטורה שבזמנינו", וכנראה הרמז הברור זה לנצרות ולאסלם, כן :

"חלקים מיוחדים של האורה האלהית של היהדות, בצורה מטושטשת ונדעכת ממקורה, עם יסוד הרעיון האלילי וכל זוהמת הברבריות שבקרבו, מצד המשפיעים, העסקנים, שנעקרו מבית חייהם, ומצד המקבלים".

"המשפיעים", "העסקנים" זה היהודים מייסדי הדיאספורות האלה, כן. זה אפשר לפרסום...

"ומצד המקבלים העמים עצמם, שהטבע האלילי הוא יותר קרוב להרגשתם, ביסוד הרגשתם הלאומית והחברתית, כי לא אותם כי אם אותנו נשא ד' על כנפי נשרים להיות לו לעם נחלה כיום הזה. ו"ענבי גפן בענבי הסנה הוא דבר כעור ואינו מתקבל".

טוב לכן רציתי להגיע לזה, זה קטע חשוב מאוד. המצב הירוד של היהדות עצמה בבית השני, וההסבר של הרב, זה מפתח גם למה שקורה לנו היום. בין הגישה לתפוצות ובין הגישה לציונות

³⁶⁸ פובליוס (או גאיוס) קורנליוס טקיטוס (tacitus בלועזית) (117-56) היה סנאטור רומאי והיסטוריון של האימפריה הרומית, בעיקר במאה הראשונה לספירת האומות.

³⁶⁹ השוו סנהדרין דף קב עמוד ב: "א"ל מאחר דחכימתו כולי האי מאי טעמא קא פלחיתו לעבודת כוכבים א"ל אי הות התם הות נקיטנא בשיפולי גלימא ורהטת אבתראי" ובפירוש רש"י שם: "היית מגביה שפת חלוקך מבין גלגלך כדי שתהא קל לרוץ והיית רץ לשם מפני ייצר עבודת כוכבים שהיה שולט"

הדתית, הלאומית נאמר. ולא רק זה, אלא זו הייתה הסיבה של ה...איך אומרים בעברית, מפלצות, מפלצות?

קהל: מפלצות...

מניטו: כן, המפלצות האלו של הדתות שכביכול "הבנות" של היהדות, זה מובן? טוב אז גמרנו עם זה. אני חושב ש...

קהל: (גבריאלה בן שמואל) מי זה "המשפיעים", "העסקנים"?

מניטו: היהודים המייסדים את הנצרות ואת האסלם.

שאלה-לא טרזקי...

מניטו: אפשר לקשור את זה, אפשר גם פרויד, יש דת 'פרוידאנית' כזו, אפשר הרבה-הרבה דברים. אבל לא עשו את זה בשם ישראל. אבל הנצרות והאסלם עשו את זה בשם ישראל. זה מובן, כן. ולכן יש לי הרבה מכרים, בעיקר בצרפת, אך יש גם כבר פה, בישראל, גם סטודנטים שאומרים - צריך להחזיר את שם ישראל לשפינוזה, לפרויד ל...להחזיר, להאיר את המקורות...אני בדרך כלל אני שולל את זה: זה יותר מסוכן, שיישאר חילוני, ש...כי מספיק נצרות ואסלם שאומרים שזה בשם ישראל. ששפינוזה יישאר לא בשם כל ישראל וכן הלאה. תפסתם את כל מה שאני אומר? זה פחות מסוכן. וזה בא...אני לא חושב שזה בא מחיפוש מדעי, אינטלקטואלי חשוב, אלא זה בא מהגאווה היהודית - "יש לנו בוגדים גדולים, אה? גדולים!" (צחוק קל).

ולכן זה אני מוסיף מדרכי, אבל אני מבין שזה בא כתוצאה מהלימוד הזה. שלא פעם כשאני מדבר על היחסים בין 'הלאום הישראלי', 'האומה הישראלית' החדשה, המתחדשת, והתפוצות עכשיו, אחרי הקמת המדינה, אז אני משרטט את זה ככה: כשמדברים בתפוצות, Diaspora בלועזית, שוכחים מה קרה לפני 2000 שנה. דת ממקור ישראל כביכול, שנושאת שם ישראל כביכול, ומנותקת מהאומה הישראלית - היא יסדה את הנצרות. סוף-סוף זה לקח כמה זמן, אבל סוף-סוף הגיעה לזה. אני מוסיף כל פעם לא אמרתי שכבר זה ככה, אבל ודאי - ודאי שזה הכיוון המסוכן שזה לוקח.

ואני לא מתכוון לקהילות המתבוללות, כי הרפורמים או הליברלים או הקונסיסטוריאליים הם, אלא דווקא האורתודוקסים, שבלי שום ספק, המייסדים שלהם, של הנצרות, היו יהודים אורתודוקסים. וסוף-סוף זה הגיע למה שזה הגיע. זה מובן? טוב. אז זה היה הנושא הראשון, אחר כך...

קהל: יכולה להיות בכלל תופעה כזו? אם כתוב שלא יהיה, ז"א שהבית השלישי יקום וזהו, אז יכולה...

מניטו: זה לא קשור, זה לא קשור. מה שאומרים האנשים האלו - "הבית השלישי לא יחרב". ז"א לא יהיה חורבן של הבית השלישי וגלות מהבית השלישי לחוץ. אבל קיים, עכשיו, גלות של הבית השני שיש בו סכנה. התבוללות זה אולי לא כל כך נורא, כי בורא נפשות יחזיר את הנפשות שלו. אבל לייסד דת יהודית מנותקת מן האומה הישראלית, זו כבר דת אחרת.

קהל: שמסוכנת לאומה הישראלית?

מניטו: מה ש...?

קהל: שמסוכנת לאומה הישראלית?

מניטו: שמסוכנת לעולם כולו, כן. לא רק לאומה הישראלית. אבל זה מצב כזה...טוב. צריך להיזהר, ברור שכשיהודים דתיים, אפילו לא, פחות דתיים/ יותר דתיים באים, עולי רגל או משהו כזה, זה עם אחד- הם יהודים אנחנו יהודים, מאותו מוצא וזה התחלת הזמן, כן.

אבל הנטייה אידיאולוגית – תאולוגית, שאנחנו שומעים כבר, מחוץ לארץ, מדאיגה אותנו. אנחנו כבר שומעים דברים דומים. ותודה לאל היה לנו נביא שהסביר את זה, בעוד זמן ולא רצו לשמוע, לא רצו להבין...הבנתם את ה...טוב.

אז פה יש לנו דף, שאני מקווה שנתחיל הערב, מה השעה? טוב יש לנו...אתם עייפים?

קהל: לא

מניטו: טוב, אז אפשר, אולי, קטע אחד. ונמשיך בעוד שבוע, כדי לומר קדיש דרבנן, על הסיום. אז אולי נאכל קוסקוס כדי לסיים את זה בכי טוב?

שיעור 10 - אורות "אורות התחיה" פרק מ"ג

הנפש של פושעי ישראל שבעקבתא דמשיחא, אותם שהם מתחברים באהבה אל עניני כלל ישראל, לארץ ישראל ולתחית האומה, היא יותר מתוקנת מהנפש של שלמי אמוני ישראל, שאין להם זה היתרון של ההרגשה העצמית לטובת הכלל ובנין האומה והארץ. אבל הרוח הוא מתוקן הרבה יותר אצל יראי ד' ושומרי תורה ומצות, אע"פ שההרגשה העצמית וההתעוררות של כח פעולה בעניני כלל ישראל אינן עדיין אמיצות אצלם, כמו מה שהן אצל אלה שרוח עושים אשר בתוכם מעכר את לבם, עד כדי להתקשר בדעות זרות ובמעשים המטמאים את הגוף ומונעים אור הרוח מלהתקן, וממילא סובלת גם הנפש מפגמיהם. התקון שיבא ע"י אורו של משיח, שיעזור לזה הרבה דבר ההתפשטות של תלמוד רזי תורה וגילוי אורות חכמת אלהים, בכל צורותיה הראויות להגלות, הוא, שיעשו ישראל אגודה אחת, ותתקן הנפש של היראים שומרי תורה ע"י שלמות הנפש שבפושעים הטובים, ביחש לעניני הכלל ותקות הגשמיות והרוחניות המושגות בהכרה והרגשה האנושית, והרוח של הפושעים האלה תתקן ע"י השפעתם של יראי ד' שומרי תורה וגדולי אמונה, וממילא יבא לאלה ולאלה אור גדול, והופעת תשובה שלמה תבא לעולם, ואז יהיו ישראל מוכנים לגאולה. והצדיקים העליונים, מארי דנשמתא, הם יהיו הצנורות המאחדים, שעל ידם יעבור שפע אור הנפש משמאל לימין ושפע אור הרוח מימין לשמאל, ותהיה השמחה גדולה מאד, "כהניך ילבשו צדק, וחסידיך ירננו", וזה יהיה בכח אורו של משיח, שהוא דוד בעצמו. ש"הקים עולה של תשובה", "בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך".

(הרב קוק, "אורות התחיה" מ"ג)

מניטו: טוב, אז...אולי נתחיל בקטע הזה, באותו דף? לא, בקטע הראשון, בקצרה. ואני אנסה להסביר את זה לפי המושגים של הקבלה, קרוב יותר למושגים של קבלה. אז, זה קטע מפורסם וחשוב מאוד להבין אותו. בדף פ"ד כן. פ"ד מ"ג, אז :

"הנפש של פושעי ישראל שבעקבתא דמשיחא, אותם ש..."

אני אקרא את המשפט ואחר כך אני אסביר :

"...אותם שהם מתחברים באהבה אל עניני כלל ישראל"- איזה מין פושע שהוא אוהב?

קהל: כן...

מניטו: טוב, זה עניין אחר.

"לארץ ישראל ולתחית האומה, היא יותר מתוקנת מהנפש של שלמי אמוני ישראל, שאין להם זה היתרון של ההרגשה העצמית לטובת הכלל ובנין האומה והארץ. אבל הרוח הוא מתוקן הרבה יותר אצל יראי ד' ושומרי תורה ומצות, אע"פ שההרגשה העצמית וההתעוררות של כח פעולה בעניני כלל ישראל אינן עדיין אמיצות אצלם, כמו מה שהן אצל אלה שרוח עושים אשר בתוכם..."

מניטו: "עֲנִינִי אֲשֶׁר בְּתוֹכְךָ מַעֲכָר אֶת לִבִּי, עַד כְּדֵי לְהִתְקַשֵּׁר בְּדַעוֹת זָרוֹת וּבְמַעֲשֵׂי הַמַּטְמָאִים אֶת הַגּוֹף וּמוֹנֵעִים אֶת הָרוּחַ מִלְּהִתְקַן, וּמִמִּילָא סוֹבֵלֶת גַּם הַנֶּפֶשׁ מִפְּגַמֶיהֶם", עַד כֹּאן.

אִז פֶּה יֵשׁ מוֹשֵׁג, שֶׁהוּא מוֹשֵׁג קְבִלִי מוֹבָהק, זֶה- "עֲקֵבְתָא דְּמִשִּׁיחָא"³⁷⁰. אִז "עֲקֵבְתָא דְּמִשִּׁיחָא" זֶה הַתְּקוּפָה עֲקֵבוֹת, עֲקֵבוֹת לֹא, כֵּן עֲקֵבוֹת הַמִּשִּׁיחָא... הַתְּקוּפָה שֶׁל סוֹף עוֹלָם הִזֶּה וְהַתְּחִלָּה שֶׁל יָמוֹת הַמִּשִּׁיחָא. וְהַסִּימָן הַכִּי בּוֹלֵט, לְפִי הַמִּקְוֹרוֹת, זֶה קִיבוּץ גְּלוּיּוֹת. אֲנִי שׁוֹב רוֹצֵה לְהַתִּיחֵס לָזֶה, יֵשׁ פֶּה אִיזָה שִׁבוּשׁ בְּשִׁמוּשׁ שֶׁל הַמּוֹשֵׁג בִּימֵינוֹ אֲנִי.

'קִיבוּץ גְּלוּיּוֹת' זֶה שִׁיךְ לְתְּקוּפָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל יָמוֹת הַמִּשִּׁיחָא. זֶה קִיבוּץ הַיְּהוּדִים שֶׁמִּכִּירִים בַּעֲצָמָם שֶׁהֵם יְהוּדִים, שֶׁגַם כֵּן הֵם מוֹכִירִים כִּיְהוּדִים וּשְׁחוֹזִרִים לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל. זֶה הַשִּׁלָּב שֶׁל 'שִׁיבַת צִיּוֹן'.

אֲבָל הַחֲזָרָת עֶשְׂרֵת הַשַּׁבָּטִים, זֶה לֹא נִקְרָא - 'קִיבוּץ גְּלוּיּוֹת'. אֲלֹא - 'הַנִּידָחִים' זֶה מוֹבָן, אֲתֵם זּוֹכְרִים אֶת הַתְּחִלָּה שֶׁל הַפֶּרֶק בְּרַמְבַּ"ם³⁷¹ קוֹדֵם כֹּל הַמֶּלֶךְ הַמִּשִּׁיחָא וְאַחֵר כֵּךְ בְּנִיית בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַחֵר כֵּךְ הוּא מִקְבֵּץ נִידָחִי עִם יִשְׂרָאֵל. וְלָכֵן, אֲנַחְנוּ רַק בְּהַתְּחִלָּה שֶׁל הַתְּחִלָּה הִזֶּה שֶׁל 'קִיבוּץ גְּלוּיּוֹת הַיְּהוּדִים', אַחֵר כֵּךְ מִתְּגַלֶּה מִשִּׁיחָא בֵּן דּוֹד וְהוּא מַחֲזִיר אֶת 'הַנִּידָחִים', וְזֶה כֹּבֵר לֹא שִׁיךְ לַיְּהוּדִים, כֵּן זֶה קְשׁוֹר לְדֹאגָה שֶׁאֲמַרְנוּ מִקּוֹדֵם, זֶה כֹּבֵר לֹא שִׁיךְ לְקִיבוּץ גְּלוּיּוֹת זֶה כֹּבֵר שִׁיךְ לְתְּקוּפָה, לְשִׁלָּב אַחֵר, אַחֵר לְגַמְרִי.

טוֹב, 'עֲקֵבְתָא דְּמִשִּׁיחָא'. אִז פֶּה תְּתַעֲוֵר אֲוִלִי הַתּוֹצֵאָה שֶׁל מָה שֶׁאֲמַרְנוּ מִקּוֹדֵם. מִכִּוּוֹן שֶׁהִיא פִּילּוֹג בֵּין שְׁנֵי הַכּוֹחוֹת, וְזֶה סִכְמָתִי וְזוֹ הַכִּלְלָה, כֵּן. מִצַּד אֶחָד - הַזִּיקָה הַלְּאוּמִּית כִּלְאוֹם כֹּכֵל הַגּוֹיִים. זֶה בְּרוּר מְאֹד. כִּשְׁאֲנַחְנוּ שׁוֹמְעִים הַצִּיּוֹנִים שֶׁמִּדְּבָרִים עַל אוֹתוֹ שֶׁלֵּב, מִמֶּשׁ הֵם מִדְּגִישִׁים אֶת זֶה, אֵף עַל פִּי שִׁיּוּדֵעִים שֶׁזֶה לֹא כֹל כֵּךְ כֹּכָה, זֶה לֹא כֹל כֵּךְ בְּרוּר. אֲוֹמְרִים - "מִדִּינָה חִלּוּנִית, כֹּכֵל הַגּוֹיִים", פְּשׁוּטוֹ כִּמְשַׁמְעוֹ, וְאֲוֹמְרִים: "שְׁחִילוֹנִי זֶה דְּמוֹקְרַטִי", כֹּכֵל דְּתִי לֹא יִכּוֹל לִהְיוֹת דְּמוֹקְרַטִי, בְּרוּר, אוֹ דְּמוֹקְרַטִי לֹא יִכּוֹל לִהְיוֹת דְּתִי, כֵּן, זֶה מוֹבָן. "חִילוֹנִי וְדְּמוֹקְרַטִי", כֵּן, שִׁמְעֵנוּ אֶת זֶה כֹּבֵר... וְכֵן הַלֵּאָה. הַמִּילִים גַּם כֵּן הֵן פְּשׁוּטוֹת מְאֹד.

וְלָכֵן מִנּוֹתִקִים לְגַמְרִי בְּאוֹפֵן שִׁיטָּתִי מִהַתּוֹרָה. אֵף עַל פִּי שְׁבֹאֲפֵן אִישִׁי, הֵיוּ יִכּוֹלִים לִהְיוֹת יְהוּדִים פְּשׁוּטִים, שׁוֹמְרֵי מִצְוֹת כִּמוֹ כֹּל יְהוּדִי פְּשׁוּט, כֵּן, כִּמוֹ שֶׁהִיא בְּהַרְבֵּה, הַרְבֵּה, הַמּוֹן קְהִילוֹת בְּמִשְׁךְ 2000 שָׁנָה בְּגוֹלָה. לֹא! יֵשׁ אִיזוֹ שִׁיטָּתִי, וְלָכֵן הֵם עֲצָמָם מְגִדִּירִים אֶת עֲצָמָם כִּלְפִי הַתּוֹרָה כִּפּוּשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, זֶה מוֹבָן, כֵּן. וְזֶה הַמּוֹשֵׁג שֶׁהֵרֵב מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ. אִז פֶּה, אֲנִי חוֹזֵר עַל הַבִּיטוּי - "הַנֶּפֶשׁ שֶׁל פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל" וְ"הָרוּחַ שֶׁל שׁוֹמְרֵי אֲמוּנַת יִשְׂרָאֵל".

אִז אֲנַחְנוּ יוֹדְעִים, לְפִי הַהֲגֵדָרָה שֶׁל הַנִּשְׁמָה, בְּמוֹשָׁגִים הַקְּבִלִיִּים, שִׁישׁ כְּמָה מִדְּרָגוֹת בְּהַתְּגַלּוֹת כּוֹחַ הַנֶּפֶשׁ: הַמִּדְרָגָה הַכִּי תַּחְתּוֹנָה, מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, נִקְרָאת - 'נֶפֶשׁ'. זֶה הַהֲגֵדָרָה שֶׁל הַמִּקְבָּלִים. בְּהַגְדָּרוֹת שֶׁל הַרְמַבַּ"ם, לְמַשָּׁל, זֶה הַגְדָּרוֹת שׁוֹנוֹת לְגַמְרִי, כֵּן. אֲצֵל הַרְמַבַּ"ם הַמּוֹשֵׁג 'נֶפֶשׁ' הוּא יוֹתֵר גָּדוֹל מִהַמּוֹשֵׁג 'נִשְׁמָה'. אֲבָל זֶה דְּבַר אַחֵר לְגַמְרִי, אֲנִי לֹא רוֹצֵה לְהִיכַס לְנוֹשֵׂא הַזֶּה עֲכָשִׁיו. ז"א לֹא לְהַבִּין אֶת זֶה מִזֶּה וְאֶת זֶה מִזֶּה.

אֵף עַל פִּי שֶׁגַם אֲצֵל הַרְמַבַּ"ם יֵשׁ חֲמִישָׁה חֲלָקִים, חֲמִישָׁה כּוֹחוֹת, חֲמִשׁ מִדְּרָגוֹת, כֵּן. וְהֵרֵב חֲרַל"פ, אִם אֲנִי זּוֹכֵר אֶת ב"מִי מְרוֹם"³⁷² אֲוֹמֵר שֶׁזֶה..., בְּרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ אֲמַר אֶת זֶה, שִׁישׁ חֲמִשׁ כִּמוֹ הַמִּקְבָּלִים וְאוֹלֵי הַתְּכוּוֹן... אֲבָל זֶה נוֹשֵׂא בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ.

³⁷⁰ רֹאוּ 'אוֹרוֹת הַתְּחִיָּה' פֶּרֶק מִדְּעֵמוֹד פֶּד וְכֵן קוֹנְטֵרס "וּמַעֲיָן מִבֵּית ד"ר לְרִש"ב מְלִיּוּבְאוּיֵטשׁ: "וּלְדַעֲתִי לְפִי שְׁעֵתָה הוּא זְמַן הַבִּירּוּרִים הַיּוֹתֵר אַחֲרוֹנִים דְּעֵקֵבוֹת מִשִּׁיחָא וְכֹאשֶׁר לְמַשָּׁל קְדִירָה בְּגַמְרִי בִישׁוּלָה הִיא רוֹתַחַת בֵּינָה וְעֵת הַרְתִּיחָה מִהַ שְׁבִשׁוּלִי הַקְּדָרָה עוֹלָה לְמַעְלָה וְכו', כִּמוֹ כֵּן בְּתוֹקֶף הַבִּירּוּרִים בְּזִמְנָן הָאֲחֵרוֹן הֵנָּה כְּמָה דְּבָרִים שְׁנֵאִים לֵנוּ עַל פִּי שְׁכֵל רְחוֹק מְאֹד שִׁיתוּקָן יִכּוֹל לִהְיוֹת שֶׁהוּא קְרוֹב לְגַמְרִי"

³⁷¹ 'מִשְׁנֵה תּוֹרָה', הַלְכוֹת מַלְכִּים, פֶּרֶק י"א, הַלָּכָה א.

³⁷² 'מִי מְרוֹם' חֲלָק א יְרוּשָׁלַיִם תְּשַׁמ"ב ע"מ: ע"א: "וּמַעֲתָה נְבוֹאָה לְמָה שֶׁמִּבְּאֵר הַרְמַבַּ"ם מַחֲלִקִי הַנֶּפֶשׁ וּבְלִי סִפְקָ גַם זֶה נוֹגֵעַ לְמַחֲלֵקֵי הַמִּדּוֹת וּשְׁמַבְלַעֲדֵי יְדִיעוֹת וְהַכְּרוֹת אֵלּוּ אֵי אֲפֶשֶׁר לְהַגִּיעַ לְיַדִּי שְׁלִימוֹת הַמִּדּוֹת יָדוּעַ כִּי חֲלָקִי הַנֶּפֶשׁ הַמִּשְׁמָה הֵם כִּפִּי שֶׁגִּילּוֹ לוֹ בְּרוּחָה"ק שֶׁהֵם נֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה חִיָּה יְחִידָה... זֶהוּ בְּדֶרֶךְ כֹּל מִצִּיאוֹת בַּחֲנוּת חֲלָקִי הַנֶּפֶשׁ

אני חוזר ל.. לפי המושגים של הקבלה. אז, הנפש שהיא המדרגה הכי תחתונה של הנשמה, היא הנשמה עצמה, שוב, כשהיא קשורה לעולם החיצוני. כשהיא קשורה ל'ארציות' של חיינו. ואני לא מתכוון לארץ-ישראל, ל'שמיים וארץ', כן. החסידים אומרים: ל'חומריות', כן.

זו הנשמה עצמה אבל קשורה לעולם החיצוני דרך הגוף וכל הכוחות שלנו. ולכן, כשמגלים שכל נפש ונפש היא שייכת לא רק לעולם החיצוני, דרך האיברים שלו, אלא קודם כול לאיזו חברה מסוימת, הנפש גם כן היא היחס של הנשמה לחיי החברה. זה מובן, טוב.

אז פה יש לנו איזה סוג של 'פושעי ישראל'. לפי התורה או כלפי התורה, הם פושעי ישראל אבל הם קשורים באהבה, אומר הרב, לכלל ישראל ולכל התהליך של תחיית האומה וכן הלאה, אף על פי ש... אז הנפש שלהם היא יותר מתוקנת מהנפש של 'שלומי אמוני ישראל'. למה? מכיוון שהנפש שלהם היא בריאה, כיהודית. היא מצאה, אחרי 2000 שנה, את כור מחצבתה. אם אפשר לומר את זה ככה, את הבית שלה. את ה'נורמליות' שלה, זה מושג של הרב, 'טבעיות' זה מושג המהר"ל, אבל זו אותה משמעות. ולכן מבחינת הנפש זה בסדר וזה יהודי... איך אומרים את זה?

קהל: בריא...

מניטו: טוב, אפשר לומר 'בריא'. בריא כיהודי, לא בריא מבחינת המושג של הרפואה, כן. ובמקביל לזה, הנפש של יהודי שלא שייך לתהליך של התייחסות לכלליות של האומה, כמובן, הוא חולה. הנפש היא חולה, באותה מחלה שנקראת 'גלות'. אפילו אם חי בארץ ישראל זה יותר בולט/ פחות בולט, כן. אבל הוא, כפי שהיינו - בגולה. אם אומרים "בריא" מצד אחד אז צריך לומר "חולה" מצד שני. כי הוא לא בעולמו, הוא לא במסגרת שלו ולכן... טוב, זה מובן מאליו.

כוח ההרגל, לפי דעתי, מונע להבין את זה באופן פשוט. כי כוח ההרגל הפך את כל העניינים. והתוצאה הייתה שדווקא מכיוון שגלות זה עונש, אז לכן גלות זה כאב וזה טבעי כשמקבלים עונש להיות בכאב ולכן זה טבעי ליהודי להיות, להיות חיי כאב, כיהודי... ולכן יש הבדל, הפער הזה בין שני הצדדים.

אני ממשיך על מה שאמר כבר הרב, ב... כהשלמה לזה. מכיוון שהנפש של הרוח המתקן היא לא מתוקנת, גם הרוח מושפעת מהאי-תיקון של הנפש³⁷³. ולכן, מה שאמרנו עד כאן, זו הגדרה תאורטית. הנפש בריאה אף על פי... סליחה, אני מתחיל להפך - הרוח הוא בריא אף על פי שהנפש היא חולה. אבל הוא ממשיך ואומר, מכיוון שהנפש היא חולה, הרוח הוא לא יכול להיות כל כך בריא. אולי אפשר להשתמש בהגדרה שהבאתי מקודם: זה מבחינת האמונה זה בסדר גמור, כן כי האמונה המופשטת, המנותקת מן המציאות יכולה להיות 'כדין וכדת'... איך אומרים... בריאה לגמרי, אבל 'קשורה למציאות' זה כבר עניין אחר לגמרי. וגם כן בחלק הראשון, של 'פושעי ישראל הקשורים באהבה' וכן הלאה... מכיוון שהרוח שלהם היא לא כל כך בסדר, גם הנפש נפגעת מזה, ולכן יש איזה מצב שגם אלו וגם אלו אינם בסדר. אף על פי שיש מדרגות שונות: לפי הנפש - זה החלק הבריא של האומה, לפי הרוח - זה החלק הבריא של האומה. אבל מכיוון שחסר להם חלק של בריאות, נאמר, גם אלו וגם אלו הם במצב של... של דיכאון ו... זה מובן?

אולם ברוחניות יש בכל חלק מעין כל החלקים על כן יש גם בכל חלק מהנפש כל החמישה חלקים והוא מה שביארו בעלי רוח"ק שמאה וחמשה ועשרים בחינות להנפש היינו שכל חלק כלול מחמישה נפש שבנפש רוח שבנפש נשמה שבנפש חי' שבנפש יחידה שבנפש וכן הלאה בכל החלקים. והרמב"ם שנשמתו הגדולה ראתה כל מה שנתגלה ברוח"ק ידע גם לחלק חלקי הנפש לחמישה חלקים הזן המרגיש המדמה המתעורר והשכל והם מתאימים כנגד חמשה חלקי הנפש רוח נשמה חיה יחידה וכונתו לומר כי כל רגשות הגוף מהנפש הן נובעות"

³⁷³ השוו' ישער הגלגולים' סוף הקדמה ז' בדיון על נפש אחאב

וייתכן מאוד שהשנאה ביניהם זה רק הסימן של המחלה שיש בצד האחד ובמצד השני. טוב, אנחנו יודעים, תודה לאל, שיש הרבה, הרבה יוצאים מן הכלל. ייתכן מאוד שהיוצאים מן הכלל הם הכלל, ושהשאר הם היוצאים מן הכלל. טוב, זה תהליך שכבר מתחיל.

ואומר בסוף, נקרא את זה יחד. אולי, אולי אני אקרא את הכול, אני אמשך במה שהתחלתי:

"התיקון שיבא ע"י אורו של משיח"

ולכך אנחנו צריכים משיח, כן. לא להיות, לא להיות ראש ממשלה של פושעי ישראל ולא להיות רב ראשי של הדתיים. אנחנו צריכים משיח כדי לאחד את שני הכוחות:

"התיקון שיבוא על ידי אורו של המשיח שיעזור לזה הרבה כבר על ידי התפשטות רזי תורה וגילוי אורות חוכמת אלוקים".

מכיוון שזה מה שחסר גם לאלו וגם לאלו. זה ברור, זה מובן?

קהל: זו הנבואה

מניטו: כן...

קהל: שניתנה לחכמים...

מניטו: לא, מה שהוא אומר ש: "תלמוד רזי תורה ולימוד אורות חוכמת אלוקים"

הכוונה היא לקבלה, כן. אבל זה מה שחסר גם לאלו וגם לאלו. ולכן הוא אומר ש:

כוחו של משיח "שיעזור לזה הרבה דבר ההתפשטות של תלמוד רזי תורה".

טוב, הרבה פעמים אני אמרתי דברים דומים, ואחר כך כשלמדתי עם הרב הבנתי את מה שהייתי אומר, כן, מדבר. שהדתיים והחילוניים, אם צריך להשתמש באותם מושגים, הם כאילו ככה 'אחור באחור', כן. אין דו-שיח, ז"א אין מילה ביניהם. הם לא יכולים... הם אינם 'פנים אל פנים'. הם לא מדברים אחד לשני. הם צועקים אחד על השני, זה עניין אחר, כן. מדברים אחד על השני אבל לא מדבר אחד אל השני. זה ברור מאוד, חוץ מיוצאים מן הכלל, ש... כמו, כפי שאמרתי, אולי זו התחלה של הכלל אבל זה...

למה? זה מכיוון שחסר להם אותו דבר, חסר להם, גם אלו וגם אלו, הלשון של הדו-שיח הזה. מכיוון שהלשון של הדתיים, זה לשון של החלק הדתי שנותק מן האידאה הכללית, והלשון של הלאומניים ותו לא, זו הלשון של החלק הלאומני שנותק מלשון הקודש. זה מובן?

ולכן, צריך לחזור למה שראינו בפרק הקודם: כשרוח התורה מצטמצם רק לחלק המוסרי-רוחני שהוא חשוב מאוד, אבל כשזה חלק המקביל למה שיש גם אצל אומות העולם, כן, אבל בצורה יהודית. וזה חשוב להבין את זה, כשמצטמצם זה לא אומר שבעלי המוסר אינם חכמים אמתיים, שהמוסר הזה הוא אינו היהדות האמיתית, שהרוחניות וכן הלאה... אבל כשזה מצטמצם אך ורק לזה, כן, אז הצד השני, שהוא החלק השני של הנבואה - המשמעות של ההיסטוריה, המשמעות של החברה, המשמעות של התחייה בהיסטוריה - לא שומע, לא מבין, לא מקבל. והתגובה שלו - "זה דומה למה שאומרים הגויים", וכן הלאה, וכן להפך - כשהלאומיים מדברים רק בחלק של ההומניזם, נאמר, שלהם שדומה ל... הדתיים לא שומעים, לא מדברים. זה מובן כן? זה מה שקרה, זה האסון שקרה.

ולכן, הלשון הכולל את שני העולמות האלו, זו לשון הקבלה. אבל צריך להבין, שמדובר בקבלה האמיתית ולא במיסטיקה של מסתורין, של... זה מובן, כן. נמשך?

אתם זוכרים מה שאמר ה'זוהר'? שדווקא לימוד ה'זוהר' יביא את הגאולה. זה מה שאומר הרב בצורה אחרת, כן. זוכרים את המקור ב'זוהר'³⁷⁴...

אני פעם חידשתי את זה כשהייתי צעיר, ומאז, שמעתי אותו חידוש מאה פעמים. כשהמשנה אומרת: "חכמים היזהרו בדבריכם שמא תחובו חובת גלות", זה קשור, כן, "היזהרו בדבריכם" - תשימו את ה'זוהר' בדבריכם "שמא תחובו חובת גלות". ייתכן שזה הפשט של ה'זוהר'...

"זאת חוכמת אלוקים בכל צורותיה הראויות להגלות" איזה דיוק בלשון, כן, "בכל צורותיה הראויות להגלות", תפסתם את הדיוק שיש פה.

"הוא, שיעשו ישראל אגודה אחת". "שיעשו ישראל אגודה אחת" - ולא להפך, כן.

"ותתקן הנפש של היראים שומרי תורה ע"י שלמות הנפש שבפושעים הטובים".

קהל: "שבפושעים הטובים..."

מניטו: כן, "שבפושעים הטובים", איזו אוטופיה יש לנו פה. זה משהו נפלא כן (צוחק).

"ביחש לענייני הכלל ותקוות הגשמיות והרוחניות המושגות בהכרה והרגשה האנושית, והרוח של הפושעים האלה", הטובים כן, "תתקן ע"י השפעתם של יראי ד' שומרי תורה וגדולי אמונה, וממילא יבא לאלה ולאלה אור גדול", זה מובן כן. "והופעת תשובה שלמה תבא לעולם, ואז יהיו ישראל מוכנים לגאולה. והצדיקים העליונים, מארי דנשמתא".

זה ביטוי יפה מאוד. יש מארי משנה³⁷⁵, מארי מקרא, מארי משנה מארי קבלה, פה יש עוד מדרגה - "מארי דנשמתא"³⁷⁶.

"הם יהיו הצנורות המאחדים, שעל ידם יעבור שפע אור הנפש משמאל לימין".

מי יהיה בשמאל?

קהל: פושעים...

מניטו-ומי בימין?

קהל: צדיקים...

מניטו: לא. לפי המושגים האלו ולפי המידות של הקבלה זה ההפך, כן.

קהל: צריך לעשות התכללות

מניטו: לא, משמאל זו מידת הדין, זה 'שולחן ערוך', זה 'שולחן ערוך'. וימין זו מידת החסד זו אמונה, אמונה בהיסטוריה, אל תתבלבלו כן, טוב:

"משמאל לימין ושפע אור הרוח מימין לשמאל"³⁷⁷, ותהיה השמחה גדולה מאד, "כהניך ילבשו צדק, וחסידיך ירננו", וזה יהיה בכח אורו של משיח, שהוא דוד בעצמו. ש"הקים עולה של תשובה בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך". זה ממש קטע יפה.

³⁷⁴ זהר במדבר דף קכד עמוד ב: "והמשכילים יבינו מסטרא דבינה דאיהו אילנא דחיי בגינייהו אתמר שם והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע בהאי חבורא דילך דאיהו ספר הזהר מן זוהרא דאימא עלאה תשובה באלין לא צריך נסיון ובגין דעתידין ישראל למטעם מאילנא דחיי דאיהו האי ספר הזהר יפקון ביה מן גלותא ברחמי"

³⁷⁵ ראו הקדמת תיקוני זהר דף א עמוד ב.

³⁷⁶ ראו זהר ויקרא דף כח עמוד ב: "א"ר שמעון זכאין אינון מארי דנשמתא, מארי דאורייתא, בני פולחנא דמלכא קדישא" ולחסבר נוסף ראו 'עמק המלך' שער טז

³⁷⁷ לכאורה נראה שכוונת הרב קוק הפוכה מהפירוש של מניטו. שלפי פשט דברי הרב קוק, שפע אור הנפש בא מפושעי ישראל -השייכים לצד שמאל - ויעבור לצד ימין ויחיה את הנפש החסרה של שלומי אמוני ישראל - השייכים לימין. וכן להיפך לגבי הרוח. אולם ראו 'אורות הקודש' חלק א 'חכמת הקודש' פרק ג' מימין לשמאל

קהל: יש פה מידת האהבה ואהבה זו מידת החסד, זה צד שמאל.

מניטו: לא, דווקא זה ימין אבל פה צריך לדייק. האהבה באה **מלמעלה** מהנפש, האהבה באה מלמעלה מהנפש. דווקא במישור של הנפש יש כיסוף³⁷⁸, האהבה באה יותר מלמעלה³⁷⁹, זה מתגלה דרך הנפש.

טוב, אז נתראה בשבוע הבא אם ירצה ה'.

ומשמאל לימין: "כשמסבירים עמקי הקודש בדעת השכל בראית התבונה האנושית הולכים מימין לשמאל...ומבארים את הכול על פי שפעת הקודש הולכים מן השמאל אל הימין" וליתר ביאור ראו בשיעורים על שערי אורה שיעור 47: "[אבל גם ישמעאל היה רובה קשת?] נכון וזה בא מאותו שורש, אבל כל העניין של הבנים האלו, שנפרדו מאיחוד התולדות זה דווקא העניין של הניתוק אצלם, של המידות. אני רוצה להסביר את הכלל: יש הבדל בין הכלי והאור. הכלי של ישמעאל, הוא ההיפך של האור של אברהם. אם אפשר לומר. כל מידה יכולה להיות טהורה אפילו המידה של רובה קשת, אם היה מדובר בנפש ששואפת לקרוא בשם ה' ולא לאלוה זה או אחר. שוב זה העניין של איחוד המידות

בעצמו הוא בא מאיזה רושם של אור הפוך, אבל זה נושא אחר, פה הוא מדבר על המידות וכשישמעאל מתחיל את התיקון של הכלי שלו הוא בוחר דווקא באור ההפוך – האור של מידת הדין, ואותו דבר לעשו כשמתחיל לתקן את הכלי שהוא כולו דין אז הוא שואף לאור החסד" כלומר אור הנפש שהיא מצד הכלי בשמאל, מלמטה, הוא מהימין ואילו אור הרוח שהיא מצד הכלי מימין מלמעלה, הוא משמאל. ולמימד נוסף של היחס בין שמאל לימין ראו שערי אורה שיעור 20: "תשמע, למטה מתפארת זה עולם הפוך. תזכור את זה. אז לכאורה ההוד זה בצד מדת הדין, זה סוד של משה רבנו היה לוי ואהרן הכהן היה כהן. משה רבנו זה בנצח לכאורה, זה נושא אחר. כי אחרי המדרגה של תפארת לא רק שזה עולם יותר בצמצום אלא זה עולם הפוך, לכן שיכל את ידיו. זה נושא שנגיע אליו. היה צריך שהדין התגלה דרך הצמצום כדי שהעולם הזה התקיים כעולם הזה, אבל המטרה היא חסד גמור של עוה"ב. זה מה שרציתי לדייק. לפי הדיוקים...

מה זה דין? סוף סוף זה אחוריים של החסד. מכיוון - שוב אני חוזר על אותה מלה - מכיוון שהחסד, ברוך ה', זה רציני אז הדין הוא רציני. בלי דין רציני אין רציניות בחסד."

³⁷⁸ ראו זהר חיי שרה דף קלג עמוד א: "ותהי לו לאשר ויאהבה כיון דאמר ותהי לו לאשה לא ידענא דהוא רחיס לה דהא כל בני עלמא רחמי לנשייהו מאי שנא ביצחק דכתיב ביה ויאהבה אלא ודאי אתערותא דרחימו דדכורא לגבי אתתא לאו איהו אלא שמאלא דכתיב "שמאלו תחת לראשי" וחשך ולילה כחד אינון ושמאלא אתער רחימו תדיר לגבי נוקבא ואחיד בה ועל דא אע"ג דאברהם הוה רחיס לה לשרה לא כתיב ביה ויאהבה אלא ביצחק" ולענין ההבדל בין כיסוף לאהבה ראו פרקים אחרונים בספר התניא לרש"י מלאדי

³⁷⁹ ראו 'פרדס' שער 'ערכי הכינויים' ערך 'אהבה'.

שיעור 11 - אורות "אורות התחיה" פרק מ"ד

"מקובלים אנו שמרידה רוחנית תהיה בארץ ישראל ובישראל, בפרק שהתחלת תחיית האומה תתעורר לבא. השלווה הגשמית שתבוא לחלק מהאומה, אשר ידמו שכבר באו למטרתם כולה, תקטין את הנשמה, ויבאו ימים אשר תאמר אין בהם חפץ. השאיפה לאידיאלים נשאים וקדושים תחדל, וממילא ירד הרוח וישקע, עד אשר יבא סער ויהפך מהפכה, ויראה אז בעליל כי חוסן ישראל הוא בקודש עולמים, באור ד' ובתורתו, בחשק האורה הרוחנית, שהיא הגבורה הגמורה המנצחת את כל העולמים וכל כוחותיהם. הצורך למרידה זו, היא הנטייה לצד החומריות, שמוכרחת להיוולד בכללות האומה בצורה תקיפה אחר אשר עברו פרקי שנים רבות, שנאפסו לגמרי מכלל האומה הצורך והאפשרות להתעסקות חמרית, וזאת הנטייה כשתיוולד תדרך בזעם ותחולל סופות, והם הם חבלי משיח אשר יבסמו את העולם כולו ע"י מכאוביהם".

(הרב קוק, אורות התחיה, מ"ד)

מניטו: טוב, אולי עד שיגיעו (תחילת השיעור, אנשים נכנסים) חשבתי לשנה הבאה, אם ירצה ה', לחזור למהר"ל. איזה נושא אתם מעדיפים?

קהל: נושא כללי או ש...

מניטו: כן, איזה נושא? חשבתי בסיכום השנה, למדנו שנה שלימה על כתבי הרב ושנה הבאה נחזור ללימוד המהר"ל. איזה ספר, איזה נושא?

קהל: אפשר נביאים?

מניטו: נביאים עם המהר"ל? (צחוק עם הקהל) לא, אי אפשר, מדובר פה בשיעור של המהר"ל. טוב, תחשבו על זה, נדבר על זה...

אז, יש עוד דפים שמה, יש לי עוד ספר, אם חסר. טוב תודה..

אני מציע להמשיך בפרק ... טוב למדנו את הפרק מ"ג בשבוע שעבר. היו עוד שאלות? נדמה לי שכן. טוב, הנושא היה ברור, לא צריך לחזור לזה, כן? ההבדל בין 'נפש' ל'רוח' זה מובן? כן? כן? טוב בסדר, אז נמשיך:

"מקובלים אנו שמרידה רוחנית תהיה בארץ – ישראל ובישראל, בפרק שהתחלת תחיית האומה תתעורר לבא".

"פרק" - זה פרק זמן, כמובן. אז פה יש איזו מבוכה בין פרשני הרב, איך להבין "מרידה רוחנית"? אני חוזר על המשפט:

"מקובלים אנו שמרידה רוחנית תהיה בארץ – ישראל ובישראל, בפרק שהתחלת תחיית האומה תתעורר לבא".

אפשר להבין "מרידה" נגד הרוח, הרוחניות, מרידה נגד הרוח, או ההפך - מרידה של הרוח נגד המצב. מה אתם מעדיפים?

קהל א' - את השני...

קהל ב' - לפי ההמשך נראה...

מניטו: לפי ההמשך, כבר גמרת את הפרק...? טוב, אז נראה לפי ההמשך. טוב, אני חוזר - "מקובלים אנו", זה ביטוי לא כל כך קל להבין. אבל בכל זאת נראה שהמשמעות היא - "זה בלתי נמנע", זה כאילו, אם אפשר לומר - זה הכרחי. זה סוג של נבואה, אבל זה בטוח. אף על פי שזה שלילי נראה אם זה שלילי, כן. טוב:

"השלווה הגשמית שתבוא לחלק מהאומה".

ז"א בהתחלת תחיית האומה תהיה תקופה, פסק זמן נאמר, כנראה שיצאנו מזה כבר (צחוק בקהל), שבו תהיה שלווה שתבוא לחלק מהאומה. "שידמו" או "ידמו"?

קהל: "ידמו"

מניטו: "ידמו", כן, "שכבר באו למטרתם כולה". אז אתם, זה קל להבין לאיזה חלק מהחברה, מהאומה, הרב מתכוון. ברור, הוא ראה את זה כבר בזמן היישוב, כבר לפני הקמת המדינה.

קהל: מדובר הרב בארץ ישראל?

מניטו: כן. לפי הרב, תחיית האומה היא בארץ ישראל, זה ברור כן, למדנו את זה כמה פעמים - בגולה יש קהילות. יש ידיעה ואמונה שאנחנו שייכים לאומה, האומה הישראלית. זה מעניין מאוד שהביטוי הזה - 'האומה הישראלית' מוצאים את זה כבר אצל המהר"ל³⁸⁰. הרבה פעמים הוא מדבר ככה - 'האומה הישראלית'. כנראה שאצל רבנים זה היה ביטוי, הביטוי הכי נחוץ. לא אמרו - 'האומה היהודית', רגילים לומר - 'העם היהודי', אבל לא 'האומה היהודית'.

אגב, אומרים הרבה פעמים שהמילה - 'יהודי', מופיעה רק ב... מתחילה להופיע רק בנביאים האחרונים, בעיקר במגילת אסתר, כן, "איש יהודי היה". אתם מוצאים אצל ירמיה הנביא הרבה-הרבה פעמים, אבל שמה אם לומדים בדיוקנות - זה שלילי, הביטוי 'יהודי' - הוא שלילי. זוכרים את זה, זוכרים את זה? טוב אולי תהיה הזדמנות ללמוד את ירמיה. טוב:

"השלווה הגשמית שתבוא לחלק מהאומה, אשר ידמו שכבר באו למטרתם כולה"

ז"א להקים, להקים מדינה ככל המדינות. אתם זוכרים את הביטוי של האוטופיה של המדינה היהודית, זה ברור, יש עוד חלק ניכר מהאידאולוגי - פוליטיקאי, מדינאים שממשיכים עכשיו, כשהם רוצים לתאר את התכלית, את היעד של מדינת ישראל, רק בביטויים של מדע, טכנולוגיה, "גשמי", כמו שהרב אומר פה. אז "השלווה הגשמית" היא "תקטין את הנשמה". אז אפשר כבר להבין את הביטוי של "מרידה רוחנית"? ז"א זו הייתה המשמעות הראשונה, או השנייה?

קהל א' - השניה... הרוח נגד החומר. הרוח מתקוממת.

קהל ב' - מורדים ברוח

מניטו: עד כאן, עד כאן

קהל ב' - מורדים ברוח. אכפת רק שהכלכלה בריאה, ולא שהאומה בריאה...

מניטו: עד כאן - מורדים ברוח, אח"כ בסוף נראה שהמצב יתדרדר כל כך שסוף-סוף הרוח מתקומם נגד המצב.

"ויבואו ימים אשר תאמר אין בהם חפץ"

³⁸⁰ ראו לדוגמא 'נצח ישראל' פרק א: "ומאשר האומה הישראלית אומה אחת בלתי מחולקת ומופרדת"

הוא ראה כבר את המצב של דיכאון, התמרמרות, ירידה... אין בהם חפץ.

"השאיפה לאידיאלים נשאים"

מניטו: כן, "נישאים וקדושים תחדל וממילא ירד הרוח וישקע, עד אשר יבא סער ויהפך מהפכה". פה אנחנו מגיעים למרידה רוחנית במשמעות העמוקה.

"ויראה אז בעליל כי חוסן ישראל הוא בקודש עולמים, באור ד' ובתורתו, בחשק האורה הרוחנית, שהיא הגבורה הגמורה המנצחת את כל העולמים וכל כוחותיהם. הצורך למרידה זו, היא הנטייה לצד החומריות"

ושוב, אותה מבוכה במשמעות, כן. "הצורך למרידה זו" - איך אפשר להבין את זה?

אם אנחנו נבין שזה מרידה נגד הרוח אז יש איזה מין הכרחיות/ צורך למרידה זו, שהוא מסביר את זה מיד, ואם אנחנו מבינים במשמעות השנייה זה אודות המצב, אז יש מרידה רוחנית נגד המצב. טוב:

"הצורך למרידה זו, היא הנטייה לצד החומריות שמוכרחת להיוולד בכללות האומה בצורה תקיפה אחר אשר עברו פרקי שנים רבות, שנאפסו לגמרי מכלל האומה הצורך והאפשרות להתעסקות חמרית".

לאמיתו של דבר, משך זמן של כל הגלות הייתה התעסקות חומרית, אבל לא בבחינת אומה. היו בעיות כלכליות של תעסוקה, של עסקים, אבל זה היה צמוד לחברה של הגויים, זה לא היה לשם האומה הישראלית, זה מובן? אז מכיוון שלא... עם ישראל לא עסק בחומריות שלו עצמו, אז יש איזה מין התגלות של הנטיות, הנטיות החומריות של האומה בבחינת אומה ולכן רוב הכוחות הם שייכים רק לאותה בעיה. ההסבר הוא פשוט, סוף-סוף: מכיוון שבמשך אלפיים שנה לא הייתה לנו אפשרות לבנות את החומריות של החברה הישראלית, כחברה ישראלית, אז מתחילים בזה ושוכחים את כל האידיאלים, כמו שאומר הרב.

"...וזאת הנטייה כשתיוולד תדרך בזעם ותחולל סופות, והם הם חבלי משיח אשר יבסמו את העולם כולו ע"י מכאוביהם".

לכן זה מעניין מאוד.

קהל: [בתיאור לנצט] ממש נבואה

מניטו: זה מעניין מאוד. לא רק זה יש לזה טעם נבואי אבל, ..., ז"א אתם זוכרים, אולי, גמרא סנהדרין? נראה קטע קטן בגמרא סנהדרין אתם זוכרים שישנה סוגיה שלימה בגמרא, גדולי ישראל פחדו מהזמן של אחרית הימים ואחד, אחד ההסברים שם זה שפחדו מחבלו של משיח. אז אולי נקשור את זה מיד - פה יש משהו... אולי פחד הפחדים, מה זה "חבלי משיח"? זה דווקא הקלקול של החומרנות, שצריך לעבור דרכו, כדי להגיע לשלב ולעידן של הרוחניות עצמה. זה מובן?

שאלה א'- בגלל שהוא בוחר, נגיד מ"בוסמו", כאילו להתבסס...

שאלה ב'- מוזר, כמו שהיא אומרת, "להתבסס ע"י מכאוביהם"

שאלה א'- המילה "התבסמות" זו כל כך בחירה...

מניטו: ז"א "חבלי משיח" יבסמו את העולם על ידי מכאוביהם טוב, זה, זה קל להבין.

(הפסקת השיעור בקלטת)

(המשך הקלטה משיעור אחר)

מניטו: ...כשלמדתי את זה, אני למדתי את זה בכיוון מסוים, שצריך ברור. אז החבלים של הברור הזה – מי ששייך לחומר נשאר בחומר ומי ששייך, שנשאר נאמר, בשלב של התחייה החומרית, כן. מי ששייך ליותר, אז שייך ליותר וממשיך... יש מאמר ב'זוהר'³⁸¹ וזה כלל גדול בקבלה גם כן – זכה לנפש נותנים לו רוח, זכה לרוח – נותנים לו נשמה, זכה יותר – נותנים לו יותר. אבל קודם כול זכה לנפש – זכה לנפש, לפי דעתי זה הנושא ו יוצא מהנושא הקודם, כן. טוב, לא מצא מנוח³⁸²...

קהל: יש מי שאמר – בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגא³⁸³, אז יש קשר?

מניטו: זה קשור לאותה תקופה. זה קשור לאותה תקופה. באותה תקופה היו כמה סימנים, כן. אבל פה יש חידוש. שהרב מסביר לנו שיש איזה מין הכרח, שתהיה בהתחלה, תקופה של חומרניות גדולה מאוד. להתגאות מההישגים החומריים של האומה הישראלית. אם אתם פותחים עיתון, אתם רואים שזה ככה. מתגאים... והבעיות האמתיות, כאילו הבעיות האמתיות זה רק אותם הבעיות, כן וזה מובן. ייתכן מאוד שאנחנו עדים להתחלה של התגובה נגד זה. מכיוון שיש איזו נטייה לתורה שאי אפשר להכחיש את זה. איפה זה מוביל? זו עוד, זו...עוד פרשה בפני עצמה.

שאלה (גבריאלה בן שמואל) - מה זאת אומרת?!

מניטו: אני לא חושב שלרוב, זה הולך בכיוון הנכון. כי...אבל זה נושא אחר, אולי נדבר על זה מחר. אתם רוצים שנדבר על זה עכשיו?

קהל: כן...

מניטו: לפי הניסיון שלנו מאז כמה שנים, נאמר זה התחיל אחרי מלחמת יום הכיפורים. כי מה שהתחיל לפני זה, זה הלך אולי בכיוון הנכון. אז אנחנו רואים הרבה, הרבה בני ישראל, מהאומה הישראלית, שנמצאת בתחילת תחייתה החומרית, שמחפשים את התורה. אבל כאילו שמים איזה תנאי. התנאי שמחפשים את התורה, זה לעזוב את האומה. לכן אני אומר שזה לא הולך בדרך הנכונה, זה מובן, זה ברור. איך זה קרה? אפשר לנתח את זה אבל המצב הוא ככה. אני חושב שזה לא הכול אבל לרוב זה הולך באותו כיוון.

קהל: איך זה קרה?

מניטו: או זה, או זה...

קהל: (גבריאלה בן שמואל) - למה זה קורה ככה?

מניטו: אני חושב שאפשר להסביר את זה ככה: זה הם, זה מה שקרה מקודם: או זה או זה? אז התגובה היא – או זה או זה, הבנתם? טוב. זה מספיק ברור מה ש...?. ואני חושב שזה, אתה דיברת על זה כבר בשיעור שעבר?

קהל: לא

מניטו: טוב. נדמה לי שזה דף צ"ח ייתכן מאוד שזה המקור של הפרק הזה. זה מתחיל ככה:³⁸⁴

"אמר עולא ייתי ולא איחמיניה", שיבוא ושאני לא אראה אותו, "וכן אמר [רבה] ייתי ולא איחמיניה רב יוסף אמר ייתי ואזכי דאיתיב בטולא דכופיתא דחמריה".

³⁸¹ זוהר שמות דף צד עמוד ב

³⁸² על פי מסכת ברכות סד עמוד א "צדיקים אין להם מנוחה"

³⁸³ סוטה דף מט עמוד ב.

³⁸⁴ מסכת סנהדרין דף צח עמוד ב.

עולא ורבה אומרים "ייתי", מכיוון שזה מוכרח, הוא צריך לבוא - מדובר במשיח, אבל שאני לא אהיה באותה תקופה כי פחדו ממהו, כן. עולא אומר את זה וגם רבה אומר את זה, לכן מפרשים מסבירים - "מאי טעמא דעולא? מאי טעמא דרבה?", מכיוון שיש איזה כפל לשון בסוגיה. אז זה אומר שכל אחד היה חושב למשהו אחר, כן. אבל מכל מקום, יש פה איזה פחד מהצער שיהיה באותם הימים. אולי לא יכולים ל... איך אומרים את זה? לסבול, להתגבר על זה, כן. וזה גדולי ישראל שאמרו את זה, ולכן ראו שהמצב יהיה חמור. ופה הרב מסביר לנו למה - מכיוון שיש איזה מין חוק טבעי, חוקיות טבעית, שבהתחלת תחיית האומה הפרק הראשון יהיה התחייה החומרית. ובתחייה החומרית, המצב יהיה חמור מבחינת חמור פשוטו כמשמעו... (צחוק בקהל) אבל מבחינת הרוח ואז יהיו ימים אֶשֶׁר תֵּאמַר אֵין-לִי בָּהֶם חֶפֶץ³⁸⁵.

יש גמרא אני לא זוכר בדיוק את המקור עכשיו... זה פסוק מספר קהלת או משלי? מי זוכר את זה? איפה אורי³⁸⁶? (צחוק בקהל). טוב זה או קהלת או משלי... זה קהלת. והגמרא מסבירה את הפשט של הפסוק והיא אומרת: זה 'אחרית הימים'. אז 'אחרית הימים' מתחיל בתקופה שאתה תאמר - אין חפץ בחיים, זה מובן. אז אחד אומר -

"ייתי ולא איחמיניה", פחד מהצער הזה, ורב יוסף אומר - "ייתי ואזכי דאיתיב", ייתיב לשבת, "בטולא דכופיתא דחמריה", בצל של הדבר הכי חומר מהחמור.

קהל: בגללים...

מניטו: לא רציתי לתרגם, אתם מבינים את זה. ז"א בחומריות הכי חומרית שתהיה באותה תקופה, אם אני יכול לזכות להיות, לשבת בצל של החומריות ההיא, שאזכה בזה. לכן זה פלוגתא של... איך אומרים? של הגישה, הרמה... טוב הערב אני עייף...ה...איך אומרים?

קהל (בתיא לנצט) - הגבוהה?

מניטו: הערך של אותה תקופה והסתירה הפנימית של אותו ערך, זה יהיה חומריות ולכן אולי אני לא אסבול את זה, והשני אומר - זה יהיה חומריות אבל אותה חומריות תהיה כל כך חשובה, קדושה וכן הלאה שאזכה להיות באיזושהי פינה באותה... זה מובן ה...? טוב.

לכן זה מאוד קשור לניתוח של הרב פה. אז מיד, הגמרא ממשיכה:

"אמר ליה אביי [לרבה] מאי טעמא אלימא משום חבלו של משיח"

מזה "אלימא משום חבלו של משיח"? זה הפחד שהרב מביא פה. אני חושב שיש פה חידוש גדול:

"והם, הם חבלי משיח אשר יבסמו את העולם כולו על ידי מכאוביהם".

מדבר שנראה שלילי, לכאורה, הרב מוציא את ההסבר החיובי... זה מובן? אבל, איך להבין את זה? איך ממשבר, הייתי אומר חומרי, לאו דווקא כלכלי, ממשבר כזה ייצא... הדבר ייצא טוב לעולם. מי יכול להסביר את זה?

קהל: אפשר להסביר את זה, כמו לדוגמה עם בניית בית המקדש בונים בחומר אבל מרגישים. אנשים מחוסרים בעניין החומר אלפיים שנה בגלות, אז קודם כל האומה צריכה לבנות את עצמה בחומריות, ואחר כך נחזיר את העניין של בניית בית המקדש...

מניטו: לא, הרב אומר משהו יותר מדויק:

³⁸⁵ קהלת פרק יב פסוק א.

³⁸⁶ הכוונה לרב אורי שרקי שמניטו נהג להיעזר בו באיתור המקורות. בהזדמנות נוספת כשחיפש את הרב שרקי לאיתור מקור אמר מניטו בבדיחות: "מאין יבא אורי"

"וזאת הנטייה", הנטייה לחומריות כן, "כשתולד תדרך בזעם ותחולל סופות, והם הם", הזעם והסופות "הם, הם חבלי משיח אשר יבסמו את העולם"

ז"א לא שתהיה תקופה של רע ואחר כך תקופה של טוב, אלא מהרע הזה ייצא הטוב כתנאי של הטוב הזה שייצא ממנו. הבנתם את זה? זה קצת קשה להבין, כן מה?

קהל: זו "המרידה הרוחנית"...

מניטו: לא, "המרידה הרוחנית" זה שהמצב החומרי יחולל סופות-סופות, כלומר מהפכה נגד החומריות.

קהל: זה הטוב...

מניטו: אבל הנטייה לחומריות, כן, זאת הנטייה כשתולד כן. הנטייה לחומריות כנראה היא הסיבה של חבלי משיח, היא הסיבה של ההתבסמות של העולם אחר כך. הוא אומר בפירוש - "ע"י מכאוביהם". יש לי הסבר קטן אבל...ממש קטן, כמו שאומרים - אין חכם אלא כבעל ניסיון. מי שהאמין בערכים של החומריות, ואחר כך תפש את זה שזה מביא אותו למשבר ולהתדרדרות אז הוא מחוסן מזה. ולכן כתגובה למצב אה...אבל זה הסבר פשטני כן. מה אמרת?

קהל: אני לא מבינה למה זה התבסמות? התבסמות זה שיכרון...

מניטו: לא, בושם-ריח טוב, כן. זה רמז לגן עדן³⁸⁷, כן. כשמתייחסים לגן עדן אז מתחילים להתייחס בביטוי הזה 'בסם', ריח טוב. כן...מה?

קהל: "הנטיה" כלומר היא לא, היא לא טבעית לבדה...לאדם יש לו רצון

מניטו: טוב, מכיוון שהיינו חסרים מזה אלפיים שנה, אז אותה נטייה כשתתעורר היא תהיה בתוקף, כן. ב...ב...

קהל: [...]

מניטו: נכון, אבל...

קהל: [...]

מניטו: אני חוזר רק למשפט אחד, קצת ארבע-חמש שורות לפני הסוף:

"הצורך למרידה זו", ולכן הרמז הוא שזו מרידה של החומר נגד הרוח כן - "הצורך למרידה זו, היא הנטיה לצד החמריות"

אפשר לפרש גם כן בצורה ההפוכה אבל...גם זה וגם זה, טוב, כן ...?

קהל: חשבתי שאולי הוא מתחיל במילה "מכאובים", מכאובים הם הגעגועים של הרוח, שכיסו את זה על ידי החומר. וכשהחומר לא יהיה מספיק, ולא יבוא סיפוק מזה אז המכאובים ילחצו כל כך חזק שיבסמו את כל העולם, בגלל שכל העולם בעצם...

מניטו: כן נכון, יפה, זה מה שאומר הרב. אבל איך זה מתפקד? איך זה פועל?

קהל: המילה עצמה "חבלי משיח" שהיא קשורה גם בשימוש אחר: "חבלי לידה". רואים שיותר טוב לנו, נשים מבינות יותר טוב, גם בלידה...

³⁸⁷ ראו שיר השירים רבה פרשה ד סימן כג: "ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו" אמר ר' יוחנן אין לך דבר שריחו רע וקשה יותר משטף של עזים והוא אומר וירח את ריח בגדיו אלא כיון שנכנס יעקב אבינו נכנס עמו גן עדן הדא דאמר ליה ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' "

ובזהר ויקהל דף רח עמוד ב: "לבתר עבד ליה לאדם לבושין אחרנין מטרפי אילנין דגנתא דעדן דארעא דהא בקדמיתא הו' אינון לבושין מאינון אחוריים דגנתא דלעילא והשתא מגנתא דארעא ונפקי מגנתא ואינון לבושין הו' סלקין ריחין ובוסמין דגנתא דנפשא מתיישבא בהו' וחדי בהו' "

מניטו: גם בעלי עסק... (צחוק בקהל)

קהל: הכאבים עצמם קשורים ללידה, גם בלידה

מניטו: נכון, נכון, זה גם כן קשור לנושא. אולי נראה את ההבדל: בגמרא כתוב "חבלו של משיח"³⁸⁸, ז"א החבלים של המשיח עצמו. פה "חבלי משיח" אם זה "חבלי לידה" זה החבלים של האם, אולי גם האם וגם הבן, וגם הילד, הוולד איך לומר, כן. לא רציתי לומר בן³⁸⁹... (צחוק בקהל) יש קצת הבדל... טוב. פה זה ברור בגמרא: עם ישראל כולו הוא בבחינת משיח ולכן הוא עובר את החבלים האלו, של הלידה של האומה, כן. טוב אז אולי נמשיך קצת בגמרא ונראה מה הלאה.

קהל: זה לא הכול קשור למקל, לחבלה?

מניטו: כן, כן.

קהל: למכות?

מניטו: טוב, הנושא הוא ככה, כשמתעורר הזמן של לידת המשיח אז אָדום מתחיל במלחמות נגדו³⁹⁰ וזה נקרא - "חבלי משיח", לפי המקורות שבמדרש. זה מובן כן, כל הצרות וכל הרדיפות מתחילות מאדום נגד עם ישראל מכיוון שהם רוצים ל, איך אומרים, הבנתם?... למנוע את זה. כאילו זה בלתי נמנע, כן. אם זה בא בבחינת "לא זכה- בעתה"³⁹¹, אז זה מקביל למה שקוראים בהרבה מקורות 'מלחמות המשיח'³⁹² זה, זה הולך ביחד. אבל פה זה מעניין מאוד:

"אמר ליה אביי [לרבה] מאי טעמא אילימא משום חבלו של משיח והתניא שאלו תלמידיו את רבי אלעזר מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח", והתשובה היא "יעסוק בתורה ובגמילות חסדים".

לפי דעתי, ההסבר הוא ככה - כשחבלו של משיח מתחיל, או חבלי משיח מתחילים, אז העולם נהפך למן גיהנם לגמרי, כן. ולכן כדי להינצל מזה, והם פה לא מפחדים ממכות, מרדיפות, פשוטו כמשמעו, מצער גופני ואפילו ממיתה, כן. הם, גדולי ישראל, מאמינים בחיי עולם הבא - זה לא הרמה שלהם, כן.

ממה הם מפחדים? - מ...מה...איך אני יכול להגדיר את זה? מפחדים מחוסר אמונה. מי שעבר את התקופה של השואה, יכול להבין את זה. העולם נהפך למצב שסותר את כל האמונה של עם ישראל, כן. איך להמשיך באותה בריאות של האמונה, זה מובן? טוב, אז התשובה היא "יעסוק בתורה ובגמילות חסדים". זה גם כן חשוב, לא רק תורה אלא גם גמילות חסדים. יש עוד מקור בגמרא - האומר יש לי רק תורה, אף תורה אין לו,³⁹³ זוכרים את זה?

אז אביי אומר לרבה, מכיוון שלמדנו את זה, את ההסבר של ר' אלעזר: מי שיש לו תורה יש לו הדעת של האמת, הוא יודע את האמת. אף על פי שבעולם החיצוני הכול התהפך, הוא יכול להישאר באמונתו מכיוון שהוא יודע את האמת של אמונתו. וזה שייך לעולם שלו, יש גם גמילות חסדים, היחס לשאר הבריות, לא רק הוא עצמו בבחינה... בבחינת יחיד, כן.

³⁸⁸ מסכת פסחים דף קיח עמוד א.

³⁸⁹ רמז למושגי 'אם והבן' בנצרות

³⁹⁰ זהר בראשית דף קיט עמוד א: "ההוא זמנא דיתפקדון ואיהו באלף שתיתאה... כל מלכי עלמא יתכנשון לגו קרתא רבה דרומי" וראו עוד בזהר בלק דף ריב עמוד ב בד"ה 'אראנו ולא עתה'

³⁹¹ על פי סנהדרין דף צח עמוד א: "זכו אחישנה לא זכו בעתה"

³⁹² ראו לדוגמה 'אבקת רוכל' (הוצאת עקערמאן ירושלים תרצ"א) ספר ראשון סוף חלק ראשון ('אותות המשיח')

³⁹³ יבמות דף קט עמוד ב: " כל האומר אין לו אלא תורה אפילו תורה אין לו"

אז מי שיש לו גם תורה וגם גמילות חסדים יכול לעבור את התקופה של 'חבלי משיח' ולהישאר באמונתו, זה הסבר אפשרי אבל הכיוון זה העיקר, כן.

קהל: מרגישים שעניין האמונה תלוי בגמילות חסדים, כי צריך אולי להגיד - יעסוק בתורה ומצוות, לאו דווקא בגמילות חסדים.

מניטו: כי ההגדרה של גמילות חסדים זה היחס לזולת. מה זה זולת? זו בריאה אחרת באותו עולם. זה שייך גם למישהו אחר באותו עולם. ולכן, אף על פי שעובר תקופה שהניסיון שלו סותר לגמרי את כל מה שמאמינים בו, אז הוא יכול להמשיך באמונתו. אני לא חושב שזה ההסבר היחיד, אבל זה ההסבר הבסיסי, כן.

ואחר כך אביי ממשיך: ואם ככה אתה לא יכול לומר, אתה רבה, שאין לך תורה ואין לך גמילות חסדים, אז רבה אומר: "שמא יגרום החטא". יש איזה מצב של חטא שיכול לגרום שגם תורה, גם גמילות חסדים לא יכולים להגן על... על האדם. זה מובן? וצריך להבין איזה חטא. זה כבר עניין אחר, ואם אנחנו חוזרים לנושא שלנו, כן אז זו המחלוקת, זה מובן, כן?

קהל: איזה חטא?

מניטו: טוב, לפי הגמרא, לפי הסוגיה, החטא זה הקושי, הקשיים נאמר, שיהיו באותו פרק של אחרית הימים. ו'אחרית הימים' זו אחרית ימי הגלות, זה הפשט של הנביאים "והיה באחרית הימים" - זה ימי הגלות, זה ידוע מכל המקומות³⁹⁴. אם יהיה איזה חטא באותה תקופה, שייך לנושא שלנו, מה הנושא שלנו? סוף הגלות והתחלת הגאולה. אם יש איזה חטא שייך לזה, אז הכול יהיה כל כך קשה שגם התורה וגם הגמילות חסדים, ז"א גם הטוב וגם המידות, פה לא מדובר במצוות אלא במידות, לא יוכלו להגן על הנפש של עם ישראל באותה תקופה. זה מה שפחדו, כן. ולכן אמרו: "ייתי ולא איחמיניה" - שיבוא ושאני לא אהיה שמה, אולי אני לא יכול לסבול את המצב, ומה הפחד שלהם? הפחד הוא בגדר האמונה, לא בגדר... טוב. ופה הגמרא מביאה שתי דוגמאות:

1. הדוגמה של יעקב אבינו
2. והדוגמה של שיבת ציון בימי עזרא ונחמיה

כן, גם בתקופה של חזרת יעקב אבינו מהגלות שלו היה חטא, איזה חטא? זה מה שאומר הפסוק: עַם-לִבָּן גָּרְתִּי וְאַחֲרַיָּה עָתָה. היה איחור ומכיוון שהיה איחור היו קשיים, הרבה קשיים כשיעקב חזר. כי הפסוק אומר כששמע שעשו בא לקראתו עם ארבע מאות איש ז"א צבא שלם, אז הוא פחד, הפסוק אומר: וַיִּיָּרָא יַעֲקֹב מֵאֵד וַיִּצָּר לוֹ, זוכרים את זה, כן. ולכן כל ההבטחות ששמע כשיצא את הארץ כאילו אין להם תוקף מכיוון שהיה חטא, היה החטא של האיחור, זה מובן?

והדוגמה השנייה, זה שאומר הפסוק, הגמרא מביאה ברייתא: עַד יַעֲבֹר עֲמָךְ ה' עַד יַעֲבֹר עִם זִי קִנְיָתָ, זה פסוק בשירת הים. והברייתא מסבירה: עַד יַעֲבֹר עֲמָךְ ה' - זו ביאה ראשונה, יציאת מצריים וכניסה לארץ הראשונה בימי יהושע.

עַד יַעֲבֹר עִם זִי קִנְיָתָ - זו הכניסה השנייה של שיבת ציון בימי עזרא, זה מובן. והגמרא אומרת: "מלמד... אידך אומרת את זה, :

"אמור מעתה ראויין היו ישראל לעשות להם נס בביאה שניה כביאה ראשונה אלא שגרם החטא".³⁹⁵

³⁹⁴ ראו לדוגמה בראשית פרק מט פסוק א ומדרש רבה שם

³⁹⁵ תלמוד בבלי, סוטה לו'

אז פה יש לנו שתי דוגמאות של אותו חטא. כשהיה צריך לחזור, גאולה מהגלות, זו התחלה של 'אחרית הימים' זו התחלה של ימות המשיח - "עקבתא דמשיחא", כל מה שאנחנו אומרים. כשהיה צריך לחזור, יאז ש איזה מין חטא מיוחד, שייך לנושא שלנו שגורם שאף על פי שיש תורה ומצוות זה לא מועיל, זה מה שאומרת הסוגיה.

אנשי המוסר רגילים להסביר את זה אחרת לגמרי - "שמא יגרום החטא", איזה חטא? כל חטא. חטא של תורה, חטא של גמילות חסדים, החטאים ששייכים לחיים היומיומיים כן - בשר וחלב, חילול שבת, כל העניינים האלו.

טוב, זה נכון גם כן, אבל פה הגמרא מדברת, על רבד אחר לגמרי. חטא שייך לשיבת ציון זה מובן כן. אי אפשר להכחיש את זה, זה פשט הגמרא. ולכן, מכיוון שהיה איחור כל כך גדול אז מתעוררים קשיים באותה תקופה ופחדו מאותם קשיים. ואחר כך הגמרא ממשיכה, ומחפשת איזה קושי מסוים שצריך לפחד ממנו והיא מתארת, ממש זה גם כן מבהיל מתארת את המצב הנוכחי שאנו חיים בו, כשעם ישראל חוזר לארצו הוא מוצא עם אחר על ארצו, והקב"ה מתקשה להחליט מי מהם מעדיף, "הללו מעשי ידי והללו מעשי ידי".³⁹⁶

קהל: איזה חטא עשו בני ישראל ביציאה ממצרים ששייך ל...?

מניטו: מה?, איזה?

קהל: איזה חטא עשו ביציאת מצרים ששייך ל...?

מניטו: לא, לא שמעתי

קהל: יציאת מצרים, איזה חטא עשו בני ישראל?

מניטו: לא, דווקא זה ההפך. כשיצאו ממצרים אז קרה להם נס, כשיצאו מבבל עשו חטא לא "עלו כחומה" ולכן לא נעשה להם נס. והיו ראויים להיעשות להם נס אלא שגרם החטא, איזה חטא? לא עלו עם עזרא ונחמיה, עלו רק מעטים³⁹⁷. זה ידוע מכל הנושא, זה החטא. אז אתם רואים אצל יעקב אבינו זה החטא של איחור, אצל שיבת ציון, של עזרא ונחמיה, זה החטא של מיעוט, כן. וייתכן מאוד שבתקופה שלנו זה גם זה וגם זה, גם איחור וגם מיעוט.

³⁹⁶ מסכת סנהדרין דף צח עמוד ב.

³⁹⁷ ראו 'שיר השירים רבה' פרשה ח סימן י: "אלו ישראל העלו חומה מבבל לא חרב בהמ"ק בההוא שעתא פעם שנית" וביעץ יוסף שם: "חומה כלומר בבית אחת"

וראו עוד בתרגום לכי מציון על פרשת וישלח: "וירא יעקב מאד וייצר לו "

התלמוד מעמת בין פסוק זה לבין ההבטחה שיעקב קיבל בצאתו מארץ כנען:

"ידר' יעקב בר אידי רמי כתיב 'והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך' וכתוב 'וירא יעקב מאד' "

יש גם לדייק בתשובה של התלמוד: " אמר, שמא יגרום החטא" (שההבטחה הזו לא תמומש)

על איזה חטא מדובר?

התשובה המקובלת, מיחסת זאת לכל סוג של חטא או פגם מוסרי. נוהגים לבאר, שיעקב לא קיים את חובת כיבוד אב ואם כיון שאין שום רמז לכך ששלח הודעה להוריו, משך כל שנות גלותו.

מכל מקום, התלמוד, עורך הקבלה בין שיבת יעקב מגלות לבן לבין שיבת ציון מגלות בבל בזמן עזרא ונחמיה.

"כדתניא 'עד יעבור עמך ה' עד יעבור עמך ה' - זו ביאה ראשונה. 'עד יעבור עמך ה' - זו ביאה שנייה. מכאן אמרו חכמים ראויים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון אלא שגרם החטא"

רש"י מפרש שבעת השיבה מגלות בבל, היהודים לא "עלו כחומה", כלומר בתקיפות מספקת. רובם נשארו בגלות. יתר על כן, הם שמעו את הצהרת כורש ששמה אותם תחת ריבונות פרס, המעצמה הדומיננטית בתקופה ההיא. האיחור ההוא, גרם לחולשתה של מלכות יהודה שקמה מחדש בתקופה ההיא.

לכן, ברור שעל פי התלמוד ה' חטא', שהדאיג את יעקב, הוא האיחור של מועד השיבה. האנלוגיה להצהרת בלפור, היא יותר מברורה."

ולכן זה גרם שאיזה קושי מתעורר ופחדו מזה. ממה פחדו? מהמלחמה נגד הערבים? לא, לא מזה. פחדו מהבעיה המוסרית שתתעורר באותו זמן. מכיוון שהקב"ה אומר - זה הקב"ה שלנו, זה לא הקב"ה של האוי"ם, כן? שאומר: "הללו מעשי ידי והללו מעשי ידי היאך אאבד את אלו מפני אלו". זו הבעיה שלנו עכשיו, אם לא היה הצד המוסרי של הנפש הישראלית לא הייתה שום בעיה. זה מובן, כן.

יש איזה מין אסימטריה-מוסרית בין התגובה של הנפש היהודית והנפש של סתם בן אדם באותה בעיה. זה מובן הכול, כן. כאילו אין פתרון, אין פתרון. ואם אתם רוצים אני אקרא את ה... מגיעים ככה:

"וכן אמר רבי יוחנן, וכן אמר רבי יוחנן: ייתי ולא איחמיניה".

זה עוד פרשה אחרת. ז"א ההסבר הראשון כבר מובן, זה לא פחד, זה לא כל כך פחד מ'חבלי משיח' אלא אם כן "שמא יגרום החטא", אבל איזה חטא? אז עכשיו יש לנו סוגיה שנייה:

"אמר ר' יוחנן ייתי ולא איחמיניה", שיבוא ושאני לא אראה אותו, "א"ל ריש לקיש מאי טעמא" - למה אתה אומר את זה? "אילימא משום דכתיב" והוא מביא פסוק מהנביא, זה הנביא עמוס (עמוס ה, יט) אם אני זוכר כן, שאומר ככה: "כאשר ינוס איש מפני הארי ופגעו הדוב ובא לבית וסמך ידו אל הקיר ונשכו נחש".

ז"א ילכו, לא מחיל אל חיל אלא (קהל: מדחי לדחי) נכון, מאסונות לאסונות. ואנחנו חיים גם כן את זה, משבוע לשבוע, מיום ליום יש ארי, דב, נחש וחוזר חלילה, כן...

אז המפרשים, בפרט המהרש"א, על אותו פסוק אומר: צריך לעבור את כל התלאות של הארבע מלכויות וזה מתחיל בארי, ממשיך בדוב, ממשיך בנחש עד שמגיעים למלכות האחרונה שהיא המלכות של המשיח. ולכן, צריך לעבור את זה עד הסוף, כן זה ההסבר הרגיל של המפרשים. אבל מה אומר ריש לקיש:

"בא ואראך דוגמתו בעולם הזה", איך אנחנו חיים את זה, מזה אתה מפחד? מהפסוק הזה אתה מפחד? אני אסביר לך איך אנחנו חיים את זה, אומר ריש לקיש לר' יוחנן- "בזמן שאדם יוצא לשדה ופגע בו סנפיר".

"סנטר" - זה שומר של הגבולות, הממונה על הטאבו, ככה אומרים עכשיו. טאבו איך אומרים את זה בעברית? Cadastre בצרפתית, זה ה "טאבו". טוב, עד כאן השדה שלך מכאן והילך זה השדה של האחר כן... אז הוא יוצא לשדה יש לו בעיות של גבולות. טוב, ריש לקיש חי בימינו אנו, אם אתם מבינים את ההקבלה (צוחק עם הקהל). זה "הארי", זה פירוש משלי, אז זו בדיחה של פורים, לא כל כך... שאת זה קיבלנו מהבריטים, מהאנגלים וזה הסמל שלהם, הארי. כשעזבו את הארץ אז נשאר לנו הבעיות של גבולות, זה ה"סנטר" כן, זו הנקודה הראשונה. אחר כך: "נכנס לעיר פגע בו גבאי".

זה פשוט, זה מס הכנסה, כן (צחוק בקהל) זו הבעיה השנייה של ריש לקיש. ו"דומה כמי שפגעו דוב". ולמה יש לנו בעיות של מס הכנסה? כל הסיבות של המצב הכלכלי ידועות ומאחורי כל זה יש איזה דב³⁹⁸ שצריך ללחום נגדו ולכן יש... זה מובן, כן.

קהל: המנהל של מס הכנסה קוראים לו דב

מניטו: גבאי... גבאי....

קהל: דב נייגר עכשיו אתה מבין שמס ההכנסה כמו דב... (צחוק בקהל)

מניטו: זה השם האמיתי שלו? אבל באיזו תקופה, של ריש לקיש? (צחוק)

³⁹⁸ רומז כנראה לביטוי השגור אז: "הדב הרוסי". הדב היה סמלה הלא רשמי של מדינת מוסקבה לפני מאות שנים

קהל: כן, דב ניגר

מניטו: טוב- "נכנס לביתו ומצא בניו ובנותיו מוטלין ברעב".

וזה המצב הכלכלי עצמו כן, זה הבעיות של החברה, כן. בעיות של גבולות, בעיות ביטחון ולכן יש הרבה מס הכנסה, בעיות כלכליות הנובעות ממה שאומר הרב אומר פה, לכן המרגרינה... זה מה שאומר ריש לקיש לר' יוחנן... ז"א...

קהל: אז מה הנחש, מה הוא אומר, מלבד הנחש?

מניטו: 'הנחש' זה- "נכנס לביתו ומצא בניו ובנותיו מוטלין ברעב", ז"א המחיר של החיים, כן. אז ריש לקיש אומר לר' יוחנן - אתה מפחד מאותו פסוק, תראה איך אנו חיים את זה וחיים. אז אם אתה מפחד זה לא מאותו פסוק. אלא אתה מפחד ממהו אחר, יותר חמור, זה מובן? טוב.

"אלא משום דכתיב", וזה פסוק בירמיה (ירמיהו ל, ו) "שאלו נא וראו אם ילד זכר מדוע ראיתי כל גבר ידיו על חלציו כילודה ונהפכו כל פנים לירקון"

זה פסוק שאי אפשר להבין אותו בלי ההסבר של החכמים פה. פה אנחנו מתקרבים שוב, למושג של 'חבלי משיח', 'חבלי לידה':

"מאי ראיתי כל גבר רבא בר יצחק אמר רב מי שכל גבורה שלו", זה הקדוש ברוך הוא. "ומאי ונהפכו כל פנים לירקון אמר רבי יוחנן פמליא של מעלה ופמליא של מטה".

"פמליה של מעלה" - זה השרים הממונים על אומות העולם, "פמליה של מטה" - זה ישראל³⁹⁹ שהם ממונים לכל אומות העולם. ז"א תהיה בעיה באותה תקופה שגם הקדוש ברוך הוא, גם השרים וגם ישראל אין לה פתרון. זה מובן? ולכן הם וכל העולם כולו והבורא בראש, הם במצב של 'חבלי לידה'. זה מובן, כן. 'חבלי לידה' של מי? של המשיח, דהיינו - עם ישראל.

"בשעה שאמר הקב"ה הללו מעשה ידי והללו מעשה ידי..."

ולכן ראו מראש, את הקושי של אותה תקופה, התקופה שלנו סוף-סוף. שכשעם ישראל חוזר באיחור ובמיעוט על ארצו, הוא מוצא 'עם אחר' ואין פתרון. אין פתרון מכיוון אנחנו שייכים לתורה של הקדוש ברוך הוא. אם היינו שייכים סתם, לתרבות האנושית, היו כל פתרונות כן. ולכן, לכן פחדו ממש, ז"א אין להם שום פתרון. אז נראה קצת הלאה:

"...היאך אאבד אלו מפני אלו".

פעם אני חידשתי איזה מדרש - זה אסור לעשות ככה אבל כשיש צורך עושים - אולי הסברתי את ההסבר הזה לפני כמה שיעורים. שמאז שאברהם אבינו שמע את ההבטחה על הארץ, הבטחה על הארץ, אז הוא מתפלל: "תקיים את ההבטחה, אתה הבטחת לתת את הארץ ההיא לצאצאיי". אז הקב"ה שואל: אלו היהודים השוכנים בחוץ לארץ? או בני ישמעאל היושבים בארץ? ז"א אין פתרון, שזה עוד פן אחר של אותה בעיה וזה חמור מאוד, אי אפשר לצאת מזה. טוב:

"אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי רהיט ונפל תורא", ז"א השור רץ ונפל "ואזיל", ובעל הבית בא "ושדי ליה סוסיא באורייה", והביא סוס באבוס שלו.

זהו, נקודה. אחר כך יש לנו ההסבר של רש"י: היה איזה בעל שדה, בעל בית, שהיה לו שור והוא היה עובד את האדמה עם השור. השור הלך לבור ומכיוון שנפל...

(סוף הקלטת)

³⁹⁹ על פי פירוש רש"י כאן: "פמליא של מעלה ושל מטה: מלאכים וישראל"

שיעור 12 - אורות "אורות התחיה" פרק ס'

"הסתירה שבין הנסתר והנגלה באה תמיד מחסרון השלמה של שני היסודות. הנגלה המצומצם בגבוליו, שאינו הומה אחרי מקורו ושרשו, יחוש איזה שנאה אל הנסתר, שאינו חפץ לדעת צמצום וגבול. מעוט ההכשר אל הנסתר, בקפיצה לתוכו רק משום חולשה של תאבון פנימי המצורפת עם רשלנות ובטלנות, הוא גורם שתטושטש הצורה של הנסתר, שרק שלילת הממשיות, רק רפיון החיים וחוסר הכשרון לתפוס את העולם החי, את מעשיו, תנועותיו, עלילותיו וזרמיו המקסימים, מלאי ההוד והגבורה, הוא הגורם לשיקוע בעומק הנסתר למרות חסרון ההכנה. אבל לא זה זה יתכן, לא בצד אחד של המטבע העולמית והתורנית יבוססו החיים. הנסתר גרעינו מוכן, אבל אל הפועל יצא בהצלחה רק אחרי ההכשר המלא של הנגלה. מילוי הכרס ב"לחם בשר ויין" מוכרח להיות קודם ל"טיול בפרדס", ומילוי כרס זה במובנו המלא כולל בקרבו ג"כ את מדע העולם והחיים ואת ההסתגלות המוסרית המדעית, את גבורת הרצון ואת הכרת ערך האדם, ואת כל הטוב הנאה והמסודר שבמציאות הבא מתוך חנוך טוב והגון לכל צדדיו, המצטרף אל כל המתעורר לחיים ולרענונות מכל צד ופנים, באדם ובאומה בספרות ובחיים, בחול ובקודש ובקודש הקדשים. תביעת הנסתר, שהיא מתמלאת בבא עתה, היא תביעה איתנה, שהיא מביאה את המלה הגואלת, שהיא משחררת את האמרה הישראלית הגדולה ממאסר אלמותה, היא מחדשת את החיים האיתנים, היא מעוררת את רוח הגבורה שבקודש המוחלט, שהוא הרבה יותר פשוט ויותר טבעי מכל חול ורגיל, ועם זה עומד הוא בשגובו ובתפארתו".

(הרב קוק "אורות התחיה", ס')

מניטו: זה קטע שנמצא ב'אורות התחיה', זה בדף צ"ג אני חושב...

דיברנו הרבה בשיעורים האחרונים, על הגורמים של הגאולה וכל הבעיות שמתעוררות כשעם ישראל חוזר מהגלות. ויש המון בעיות ושנגענו כבר בשני נושאים - את שילוב השבטים, עם כל הבעיות הקשורות לזה, כי גם הזרמים באידאולוגיות, בשורשם, כל השבטים הם בני ישראל, אבל כשחוזרים, חוזרים עם איזה גורם של פירוד. וגם כן בשורשם, בשורש נשמתם, כל הדוגלים לכיוון זה או אחר לאידאה הישראלית, אתם זוכרים? הנפש, הרוח, הנשמה, כוחות האנושיות, כוחות האומה, כוחות הקודש⁴⁰⁰, זה מובן כן.

וכל פעם, הרב הדגיש או קָמַז, קָמַז בדגש חזק, שיש גורם אחד שצריך להתעורר באחרית הימים, בתקופת הגאולה. וזה מה שאנחנו קוראים בדרך כלל - 'גילוי חוכמות הנסתרות'. אתם זוכרים את זה, כן? אז אני אקרא קטע אחד שקשור לנושא הזה בפרט, ומתוך זה ודרך השאלות שלי ושלכם, נראה להרחיב את הנושא. אז זה מתחיל כך:

"הסתירה שבין הנסתר והנגלה באה תמיד מחסרון השלמה של שני, (של שני) היסודות". אני חוזר על המשפט - "הסתירה שבין הנסתר והנגלה באה תמיד מחסרון השלמה של שני היסודות".

פה יש מושג קצת קשה - "הסתירה שבין הנסתר והנגלה". כי לפי פשט הדברים "הנגלה" זה הנגלה של הנסתר, אבל "הנסתר" זה הנסתר של הנגלה. וגם חכמי הנגלה נאמר, או אנשי הנגלה

⁴⁰⁰ אורות התחיה י"ח.

יודעים ש"הנסתר" הוא הנסתר של הנגלה וכל שכן חכמי הנסתר יודעים ש"הנגלה" הוא הנגלה של נסתר, זה מובן?

רק דרך אגב אני רוצה לציין מקור מיוחד של המהר"ל לכל ההשתלשלות ה'גילוי', 'גילוי התורה', בכל הרבדים, שאפשר להגדיר את הסגנון של המהר"ל, וכל שכן התוכן, או שהוא מגלה את הנגלה של הנסתר או שהוא רומז לנסתר של הנגלה. הבנתם את ההבדל כן? ואני חוזר לדבר שאני רגיל, רגיל לומר מה שנקרא 'חוכמות הנסתר' לעולם נשאר בבחינת נסתר. מיד כשמגלים משהו, ממה שנקרא 'נסתר' זה כבר לא 'נסתר' אלא 'נגלה'.

אני שמעתי פעם הסבר, לפי דעתי ברור מאוד על העניין. אתם זוכרים את העניין של 'תורה לשמה' ו'תורה שלא לשמה'. והגמרא נותנת הרבה דוגמאות מה זה 'תורה שלא לשמה'⁴⁰¹. וההגדרה של 'תורה לשמה', אני זוכר שפעם, אולי לפני כמה שנים דיברנו על זה, דווקא בהקשר של לימוד המהר"ל⁴⁰². אם אני לומד כדי ללמד, יש בעיה, זה לשמה או לא לשמה? מה אתם חושבים? מי שלומד על מנת ללמד, האם זה לשמה או לא לשמה? מי שלומד על מנת ללמד זה המשרה שלו, זה הפרנסה שלו, זה הכבוד שלו, זו הזכות שלו. אז יש מקום לדון על זה אם זה לשמה הטהור או אם יש צד שלא לשמה. זה מובן? אין תגובה... (צחוק בקהל).

קהל (בתיה לנצט) - יש שתי אפשרויות כמו שאמרת שזה הוא מלמד כי זו המשרה שלו, או ללמוד וללמד כמו בתפילה...

מניטו: נכון, איך אנחנו אומרים בתפילה: "ללמוד ללמד..."

קהל + מניטו: "לשמור, לעשות ולקיים"

מניטו: כל עוד שלא הגענו לקיים, זה עוד מדרגות... כל זה, זה לשמה, אבל באיזשהו צד השאלה נשאלת - יש דברים שלומדים ולא מלמדים אותם זה נקרא - 'נסתר'⁴⁰³. למשל, מה שאנחנו רגילים לאמר, להגדיר כהחידושים של שבת. כן, כשחידוש בשבת מתעורר, אי אפשר לכתוב

⁴⁰¹ ראו ברכות דף יז עמוד א, ומסכת סוכה דף מט עמוד ב בסוף העמוד

⁴⁰² "אז זה השאלה המפורסמת האם התלמוד, זאת אומרת, לימוד התורה כתורה, לא רק כחוכמה כי נראה אחר כך, אלא תורה לשמה, כדי להבין, לדעת, מה התורה רוצה כתורה. ברור שתורה בלי קיום המצוות זה לא תורה אמיתית. זה נראה גם כן אחר כך. אבל יש ההתנהגות של הלימוד כדי שהנשמה של האדם מקבלת, תקבל את ידיעת התורה. ומה זה ידיעת התורה? זה גילוי רצון הבורא לבריאה שלו. אבל כבר למדנו, ואנחנו כבר יודעים שמחשבת הבורא, מטרת הבורא, תכלית הבריאה זה לא העולם הזה. אלא עולם השלם, שהוא עולם האמיתי. לא אמרתי עולם האמת, זה עניין אחר, העולם האמיתי - שהוא העולם הבא" "המושג תורתך: תורת ה' תמימה, יש לנו רק תורתנו - התורה כפי שאנחנו מסוגלים לקבל אותה. אבל תורת ה' ומחשבת הבורא זה במה מדובר. התלמוד שבו מדובר. הבנתם את זה? זאת אומרת, התורה כפי שהקב"ה מסר אותה, לא כפי שאנחנו קבלנו אותה. זה נקרא: תורה לשמה, וזה נקרא לימוד אמיתי וזה נקרא תורתו אומנותו. עד שמגיעים לזה, יש שאלה מעשה? לימוד? אז כל מי ש לא גמר את המעשה לא מגיע לזה." (מתוך תמלול שיעורי מניטו על נתיב התורה למהר"ל (רות ספן) שיעור מס 8)

"יש הבדל בין, ללמוד תורה כדי לדעת איך לקיים מצוה וללמוד תורה לשמה. "לשמה" באופן העליון לגמרי, זה יותר למעלה מלדעת איך לקיים מצוה. לשם התורה עצמה. זאת אומרת: כדי להביא לעולם, בעולם, את דעת התורה. זה מעלה יותר גבוהה. האם זה מספיק ברור, מה שרציתי להסביר פה? זאת אומרת, מי שנקרא "תורתו-אומנותו", וודאי שהוא עבר כבר את השלב הזה (של) ללמוד את התורה כדי לדעת איך לקיים מצוות. במילים אחרות, ללמוד את התורה כמו שלומדים שולחן ערוך, מכיון שיש צורך לדעת איך לקיים את המצוה. אלא ללמוד את התורה "לשמה", (מפיק באות ה) לשמה של התורה, כן, זה מעלה עליונה לגמרי ("שם שיעור מס 16) " למוד תורה לשמה זה לשם מי שרצה שהתורה היא ככה, מי שרצה; מה שרצה מי שרצה, לשמה, לשם התורה. זה לא למוד מופשט, בלי שום אינטרס, אלא לשמה: כדי לקיים מה שהיא רוצה. אני זוכר את הדיוק של הרב שהיה חוזר על הגרסה בתפילה - תזכרו את זה - אנחנו אומרים את זה לפני ק"ש: "להבין, להשכיל לשמור לעשות ולקיים". כל עוד שהוא לא מגיע לקיים לא קיים כלום. אז זה הסוד של 'לשמה': לקיים מה שהיא רוצה. לקיים זה יותר עמוק מלעשות, לקיים, אז זה 'לשמה'. זה מובן. הרבה פעמים אנחנו שומעים שתורה לשמה זה בלי לקיים; דווקא זה ההפך" (מתוך תמלול שיעורים על שערי אורה שיעור 19)

⁴⁰³ השו"י ספר הזכרונות' לר' צדוק דף ז: ולא לחינם קראו חכמים נסתר וסוד שהוא דבר שאי אפשר לגלותו כי עיקר החכמה הוא השגת הלב וזה אי אפשר לאדם לגלות לחבירו כלל רק המשיג לבדו יודע וזה אחר שקדם לו השלימות בתורה כולה ובמצות" וכמו שהתנה הרמב"ם על הטיול בפרדס אחר שמילא כריסו בשר ויין מפשט התורה ומצוות"

אותו. אז סוף, סוף הוא נשאר באיזשהו צד, בבחינת נסתר, זה מובן? לא. אבל אני חוזר לכלל עצמו - כל גילוי, איך אומרים? מסתיר מה שהוא מגלה⁴⁰⁴ ולכן יש איזה צד לומר שהנסתר נשאר נסתר. זה מובן? טוב.

ובעיקר, צריך להבין את זה, גבי התורה שבעל פה בכללה. מי שלומד גמרא יודע שצריך ללמוד הרבה, הרבה שעות כדי לחדור לעומקה של הסוגיה. איך לכתוב את זה. פעם שמעתי אי אפשר אחרת אלא כמו שכתוב בגמרא, כמה שורות, כמה שעות של תורה בעל פה. אחר כך איך לכתוב את זה, אי אפשר אחרת כמו שהרוח הקודש הייתה בחכמים לכתוב משחו כזה, זה מובן? ואתם זוכרים גם כן את הכלל - דברים שבכתב אסור לאמרם בע"פ⁴⁰⁵ ודברים שבע"פ אסור לאמרם בכתב. זה הדוגמה, זה מובן? עת לעשות לה' הפרו תורתך מכיוון שהיה צורך. אני לא יודע אם היה צריך, אבל היה צורך להעלותה בכתב. מה היה הצורך? מה הם הסיבות שהחליטו להעלות בכת את המשנה?

קהל: שהיו חילוקי דעות

מניטו: זה הסבר אחד

קהל ב'- שלא ירבו מחלוקות

מניטו: מה?

קהל ב'- שלא ירבו מחלוקות

מניטו: שלא ירבו מחלוקות. אבל בהקשר לנושא הכללי שלנו הסיבה הכי-הכי יסודית זו הגלות. מכיוון שעם ישראל התפלג לכל ... איך אומרים, קצוות הארץ? במובן הכדורי של המילה, והריחוק מהמקור גרם לשינוי, לשכחה, ולכן היה צורך להעלות את זה בכתב. ויש עוד סיבה אחרת, שהיו רדיפות גם מצד היוונים, גם מצד הרומאים. כשהיו מוצאים רב אחד ושני תלמידים, או רב אחד ושני יהודים היו הורגים אותם⁴⁰⁶, בגלל שהיה חשש שמא ילמדו תורה. זוכרים את זה? ולכן, לא לשכוח את זה אף על פי שזה לא נראה לעין במשנה עצמה, אבל בגמרא כבר זה בולט, במדרשים כל שכן. אי אפשר להבין מן הכתוב של התורה שבעל פה שהעלו אותה בכתב, אי אפשר להבין את תוכן הדברים. ז"א בכוונה כתבו את התורה שבעל פה מכיוון שהיה צורך לכתוב את התורה שבעל פה, בצורה בלתי מובנת, רק למי שיש לו את העזרה של התורה שבעל פה⁴⁰⁷, זה מובן?

יש בגמרא, נדמה לי בבא קמא – מי שלומד הלכה מהמשנה נקרא...

קהל: מבלי עולם

⁴⁰⁴ ראו הקדמת רמ"ק ל'פרדס': "כי כוונתם בכל ענינם לגלות אצבע ולכסות אלף אמה סביב" וכן בשער 'פרטי השמות' (פרק ו) על מאמר הזהר: "מגלה טפח ומכסה ארבע אמות" וכן בהקדמת מהר"י ל'שער ההקדמות': "וכל אחד מהחכמים היודעים בחכמה הזאת מאז ואילך היו עוסקים בה בהסתר גדול ולא באתגליא ולא היה מגלה אותה אלא לתלמידו היחיד בדורו ואף זה בראשי פרקים מפה אל פה מגלה טפח ומכסה אלף טפחים והיתה החכמה הזאת מתמוטטת ומתמעטת והולכת מדור לדור עד הרמב"ן ז"ל אחרון המקובלים האמתיים" והשוו זהר חלק ב' דף צט עמוד א' "דהא אורייתא מלה נפקא מנרתקה ואתחזיאת זעיר ומיד אתטמרת" (וראו שם כל הדף בהרחבה על גילוי והסתרת בתורה)

⁴⁰⁵ מסכת גיטין דף ס עמוד ב

⁴⁰⁶ סנהדרין דף יד עמוד א

⁴⁰⁷ השוו תנחומא כי תשא (מהד' אור החיים ירושלים תש"ע) עמוד 338: "בקש משה שתהא המשנה אף היא בכתב וצפה הקדוש ברוך הוא שאמות עתידין לתרגם את התורה ולהיות קוראין אותה יונית והן אומרין אנו ישראל, ועד עכשיו המאזניים מעויין, אמר להם הקדוש ברוך הוא לאמות אתם אומדים שאתם בני איני יודע אלא מי שמסטורין שלי אצלו הם בני ואיזו היא, זו המשנה שנתנה על פה והכל ממך לדרוש אמר רבי יהודה בר שלום אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה מה את מבקש שתהא המשנה בכתב ומה בין ישראל לאמות שנאמר 'אכתב לו רבי תורת' (הושע ח') ואם כן 'כמו זר נחשבו' (שם) אלא תן להם מקרא בכתב ומשנה על פה"

מניטו: מבלי עולם⁴⁰⁸. יש גם גרסה אחרת- מחרבי עולם⁴⁰⁹. כי אחרונים אמרו דבר...

קהל: גם בשולחן ערוך אפשר למצוא...

מניטו: לא. כי האחרונים אמרו את זה, גם בשולחן ערוך כן, שמעת את זה? כן. כיון שיש אותה סכנה שאני מגדיר אותה כל פעם - הצדוקיות. מה זה צדוקיות?, אולי אני אחזור להגדרה שאנחנו רגילים אליה: מה ההבדל בין השיטה של הפרושים לשיטה של הצדוקים בלימוד התורה? אחרי תקופת הפסק הנבואה, הייתה תנועה-עובדה תרבותית בעם ישראל בתקופת בית שני, הספרים הגדולים שלנו. וכולם ידעו שאלו ספרים גדולים, תרבות עצומה. לא רק היהודים, גם הגויים ידעו כבר מזה ורצו לתרגם את זה. עובדה תרבותית. אז, השיטה הפרושית היא שונה לחלוטין מהשיטה הצדוקית. הפרושים יודעים באמונה שמה שנכתב בספרים שלנו, בספרי הקודש, נאמר בכתבי הקודש, ז"א הנבואה בכל מדרגותיה זה אמת. ויש, יש לנו סיבות להאמין בזה: סיבות היסטוריות, את הזיכרון המשפחתי, ואת הלימוד: תלמיד מפי רב, תלמיד מפי רב – עד הנביאים. כי סוף- סוף אנשי הכנסת הגדולה היו מאחרוני הנביאים⁴¹⁰, מתלמידי אחרוני הנביאים. התנאים בדרך כלל, היו מתלמידי הנביאים, בלי הפסק. ולכן, אתם זוכרים את הפסוק, מאחרוני הנביאים: זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עֶבְדִּי⁴¹¹, זה עניין שעובר דרך הזיכרון. ולכן ידעו, וזו אמונה קודם שזה אמת. וכשלומדים, לומדים כדי להבין במה מאמינים, זו שיטת הפרושים. זה ברור, כן? ולכן הגמרא אומרת: ברכה תחילה⁴¹². מברכים לעסוק בדברי תורה כל בוקר, כדי להעיד בזה. יש ברכה לפני הלימוד, זה מובן? יש מחלוקת, לא מחלוקת...יש סוגיה שלמה בגמרא איזה נוסח של ברכה צריך לומר לפני לימוד התורה, סוף, סוף קצת ענווה! אנחנו יכולים לומר: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו ללמוד", שמא מה שאנחנו לומדים, זה לא לימוד באמת, אלא "לעסוק" בזה, זה ידוע, כן.

ושיטת הצדוקים, היא לא רק אחרת, אלא הפוכה לגמרי. יש בידיהם הספרים הגדולים האלה, לומדים כדי להבין אותם ומאמינים במה שהם מבינים. אתם רואים את ההבדל? את צורת ה.... טוב, זה ההבדל בין...בדר"כ השיטה של הישיבה והשיטה של האוניברסיטה, זה מובן כן. זה רק בדרך כלל, מכיוון שכל יוצא מן הכלל אפשר למצוא בכללים, עם ק', בקללות האלה (צחוק בקהל).

ואף על פי שהצדוקים עברו מההיסטוריה, עם היוונים, עם התקופה של המתיוונים, נאמר. הנטייה לצדוקיות לא עברה מההיסטוריה, הנטייה של הצדוקיות קיימת עוד בהיסטוריה. ייתכן מאוד שגם כל הנטיות של כל ה'מינים' למיניהם שהיו בתקופת בית שני, אנחנו מוצאים אותם בתקופה שלנו גם כן ואולי ביתר תוקף, ביתר עז.

זה הנושא של הרב, גם כן. ואנחנו יודעים את זה, כל עוד שזה נשאר בדעת יחיד - זה נשאר בדעת יחיד, אפשר להציל את זה. אבל מכיוון שזה כבר נהפך לשיטה של כיתה, אומרים "כת" - אז זה כבר מינות. אתם מבינים את זה? כל מינות שורשה באיזשהו קשר למה שהיה אמת. ייתכן מאוד, אני לא חיפשתי את זה בסמנטיקה הזו, אולי יש איזה משמעות לזה, הקרבה בין שני מילים האלה ז"א- 'מאמין' ו'מין', ניחשתם כבר את זה?

אז, מכיוון שיש אותה סכנה של נטייה לצדוקיות, עם התורה שבעל פה, עכשיו שהיא בכתב, אז העלו בכתב את התורה שבעל פה בצורה נסתרת. כי כמו שכבר אמרנו: להתייחס למשנה כאילו זה תורה שבכתב. להתייחס סוף-סוף לשולחן ערוך כאילו זה תורה שבכתב. טוב, יש איזה צורך

⁴⁰⁸ מסכת סוטה דף כב עמוד א: "מבלי עולם...שמורין הלכה מתוך משנתן"

⁴⁰⁹ בפירוש המשניות לרמב"ם שם יש גרסא: "מכלי עולם"

⁴¹⁰ מגילה דף טו עמוד א: "מלאכי זה עזרא" ושם דף יז עמוד ב: מאה ועשרים זקנים ובהם כמה נביאים תקנו שמונה עשרה ברכות"

⁴¹¹ מלאכי פרק ג פסוק כב.

⁴¹² נדרים דף פא עמוד א

היסטורי, שוב להעלות בכתב את כל הדברים האלה, כדי שלא תהיה שכחה בכל ההסברים שזכרנו, אבל צריך להיות ער ל... ער לעניין.

עיקר-עיקר התורה היא שתדע: וַיִּדְבֶּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר ומה שבין או "ויאמר ה'" או "אלוקים" אל "משה לאמר". מה שבין הרישא של הפסוק, התחלה של הפסוק, לבין "וידבר ה' אל משה", ואח"כ- "לאמר", יש הבדל⁴¹³! זה המקום של התורה שבעל פה. זה השורש של התורה שבעל פה. התורה שבעל פה מחזירה לנו, לאו דווקא מה שמשה אמר לנו אלא מה שה' אמר למשה. לכן בפסוק- על פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְּךָ בְּרִית⁴¹⁴, זה נוסח הפסוק. ואולי זה רק בסוגריים, אני רוצה להזכיר לכם מה שלמדנו אולי... במסכת ברכות על העניין של 'הלכה פסוקה'. יש ברייתא ש "אין עומדים להתפלל אלא מתוך הלכה פסוקה"⁴¹⁵

קהל: מביאים את הגמרא בניה...

מניטו: סליחה?

קהל: מביאים את הגמרא בניה, כדוגמת יסוד⁴¹⁶

מניטו: כן, מביאים כמה דוגמאות, זו רק דוגמה אחת. זה לחומרה וזה אחת לקולא, כן נכון. והגמרא שואלת שאלה יפה מאוד: "והיכי דמי הלכה פסוקה?", אני חוזר: "והיכי הלכה פסוקה", למה זה דומה הלכה פסוקה? שואלת הגמרא. כי הלכה פסוקה, זו הלכה שכבר אין שום פקפוק של מחלוקת - כבר פסקו והנה ההלכה פסוקה, זה מובן? מה שנדיר.

אז אני למדתי בקבלה, שדווקא אין, יש רק מצווה אחת שלא נפלה בה לא שכחה, ולא מחלוקת, זה קטורת. יודעים את זה? הקטורת כן, אין מחלוקת על זה. מכיוון שאף על פי שיש שאלות במשנה עצמה על עניינים ש... טוב, ובכל זאת הכול אפשר ללמוד ולהסביר⁴¹⁷. זה קצת בדיחה-מכיוון שאף אחד לא מבין במה מדובר, אז לא היה מי שיחלוק... (צחוק בקהל). וזו המצווה היחידה שלא נאמר- לאמר. איך זה מתחיל הפרשה של הקטורת?

קהל: ויאמר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה קח לך סָמִים

מניטו: בדיוק, קח לך סָמִים בלי לאמר, הבנתם את הדוגמה? זה מספיק ברור, כן? ז"א לאמר, זה המקור של ה... השורש של התורה שבעל פה.

קהל: ופה: וַיִּדְבֶּר יְהוָה...

מניטו: נכון, המחלוקת באה על ה לאמר הזה. בישיבות היו אומרים... ואל תשאלו אותי מי השיב להם כך (צוחק), לאמר זה כתוב: למד, אלף, מס, ריש אז "לא- מר", "לא כמו מה שאמרתי, מר..." (צחוק בקהל). טוב, אני חוזר על העניין שלנו. זה לפי דעתי צריך לזכור ולכן הביטוי פה, אני חוזר על המשפט:

"הסתירה שבין הנסתר והנגלה באה תמיד מחסר..."

⁴¹³ ראו 'עשרה מאמרות' לרמ"ע מפאנו מאמר 'חיקור דין' חלק ד פרק ו: "הא למדת כי חמדה לחוד וכלי חמדה לחוד ועליהן תנן "משה קבל תורה מסיני" לא אמר 'את התורה' שלא על עצם התורה ונסתרה הדברים אמורים דלא שייך בה לשון קבלה או מסירה אלא השגה שכלית אמנם בסיני היה עוסק בחמדה עצמה ולא הורשה למסור אותה לאחרים כדאיתא בספרי (ירוש' ע"ז פרק ב הלכה ז) ואותי צוה ה' בעת ההיא (דברים ד יד) דברים צוה אותי לאמרם ביני לבין עצמי והוא טעם וידבר ה' אל משה מה שיאות לו לבדו עמיקתא ומסתרתא לאמר מה שישנו בלך אמור"

⁴¹⁴ שמות פרק לד פסוק כז. וראו גיטין דף ס עמוד ב: "א"ר יוחנן לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה שנאמר "כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל"

⁴¹⁵ מסכת ברכות דף לא עמוד א.

⁴¹⁶ נידה דף סו עמוד א. במסכת ברכות דף לא עמוד א מובאת הלכה זו כ"הלכה פסוקה",

נראה את זה אחר כך. זה ביטוי קצת קשה, כי אין סתירה בנסתר ובנגלה. והרב מסביר מיד, אם הנסתר הוא אמיתי, והנגלה הוא אמיתי, אלא יש אולי עימות בין אנשי הנגלה ואנשי הנסתר. זה יותר מובן. זה מובן, כן?

לא הבאתי את כל ההקדמות שצריך לקרוא בהגדלה... כמעט בכל ספר "הזהרה" יש הקדמה של ההוצאה שמסבירה את התנאים כדי ללמוד את חוכמת הקבלה, חוכמת הנסתר. לא מוסרים את זה רק ל... וגם יש הרבה, הרבה תנאים, וגם מתייחסים לסיבות: למה יש כל כך תלמידי חכמים שמתרחקים מלימוד הנסתר וגם מפחדים מזה. ואפשר ללמוד את זה, אם זה מעניין אתכם, פעם נחזור על... על העניינים האלה.

אבל, ו...אני רוצה לתאר קצת את המצב, לפי הנושא שלנו. אני חוזר על ההגדרה ההיא: יש איזו מין מלחמה בין 'מחנה הנגלה' ל'מחנה הנסתר' ובעיקר בתקופה שלנו שמתעוררת איזו שאיפה לחוכמות הנסתר. אני רגיל לאמר אולי גם ביטוי קבלי, יש סיבות לזה ונלמד על זה, אבל אנחנו רואים שאולי זה לא בדרך הנכונה, אז אומרים - "קליפה קודמת לפרי", ונקווה שיהיה פרי אחרי הקליפה מכל מקום אנחנו מקבלים הרבה קליפות במישור של השאיפה ללימוד הנסתר. אז הרב אמר:

"הסתירה...באה תמיד מחסרון השלמה של שני היסודות" והוא מסביר מיד. "הנגלה המצומצם בגבוליו"

צריך כבר להסביר את ההבדל שיש בין הנושאים של הנגלה והנושאים של הנסתר. בלשון הקבלה, הנושאים של הנגלה זה הכלים של החוכמה, והנושאים של הנסתר זה האורות של החוכמה. יש ביטוי בגמרא: 'סתרי תורה' זה דבר קטן, דבר קטן אבל הוויות דאביי ורבא - זה דבר גדול⁴¹⁸. ו...אני שמעתי את ההבדל ככה - מכיוון שהגמרא, חוכמת הנגלה, מדברת על הנושאים שבעולם העשייה, מצוות מעשיות אז הכלים הם גדולים והאור הוא קטן וצריך ללמוד הרבה על הכלים כדי להוסיף קצת אור.

להפך, העניינים של חוכמת הנסתר - האורות הם גדולים והכלים קטנים⁴¹⁹. לכן, דבר קטן בנסתר זה הכלי, דבר גדול בנגלה זה...זה מובן, כן? לפי הנושא שלו:

"הנגלה המצומצם בגבוליו, שאינו הומה אחרי מקורו ושורשו"

מי שמסתפק רק בצד החיצוני, של העניינים, אז כבר מתרחק משורש דברי תורה של האידאה עצמה. "יחוש איזו שנאה אל הנסתר"

פה הביטוי הוא חריף, כן. לא רק פחד אלא שנאה. אולי זה כבר קרה לכם לראות דברים כאלה...יש היסטוריה ארוכה של הנושא אבל גם בימינו אנו, בתקופה שלנו, מרגישים בזה. מאיפה באה השנאה? לפי דעתי יש מקום להסביר את המילה ההיא במשמעות המקראית שלה, למשל אנחנו לומדים את זה גבי לאה ורחל. כשהמקרא אומר שר...סליחה, לאה הייתה שנואה בעיני יעקב, איך זה בפסוק? וַיֵּאָדָה...

קהל: וַיֵּאָדָה הָיָה כִּי שָׁנְאוּהָ

⁴¹⁸ סוכה דף כח עמוד א. ושם דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הוויות דאביי ורבא וכן בחגיגה דף ט"ו עמוד ב: "לא קשיא הא בגדול הא בקטן"

⁴¹⁹ השו"ל למי מרום (הרב חרל"פ) חלק שביעי 'אורי וישעי' עמוד 397 (ירושלים תשכ"ט) "וכדוגמא אמרין שריב"ז לא הניח דבר גדול ודבר קטן דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הוויות אביי ורבא שמתוך גדלות האורות שנצטמצמו בקושיות ופירוקים נקראו הוויות אביי ורבא דבר קטן לעומת מעשה מרכבה שנשארו בבחינת ההפשטה שלהם בלי התלבשות בהתקטנות"

מניטו: זהו, וַיֵּרָא יְהוָה כִּי שְׁנוּאָה לָאָה. אינני זוכר אם זה רש"י, ייתכן שזה רש"י שמביא את המדרש שמסביר שרשעים מעשיהם שנואים, לא הנפש שלהם, אלא המעשים שלהם.⁴²⁰ הרי ההסבר הוא ככה: כשמבינים משהו אוהבים אותו, כשלא מבינים משהו שונאים אותו, זה מובן? כן? מכיוון שהנפש של לאה לא הייתה מובנת לעקב, אז הכתוב אומר שהייתה שנואה⁴²¹, זה מובן? אני לא רוצה לשנות את משמעות הפשט, כן. אבל כמו שהתורה רוצה לומר 'אהבה' היא אומרת: 'ידיעה', 'יודע' – וְהָאָדָם יָדַע אֶת חֲוָה אִשְׁתּוֹ – וְהָאָדָם יָדַע אֶת חֲוָה אִשְׁתּוֹ, כן. גם כן להפך, כשדבר הוא לא ידוע, הוא לא מובן אז זה כבר ההתחלה של השנאה. ולפי הקבלה, רחל רומזת לגלות ולאח לארץ ישראל⁴²². זה ידוע לכם? טוב, זה נושא בפני עצמו.

כל עוד שיעקב נקרא 'יעקב' הוא שייך לגלות, וצריך להתעלות עד המדרגה של שם "ישראל" כדי לגלות את לאה. זה מובן? טוב. אז כל עוד זה אותו מצב, והמקובלים רמזו גם כן, שתלמוד בבל נרמז ברחל, סליחה... תלמוד בבלי זה רחל, ותלמוד ירושלמי זה נרמז ללאה⁴²³. ו fph atbjbu husgho יעקב אהב את רחל, ז"א עם ישראל שבגלות אהב את בבל. טוב, כל זה, זה אותו נושא. יכול להיות... אני חוזר על זה, יכול להיות שזה שנאה אל הנסתר.

אני זוכר, כשהתחלתי ללמוד עם הרב אשלג, זכרוננו לברכה, בבני ברק, אני מגלה סודות, מהפעם הראשונה הוא אמר לי- אף פעם אסור לך לומר שזה קבלה, תגיד להם שזה מוסר (צחוק בקהל). והוא היה גם קורא אותם: שלוחי הסטרא אחרא, כששומעים את המילה 'קבלה' - רוגז, שנאה. תגיד להם שזה מוסר ותראה - הם אוהבים אותך (צחוק בקהל). ואני רוצה לחשוב, שהוא ידע מה שהוא אמר, שהמוסר האמיתי זה קבלה. טוב, אז אני חוזר ל:

"שאינו חפץ לדעת צמצום וגבול"

ז"א הנסתר אינו חפץ לדעת צמצום או גבול, מכיוון שאיזה סוג, נאמר, של אנשי הנגלה מסתפקים בצמצום בגבולות, כפי שאמר מקודם, אז הם שונאים את העולם של... אבל זה לא הסוף. לאט - לאט - זה רק הצד האחד של... הראשון של...

"מעוט ההכשר אל הנסתר"

זה הצד השני. "מעוט ההכשר אל הנסתר", ואחר כך יסביר את עצמו. צריך הכשר רב כדי להגיע לנסתר, חוץ מהמקורות העבריים והוא מצטט אותם גם כן. אפשר לומר את זה ולפי דעתי זה הכי חשוב: צריך הרבה ייסורים עד שאפשר להגיע לגבול בין הנגלה לבין הנסתר⁴²⁴. ממש כמו הכשרת בשר – ואומרים בגמרא שיסורים ממרקים... את הבשר. יש מקור כזה⁴²⁵ מלח מקביל לייסורים אז:

⁴²⁰ ראו בהרחבה ב'סוד מדרש' כרך ז בפרק "בנין בית ישראל" בפסקה: "שנואה לאה" ובהערותיו המחכימות של המהדיר ר' חיים רוטנברג שם.

⁴²¹ השווה זהר חלק א דף קנד עמוד ב: "ורזא דמלה דלאה... הוא עלמא עלאה דאתכסיא תדיר ויעקב במה דאתכסייא לא אתדבק ברעותיה אלא במה דאתגליא ורזא דא דכתיב ודבק באשתו " ובשל"ה פרשת ויצא: "ויצא: בהדהוד לדברי הזהר "לאה עלמא דאתכסיא": "דבר שאינו מושג לחוש השכל בעצמיותו ורחוק ממנו נקרא שנוי הפך האהבה והאהבה היא סוד הגילוי והשמחה בו"

⁴²² ראו לדוגמה זהר חלק ג דף קסד עמוד א_ (על פי תרגום הסולם): אלעזר בני יפה אתה אומר, כפי מה שלמדת, אבל חס ושלום אף על גב דרחל היתה עקרה באותו הזמן, יעקב היה חכם, ואם לא היה יודע יעקב שלאה היא אשתו לא היה קובר אותה במערת המכפלה, להתחבר עמו בחבור אחד, והיה קובר אותה מחוץ למערה, אבל את לאה הכניס לארץ ואת רחל שם לחוץ, מת יעקב נקבר בתוכה בחבור אחד (עם לאה). "

⁴²³ ראו 'מאורי אורי' (ר מאיר פאפיראש) מערכת אות התיו סימן סא ובהרחבה בפירוש יאיר נתיב שם

⁴²⁴ ראו הסבר נרחב על תפקיד הייסורים במאמרו של הרב אשלג (בספר קול התור, אסופת מאמרי הרב אשלג שהיה בספרייתו של מניטו) במאמר מהות הדת ומטרתה בפסקה: 'ב' דרכים דרך הייסורין ודרך התורה'

⁴²⁵ ברכות דף ה עמוד א: "אמר רשב"ל נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין נאמר ברית במלח דכתיב 'ולא תשביית מלח ברית' ונאמר ברית ביסורין דכתיב 'אלה דברי הברית' מה ברית האמור במלח מלח ממתקת את הבשר אף ברית האמור ביסורין יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם "

"מעוט ההכשר אל הנסתר, בקפיצה לתוכו רק משום חולשה של תאבון פנימי המצורפת עם רשלנות ובטלנות".

ז"א מי שמגיע לנסתר, רק מחמת שהוא רשלן, כמו שהוא אומר, הוא לא רוצה ללמוד כמו שצריך, בכל השלבים. אז זו חולשה, קפיצה לתוכו לא לשמה:

"הוא גורם שתטושטש הצורה של הנסתר"

ואז מדברים על מיסטיקה, זה מובן כן. טוב, אני יודע שצריך לברר את זה. הקבלה זו חוכמה, זו חוכמת התורה ויש לה...אני אספק עוד כמה הגדרות, למדנו פעם בשיעורים אחרים - זו החוכמה של התפילה, ברור שזו החכמה של התורה, זו החוכמה של לשון הקודש, קודם כל. זו החוכמה של התורה כמו שהנביאים ידעו אותה, ולכן זו החוכמה של התפילה מכיוון שרק נביא יכול להתפלל. אתם זוכרים, כי בתורה, פעם הראשונה, שיש איזה רמז גם לנבואה וגם לתפילה באותו פסוק, זה בבת אחת... במי?

קהל: אברהם

מניטו: אברהם, איך אומר הפסוק? - **כִּי נָבִיא הוּא וַיִּתְּפֹלל בְּעֶדְךָ יְיָ**.

"שרק שלילת הממשיות, רק רפיון החיים וחוסר הכישרון לתפוס את העולם החי, את מעשיו, תנועותיו, עלילותיו וזרמיו המקסימים", זו מילה יפה, "מלאי ההוד והגבורה, הוא הגורם לשיקוע בעומק הנסתר למרות חסרון ההכנה".

ז"א רק מי שלא מבין מזה החיים הוא נוטה לנסתר וקורא לזה מיסטיקה ביחד. מי שיודע את הרצינות שיש בחיים, במציאות של העולם שהקב"ה ברא, שהבורא ברא, אז הוא יודע שצריך להכין את עצמו בטרקלין⁴²⁶ עוד לפני שייכנס ל...זה מובן.

כיוון ש...יש אומרים שהדברים שבנסתר, הם רק רמז. ז"א שהמקרא מדבר על העניינים התחתונים והחכמים מצאו בזה רמזים לעניינים העליונים. לאמיתו של דבר זה אחרת לגמרי - המקרא מדבר על המציאות עם המשמעות העליונה שלה, ומזה אפשר להסיק מסקנות ברמז לעניינים התחתונים, שלהם אותה משמעות, זה ההפך⁴²⁷. זה מובן מה שאמרתי. כשתלמיד חכם לומד מקרא, הוא לומד את המקרא או בעולם, אותו מקרא, או בעולם העשייה או בעולם היצירה או בעולם הבריאה או בעולם האצילות. ולפי העולם שהוא קורא את המקרא, וזה אותו מקרא, עם אותן אותיות, אז הרמז הוא מסוג אחר. יש אומרים שיש הקבלה בין פשט, דרש, רמז וסוד וארבעת העולמות העליונים. אני חוזר עליהם

0-עשייה, אז אומרים פשט, יצירה אומרים רמז, בריאה אומרים דרש ואצילות אומרים סוד. לאמיתו של דבר זה ההפך⁴²⁸ וזה בא מהגורמים ה... כן.

הסוד האמיתי זה הפשט, דהיינו הפשט זה הסוד האמיתי⁴²⁹, ולכן, כשבעלי התלמוד מתייחסים ברצינות כה רבה לדברים, לכאורה התחתונים, הם מתייחסים אליהם במשמעות

⁴²⁶ משנה אבות פרק ב משנה טז

⁴²⁷ ראו על כך בהרחבה שלי"ה מסכת פסחים אותיות שמא - שנא וראו עוד במאמרו של הרב אשלג (שם דף יג-טו) 'מהותה של חכמת הקבלה'

⁴²⁸ ראו שם אות שנ: "שנ ובוזה יתאר ענין נגלה ונסתר של כל התורה כולה הנה העולם סוברים שהנסתר הוא ענין אחר מהנגלה וזה אינו רק הוא שהנסתר התעבה ונתגשם וזהו גילוי"

⁴²⁹ השוו וזהר שמות דף צט עמודים א ו ב (בתרגום הסולם): "בא וראה דרך התורה כך היא בתחילה כשמתחילה להתגלות לאדם רומזת אליו **ברמז** אם יודע טוב ואם אינו יודע שולחת אצלו וקוראת לו פתי והתורה אמרה לאותו ששלחה אליו אמרו לפתי ההוא שיקרב כאן ואדבר עמו ז"ש מי פתי יסור הנה וחסר לב וגוי האדם קרב אצלה מתחילה לדבר עמו מאחרי הפרכת שפורשת אליו דברים לפי דרכיו עד שיתכלל מעט מעט וזהו **דרוש** אחר כך היא מדברת עמו מאחורי סדין דק דברי חידה וזהו **הגדה** ואחר שנעשה רגיל אצלה היא מתגלית אליו פנים בפנים ומדברת עמו כל **סודות** הסתומים וכל דרכים הסתומים שהיו חבויים בלבה מימים ראשונים אז הוא אדם מושל בעל תורה ודאי שהוא אדון הבית שהרי גילתה לו כל הסודות שלה ולא הרחיקה ולא כיסתה ממנו כלום. אמרה לו

הכי עליונה ומזה בא הפוסק ומסיק מסקנות לדברים היומיומיים. כי אנחנו יודעים שחוף מאנשי סגולה, אי אפשר לחיות, כל רגע, בכוונה הרצויה, כן. זה מובן מה שאני אומר? יש לנו רגעים של סגולה שאנחנו חיים עם כוונה, למשל - תפילה בכוונה, ברכה בכוונה וכן הלאה...

אנחנו צריכים שולחן ערוך כדי לחיות בעולם התחתון, בעולם המעשי, כן. ולכן חכמי התלמוד לומדים לפי המשמעות הכי עמוקה ומזה מסיקים מסקנות, בדברים של בשר וחלב, כשהבשר-הוא הבשר והחלב הוא החלב... אבל הליך הסברות שלהם, ההיגיון של הנסתר, הוא נסתר מכיוון שההיגיון של מהלך הסברות נאמר בסוגיה של הגמרא עצמה, הוא שייך למשמעות הכי עליונה של הדברים, זה מובן? זו אותה תורה עם גילויים שונים לפי העניין שאנחנו דנים בו. אולי צריך איזו דוגמה, לא?

קהל: כן...

מניטו: כן? אז מיד אחר כך, נפתח איזו גמרא ונקרא את זה ביחד. אם זה אפשרי, אם לא - אז בהזדמנות אחרת. מה אמר הרב קוק? אני חוזר על המשפט:

"שרק שלילת הממשיות, רק רפיון החיים וחוסר הכישרון לתפוס את העולם החי, את מעשי, תנועותיו, עלילותיו וזרמיו המקסימים, מלאי ההוד והגבורה, הוא הגורם לשיקוע בעומק הנסתר למרות חסרון ההכנה. אבל לא זה וזה יתכן".

ז"א אי אפשר שני הדברים האלה בבת אחת, כן זה מובן? שוב... כדי שיהיה יותר ברור: רק מי שכבר הבין שהעולם שהקב"ה רצה לברוא לפי הכלל - "סוף מעשה במחשבה תחילה"⁴³⁰.

(הפיכת צד בקלטת)

מניטו: ולפי דעתי, יש סכנה בעניין כשמשליכים את המשמעות המיסטיקה של הגויים ללימוד של התורה. הם כבר עשו את זה, הפשיטו את המציאות מכל משמעות ורק מנקים את עצמם לאיזו מין הסתכלות עליונה... לדברים מופשטים, בלי שום קשר למציאות האמיתית והם קוראים לזה 'מיסטיקה'. יש מילה ביוונית, שאי אפשר למצוא אותה בלשון, למה שקוראים 'לשון יהודית'⁴³¹, בלשון הלימוד התורה האמיתי, זו המילה - 'מסתורין'. זו לא מילה עברית, אז כשמשליכים את המשמעות של ה'מסתורין' ב'סתרי תורה'⁴³², אז זו אותה סכנה שהרב מתייחס לזה, זה מובן?

אז אני לא צריך לחזור על המשפט, נמשיך קצת:

"אבל לא זה וזה יתכן, לא בצד אחד של המטבע העולמית", אם אנחנו רואים את העולם כמטבע עולמית בשני צדדים - זה הנגלה וזה הנסתר, אז לא מצד אחד של המטבע העולמית והתורנית "יבוססו החיים. הנסתר גרעינו מוכן, אבל אל הפועל יצא בהצלחה..."

התורה ראית דבר רמז שרמזתי לך בתחילה כך וכך סודות היו בו כך וכך הוא אז רואה שעל אלו מלים שבתורה אין להוסיף ואין לגרוע מהם ואז פשט המקרא הוא כמות שהוא ולא להוסיף ולא לגרוע אפילו אות אחת וע"כ בני אדם צריכים להזהר ולרדוף אחר התורה להיות מן האוהבים שלה כמו שלמדנו

וראו עוד אבן שלמה (מאלצאן בשם הגר"א) פרק ח סימן כא ובהערות שם (במיוחד בהוצאת זלושינסקי ירושלים תשעג)

⁴³⁰ ראו הערה 12

⁴³¹ על פי ישעיהו פרק לו פסוק יא

⁴³² על פי חגיגה דף יד עמוד א וראו עוד ב'סוד לשון' כרך א בפרק ה: "רק בפרק ד' של ספר בראשית התורה מתחילה לעסוק בעולם העשייה. פרקים א-ג של ספר בראשית עוסקים בעולמות יצירה, בריאה ואצילות, שכולם סתרי תורה" וכן בשיעורים על שיעור אורה שיעור 44: "כשהוא אומר 'מסודות התורה' לפי הנושא פה, זה סודות המקרא. זה שייך למה שקוראים סתרי תורה, שאנחנו לומדים את זה מצורת הפסוק, מהפשט של התורה, מהמקרא כמקרא" ובישערי דמעה' כרך א פרק "על קן ציפור": "לכן זה נקרא סתרי תורה. לא מסתורין אלא סתרים. סתרים אפשר ללמוד."

קהל: "יצא..."

מניטו: "יצא בהצלחה רק אחרי ההכשר המלא של הנגלה".

טוב זה כמעט אותו רעיון אבל קצת אחרת, זה מובן? אני זוכר, למדתי פעם אצל רב אחד⁴³³ שאמר לי פעם: "מי שלא יודע קבלה אינו בן אדם", הוא חי בעולם בלי משמעות פנימית. אני מתכוון לפנימיות של העולם, כן, "אבל מי שלא יודע גמרא אינו יהודי". (צחוק בקהל) זה... (צחוק) מה יותר חמור? וממש, אני חושב עכשיו, זה ההפך ממה שאומרים באוניברסיטה. באוניברסיטה - "תהיה בן אדם אחר כך תהיה יהודי". אז פה זה להפך, צריך להיות יהודי כדי להיות בן אדם בצורה יהודית (צחוק עם הקהל).

טוב, אולי קצת הפסקה, אתנחתא, כדי שנבין את העניין. ז"א זה ידוע שיש איזה עימות בין שתי המחנות - המחנה של הנגלה ששונא את הנסתר, ואיזה מין מחנה עראי של הנסתר ששונא את הנגלה. אבל במה מדובר? באנשי הנגלה שלא יודעים את המשמעות של הנגלה, ואנשי הנסתר שלא יודעים את המשמעות של הנגלה, מכיוון שצריך להתחיל בנגלה כדי ש... כדי להגיע לנסתר, זה מובן עד כאן?

אבל בכל זאת, אני רוצה לדייק משהו. שזה... אולי זה כבר ברור לכם אבל כדאי לומר את זה בקול רם: הסדר הזה של קודם כל הנגלה ואחר כך הנסתר, זה הסדר של התלמיד. אבל הסדר של הרב זה קודם כל הנגלה ואחר כך הנסתר ואחר כך הנגלה לפי הנסתר⁴³⁴. ולכן, כדי שהתלמיד ילמד הנגלה לפי הנסתר הוא צריך ללמוד אצל הרב. לכן אצל הרב המשמעות של הנגלה לא באה אחרי הנסתר, סליחה... המשמעות של הנסתר לא באה אחרי הנגלה, אלא המשמעות של הנגלה היא כבר קשורה למשמעות של הנסתר. ולכן, מי שלמד נגלה רק עם רב של נגלה, אף פעם לא יוכל להגיע לאותה שאיפה של הנסתר, אלא אם כן הוא צריך להרוס את הנגלה שלו כדי להגיע ל... לאותה שאיפה. זה מובן מה שאני...?

אולי בצורה קצת אחרת, אולי זה קשור ל... אנחנו רגילים לאותו דרש, שנמצא במסכת שבת, על הסדר של "נעשה ונשמע" כן, אבל זה הסדר של התלמיד. מכיוון שמכל מקום צריך לשמוע מה שיש לעשות כדי לעשות, כן? אבל ממי לשמוע, זה מובן? ולכן הסדר בשביל הרב זה - 'נשמע ונעשה'. הסדר של התלמיד זה - 'נעשה ונשמע', תפסתם את ההקבלה? כן? קודם כל שמענו ואחר כך אנחנו עושים לפי מה שאנחנו שומעים, מפי ששמענו. כן, זה מובן.

אולי בהזדמנות, תראו בפירוש של ספורנו על הפסוק: כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע. הוא מביא את הפירוש הרגיל אצלם, באותה תקופה בישיבות של ספרד, ואומר שקיבלו את הפשט הזה - כל מה שכבר שמענו במרה, את המצוות שקיבלו במרה לפני מתן תורה, כן, "כל מה שכבר שמענו - נעשה. ואם יש עוד מה לשמוע- נשמע", זה מובן?

⁴³³ מניטו נהג לצטט זאת מפי הרב יצחק שניאורסון, קרוב משפחה של שושלת האדמו"רים בחב"ד. ייסד את Le Centre de Documentation Juive Contemporaine. ראו עליו ערך בוויקיפדיה האנגלית

⁴³⁴ מתוך שיעורים על שערי אורה שיעור 54: "צריך להסביר קצת יותר: מי שלומד, ילד שלומד, מאיזה סוג הוא הרב שלו? האם הרב שלו למד באותו סדר. דהיינו עץ החיים קודם ואחר כך עץ הדעת? אם הוא למד כמו שלומדים ברוב התלמודי תורה: עץ הדעת קודם כל ואחר כך עץ החיים, זה אבוד. כי בהקדמה של פירוש הזהר, וגם המהר"י מביא את זה מצד השני בפירושו על העץ חיים, בהקדמתו על עץ חיים, זה ברור מאוד. לפי המקובלים: עץ הדעת טוב ורע זה המשנה, ועץ החיים זה הקבלה.

אז כל העניין זה הסדר. אנחנו יודעים כי לפי ההלכה, הסדר של התלמיד צריך להיות קודם כל משנה, דהיינו: תלמוד, ואחר כך קבלה. אבל זה הסדר אצל התלמיד. אבל הרב, כבר הגיע לעץ החיים, ולכן הרב, מלמד את עץ הדעת מתוך עץ החיים.

ולכן הסדר אצל הרב, זה הסדר שאמיתי והסדר אצל התלמיד זה הסדר של עץ הדעת קודם כל

טוב, אז זה מקביל לנושא שלנו ועל זה פעם שמעתי במרכז הרב, אני לא זוכר אם זה היה ישיר מהרב⁴³⁵ או מאחד מתלמידיו, שציטט חידוש של הרב שאמר את זה ככה: עד כאן קיבלנו את התורה, שמענו את התורה בלי שום מאמץ מצידנו, זה ניתן לנו מגבוה, כן? עכשיו נעשה מעצמינו ואחר כך נשמע עם הזכות של העשיה. זה חידוש יפה, כן, שכולל את כל ההסברים - גם הפשט וגם הדרש בבת אחת. אז אני חוזר על זה עכשיו:

”רק אחרי ההכשר המלא של הנגלה. מילוי הכרס ב'לחם בשר ויין' מוכרח להיות קודם ל'טיול בפרדס'”

ולכן קודם כולל ללמוד את הנגלה, כמובן, מה שאני לומד זה בנביא, ומה שאני רוצה להוסיף וכדאי אולי, ללמוד את הנגלה לפי רוח הנסתר, כדי להגיע פעם לנסתר. ויש... זה אולי אני עובר לענין החינוכי של העניין, יש כמה יוצאים מן הכלל - מי שמנסה למצוא את משמעות החיים, משמעות העולם, בנגלה, ולא מצליח, אז יש גמרא שאומרת שינסה חמש שנים. ואם לא רואה סימן ברכה בלימודו - ישנה את המקום, כי אתם יודעים גם כן את הפתגם הזה - דברי תורה עשירים במקום אחד ועניים במקום אחר.⁴³⁶ בגמרא עצמה איזה דף עשירה ובאיזה דף ענייה. לפי דעתי זה לא הפשט, זה מקום, פשוטו כמשמעו - במקום אחד זה עני, אבל במקום אחר, אותו דף, זה עשיר⁴³⁷. יש שם מחלוקת? (פונה למישהו מהקהל) טוב כפי שאני רגיל לומר אולי זה הפשט? ברור שזה הפשט... (צוחקים).

אם כן, אם לא ראה סימן ברכה הוא מנסה עוד חמש שנים, במקום אחר. ואם לא רואה סימן ברכה אז מוטב שעה לימוד קבלה משנים, בלי ברכה, בנגלה.⁴³⁸ אבל בתנאי שניסה כבר, זה מובן?, שהשתדל כבר מכיוון ש... אני חוזר למה שאמרתי ולמה שאמרתי קודם - להתייחס לחוכמת הנסתר, זה חוכמת האדם. ואנחנו יודעים שהיא נמסרה בקבלה מאדם הראשון דרך אברהם אבינו, עד ”משה קיבל תורה” וכן הלאה, טוב. אבל אותה חוכמה בלי היהדות, כפי שאנחנו אומרים, נאמר פשוט - בלי התורה, אי אפשר ללמוד תורה בלי גמרא, זה מובן מאליו. אז יש לנו מסורת שאותה קבלה נמסרה לכל אומות העולם ונשתכחה מהם, חוץ מפירורים של... דברים קטנים. ונשארה רק הקבלה של עם ישראל. זה מובן מה שאני אומר? ואי אפשר להתייחס לאותו תוכן של חוכמת הנסתר, כפי שאנו אומרים - בלי העצם התורני שלו - בלי כל המקרא, בלי המשנה, בלי הגמרא, בלי המדרשים וכן הלאה - בלא כן לא מבינים כלום ממה שנאמר, כן?

קהל: אז איך אומות העולם קיבלו קבלה מבלי שקיבלו את התורה?

מניטו: הם קיבלו חוכמת הקבלה השייכת להם. אולי אני אסביר עוד את זה בקצרה, אני רגיל לומר את זה ככה באופן פשוט - אנחנו, את זה אני אומר בלועזית, אנחנו מונותאיסטים, ז"א אנחנו מאמינים באל אחד שברא את כל העולם, כן. באל אחד שברא בריאה אחת - אדם הראשון, ומסר לאדם הראשון את כל מה שהיה צריך למסור לאדם הראשון. מאדם הראשון והלאה, ואחר כך מנוח והלאה, נמצאו בכל אומות העולם את החוכמה השייכת להיסטוריה שלהם, זה מובן? אף על פי שבדור הפלגה, הריבוי של אומות העולם נעשה באופן שלילי כתוצאה מחטא. מכל מקום יש מצווה וחובה לעולם כולו של ריבוי הצלם⁴³⁹, והיה צריך הריבוי הזה של כל אומות העולם, זה נעשה באופן קטסטרופלי, כן? אבל יש משהו חיובי בכל הריבוי הזה. דבר

⁴³⁵ הכוונה לרב צבי יהודה קוק.

⁴³⁶ מסכת ראש השנה דף יז עמוד א.

⁴³⁷ השו"ת תמלול שיעורים על 'דרך חיים' למהר"ל שיעור מס 3 הערה 33

⁴³⁸ השו"ת הקדמת מהר"ח ל'שער ההקדמות': "ואם האיש הזה יהיה כבד וקשה בענין העיון בתלמוד מוטב לו שיניח את ידו ממנו אחר שבחן מזלו בחכמה זאת ויעסוק בחכמת האמת וז"ש (חולין כ"ד) כל ת"ח שאינו רואה סימן יפה בתלמוד בחמשה שנים שוב אינו רואה"

⁴³⁹ ראו הערות 13-15 והערה 66

אחר, כשאנחנו אומרים - 'שבעים פנים לתורה', יש-יש להבין את זה בהקבלה לשבעים לשון ושבעים אומות העולם, כל זה נשתכח מאומות העולם.

ראיתי בעיתון שרב אחד מאמריקה, ייתכן שזה מהלשכה של הרבי מלובביץ', החליט לכתוב ספר כדי למסור לגויים את ה"שולחן ערוך" של שבע מצוות בני נח. וזו הפעם הראשונה מלפני אולי נח, בכבודו ובעצמו, שחושבים על דבר כזה. יש פה ושם כמה רמזים בגמרא איך להתנהג, לבני נח, לפי המצוות השייכות להם. אבל אף פעם לא היה דבר כזה. מי זוכר שהוא ראה "קיצור שולחן ערוך" מיוחד לעניינם, אולי זה סימן של התקופה שלנו, כן. וזה מעניין מאוד לראות שדווקא זה בגולה שחשבו על זה, "כי מציון תצא תורה", ברור (צוחקים). גם אני יש לי ציון הרים (צחק בקהל). אז כל זה נשתכח מהם ומה שנשאר מבחינת חוכמת הנסתר, מה שנשאר זו הקבלה של עם ישראל. קבלה השייכת לתורה, קבלה שאי אפשר ללמוד אותה בלי החוכמה של לשון הקודש, זה מובן מה שאני אומר? זה פשוט מאוד.

מה אנחנו כן מוצאים מאומות העולם? משהו קוראים מיסטיקה עם אותו הבדל ש"הכוזרי" מסביר על ההבדל בין הדתות, של אומות העולם לדת ישראל. אתם זוכרים, אם למדתם את "הכוזרי", שאומר את זה ככה - שיש רק דת אחת בעולם, במובן האטימולוגי של המילה נאמר, ז"א הדת שהקב"ה גילה לאדם זו רק התורה. אני שמעתי פעם איזה ראשי תיבות כאלה - ד"ת זה דברי תורה. אין דת אחרת, כן. דלת תו - דברי תורה, אין דת אחרת. ו"הכוזרי" מגדיר את הדתות השונות ובעיקר האסלאם והנצרות שמתיימרים לומר שהם שייכים לתנ"ך, כביכול - או דרך גניבה ישירה זה הנצרות או דרך גניבה לא ישירה, זה הקוראן - עם פילוסופיה דתית, זה לא דת. זה אדם שחושב על עניינים דתיים ומייסד בשבילו דת.

קהל: תאולוגיה.

מניטו: תאולוגיה, תאולוגיה זה כבר הרבה יותר מתוחכם. אבל נאמר... לא כל דתי הוא תאולוגי אבל פילוסופיה דתית. לכן אפשר לומר גם זה למה שמקביל לקבלה שלנו אצל אומות העולם זו פילוסופיה מיסטית אבל זה לא קבלה, מה שנשאר זה כלום. אז אני חוזר ל... לעניין:

"ומילוי כרס זה במובנו המלא כולל בקרבו"

ופה זה החידוש של הרב - לא רק את הלימוד הלא לשמה הזה של גמרא, שנקרא, כדי לצאת ידי חובה, "דף יומי", כן? ואני חוזר על הנושא הראשון אם אני לומד כדי לקיים - שום אינטרס, אפילו אינטרס אמיתי אינטרס, דתי - אבל זה כבר בגדר שיש ספק אם זה לשמה או לא לשמה. תפסתם את זה? אני לא רוצה לומר דברים אפיקורסים באוזניכם, לא בפשיטא (צחק), אלא כדי ללמוד גמרא לשמה, עם המשמעות שלה. אני זוכר לא פעם, הרבנים שלי היו אומרים לי כשהיינו צריכים ללמוד "יורה דעה", מכיוון שיהודי צריך להתנהג באחריות, כן. אז אמרו לנו - "אז תמהר, אנחנו צריכים זמן כדי ללמוד תורה". אתם מבינים את ההבדל? טוב. אז הוא אומר:

"במובנו המלא כולל בקרבו גם כן את מדע העולם והחיים ואת ההסתגלות המוסרית

ה...

קהל: "מדתית"

מניטו: "מדתית", זה לשון מידה, מידות כן.

"את גבורת הרצון ואת הכרת ערך האדם ואת כל הטוב הנאה והמסודר שבמציאות הבא מתוך חנוך טוב והגון לכל צדדיו, המצטרף אל כל המתעורר לחיים ולרענונות מכל צד ופנים, באדם ובאומה בספרות ובחיים, בחול ובקודש (ובקודש) הקודשים".

ז"א כל זה נקרא "למלא את הכרס", כפי שאמר, אף על פי שמרבית המפרשים ציינו את זה ש"הכרס" זה לשון גס כן? כמי שאוכל באבוס, 'אני וחמורי באבוס אחד',⁴⁴⁰ זוכרים את כל הביטויים האלה? כן. ז"א צריך קודם כל למלא צרכי הגוף⁴⁴¹ ולכן ללמוד כל מה ששייך לחיים, בעולם העשייה, ורק אז מתחילים לטעום מה זה טעם תורה. ואני שוב חוזר למה שאמרנו מקודם, גם זה, גם האוכל הזה, צריך שיהיה לו טעם, הנגלה לפי רוח המצווה.

אולי אני אוסיף עוד כלל, לפי דעתי הוא חשוב: כשאנחנו אומרים למשל שהגמרא נכתבה ברוח הקודש. כשהמקובלים אומרים שמשמעות הגמרא והקבלה זה היינו אך, זה אותו דבר. אלו שלא תופסים חוכמת הקבלה בגמרא אומרים - "זה נכתב ברוח הקודש וזה נשאר מסתורי", זה מובן? מי שכבר תפש את משמעות העולם כמו שהקב"ה ברא אותו, עם המשמעות הנבואית שלו, אז אח"כ הוא יכול להתחיל להיכנס לטייל בפרדס... אגב זוכרים מה יש בגמרא⁴⁴² על הפרדס? ארבעה שנכנסו לפרדס... ר' עקיבא שנכנס בשלום יצא בשלום, 'פרדס' צריך לצאת ממנו, כן. אני לא מתכוון לאיזה מוסד שנקרא 'פרדס', כן (צוחק)... אתם מבינים את זה? אולי מישהו זוכר בעקדת יצחק יש פסוק דומה לזה שלמדנו פעם עם המהר"ל...

קהל: נְשִׁיתָהּ וְנָשׁוּבָה אֵלֵיכֶם

מניטו: יפה, מההתחלה...

קהל + מניטו: שָׁבוּ לָכֶם פֶּה עִם הַחֲמוֹר

מניטו: עם החומריות...

קהל + מניטו: וְאֵנִי וְהַנֶּעַר נִלְכָּה עַד כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנָשׁוּבָה אֵלֵיכֶם

מניטו: יש פרק שלם במהר"ל⁴⁴³. ז"א זה, הביטוי של הגמרא ברור מאוד - ר' עקיבא שנכנס בשלום יצא בשלום. משמע שצריך לצאת, מי שלא יוצא, לא יוצא בשלום. מה זה צריך לצאת? צריך לחזור לעולם. זה מובן? שמעתי עוד פעם שהמדרש זה מקביל... תזכירו לי מי היו הארבעה...

קהל + מניטו: בן עזאי, ובן זומא, אחר ורבי עקיבא.

מניטו: אז מי שנכנס רק עם הפשט - נפגע, ומי שנכנס גם ברמז וכן הלאה... מי שנכנס עד הסוף - יצא בשלום. או בצורה אחרת - כל עוד נשאר בספק, לא יצא בשלום. היה צריך להיכנס עד הסוף כדי לצאת בשלום, אבל בכל זאת צריך לצאת בשלום. פעם עוד שמעתי על כוונות התפילה דווקא, על הפסוק: וְרַב שְׁלוֹם בְּנִיךָ⁴⁴⁴ שהמשמעות של הפסוק ידועה - "אל תקרי בניך אלא בוניך יהי שלום בחילך שלוה בארמונותיך", וגם: "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם..."⁴⁴⁵, הוא מביא את הפסוק - וְרַב שְׁלוֹם בְּנִיךָ. זה הרב שיש לו שלום הבנאים...

⁴⁴⁰ מסכת פסחים קי"ח, א'.

⁴⁴¹ ראו הקדמת מהר"ח ל"שער ההקדמות": "כי כבר אמרו רבותינו ז"ל אל יכנס אדם לפרדס אא"כ מלא כריסו בבשר ויין והרי זה דומה לנשמה בלתי גוף שאין לה שכר ומעשה וחשבון עד היותה מתקשרת בתוך הגוף בהיותו שלם מתוקן במצות התורה וסתריה בתרי"ג מצות וכן בהפך בהיותו עוסק בחכמת המשנה והתלמוד בבלי ולא יתן חלק גם אל סודות התורה וסתריה כי הרי זה דומה לגוף היושב בחושך בלתי נשמת אדם נר ה' המאירה בתוכה באופן שהגוף יבש בלתי שואף ממקור חיים אשר זהו ענין אומרו במ"א וז"ל דאילין אינון דעבדי לאורייתא יבשה ולא בעאן לאשתדלא בחכמת הקבלה וכו' באופן כי הת"ח העוסקים בתורה לשמה ולא לשמו לעשות לו שם צריך שיעסוק בתחילה בחכמת המקרא והמשנה והתלמוד כפי מה שיוכל שכלו לסבול ואח"כ יעסוק לדעת את קונו בחכמת האמת וכמו שציוה דה"ה את שלמה בנו' דע את אלהי אביך ועבדהו' "

⁴⁴² חגיגה דף יד עמוד ב

⁴⁴³ 'גבורות ה' פרק כט. ובי' דרך החיים' על מסכת אבות פרק ה משנה יט

⁴⁴⁴ ישעיהו פרק נד פסוק יג

⁴⁴⁵ "אמר רבי אלעזר, אמר רבי חנינא: 'תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר " וכל בניך למודי ה' ורב

קהל: התלמידים

מניטו: התלמידים, כן. ולא רק שאפשר וצריך להסביר את זה, מכיוון שרבי עקיבא היה לו רב - אז יצא בשלום, זה מובן?

קהל: זה כאילו שניים

מניטו: טוב, אבל כל שכן... (צחוק בקהל). יצא בשלומיים זה לא... זה נכון, אנחנו יודעים שבמקרא כתוב 'ירושלם' בלי יוד, אבל קוראים עם י' זה לא ירושלם זה ירושל'ם. טוב, נדמה לי שזה במשנה הראשונה שבפרק חמישי, אה... סליחה במשנה הראשונה של פרק שני במסכת ברכות: בין 'ה' אלוקיכם' ל'אמת' לא יפסיק, על המשנה הזו אמרו את זה - "ורב שלום בנייד". כי העניין שמי שצריך 'כבוד' ו'יראה' כן, לא יעשה כן⁴⁴⁶. אז הגענו למשפט החשוב הזה... יש שאלות עד כאן? הנושא של זה מספיק מובן? אז נמשיך:

"תביעת הנסתר, שהיא מתמלאת בבא עתה", וייתכן מאוד שאנחנו כבר באותו עת שהוא מסביר כן... "היא תביעה איתנה, שהיא מביאה את המילה הגואלת, שהיא משחררת את האמרה הישראלית הגדולה ממאסר אלמותה"

ז"א היינו כאילמים, כי צריך לשחרר את זה, זה ממש מה שמגדיר המדרש, זה נמצא ב"זוהר" על 'גאולת מצריים' - שצריך לשחרר את הדיבור⁴⁴⁷, לפני גאולת מצריים משה רבינו לא יכול לדבר, ורק אחרי יציאת מצריים, דרך פי החירות - פי החירות⁴⁴⁸, אז הוא התחיל לדבר... וזה הרמז שנתנו בין פרעה, באותיות פה - רע, לפסח - פה סח⁴⁴⁹, זוכרים את כל הדברים האלה...

אני הסברתי פעם אולי אני אסביר את זה, זה במקומו, לפי הסגנון של הרב. כתוב בהגדה מלמד שירד יעקב אבינו... לא, : וַיֵּרֶד מִצְרָיִם - אָנוּס עַל פִּי הַדְּבוּר וְאֵינוּ זֹכֵר, אני מזכיר משהו, חוזר על הפסקה: וַיֵּרֶד מִצְרָיִם - אָנוּס עַל פִּי הַדְּבוּר, ולפי הפשט זה הדיבור שנאמר לאברהם אבינו: יָדַע תֵּדַע פִּי גֵר יִהְיֶה זָרְעָךְ, מכירים?

אבל מכל מקום, בהקשר למה שאמרנו מקודם, יש מאמר מהמדרש שמסביר ש"במאמרו ברא שחקים⁴⁵⁰", שהקב"ה ברא את העולם בדיבור: לְעוֹלָם (ה') דְּבַרְךָ נִצָּב בְּשִׁמְיָם⁴⁵¹, כל זה פשוט. ומאז בריאת העולם, דיבור ה' הוא בגלות בעולם, וצריך לגלות אותו. ומכיוון שהדיבור ההוא, הדיבור הזה, היה בגלות דווקא במצריים, אצל פרעה, נאמר שוב - "פה - רע", היה צריך לגלות אותו. לכן, עם ישראל היה צריך לרדת למצריים כדי לגלות הדיבור ולגאול אותו ממצריים. לכן יעקב ירד מצרימה אָנוּס עַל פִּי הַדְּבוּר שהיה בגלות⁴⁵², זה מובן? לכן הגמרא אמרה גם כן שיעקב אבינו ראוי היה שיורידו אותו ב...

שלום בניד, אל תקרא 'בנייד' אלא 'בונייד'. מדרש זה נמצא בתלמוד בבלי, בסיומן של 4 מסכתות (ברכות, נזיר, גבמות ופרייתות).

⁴⁴⁶ מתוך כתב יד מהגנון של מניטו: "תנינא במסכת ברכות ריש פרק ב': 'בין אלקיכם לאמת לא יפסיק'.⁴⁴⁶ והפירוש לא יפסיק ענין הדבקות בין האמת לאלקות, אפילו [גרסה א': האלקים לאמת, ואפילו] לתת שלום לאלו שחייבין עליהם [גרסה א': שחייב אליהן] מורא וכבוד מדאורייתא ומדרבנן."

⁴⁴⁷ זוהר חלק ב דף כה עמוד ב

⁴⁴⁸ השוו 'שפת אמת' על המועדים (הוצאת אור עציון) עמוד 263 ד"ה 'איתא'

⁴⁴⁹ ראו 'מגלה עמוקות' פרשת ניצבים על הפסוק "כי קרוב אליך הדבר" וכן בספרי חסידות רבים ראו לדוגמה ב'מגיד דבריו ליעקב' פרשת בהר סימן א'

⁴⁵⁰ סנהדרין מב ע"א

⁴⁵¹ תהילים קיט.

⁴⁵² השוו 'ליקוטי מוהר"ן' מאמר ס"ו "ויהי נא פי שנים": "וזה בחי' וירד מצרימה אנוס על פי הדיבור שכשהדיבור יורד במיצר הגרון שזה בחי' גלות מצרים אזי הוא אנוס על פי הדיבור היינו שיש לו אנוס ומניעה ע"י שאין נקודות

קהל: שלשלאות ברזל...

מניטו: נכון. ומפני כבודו, יוסף ירד קודם כדי להכין לו את הדרך...זוכרים את הנושא הזהבן.

קהל: מה ההבדל בין גלגלות לבין גלגול?

מניטו: כן, איפה היה הדיבור הזה? היה צריך ללכת דווקא איפה היה הרכוש, איפה היה דיבור לפני, יש ערכים...זה קשור לעניין הקבלי מתורת האר"י של העלאת הניצוצות, כן. מאז שבירת הכלים יש דיבור ה' מפוזר בקליפות וצריך לדעת ללכת איפה יש דיבור, לגלות ולגאול. המהר"ל רמז גם כן הרבה פעמים על זה. אני חוזר על זה:

"תביעת הנסתר, שהיא מתמלאת בבא עתה, היא תביעה איתנה, שהיא מביאה את המילה הגואלת", כפי שאמרנו, "שהיא משחררת את האמרה הישראלית הגדולה ממאסר אלמותה, היא מחדשת החיים האיתנים, היא מעוררת את רוח הגבורה שבקודש המוחלט, שהוא הרבה יותר פשוט ויותר טבעי מכל חול ורגיל, ועם זה עומד הוא בשגובו ובתפארתו".

החידוש פה, אם אתם כבר אפילו מעט שבמעט למדתם תורה, לפי רוח הקבלה אתם יודעים את זה. כשהמקובלים מסבירים למקבלים כן, זה פשוט מאוד. ומכיוון שזה כל כך פשוט, לא צריך להוסיף שום דבר, זה ממש פשוט. זה מובן? טוב. מה אפשר להסיק מהפרק הזה? קודם כל לא להתרגש משאיפה שאנחנו שומעים/ רואים מכל הצדדים, חידוש לימודיחוכמת הנסתר, אף על פי שקליפה קודמת לפרי. זו אולי בשורה טובה שהגיע העת לפעול לגלות ולגאול משהו חשוב בעת הזאת.

אני רוצה רק לקשור את זה לשיעורים הקודמים. מה אנחנו מחפשים בנושא הזה, מפני כבר כמה שיעורים? את המילה הגואלת של האיחוד של כל הפירוד הזה. וכבר התקדמנו בנושא, אי אפשר למצוא את העיקרון של האיחוד הזה, בכל מה שאנחנו רגילים, מכיוון שבכל מה שאנחנו רגילים אנחנו רואים, ששוב ושוב, זה מוסיף פירוד. לכן צריך לחזור לדברים הפשוטים ולחזור לסדר התורה לפי סדרה, לפי סדרה. זה מובן? יש שאלות?

(המשך השיעור עם מקור נוסף מ"אורות התחייה")

להאותיות ואינו יכול להוציאו ממצר הגרון שמה באין כל המניעות ואונסין כנ"ל וזהו בחי' אנוס על פי הדיבור שעיי' שאין הדיבור בשלימות עיי'ז הוא אנוס כנ"ל"

אורות "אורות התחיה" פרק ס"ד

"סתרי תורה מביאים את הגאולה, משיבים את ישראל לארצו, מפני שתורת אמת בעז הגיונה הפנימי דורשת בהרחבתה את הנשמה השלמה של האומה, והאומה מתחילה על ידה להרגיש את הכאב של הגלות, ואיך שאי אפשר כלל שצביונה יצא אל הפועל כל זמן שהיא דחופה וסחופה על אדמת נכר. אבל כל זמן שאור התורה העליונה הוא חתום ועזוק, אין התביעה הפנימית של שיבת ציון מתעוררת בעומק אמונה. ההתעוררות שבאה מצד הצרות והרדיפות של האומות אינה כ"א התעוררות מקרית, של צרוף. היא ראויה להלהיב על ידה כחות נחשלים, אבל יסוד החיים מוכרח לבא מצד עצמיותה של התביעה הצורתית של האומה, וזה יתגדל ויתאמץ כל מה שאור תורתה הפנימית, עומק דעותיה וחביוני חביוניה, ילכו ויחיו בקרבה בגאון גדלם. לזאת סובב סובב הולך הרוח, עוקר הוא הרים, פורץ הוא פרצות, מסבב הוא חבלים וצירים, אבל מגמתם היא פרצת דרך בפני האורה העליונה הנובעת מנשמתה העזיזה של כנסת ישראל, סתרי תורתה, קבלתה, מורשת אבות, ואדירות נשמה..."

(הרב קוק, אורות התחיה, ס"ד)

מניטו: טוב, אז אני אמשיך בעוד קטע שנמצא בדף צ, פרק ס"ד ופה הרב מעמיק קצת את אותו הכיוון:

"סתרי תורה מביאים את הגאולה"

יש ביטוי כזה בצורה שונה הרבה פעמים בזוהר, למשל- לימוד הזוהר יביא את הגאולה⁴⁵³. בנגלה..ז"א חכמי ישראל ידעו את זה מאז ומקדם, כאילו היה איזה חוש. גלות גורמת פילוג, בשעת הגאולה צריך איזה גורם של איחוד. אי אפשר למצוא אותו במה שגורם את פילוג, צריך למצוא אותו במה שמאחד את כולם, זה מובן?

קהל: בתיה לנצט - עד כדי כך ההלכה היא שורש הפלוגתא והקבלה היא גלות הדיבור?

מניטו: זה מה שהרב אומר, זה מה שהרב אומר. הוא לא אמר "קבלה", "הלכה" אמר- "הנגלה והנסתר".

קהל: אבל אפשר להבין כך?

מניטו: אני הייתי אומר כך- בהלכה, ואנחנו רגילים בזה, זה המקום של המחלוקת. צריך פסק, והיו דורות שהיו מכבדים את הפוסקים, היה דברן אחד בדור ולא שני דברנים. היה פוסק אחד אין שום רמז לרבנות הראשית, כן. תודה לאל הגענו לתקופה שהזוג הזה זה אחד⁴⁵⁴, אבל היו תקופות קשות...

מניטו: לא, אבל אני מתכוון לריבוי הפוסקים. ובכל שאלה שמתעוררת בחיים, כולם יודעים שאפשר לנחש מראש לאיזה פוסק צריך לשאול כדי לקבל את התשובה הרצויה (צוחק עם הקהל), בלי שום רמז מיותר...(צוחק בקהל). והיו דורות שכשהפוסק קם ואמר- "הלכה

⁴⁵³ ראו הערה 364

⁴⁵⁴ הכוונה לרב הראשי הספרדי והאשכנזי, ראשי הרבנות הראשית.

כמאן... "כולם קמו ואמרו- "הלכה כמאן". מי שלא רצה נקרא כבר- שמותי⁴⁵⁵, צדוקי...גמרנו, אתם זוכרים את זה? אלא בקבלה, בחוכמת הקבלה, אין הרבה מחלוקות, יש! אבל אין הרבה...

קהל: שמותי זה צדוקי?

מניטו: לא! כשלא רצו להגיע לאותו נידוי, חרם, צדוקי, אמרו הוא שמותי אבל היה קצת חרם כי שמותי זו נטייה...אולי אני אסביר קצת יותר, ...מכיון שאני חשבתי, לכן לא התעכבתי, שזה מובן מאליי. בית שמאי התייחסו למקרא בהמשך של התקופה של הנבואה עצמה, במילים אחרות- בית שמאי התנהגו כאילו היו עוד חיים בתקופת הנבואה⁴⁵⁶ ולכן היו מיעוט. היו ממש מיעוט של קהילה, אני לא רוצה לומר כת, אבל קהילה של גדולים כן, ממש גדולים...

בית הלל התייחסו למקרא, בתקופה שהיו חיים. ז"א תקופה של אחרי סיום הנבואה, ורצו לקבוע הלכה לכל העם, לאו דווקא לתלמידי חכמים, זה מובן? ולכן יש סכנה בשיטה של השמותים לשתול, ליפול נאמר, בשיטה של הצדוקים. ז"א לקרא את התורה שבכתב כפשוטה, שאינה פשוטה, בלי התורה שבע"פ, ויש סכנה של הסברים דומים לפי סגנון הצדוקי - דומים יותר מידי - לסגנון של השמותים, זה מובן מה שאני אומר, כן?

אתם זוכרים את המימרא...שרגילים לומר- הלכה כבית הלל בעולם הזה, הלכה בית שמאי בעולם הבא? כן. אני לא זוכר את המקור אני לא חושב שזה בגמרא...

קהל: זה מכתבי הארי"ה⁴⁵⁷, מגורי הארי"ה⁴⁵⁸

מניטו: אה נכון וזה קרוב מאוד למה שהסברתי עכשיו, עולם הזה זה עולם בלי נבואה ולכן השמותים היו יותר קרובים לצד המקרא, זה הביטוי הרגיל. ואני זוכר, אולי פעם הזכרתי את זה, הייתי ילד בתלמוד תורה עשינו טעות ורק אחר כך כשלמדתי יותר התברר לי שזה לא היה כל כך טעות. היה כתוב בראשי תיבות: בית שמאי- ב"ש אומר, בית הלל: ב"ה אומר. והיינו קוראים- "ברוך הוא אומר, ברוך שמו אומר" (צוחק עם הקהל). ומי שמעמיק קצת בזה רואה שזה לא סתם טעות של תלמוד תורה, זה "הוא ושמו" זה דומה מאוד ל"הלל ושמאי". טוב אז אני חוזר ל...לטקסט אז:

"סתרי תורה מביאים את הגאולה. משיבים את ישראל לארצו".

ואני חושב שצריך לחשוב על מה שקראנו - מה מביא את ישראל לארצו? זה הציונות? אז מה הקשר בין הציונות לסתרי תורה? סוף, סוף מה קרה? טוב זה נושא חשוב, כן. עד כאן אפשר כבר להסתמך על כל מה שלמדנו מהרב - רק לפי סתרי תורה אפשר להבין את הציונות. אני לא אומר שהציונות מבינה את הסתרי התורה. ייתכן שהם לא צריכים הבנה, כן. אבל רק לפי סתרי תורה אפשר להבין את המציאות, שהיא תנועה שמשיבה את עם ישראל לארצו. זה מובן מה שאני אומר? טוב.

אני רגיל לומר את זה, מה ההבדל בין הציוניים והאנטי-ציוניים? נאמר בין הדתיים והחילוניים? ההבדל ביניהם זה הצד השווה שלהם: שניהם חסרים חוכמת הנסתר, ולכן הם מנוגדים כאן. אם היה להם, גם לאלה וגם לאלה, חוכמת הנסתר הם היו פנים בפנים. אתם זוכרים כשהתחלנו אולי, זה היה שיעור אחר, ואם אתם רוצים נמשיך דווקא בדיון הזה, מישהו

⁴⁵⁵ ראו שבת דף קל עמוד א: "חדא דרבי אליעזר שמותי הוא" ובפירוש רש"י: "שברכוהו כדאמרין בהזהב ובתלמוד ירושלמי מפי מתלמידי שמאי היה"

⁴⁵⁶ השו"ת דובר צדק' לר' צדוק הכהן מלובלין אותיות קכט-ל

⁴⁵⁷ "ישער הגלגולים" להארי"ה הקדמה לד. שם מבואר שהלל הזקן היה שורשו ממידת החסד, ושמאי הזקן היה שורשו ממידת הדין.

⁴⁵⁸ ראו 'ויקהל משה' להמקובל האלקי רבי משה מפראג זצ"ל מגורי האריז"ל (בדפוס ישן דף נד טור א ובהנדפס מחדש דף קפו טור א): "בזמן הזה הוא הלכה כבית הלל, מפני שהעולם מתנהג על פי החסד עולם חסד יבנה, אבל לעתיד יהיה הלכה כבית שמאי". וכן ב'מקדש מלך' על זהר בראשית דף יז בשם האריז"ל

מכם ביקש את זה, אני לא זוכר מי... ב'מספד בירושלים', במספד הגדול של הרב על הרצל, למדנו את זה? מי שאל אותי על זה? טוב. אולי ניקח את זה בהמשך, אחר כך. כדי לראות את זה, רק עם ההסברים של תורת הנסתר אפשר להבין מה בין 'אורו של משיח בן יוסף', 'אורו של משיח בן-דוד', מה קורה פה עם הציונות, עם הדת, עם התורה... זה מובן? כן, מה הייתה השאלה?

קהל:(אין שאלה)

מניטו: טוב, אולי זה בגלל... (צחוק בקהל). כן?

קהל: לא הייתה שאלה... כן, אין שאלות...

מניטו: אה... כן! חשבתי ש... (צחוק בקהל).

"סתרי תורה מביאים את הגאולה"

וכשאומרים דווקא לציונים, שרק סתרי תורה מסבירים את הציונות, הם מרוגזים נורא, מה זה משיחיות שקר... שמעתם את זה, כן? זה ממש מה שהסביר הרב אשלג : אסור לומר להם שזה סתרי תורה, תאמר להם שזה מוסר. טוב:

"משיבים את ישראל לארצו, מפני שתורת אמת בָּעֵלֵי הגיונה הפנימי דורשת בהרחבתה את הנשמה השלמה של האומה".

פה הוא מתחיל בהסבר קצת שונה, ז"א כדי להבין את הסתרי תורה צריך להיות בארץ ישראל. סוף-סוף אם עם ישראל, שהוא רוצה להתייחס לתורה, רוצה להבין את התורה שלו, הוא סוף-סוף יגיע לישראל. אבל זה קצת אופטימי, נאמר.

אבל שמעתי, לא מזמן, דעה קרובה לזו מאחד מתלמידיו שאומר - "אנחנו הגענו לאיזה מצב... מי שנמצא בגלות, אפילו עם התורה שלו סוף-סוף יתרחק מהתורה מכיוון שהוא רחוק מארץ ישראל". כבר אנחנו מגיעים למצב של בבל וארץ ישראל, כן. אבל זה מצב מסוכן לאנשי בבל. זה קצת בכיוון שלי - אני זוכר שהיה אסור להתפלל עם כוונות הקבלה בחוץ לארץ, חוץ מיום כיפור. אני זוכר כשהייתי קטן, בבית הכנסת שהייתי מתפלל בגולה, היה חכם אחד זקן מאוד, שהיה מותר לו להתפלל עם כוונות ביום כיפור. והיה מתחיל את העמידה של שחרית בבוקר, מוקדם. והיה מסיים אותה עם הכוונות רק לפני הנעילה, בכמה רגעים היה מסיים (צוחק) את כל הסיפור של יום כיפור כדי להגיע לנעילה... כשהגעתי לארץ שוב אמרו לי אותו דבר - שמסוכן להתפלל עם כוונות מחוץ לירושלים, זה כבר הגיעה לאותה מדרגה. הסיבה היא מובנת לכם? מפני כשמתפללים בכוונה יש סיכוי שהתפילה נשמעת ולכן הברכה יורדת עם הצינור שהתפילה מייצרת - 'רצון' ו'צינור'⁴⁵⁹, מכירים את זה... כשאומרים - "יהי רצון", אז בא ה'צינור', כן. ולכן, אם הצינור מגיע לבית כנסת שבגולה אז כל שפע הברכה הולך לגויים והם לא משלמים לנו⁴⁶⁰... (צחוק בקהל).

שמעתי מרב אחד שאמר לי פעם - "האם אתה חושב שכדאי, מותר, להתפלל בבית ה...?" זה אותו סגנון, כן. קצת מסוכן.

קהל: במה להתפלל?

מניטו: שאסור להתפלל בבית ה...

⁴⁵⁹ ראו בהערה 188

⁴⁶⁰ ראו זהר עם פירוש 'אור יקר' פרשת ויצא שער ו סימן יג: "וא"ת כיצד תתלבש אור השכינה בשר החצוני זה אינה קושיא דהיינו דכתיב שמוני נוטרה את הכרמים בזמן הגלות שהיא משפעת לשרים שהם עומדים מזה ומזה למשעול הכרמים שהוא צנור האור הנמשך לא"י ובהיותה בגלות כתיב דרשו את שלום העיר דהיינו להשפיע לשר והיינו ישראל עומדים בח"ל עובדי ע"ז בטהרה הם כדכתיב כי גרשוני היום וכו' וכדפי' רז"ל "

קהל: בבית השימוש... (צחוק בקהל)

מניטו:

"מפני שתורת אמת בעז הגיונה הפנימי דורשת בהרחבתה את הנשמה השלמה של האומה, והאומה מתחילה על ידה להרגיש את הכאב של הגלות", זה כבר מה שאמרנו. "ואיך שאי אפשר כלל שצביונה יצא אל הפועל כל זמן שהיא דחופה וסחופה על אדמת נכר".

ולכן הפלא שאנחנו חיים, מה שקורה בגלות עכשיו, שההתעוררות והשאיפה לחוכמת הקבלה אנחנו מוצאים את זה גם כן בפסקי ההלכה. ויש אפילו תלמידי חכמים שמתחילים להתייחס לזה ואין תוצאה, לא זזים, לא מחליפים במה שהרב אומר, כן, אז זה סימן שזו לא הכוונה האמיתית שהם למדו. זה מובן מה ש... לומדים 'מיסטיקה', אבל כשמגיעים... כמו גם כן בגמרא, כשמגיעים לאיזו סוגיה שמגלה את החובה של ארץ ישראל - אז מדלגים, כן. וכשמגיעים גם כן ברמ"ק, באר"י, ברמב"ן וזה פירוש שייך לגאולה אז מדלגים ואומרים - "זה דעת יחיד" (צחוק בקהל).

אתם זוכרים מה אומרת הגמרא - "יחיד ורבים" - הלכה כרבים. הרמב"ם הוסיף - ואם האמת אתו הוא היחיד⁴⁶¹, לא שמעתם...

קהל: הוא הרבים...

מניטו: אה... סליחה, הוא הרבים, אבל נשאר יחיד, זה מלשון 'יחיד סגולה' (צחוק). וזה, זה לא סתם להיות יחיד, כן. אז, זה שמעתי, מפרש של הרמב"ם שאמר - ומי אומר שהאמת אתו? זה הרבים, אז התשובה היא כן, בעוונות הרבים... (צחוק בקהל).

אני חוזר על מה שאמר הרב אשלג - אתם רואים איך זה מתפקד. הוא אמר לי פעם - "הסטרא אחרא ויש אומרים 'השטן', זה לא כל כך אותו הדבר אבל כמעט אותה מחלה, אותו אסון" (צחוק בקהל). השטן לא מעוניין שעם ישראל יחזור לישראל ולכן הוא מתנגד לשני דברים בבת אחת - לציונות ולקבלה. זה פשוטו כמשמעו. והוא שולח שליחים שלובשים טלית ותפילין כדי למנוע את עם ישראל מן הדיון. כי הוא לא מעוניין בזה, לכן הוא מתרגז כששומע כשמדברים על זה. אז תהיו בשקט יש לנו פה ברכה מסוימת... הכול בסדר... (צחוק בקהל). אז אני ממשיך:

"שאי אפשר כלל שצביונה של נשמת ישראל יצא אל הפועל כל זמן שהיא דחופה וסחופה על אדמת נכר. אבל כל זמן שאור התורה העליונה הוא חתום ועזוק, אין התביעה הפנימית של שיבת ציון מתעוררת בעומק אמונה. ההתעוררות שבאה מצד הצרות והרדיפות של האומות אינה כ"א התעוררות...".

(הפסקה בהקלטה)

מניטו-

"...חביוני חביונה, ילכו ויחיו בקרבה בגאון גדלם. לזאת סובב סובב הולך הרוח, עוקר הוא הרים, פורץ הוא פרצות, מסבב הוא חבלים וצירים, אבל מגמתם היא פרצת דרך בפני האורה העליונה הנובעת מנשמתה העזיזה של כנסת ישראל, סתרי תורתה, קבלתה, מורשת אבות, ואדירות נשמה, באופי המיוחד לה, בהשקפת עולמה ורוממות מוסרה, ההולך ומתרחב עד אין קץ, ההולך ומתעטר בכל תרבות עליונה והולך ומתעלה

⁴⁶¹ הקדמת הרמב"ם לסדר זרעים: "אבל הטעם שהצריכם לכתוב דברי יחיד ורבים הוא מפני שאפשר להיות הלכה כיחיד וע"כ בא ללמדך כשתהיה סבא פשוטה ואפילו ליחיד שומעין לו ואע"פ שחולקין עליו רבים" וראו עוד יד מלאכי סמן רלא שהלכה כר יוסי מחבריו כי נימוקו עימו וכן שם סימן רצו: "אע"ג דאמרינן דכי מסתבר טעמיה דיחיד פסקינן כוותיה למדנו הרא"ש ז"ל בסוף פ"ק דבתרא דאנו לית לן לאכרועי טעמא דיחיד מסבא דנפשינן וכן ב"שדי חמד מערכת היוד כלל ה

לגבהי שמים, מציין את סגולת עם סגולה, עם יודעי אלהיו, ונותן שלטון לקדישי עליונים".

טוב, זה משהו. זה מבשר אופטימיות לטווח ארוך, נאמר, אבל זה מבשר גם רעות. כלומר כל עוד שאנחנו לא מגיעים, למשל שמרגישים בלימוד התורה את השאיפה העמוקה שדיבר עליה, אז מגיעים צרות כדי להכריח אותנו לגלות ולדלות את האמת הפנימית של התורה. טוב, זה מה שראינו. אז בפעם הבאה אולי נמשיך קצת בפרקים דומים לזה או אני חושב שזה מספיק כדי להבין את הרעיון המרכזי שהיו בכל אותם פרקים.

אנחנו, אני מסכם במשפט אחד, אנחנו במצב הכרחי של פילוג בכל הרבדים של החברה הישראלית, בכל המישורים, בכל המובנים וזה הכרחי כפי שהוא הסביר קודם, בפרקים הקודמים. כי יש רק אפשרות אחת להיגאל - לשוב לאחדות התורה, ולאחדות התורה זה בפנימיות שלה. זה מובן, כן.

טוב, אז נתראה בעוד שבוע, בעזרת ה'.

שיעור 13 - מאמרי ראיה "נר חנוכה"

"שחרורו של רוח ישראל המיוחד בטהרתו הפנימית מעקת הרוח היוני המתהדר ביפיותו החיצונה שתחתיה שוכנת כיעור וטומאה - השחרור שזכינו לו על ידי ההתעוררות הקדושה של תחית הרוח הלאומי על ידי גבורי קנאת הקודש החשמונאים הכהנים הקדושים, הניח את חותמו על מהלך הדורות לכל הזמנים. ההתנגשות של רוח יון עם רוח ישראל, זהו פרוצס שאינו פוסק עד אשר יפוח היום הגדול, אשר בו יהיה נצדק קודש. אמנם כח החיים הגדול הטמון בהאור הצנוע שבנר החנוכה, הוא מבטיח לנו את בטחונו של הנצחון שלנצח ישראל. יהמו יחמרו המים העכורים של ימי החולין הסוערים הרוצים לבלוע כל קודש, ישטפו בעזוז רעשם ממלכות ועממים אבל חוסן ישראל לעד לא ימעד. בתוכיותה של נשמת האדם ישנה הכרה שבלא אור הקודש, בלא נצוצי הקדושה המחיים את כל, אין עמדה לא לרוח האדם ולא לחברתו, ללאומיו, ולמלכותיו. והיכן הוא האוצר אשר האור הזה הקדוש בעצם טהרתו גנוז, הוי אומר באותו גוי קדוש אשר מני אז עד עולם הוא הנהו נושא את הדגל של תביעת הקדושה בטהרתה בעולם. בעתים נורמליות הננו מרגישים בקרבנו אומץ של הכרזה פומבית, ידעו כל באי עולם המתהלכים בארצות החיים כי אור עולם לנו ומאתנו קרנים להנהיר בהם ועל ידם ארץ וחוצות, ומצות נר חנוכה, הסמל הקדוש הזה, היא להניחה על פתח ביתו מבחוץ. בעת אשר הנהרה המקודשת מופיעה היא גם מבחוץ אין אנו צריכים לדאוג, כבר יודעים אנו ובטוחים אז שהפנים הוא מלא אורה "טעמה כי טוב סחרה לא יכבה בלילה נרה". אמנם בשעת הסכנה, בזמן שרוחות רעות מנשבות בעולם, שנאה פראית על ישראל ועל גזעו המקודש, בוז ומסטמה על כל קניני קדשו, עמדת תוללים ריקי לב ומוח המחללים את גאון עוזו, אז הנהרה שמבחוץ לא תוכל להגיה את המחשכים העבים שהם שולטים שם.

אז יפנה ישראל אל ביתו ואל שולחנו, אל קניני תרבותו הפנימיים, אל טהרת רוחו ונקיון כפיו, אל תורתו תורת אמת, המיוחדת לו, ואל מצותיו, שהן ארחות חיו לעולמים, לבנין ביתו על אדמת קדשו בכל עוז קנאת קודש, על פי תכונתו ועל פי רוחו, והנר הזה סמל נצחונו מניחו על שולחנו, להאיר על ידו את אורח חיו והארת נשמתו. ובנר הזה האצור אצלנו פנימה ידע נאמנה, שלא יחסר כל שהוא, מכל עשרו הרוחני ומכבודו כבוד האמת והצדק. וסוף כל סוף יבואו רחוקים ויכירו כי נחלת עולמים לתבל כולה, לנצחון הצדק והאמת להנצחת השלום והעמדת חיי האנושיות על מכונם האיתן והבטוח, נחלת גויים כולם, באחרית הימים, לא ממקום אחר תבא כי אם מבית ישראל ומשולחנו הגבוה: "תערוך לפני שולחן נגד צוררי דשנת בשמן ראשי כוסי רויה". ונפשות כל יצורים ימלאו צמאונם לכל נשגב וטהור, לכל אמת ואמונת אומן מההשפעה הטהורה אשר תצא מנר ישראל, אשר "בשעת הסכנה היה מניחה על שולחנו ודיו". ומטל חרמון היורד על הררי ציון, יצוה ד' את הברכה לישראל ואדם, כאמור והריקותי לכם ברכה עד בלי די. ועוד ישובו בנים כולם יחד, לשיר מקרב לב ונפש, "זה חלקי מכל עמלי, עם ישראל חי, וחיה יחיה עד בלי די", ועבור תעבור סערת הסכנה במהרה בימינו, ונשוב אל מצות נר חנוכה להשיבה על מכונה, להדליקה על פתח ביתינו מבחוץ, ויראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו, על עמו ונחלתו סלה".

(הרב קוק, מאמרי הראי"ה נר חנוכה)

מניטו: אז כיוון שאנחנו קרבים לחנוכה, אז חשבתי שכדאי ללמוד כמה מאמרים על חנוכה. אז הערב נלמד מאמר של הרב שנמצא בספר אחר - "מאמרי הראי"ה", אולי אתם מכירים את זה. ואם ירצה ה' בשבוע הבא, נלמד איזה קטע במהר"ל על חנוכה. אבל אם זה יהיה, ט' בכסלו, שני לחודש. אבל כדאי לרשום כבר שבנר ג' של חנוכה, ערב יום ג' של חנוכה לא יהיה שיעור. כי בחנוכה יש כל כך הרבה מסיבות שונות ומשונות...

אז פה יש לנו מאמר על מימרא אחת במסכת שבת⁴⁶² שאומרת - "נר חנוכה מצווה להניחה על פתח ביתו מבחוץ" וזה לא רק המצווה, זה המנהג הנהוג אצל המהדרין במצוות, לתלות את החנוכייה בחוץ לעיני הכול. והגמרא אומרת - "ובשעת הסכנה מניחה על שולחנו ודיו".

לפני שנגיע למאמר של הרב, אני רוצה להקדים בקצרה מכיוון שהמימרא נמצאת דווקא במסכת שבת, שאלה קצת כללית על חנוכה אבל כדאי לחזור עליה לפני שנתחיל בדיון עצמו. אנחנו יודעים שאין לנו ספרים על חנוכה וכשהגמרא רצתה לדבר על נרות של חנוכה היא מדברת על חנוכה, כאילו דרך אגב, כשהיא מדברת על נרות שבת. אני לא זוכר אם למדנו את הנושא הזה - למה אין ספרים, אין מקורות בכתב על חנוכה. בהקשר לתנ"ך עצמו התשובה היא פשוטה מאוד, כי המאורעות של חנוכה הם בתקופה מאוחרת, מאחרי סיום התנ"ך, זה ברור כן. אתם יודעים שיש לנו ויכוח עם הנוצרים על ה'מה שהם מגדירים', אני לא יודע אם יש ביטוי אקדמאי

בעברית - Le Canon Biblique

...אין אומרים את זה?

קהל (הרב אורי שרקי) - 'כתבי הקודש'

מניטו: הם אומרים ככה 'כתבי הקודש'? זה הוויכוח... יש לנו - תורה, נביאים, כתובים ומוסיפים מה שאנחנו מגדירים - 'ספרים החיצוניים', כן.

קהל (הרב אורי שרקי) - Livres Apocryphes ?

מניטו: Apocryphes בלועזית, כן. ויש להם ספר "המכבים" שמה אני חושב יש שלושה כרכים? ארבעה?

קהל: ארבעה..

מניטו: ארבעה כרכים חוץ מחוץ (צחוק בקהל). מי כתב את זה?

קהל (הרב אורי שרקי) - כל ספר וספר מישוהו אחר, היה יאסון⁴⁶³.

מניטו: מה?

קהל (הרב אורי שרקי) - היה יהודי בשם יאסון.

מניטו: אה, נכון, נכון עכשיו אני נזכר. טוב, זו בעיה בפני עצמה למה הנוצרים היו צריכים להוסיף את הספרים החיצוניים בספר שלהם, שזה לא התנ"ך. מכיוון שהנצרות התחילה 400 שנה בערך אחרי סיום הנבואה, הנבואה של נביאי ישראל.

מכיוון שלפי טענתם, הנצרות זה המשך תקופת התנ"ך וזה שקר, זה סילוף ההיסטוריה. בין תקופת התנ"ך לנצרות יש כל התקופה של המשנה, היהדות עצמה. והנצרות התחילה כנאמר - מינות של היהדות. הם רואים את העניין ככה - קודם כל התנ"ך, התקופה של נביאי ישראל, הנבואה העברית, ואחר כך מצד אחד - היהדות, ומצד השני - הנצרות.

⁴⁶² "תנו רבנן: נר חנוכה מצווה להניחה על פתח ביתו מבחוץ. אם היה דר בעלייה - מניחה בחלון הסמוכה לרשות הרבים. ובשעת הסכנה - מניחה על שולחנו, ודיו".

⁴⁶³ יהודי הלניסטי מתקופת החשמונאים שגר בקירינאיה בלוב. הקהילה בקירינאיה הושפעה מהתרבות היוונית, אך שמרה על הדת היהודית ועל קשרים הדוקים עם אזור יהודה בארץ ישראל.

אבל לאמיתו של דבר, מבחינה היסטורית זה ברור, זה לא נכון. ולכן כשילדו את הנצרות, היה להם איזה צורך למלא את החור הזה, של כל כך זמן ולכן הוסיפו לספר שלהם את כל הספרים האלו שנקראים - "הספרים החיצוניים", זה ידוע לכם.

אתם זוכרים שיש משנה בתלמוד, זה נמצא במסכת חגיגה, אם אני זוכר, כן: "הקורא בספרים" לא, לא זה דווקא במסכת סנהדרין בפרק חלק⁴⁶⁴...

קהל: "ר' עקיבא אומר הקורא..."

מניטו: אף הקורא. רציתי רק לצטט את המימרא עצמה – "הקורא בספרים החיצוניים אין לו חלק לעולם הבא". אולי נתחיל בזה, אחר כך נחזור לשאלה למה אין לנו ספר בכתב, מהמסורת שלנו, על חנוכה, כדי ל...
 מי יכול להסביר את זה? עונש כ"כ חמור "מי שקורא בספרים החיצוניים" אין לו חלק לעולם הבא? וחץ מזה בגמרא, אחר כך, הגמרא שואלת כמאן? למשל? דוגמה לדעה מסוימת, ואז היא מביאה פסוק אחד מאותם הספרים (צחוק בקהל) של בן סירא... מי יכול להסביר את זה? תפסתם את השאלה? צריך להבין מה זה "הקורא בספרים" ... זה לאו דווקא מי שפותח ספר כדי לקרוא ולעיין, אלא כתוב "קורא", צריך לדייק במילה. מה...?

קהל: זו תורה בכתב ותורה בעל פה

מניטו: תורה בכתב ותורה בעל פה, אז...?

קהל: אז הספר החיצוני הוא כאילו תורה בע"פ...

מניטו: כאילו שייכים לכתובים, כן. זו התשובה, אבל איך אנחנו קוראים את זה בביטוי של המשנה - "הקורא בספרים החיצוניים"?

קהל: זה מתייחס כאילו למקרא...

מניטו: כן, כאילו זה מקרא. בשיעור של הלשון, כשרוצים ללמוד תורה שבכתב אומרים - "לקרא", וללמוד תורה שבע"פ אומרים.. יש מימרא כזו - מי שרגיל לקרא- קורא, מי שרגיל לשנות - שונה⁴⁶⁵. מי שרגיל ללימוד תורה שבכתב אז הוא "קורא" במקרא וזה לא סתם "קורא", כדי לדעת מה יש במקרא צריך ללמוד, אבל ללמוד את המקרא זה נקרא - "קורא"⁴⁶⁶. זה מובן. אז מי שקורא את הספרים האלה כאילו הם מקרא אז ברור שאין לו חלק לעולם הבא, למה זה ברור?

קהל: כי זו לא תורה בכתב...

מניטו: סליחה?

קהל: זו לא תורה בכתב והם...

מניטו: עכשיו ההגדרה היא קצת יותר רחבה, זה לאו דווקא התורה, החומש, אלא כל המקרא של התנ"ך - תורה, נביאים, כתובים. אז הם מתייחסים לספרים האלו, שאנחנו מגדירים אותם כ"ספרים החיצוניים" מהתנ"ך, כאילו זה מקרא ולכן קוראים בהם. אז העונש זה, אם אפשר להגדיר את זה כעונש, זה יותר חמור מעונש, אין להם חלק לעולם הבא. אני אמרתי מיד, כמובן, אם רואים בזה כמקרא, ברור שאין להם... למה?

⁴⁶⁴ סנהדרין פרק יא משנה א

⁴⁶⁵ ברכות דף ד עמוד ב

⁴⁶⁶ השו"ע שער דמעה כרך 1 פרק 'על קן ציפור' "בתורה". יש כאן שתי מצוות שונות: מצווה ללמוד תורה כדי להגיע להכרעת ההלכה ומצווה נוספת שמוטלת עלינו והיא המצווה לקרוא בתורה כמקרא. לימוד התורה כתורה, כמקרא, הוא לימוד סדר התולדות.

קהל (הרב אורי שרק) - הוא חושב שהמקרא גם כן לא יותר מזה...

מניטו: זהו. מי שמתייחס לאיזה ספר מהספרים האלה, כאילו זה ספר ירמיהו, למשל, אז ז"א שאצלם, בעיניהם, ספר ירמיהו זה כמו הספר הזה, ולכן אין להם שום מקרא. לכן כבר נכנסים בהגדרה של - "האומר אין תורה מן השמים".

קהל: אבל מה היחס עם העונש?

מניטו: מה?

קהל: מה היחס עם העונש?

מניטו: טוב, לא שמעת את הסוף, ולכן שייכים כבר לאותה הגדרה של אלו שאין להם חלק לעולם הבא מכיוון ש"הכופר"...איך אומרת המשנה? "האומר אין תורה מן השמים", כן. טוב, זה נושא בפני עצמו רק רציתי, בהקשר לנושא שלנו, לסדר את זה. אבל זה נשאר קצת קשה מכיוון שמדובר בגויים?!

קהל (הרב אורי שרק) - גוי שאומר שהוא ישראל?

מניטו - לא, קודם כול במשנה עצמה זה מדובר ביהודים. היו באותה תקופה, בהתחלה של המינות, היו יהודים שאבדו את החוש...של מה זה מקרא? כל ספר של אמונה, של היסטוריה דתית, אמונה, של אותה תקופה, ראו את זה כאילו זה באותה מדרגה, אותה רמה של כתבי הקודש, פשוטו כמשמעו. חוץ מזה יש בעיה עם הנוצרים כנוצרים שמגדירים את הספר שלהם כגילוי נבואי ומכניסים בזה ספרים שלא שייכים לקודש עצמו. אבל זה מתחיל ביהודים עצמם, כן.

טוב זה... דרך אותן ההגדרות אנחנו רואים שאם היה לנו סנהדרין, איך אפשר להגדיר את זה... אם היינו כבר באיזושהי תקופה שהתורה תהיה החוק האמתי של עם ישראל, יש המון יהודים שכבר יצאו מכלל "חלק לעולם הבא" ולכן יש 'אריכות אפיים', מחכים עד שיבריאו מהפגם הזה כדי להטיל את התורה כחוק על עם ישראל, מבינים את זה? יש הרבה נושאים כאלו.

אבל מה זה בפרט?...יש לכם הרבה-הרבה יהודים מתיוונים ממש, או משהו דומה להתייוונות, שקוראים את המקרא כאילו זה "ספרים חיצוניים". לכן, לפי המשנה היינו צריכים לומר - "אין להם חלק לעולם הבא" הייתכן? זה קצת יותר מדי, לפי איזה כלל?

קהל: "כל ישראל יש להם..."

מניטו: לא

קהל (הרב אורי שרק) - "אין דנים שוגג כמזיד"⁴⁶⁷

מניטו: לא, זה כבר מתחיל, המשנה אומרת: "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" מדברים רק על ישראל, קודם כל-מי זה ישראל, כן. והיא ממשיכה- "ואלו שאין להם...". זה הכלל של 'תינוק שנשבה',⁴⁶⁸ הם לא יודעים מה הם עושים, הבנתם את הביטוי? איך אמרת את הביטוי?

קהל (הרב אורי שרק) - "אין דנים שוגג כמזיד"

מניטו: זה, זה קצת דומה. אני לא יודע אם הם שוגגים...לעניין של שגגה. אולי זה יותר חמור מזה. זה, לפי דעתי, שייך לכלל של תינוק שנשבה אבל לא בין הגויים, בין היהודים... מה רצית לשאול?

קהל: אפשר לקשור את הנושא הזה - "האומר אין תחיית מתים מן התורה"?

⁴⁶⁷ מסכת הוריות ו' ב'.

⁴⁶⁸ שבת דף סח עמוד ב וכריתות דף ג עמוד ב

מניטו: ז"א יש שאלה דומה - האם מספיק לומר דבר, דבר כזה כדי לאבד את החלק לעולם הבא? איך אתה מסביר את זה? ז"א מה...?

קהל: כשאתה אומר - "אין תחיית המתים מן התורה" והוא אומר שהתורה לא מובילה לתחיית המתים...ז"א...

מניטו: טוב, זו תשובה שלמדנו כבר פעם, אבל זו לא התשובה לשאלה שלך, כן. השאלה שלך, אם אני הבנתי, זה על המילה - "האומר", האם מספיק לומר דבר כזה?

קהל: מי שקורא ב'ספרים החיצוניים' האלה דומה ל"האומר", ז"א שהוא משווה את התורה לספרים האלה?

(שכן נכנס לשיעור ושואל אם מישוהו שם את רכב ה-Volvo שלו בחוץ שחוסם חנייה...)

מניטו: לא, לא, זה קהל עני... (צחוק בקהל)

אני רוצה לדייק בשאלה הזו. כבר מובן שמי שקורא ב'ספרים חיצוניים' וזה מסביר את הסיפא של המשנה, זה דומה למי שאומר - "אין תחיית המתים מן התורה"... לא, לא, סליחה, למי שאומר - "אין תורה מן השמים".

קהל: "אין תורה מן השמים"

מניטו: "אין תורה מן השמים", זו אותה משנה אבל אני לא יודע אם השאלה שלך הייתה על - "אין תחיית מתים מן התורה" אבל זה דומה ל-"אין תורה מן השמים", ברור כן.

אבל השאלה שלי הייתה: בתוך השאלה שלך כבר ברישא של המשנה, מי שאומר דבר אפילו לא הגון, לא נכון, מספיק אמירה כדי שלא יהיה לו חלק לעולם הבא? כל כך... אז לפי דעתי צריך להבין את זה לפי לשון המשנה עצמה: "הם אמרו שלושה דברים", למשל בפרקי אבות כן, "הוא היה אומר..." - רק זה היה אומר בכל החיים שלו? אלא, האמירה ההיא זה יותר מאמירה זה... כך היה מבטא את הקנה מידה של כל התורה שלו. בכל מה שהיה מלמד, סוף-סוף היה אומר אותו הדבר.

אז "האומר" ככלל, "האומר", כעיקרון של כל החיים שלו, אז הוא עצמו, לפי ההסבר של הגמרא, הוא עצמו לפי הכלל של 'מידה כנגד מידה', הוא עצמו סותר את דרך העולם... ולכן זו עוד דוגמה שאי אפשר לדון את הדור אלא לפי נתונים של הדור.

מי שבא ואומר אז נעשה חלוקה - אלו שיש להם חלק לעולם הבא ואלו שאין להם, אחרי זמן מסוים הרוב-הרוב יהיה בצד האחר... זה מסביר לנו למה אין לנו סנהדרין. מפחדים מזה שמא הם נשארים בלי עם ישראל בכלל. תפסתם את החומרא? טוב, זה מובן?

טוב, אז אני חוזר לשאלה היותר כללית - איך אפשר להסביר שאין לנו מקורות בכתב על חנוכה? בקשר למה ששייך לתנ"ך - כבר זה מובן, אבל בתורה שבע"פ יש לנו למשל "מסכת מגילה", כן. יש לנו הרבה מסכתות והרבה נושאים חשובים. חנוכה זה חשוב מאוד כפי שתראו בלימודים על חנוכה.

סוף-סוף זה התיקון של חטא המרגלים⁴⁶⁹, כן. אם אתם למדתם את הקשר הזה. ולמה אין מקור בכתב, מי יכול להסביר בקצרה? כי זה לא הנושא של הלימוד... אלא רק כדי להסביר. כשאנחנו רוצים ללמוד משהו בגמרא על חנוכה צריך לפתוח מסכת שבת, דרך אגב, כשמדברים על נרות שבת, אז מדברים גם כן על נרות חנוכה. יש שתי תשובות - התשובה הראשונה, כן...?

קהל: שמלכות החשמונאים לא הייתה מקובלת?

⁴⁶⁹ ליקוטי מוהר"ן תנינא מאמר ז אות יא

מניטו: זהו, זו התשובה הראשונה. אבל זה בא אחרי הרבה זמן. בהתחלה קבעו, בית המדרש של החשמונאים קבע, מאדם הראשון היינו מחכים את המאורע ההיסטורי שייתן את המשמעות של חנוכה בשנה, כן. זה לפי ה... קצת לפי תורת הנסתר. אבל אותו יום של כ"ה בכסלו היה חנוכה מדור אדם הראשון. שמעתם אולי דבר דומה?

קהל: אצל עבודה זרה...

מניטו: ולא היה המאורע האמיתי שנתן המשמעות ליום של "יהי אור". "יהי" בגימטריה- כ"ה, כן. עד שבא המאורע בתקופת המכבים. אז בהתחלה זה היה כשר למהדרין, רק למפרע, מה שקרה ממלכות החשמונאים, אז זה גרם שחכמי ישראל לא היו... הייתה להם, אם אפשר לומר, רתיעה מן הכישלון הזה ולכן לא מדברים הרבה על זה. אבל זה לא, זה לא מונע את החשיבות של החג – כחג, כן. אבל ההתייחסות לחשמונאים זה כבר אחרת, מכיוון שסוף-סוף התלמוד זה התלמוד של הפרושים ומלכות החשמונאים הגיעה לצדוקיות הכי גמורה. זו תשובה ראשונה.

התשובה השנייה - אולי למדנו פעם דרך המהר"ל, אם אני זוכר, אם למדנו את זה ככה - מי שמטרת היוונים, וזה כך נכתב ב"על הניסים"⁴⁷⁰ הייתה ל... יש גרסאות שונות לפי הנוסחים, אבל הייתה - ל"שכחם מתורתך", להשכיח את ישראל מהתורה. ז"א לנתק את התורה כתורה מעם ישראל. והייתה יותר נגד המסורת של התורה שבע"פ מהספר של התורה שבכתב. מה קרה? הספר של התורה שבכתב לקחו את זה כספר חשוב, תרגמו את זה ושמו את זה בספרייה של כל העולם, אבל בתנאי - 'אין לכם חלק ונחלה באלוקי ישראל',⁴⁷¹ זוכרים מה שאומר המדרש... וכמעט והצליחו.

עכשיו, אנחנו חיים דור של תחייה של הקשר בין עם ישראל והתנ"ך. כבר בתקופה של אחרי ההתבוללות, האמנציפציה, ככה אומרים כן ובעולם כולו, בעולם התרבותי כולו. מה שאנחנו קוראים - תנ"ך, זה היה שייך ליוונים. זה היה ספר שהיה קודם כל ביוונית אח"כ בלטינית, אחר כך מתורגם בכל השפות ו-"יש אומרים שגם היהודים יש להם ספר כזה בעברית..."⁴⁷² כן, ז"א כמעט והצליחו, ברור שלא הצליחו, אבל כמעט והצליחו...

אתם זוכרים, כשתרגמו את התורה ביוונית, "תרגום השבעים",⁴⁷³ כך קוראים לזה, חכמי ישראל גזרו יום של אבל. מכיוון שהתורה נהפכה לספר, אבל היא לא ספר. היא דבר ה', ודבר ה' זה קודם כל דבר שבע"פ. ורק... יש צורך מסוים שכתבנו ספר מזה, אבל עיקר התורה זה בע"פ. והיוונים הבינו את זה, הם רצו לאמץ - "זה ספר חשוב מאוד אבל הוא אוניברסלי, קודם כול נתרגם את זה ליוונית". כן, אבל עיקר התורה שהיא התורה שבע"פ של עם ישראל, הם רצו לעקור את זה.

ולכן, זה ההסבר של אחד מגדולי המפרשים של המהר"ל, הרב הוטנר ז"ל ב"פחד יצחק" - אם היינו כותבים ספר של חנוכה, זה היה מצדיק את הניצחון שלהם. ולכן דווקא חנוכה נשאר בע"פ, זה מובן? זו תשובה אחרת לגמרי, אולי קשורה באיזה מקום לתשובה הראשונה, אבל העיקר צריך להיות בע"פ.

כי הם קיבלו את הזהות של עם ישראל כאחת מהדתות של אותו ספר, אבל אחת מהדתות. השייכות לעם, לעם ישראל כעם היהודי, כמו שאנחנו מגדירים את זה כבר מאז תקופת בית שני, הם רצו לעקור את זה.

⁴⁷⁰ "...על עמך ישראל לשכחם תורתך ולהעבירם מחשי צוֹנֶה".

⁴⁷¹ בראשית רבה ב, ה.

⁴⁷² ראו הערה 399

⁴⁷³ מגילה דף ט עמוד א ומסכת סופרים פרק א הלכה ז, ח ובמגילת תענית פרק אחרון: "בשמונה בטבת נכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך והחושך בא לעולם שלשה ימים"

"זה לא שייך, זה לא שייך ליהודים, זה שייך לתרבות היוונית האוניברסלית, ואם אתם מקבלים את זה כספר, זה ברור, זה כדאי, בתנאי שלא תלמדו את זה בעברית..." (צוחק). אבל כל מה שהוא עצם תורת ישראל הם רצו להרוס את זה, הם רצו לנתק את הזיכרון של עם ישראל מהתורה והזיכרון של התורה מעם ישראל. ולכן כדי להתגבר על זה אז המבחן - זה הזיכרון בע"פ של כל מה שקשור לכאן, פחות או יותר בכל, בכל ההגדרה שלהם, זה מובן? טוב.

אז עכשיו יש לנו עוד נושא שנתחיל מיד עם הפרק של הרב, אז נתחיל:

"שחרורו של רוח ישראל המיוחד בטהרתו הפנימית מעקת הרוח היווני".

אז פה יש כבר רמז על כל העניין של הטומאה שנכנסו במקדש, לא רק במקדש אלא בזהות של החברה היהודית דאז, דרך התרבות שלהם, שנקרא פה:

"הרוח היווני המתהדר ביפיפותו החיצונית".

אתם זוכרים את המקור כן, הגמרא אומרת על הפסוק - יִפְתָּ אֱלֹקִים לְיִפְתָּ, שיש לנו רמז ליוון⁴⁷⁴, יוון זה יפיפותו של יפת. טוב זה נושא ידוע, כן. ז"א כל הסגולה של יפת היא מתגלה סוף - סוף בעיקר בתרבות יוון. ומה שמגדיר את תרבות יוון זו החיצוניות של היופי הזה:

"שתחתיה שוכנת כיעור וטומאה".

בחיצוניות זה יפה, אבל בפנים זה טמא. ואתם זוכרים שההגדרה של התורה על הטומאה, הגדרה בסיסית, מה זה "טמא" לפי התורה?

קהל: מת

מניטו: מת. ואבי אבות הטומאה זה מת. ואיך אפשר לקשור את אותה הגדרה לנושא שלנו? טוב, מצד אחד אנחנו יודעים, זה פשוט, התורה נקראת - 'תורת חיים' ולכן כל הרוח הטמא הזה שמתנגד - שמתנגד ליעד של התורה, לכיוון התורה, זה נשמע מאוד פורמלי אבל זה כבר מובן, אז בא מצד המיתה. טוב אפשר לדרוש על זה הרבה...

כשאנחנו אומרים: "טמא את השמנים", הכניסו טומאה בשמן המאור, כן. אבל אולי באופן קצת יותר פנימי, אנחנו יודעים וזה - שוב אני מתייחס להסבר של "פחד יצחק" - שמיון יצא לאו דווקא את תורת היופי, אם אפשר להגדיר את זה ככה - 'אסתטיקה', כן. ופה הרב מדגיש את הצד, האספקט נאמר החיצוני, זו החיצוניות של העולם, הם מומחים בחוכמת העולם החיצוני- 'טבע', כן. אבל לאו דווקא: יצא מזה מה שאנחנו קוראים עכשיו - 'מדע' ולא רק המדע זו היסטוריה לא פשוטה, ארוכה, מסובכת אבל סוף-סוף השורש של הכיוון של התרבות הנוכרית מתחיל באופי של הנפש היווני דאז, שלאותה תקופה שהיה יכול להיות אחר.

יש באותה תקופה, במקורות שלהם, אפשרויות אחרות של תרבות אחרת, כן. מהגאונות של אותו יוון, מצאצאי יפת. אבל סוף-סוף בחרו איזה מין...איזה כיוון. וסוף-סוף נהיו מומחים לזה- החיצוניות של העולם, החיצוניות של המציאות. אז מצד אחד - שזה היופי ומצד השני - שזה המדע שמה יש מאחורי היופי הטבע כטבע. וזה לא רק המתמטיקה, כלשון של כל מדע. סוף-סוף זה מתגלה אחר כך, בהיסטוריה של התרבות האירופאית או המערבית בכלל. אבל זה מתחיל אצל היוונים בלי שום ספק. אלא דווקא דרך אותה מומחיות אז לא הצליחו לראות את הצד השני של המציאות - החיים. ולכן, הכניסו בנפש האדם את הייאוש של העולם החיצוני, את הטומאה של המוות שיש בטבע. זה מובן, או צריך להסביר?

⁴⁷⁴ מגילה דף ט עמוד ב: "רשב"ג אומר בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית א"ר אבהו א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג וא"ר יוחנן מ"ט דרשב"ג יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם דבריו של יפת יהיו באהלי שם...א"ר חייא אבא היינו טעמא דכתיב יפת אלהים ליפת יפיותו של יפת יהא באהלי שם "

אתם יודעים שהפילוסופיה היוונית בחרה בנושאים שלה, נושאים דומים של מה שאנחנו מגדירים 'מחשבת ישראל' - האדם, הגורל של האדם בעולם, היחס של האדם לעולם, בעיות הנפש... בעיות נפש האדם, אבל השיטה שלהם סוף-סוף זו אותה שיטה שמתייחסים בה לדומם, לחיצוני, ומאחורי הצורה של היופי החיצוני, אנחנו מוצאים את הטומאה של המוות.

כשהאדם החומרי במומחיות שלו - והחומרי זו בריאה של אותו בורא - אבל מכניס את הסטטוס של החומר, הלוגוס של החומר, בתוך נפש האדם - הוא ממית אותו. במקום 'תורת חיים', מכניסים את הרוח, 'רוח הטומאה' הזו שבאה מהחיצוניות של הדברים ושל העולמות כולם, ויש להם מומחיות גדולה, וזה מכניס את רוח הטומאה, זו עדיין רוח. ולכן הדת שיוצאת מהספר שלהם היא דווקא דת שהכינוי שלה זה - המוות, בניגוד לתורה, שהיא 'תורת חיים'. תפסתם את זה?

טוב אתם רואים שוב, כי בסגנון של הרב ולא דווקא ברמזים, הם מגולים, אלא בסגנון עצמו יש המון רמזים למקורות של הנוצרים. אז אני חוזר על המשפט:

"שחרורו של רוח ישראל המיוחד בטהרתו", וטהרה זה חיים, "הפנימית מעקת הרוח היווני המתהדר ביפיפותו החיצונה שתחתיה שוכנת כיעור וטומאה. השחרור שזכינו לו על ידי ההתעוררות הקדושה של תחיית הרוח הלאומי".

ופה מיד יש נקודה שצריך לסייג, לפרש, כן. במוסר אחר, לא! נאמר, בספר מוסר אחר, היינו שומעים קצת אחרת: התעוררות הקדושה של תחיית הרוח הדתית או הקודש, כן. אבל פה הרב מסביר לנו שאף על פי שהמרידה של המכבים הייתה בלי שום ספק מרידה לשם התורה, זו הייתה למעשה מרידה לאומית.

כל עוד שהיוונים כפו על ישראל, על ממלכת יהודה, נאמר על היהודאים, את הממלכתיות של יוון, ממלכת יוון, סבלו את זה. כל עוד שהתורה הייתה יכולה להישאר בטהרתה. מכיוון שהיוונים רצו לנתק את הצד הלאומי של היהדות מהצד התורני שלה אז התורה הייתה בסכנה. ולכן המרידה לשם התורה הייתה מרידה לאומית, זה מובן? טוב.

סוף-סוף אנחנו יודעים שזה הביא לכישלון, ומה הסיבה? שוב אותה סיבה- שנאת האחים, כן, עד שזה יסתדר באחרית הימים. אז נמשיך:

"...של תחיית הרוח הלאומי על ידי גיבורי קנאת הקודש"

אתם רואים את הקשר בין הביטויים כן. זו תנועה לאומית של גיבורי הקודש, זה מובן? טוב, זה נכתב לפני שיסדו את "גוש אמונים" אבל זה דומה מאוד (צוחק). אז נמשיך:

"החשמונאים הכהנים הקדושים"

ופה יש עוד כמה נושאים אבל אולי כדאי להמשיך, שהמרידה היא כולה דרך לויים - כוהנים, אבל מיד היו צריכים למסור את המלכות לשבט יהודה כן, ולא מסרו⁴⁷⁵, וזה אחת מהסיבות לכישלון כי התורה אוסרת את זה. כוהנים זה כוהנים ומלכים זה מלכים... בשעת הדחק אפשר לתת את המלכות לכהן, אבל זה צריך להיות רק ארעי. היו צריכים למסור את זה ל...ל...ל...אין אפשר להגדיר את זה? לאיזו ממשלה חילונית או משהו כזה(צוחק). ז"א לממשלה כממשלה ולא עשו, זה כישלון. זה היה שייך לניצחון של השיטה של החשמונאים, סליחה... של הצדוקים על תורת הפרושים. אז אני חוזר, "השחרור" הזה

"הניח את חותמו על מהלך הדורות לכל הזמנים".

⁴⁷⁵ ראו פירוש הרמב"ן לבראשית פרק מט פסוק י ד"ה לא יסור שבט ובשל"ה (הוצאת יד רמ"ה) חלק תורה שבכתב לפרשיות וישב מקץ ויגש אות כח

ז"א וזה מדבר גם לזמן שלנו עכשיו, כי כל מרידה, אם אפשר לומר שוב את המילה, או כל התגברות של 'לשם התורה', צריכה להיות גם כן באותו אופי. הוא אומר - "לכל הדורות, לכל הזמנים", הקשר הזה בין תורת ישראל ועם ישראל, כי כל פעם שמנתקים את תורת ישראל מעם ישראל, כעם, אז יש סילוף של התורה והעם נאבד.

אתם יודעים את זה, כי הצדוקים נאבדו מההיסטוריה אף על פי... כעם כן - אף על פי ש...אני רגיל לומר את זה הרבה פעמים, שהנטייה הצדוקית לא נעלמה, זה עוד יש...זה מובן, טוב:

"ההתנגשות של רוח יוון עם רוח ישראל"

פה אני רוצה לפתוח עוד ממד אחר של אותו נושא. אפשר, זה אולי חלום, אבל אפשר להבין מה היה יכול להיות אם היה שלום בין יוון וישראל כבר באותה תקופה. ויש לנו בעיות עם אתונה עכשיו כן (צחוק קל).

ז"א פה יש איזו סגולה לתקן את העולם החיצוני. כי סוף-סוף אחרי המדע יש מה שקוראים טכניקה אולי, כן. יש תיקון העולם החומרי, אז איזו סגולה של צאצאי יפת לתקן את העולם החיצוני ואם היה שלום, ברית נאמר, עם-ישראל שהסגולה שלו היא לתקן את העולם הרוחני, וכל אחד בתחום שלו עם שלום ביניהם, זה היה כבר התחלת ימות המשיח. לא הצלחנו.

אולי יש למישהו...אולי תביאו לי ספר בראשית של "תורה תמימה" כבר יש במדרש ורש"י מביא את זה, אותו נושא...עכשיו צריך לראות... (מישהו מהקהל מגיש לו את הספר) "תורה תמימה" א' (מבקש ממישהו לפתוח) סליחה מה אמרתי מקודם?...כבר עם עשו ויעקב זה כמעט אותו עניין ותרואו מה אומר רש"י על זה:

קהל (הרב אורי שרקין) - זה ... של הנצרות בעצמה.

מניטו: כן, הנצרות עשתה בלבול, ערבוב כן. דווקא הכניסה את הרוח הטמא של יוון בתוך הספר של התורה ויצא מזה דת של 'אל מת'. וזה ברור כן, לא צריך לדבר הרבה על זה, אבל זה...זה ברור. ו...לא, אני אמשיך בחלום הזה, אז מה קרה? - אם היו שניהם מומחים בתחום שלהם כן, אז עם -ישראל היה נותן לעולם את רוח הקודש ויוון הייתה נותנת לעולם את המדע ואיך אומרים את זה בעברית - Le technic ?

קהל: טכנולוגיה

מניטו: טכנולוגיות, כן אה טכניקות כן, אתם רואים איך אנחנו צריכים להשתמש במילים שלהם כדי להגדיר את הדברים שלהם?.

אבל מה קרה? עם-ישראל היה מסוגל לעזור ליוונים במתמטיקה, בפיזיקה, בביולוגיה וגם להגיע לפרס נובל, כן. אבל זה בעיקר התפקיד שלהם. אני רגיל להוסיף כאשר יהודי מטפל בזה, בעסקים של היוונים נאמר, החומריות של העולם, החיצוניות, המדע וכן הלאה, אף על פי שזה לא לשם תורה שהוא לא למדן, זה שייך לעם שלמד...אז מוסיף, אם רוצה או לא רוצה, מוסיף איזה ממד, איזה הד של קדושה אפילו בחומר.

ז"א כשאתם קוראים את העבודות של מדענים יהודיים, אף על פי שהינם יהודיים רק מלידה, בעיקר, לרוב אין להם עוד הרבה כן. בכל זאת יש איזה משהו קצת דומה, אפילו במתמטיקה מההסבר של יווני כיווני גוי כגוי. זה מובן מה שאני אומר. אם היה באמת שלום, היו עוזרים להם בתחום שלהם כי לא כל חכם יכול להיות 'תלמיד חכם', אתה יכול להיות 'מדען', כן.

אבל, מה קרה? - היוונים החליטו לעשות את ההפך - ז"א לקחת את הנושאים, את הסגולה של עם ישראל ולטפל בזה אם אפשר לומר את זה כך. וזה נקרא דווקא-'הפילוסופיה'. ובנושא הזה יש הבדל בין המדע כמדע, המדע כמדע זה בריא זה טהור, כן. אם הוא מדויק...נכון. מה עושה

איש מדע? הוא מגלה את רצון הבורא, זה מובן. זה יכול להיות דבר שבקודש, הקודש שבחול אבל דבר של הקודש.

'פילוסופיה' זה משהו אחר. זה להכניס את השיטה של המדע בנפש האדם. אתם מבינים מה קרה, כן. אז אם לא היו פילוסופים ביוון ייתכן שהיה אפשרות של איזה מצב של שלום בין התרבויות האלה והיה יוצא מזה דברים גדולים. מה קרה? דווקא הבלבול והערבוב של הנצרות, זה ממש מה שלמדנו בשיעור אחר: "הקל קול יעקב והידיים ידי עשו", כן.

אבל אני רוצה לחפש את זה מכיוון שזה נראה לי מאיר את העניין (מדפדף בספר "תורה תמימה"). זה ב...כן, על הפסוק: "שני גיים [גוים] בְּבִטְנָה" אנחנו קוראים את זה, כתוב "שני גיים בְּבִטְנָה" עם שני יודים, זה הפסוק כ"ג בפרק כ"ה, בפרשת 'תולדות'.

"וַיֹּאמֶר ה' לָהּ, כשרבקה הלכה לדרוש את ה', "וַיֹּאמֶר ה' לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנָה" וכתוב: "שני גיים בְּבִטְנָה", אז- אל תקרא "גוים" אלא "גאים", עם אלף כמו גאים אומר רש"י- "אלו אנטונינוס ורבי שלא פסקו מעל שולחנם..." טוב, אחר כך נראה את ההסבר.

ז"א שניהם, אנטונינוס ורבי היו ידידים כן. זוכרים את כל הסיפור שלהם? רש"י מביא פה איזו דוגמה, כי זה היה אפשרי שעשיו ויעקב יהיו ממש אחים. אחד עוסק בכל העניינים של המדיניות העולמית והשני עוסק בתורה ואם אחד אוהב את השני ואם הם ידידים, אז זה כבר התחלה של ימות המשיח. הבנתם? אבל זה ניכשל.

הייתה אפשרות כזו...רק דקה (כנראה פונה לשאלה בקהל) אני רק לקחתי את זה כדוגמה לפרושו של רש"י, כדי להסביר את הפיתוי של החברה הישראלית דאז, היהודית דאז. אולי אפשר להיכנס בברית איתם ולהצליח בזה, זה ניכשל. אבל הייתה אפשרות לכל הפחות תאורטית. זה מובן? מה?

קהל (הרב אורי שרקי)- אנטונינוס היה פילוסוף

מניטו: סליחה?

קהל (הרב אורי שרקי)- אבל אנטונינוס היה פילוסוף, כלומר...

מניטו: תשמע, לא אמרתי שרבי היה צדוקי (צחוק) פה יש בעיה, זה לא קל זה עדין מאוד. אבל לפי דעתי, זה הכוונה של המדרש-הנה, שיש דוגמה שזה היה אפשרי אולי. אבל תשמע, פילוסוף אמתי הוא לא מתיימר להיות...

(הפסקה בהקלטה)

קהל: מה התחום של האמונות בין האמונות האלה?

מניטו: סליחה, מה אמרתי?

קהל: האמונות...

מניטו: טוב, זו שאלה האם יש בעיה בזה או שסתם שאלה...?

קהל: אמרנו שהיופי שייך ליוון אז...

מניטו: לפי הגמרא, אני רוצה להסביר את זה. זה נושא בפני עצמו ואנחנו רואים שיש מחלוקת בין החכמים לפי הנטייה התרבותית שלהם בגמרא כבר, בנושא הזה. אבל אין סתירה בין שני המקורות האלה, שמצד אחד אומרים- שיוון החשיכה את עיניהם של ישראל⁴⁷⁶, הכניסה את רוח הטומאה והמוות. מצד שני המקור בגמרא שאומר על "יפת אלוקים ליפת"⁴⁷⁷, זה יוון. לפי

⁴⁷⁶ בראשית רבה ב, ד.

⁴⁷⁷ מסכת מגילה ט ע"ב.

דעתי זו אפשרות אם כל אחד היה בתחום שלו וכל אחד היה מקבל מהשני מה שהיה צריך לקבל, הייתה אפשרות של תרבות מיוחדת לכל האנושות, מצד אחד מישראל ומצד השני מיוון, עם דווקא 'האומן' יפת.

הבעיה של האומן שאם היא⁴⁷⁸ נוטה ל'רוח של יוון' אז היא נוטה ל'רוח הטומאה' ואם היא נוטה ל'רוח של ישראל' אז זה הוד והדר של הקדושה. מה קרה שישראל ואתם יודעים את זה, אנחנו חיים את זה, אנחנו עם מיוחד, הייתי אומר קצת מוזר אבל לא אמרתי... (צחוק בקהל). אנחנו עם מיוחד, פתוחים מלכתחילה, אנחנו מוכנים לכרות ברית עם כל יושבי הארץ. אבל שוכחים שמצד השני יש בעיה. כי היחס צריך להיות הדדי, כן. ולכן עם ישראל, ואני מתאר בדמיון מה קרה באותה תקופה של החברה היהודית של הבית השני, באותו זמן שהתרבות העולמית הייתה תרבות יוון בעיקר, אז היו פתוחים לתת ולקבל. כאילו יש לנו עסק עם אח, כן.

אבל מהצד השני, קרה משהו אחר. יש מילה בלטינית, שכחתי איך היא אומרים את זה ביוונית, אולי זה יחזור - Imperia - כן. במובן המודרני של אוגומנט, היינו אומרים מושחת...

קהל (הרב אורי שרקי) - הגמוניה⁴⁷⁹

מניטו: הגמוניה, כן נכון, גם אצל האסלם. השתתפתי לא מזמן בסימפוזיון על הנושא, אז היו הרבה יהודים פתוחי-לב שאמרו "חבל, אסלם זה שלום" עד שמוסלמי אחד קם ואמר: אתם לא מבינים לא עברית ולא ערבית, כן. 'אסלם' זה ההופכי של שלום, להשלים, לאכוף שלום זה אסלם. מוסלמי זה... זה מובן?

אז מהצד השני, מהצד היווני, באה הנטייה להגמוניה או לאימפריאליסטיות ורצו שוב לנתק את העם הזה, עם ישראל, מהסגולה שלו, זה מה שקרה. אז רק רציתי לציין שלפי המקורות שלנו יש החלום הזה שזה אולי אפשרי. אבל הכישלון הוא קיומי, הוא לא עקרוני. ודווקא העניין של הדוגמה של הנצרות מורה בעליל את כל הסכנה שיש...

טוב, אני חוזר מצד אחר לשאלה שלך. ההיסטוריה שלנו עשתה סוף-סוף במשך כל התקופה של הגלות נשאר, נשארו בישראל, רק הכוחות והסגולות של שבט לוי - בלי שבט לוי. ההתייחסות לתורה כרבנים. וכל הסגולות והכוחות של שאר השבטים זה אבד. יש הרבה פרקים ב"אורות" של הרב, שזה מין התחלה של נבואה שזה עתיד להתעורר במדינת ישראל. ולכן אנחנו יודעים איך להיות 'דתי לפי התורה' אנחנו לא יודעים איך להיות 'אומן לפי התורה', אנחנו לא יודעים למשל איך להיות 'רופא לפי התורה', איך להיות 'משפטן לפי התורה' והעיונות הזה בין תרבות יוון ותרבות התורה זה המצב של החברה הישראלית. חזרנו מהגלות עם כל הבעיות של הגלות, ז"א, החיסרון הזה שכל מה ששייך לתרבות הכללית לקחנו את הכלים סוף-סוף מהתרבות היוונית. ולכן, אתם יודעים, זו עוד סיבה למה הסיפור הזה לא נפתר מכיוון שלא נגמר, כן. זו אותה מלחמה שאנחנו ממשיכים בתוכנית הזו.

אז וודאי שיש 'אמנות כשרה לפי התורה', וודאי שיש כל זה לפי התורה. אך כל עוד שזה מעורבב, מלוכלך ממקור רוח הטומאה ההיא שבאה מהחוש היווני של העולם, כי זה עולם מת...

לא פעם אני מצטט את הדוגמה ההיא - אתם יודעים שאסור להיכנס ב...כנסייה או ב...טוב, בבתי עבודה זרה וגם במוזיאון כמו ש...יש איזה רגש של יהודי שלא סובל את זה, יש פסלים שם...טוב. אז פעם בשביל מצווה הייתי מוכרח להיכנס ולראות מה זה ה-statue היווני ראיתי את זה כשוק כן, זו צורה של חיים מתים, כן. עיניים בלי שום אור. ואתם מתארים לעצמכם במה מדובר...למה דיברתי על זה? מה דיברתי מקודם?, מה אמרתי מקודם?

קהל – על האמנות...

⁴⁷⁸ כנראה שהכוונה לאמנות שלו, אם היא נוטה...

⁴⁷⁹ הגמוניה - היא שלטון מוחלט בחברה המצוי בידיה של קבוצה חברתית מסוימת.

קהל (הרב שרק) - שחזרנו מהגלות...

מניטו: טוב. אבל אני אקח את העניין מצד אחר, אבל אתם יודעים שכל מה שמגדירים כ'אומנות יהודית', התוכן הוא גוי עם איזה צליל יהודי, זה מובן? למשל החנוכיות, עד התקופה שלנו שיש קצת- קצת חנוכיות ישראליות, כל החנוכיות היהודיות היו בסגנון של הגויים עם איזה טעם יהודי, זה מובן? וזה לא רק החנוכיות, זה כל החיים שלנו. טוב, מה שאני מנסה לומר זה שיש הבדל בין הפרופיל של הזהות היהודית של סוף תקופת הגלות, מה נשאר מהתורה? רק הצד של הקודש, 'הכול קדוש'. הצד של הלוויה, הכהונה.

אני זוכר תקופה, כשהייתי צעיר, בגיל שלכם, קצת פחות... וכשהיינו רוצים ללמוד יהדות, ללמוד תורה, ללמוד יהדות נאמר... אז היו אומרים לנו אתה רוצה להיות רב? טוב סוף, סוף למה לא... אבל (צוחק) זה הגיע לאותו מצב- יהודי שרצה ללמוד קצת תורה היה צריך ללכת לבית מדרש לרבנות. זה מה שנשאר, אתם מבינים את ה... המצב? טוב. עכשיו ברוך ה', זה משתנה קצת, אפשר גם ללכת לבית מדרש בלי ללמוד יהדות... זה שינוי (צוחק עם הקהל). טוב, אני חוזר לעניין. הייתה שאלה פה...?

קהל: כן הרב, כאילו שהייתה אפשרות של ברית, אבל לא הייתה, כיוון שהיה רצון מצד היוונים. אבל בלי רצון, אפילו בלי רצון אתה מבין, נדמה לי שהדבר הוא בלתי אפשרי כיוון שאם לך יש ברית עם היוונים אז התחום של היוונים זה כמו שאמרת את כל הדברים שקורים עכשיו בחול. אז שוב התחום של היהודים יהיה שוב מצומצם...

מניטו: לא, לא, לא אמרתי...

קהל: (המשך) – אבל אם יש ברית אז יש תמיד פיתוי משני הצדדים...

מניטו: נכון, אבל אני שוב חוזר לתשובה. לפי הלשון של הרב לא אמר חול, אמר 'חיצוניות של המציאות', זה לא אותו דבר. מי שלמד מדע ושורש השיטה של המדע זו התרבות היוונית, יודע שהמדע לא עובר את החיצוניות של המציאות, כן. וכשמדובר בגורל של האדם אז זה כל השיטות של מדעי הרוח, כביכול. למשל גם בשיטה הישראלית - אוניברסיטה זו אוניברסיטה זה... אז זה לא 'מדעי הרוח' זה 'מדעי החיצוניות של הרוח' ולא הרוח עצמו. זה ידוע לכל לא צריך להסביר יותר.

רק לעם ישראל היה לו הכוח, הסגולה, של החוש הנבואי להבין את החיים, כן. לכן התורה נקראת 'תורת חיים' זה לא לחינם. מה קרה? ואני אתן דוגמה. אתה (פונה למישהו בקהל) שאלת על הפילוסוף - כשהפילוסוף לא מתיימר לדבר על עניינים של דת, אפשר לכרות ברית. כשמתחיל להיות דתי, זו הצרה, כן. אתם מבינים?

כי הפילוסופיה כפילוסופיה, זו הלוגיקה. ואם מוסיפים על זה איזו מין רוחניות, כביכול, דתיות כביכול פילוסופית, מדעית כביכול, אז התחרות מתחילה. אז השאלה היא האם אפשר לגוי לחיות בלי דת? אז יש לו בחירה: או הדת האמיתית או בלי דת. בסופו של דבר זה מוסיף בפני עצמו, אני כשלעצמי מהניסיון שלי, אני מעדיף פילוסוף בלי שום דת - אפשר לדבר אתו, אפשר לשמוע אותו - מנוצרי למשל. טוב, זו שאלה בעייתית כן, נוצרי מבין קצת מהערכים של התנ"ך, כביכול, אז אולי אפשר להתקרב יותר מפילוסוף אתאיסט... אני לא יודע, כשאני קורא את הפילוסופים של הסטואה למשל, אז אני קורא חכמים גדולים שלא היו קשורים לנבואת ישראל ושלאפשר לכרות ברית איתם. כשאני קורא...

קהל: למי אתה מתכוון?

מניטו: לסטואה, Les stoicism. כשאני קורא פילוסוף נוצרי למשל, אפילו פילוסוף יהודי מודרני כן (צוחק בקהל), זה לא אותו דבר... ורק רציתי להביא כדוגמה לאותה אפשרות... הצרה של עם ישראל שהגויים שלו אינם 'גויים' ממש (צוחק). זה הכישלון של ברית בני נח, כן - איפה

נמצאים 'בני נח'? למשל בהקשר למה שדיברנו, משנה בפרק חלק ישנה בעיה - האם נוצרי יכול להיות בן נח? מסופק... הוא קורא ב'ספרים חיצוניים' והוא אוכל אבר מן החי, כן, אפילו נוצרי. ייתכן והיה זה החלום של חכמי ישראל במפגש עם החברה היוונית, כן. ולכן היה פיתוי להרבה-הרבה רבנים כן. מהם נכשלו, מהם האמינו. אבל אפשר להבין את האפשרות הזו, זה מובן? כן, אם אין עוד שאלות אפשר להמשיך ב...איפה היינו?

"ההתנגשות של רוח יוון עם רוח ישראל".

פה פתחתי את הנושא הזה. ומה שאמר הרב זו ההתנגשות, מה שרציתי להסביר שהייתה אפשרות שלא תהיה התנגשות אלא חברות. כן, זה מובן? טוב.

"זהו פרוצס שאינו פוסק עד אשר יפוח היום הגדול, אשר בו יהיה נצדק קודש".

טוב, זה מובן לא צריך להסביר. יש לנו איזו תקווה שסוף-סוף נגיע לסוף המלחמה עם יוון והניצחון הוא, הוא לא בהישג יד, כן. כל עוד שהשיטה התרבותית היוונית, היא השיטה של האינטליגנציה, של ההשכלה היהודית, היוונים ניצחו, זה מובן כן. וכל עוד שהמצב הוא כמו שהוא - מצד אחד חכמי ישראל שעוסקים רק בצד של כלי הקודש שבקודש ומצד שני אנשי רוח, אם אתם רוצים יהודים, שעוסקים בנושאים של התורה אבל לפי שיטת היוונים. אז זו אותה מלחמה, זה אותו מתח, זה אותו עימות - זה לא נגמר. ולכן, אני חוזר על מה שאמרתי, ייתכן שזו עוד סיבה למה הסיפור הזה עוד לא נכתב, כי לא נגמר...

מגילת פורים, אפשר לכתוב ואפשר ללמוד בכתב, זה כבר מקרא, מקרא מגילה, כן. אבל מגילת חנוכה - זה לא נגמר. זה מה שרציתי לומר, אנחנו רואים איך הרב מבטא את זה.

קהל: למה הרב מתכוון לקראת "יפוח היום"?

מניטו: מה?

קהל: (המשך) - הרי אנחנו יודעים שעשיו לא עושה תשובה...

מניטו: לא, פה מדובר ביוון. "אמנם" ... צריך להבין את זה, כל התרבות הרומאית בלי דרכי החשיבה של התרבות היוונית, זה כלום כן, זה מובן.

"אמנם כח החיים הגדול הטמון בהאור הצנוע שבנר החנוכה".

יש פה, יש בזה רמז יפה מאוד, מכיוון שאנחנו מדברים על צאצאי יפת, כן. כאילו יש לנו לא רק המנורה של אהרון הכהן אלא את החנוכייה, הנר הקטן הזה הבנתם את...?

"האור הצנוע שבנר החנוכה הוא מבטיח לנו את בטחונו של הניצחון של נצח ישראל".

ז"א סוף-סוף אנחנו צריכים להחזיר לאהרון הכהן, את הנר של יהודה המכבי. ולפי דעתי העניין הוא ככה: כשהחליטו שדווקא מאורע של חנוכה, של המכבים, הוא המאורע ההיסטורי של 'חג האורים' נאמר, של כ"ה בכסלו, של 'חנוכת הבית', אם אפשר לומר. אז הגמרא בין הסברים שונים אפשריים בחרה להסביר את זה ככה: כל השמנים היו טמאים, טמאים או טמאות?

קהל: טמאים...

מניטו: טמאים, כן. חוץ מפך קטן שהחזיק מעמד עד שהכינו עוד שמן, כדי להאיר את המנורה. ייתכן מאוד שאנחנו עוד בתקופה של אותם הפכים הקטנים עם כל הרמזים שיש בגמרא. זה דור של המכבים שממשיך על מהלך הדורות בכל הזמנים:

"יהמו יחמרו המים העכורים של ימי החולין הסוערים הרוצים לבלוע כל קודש, ישטפו בעוז רעשם ממלכות ועממים אבל חוסן ישראל לעד לא ימעד. בתוכיותה של נשמת האדם ישנה הכרה שבלא אור הקודש, בלא נצוצי הקדושה המחיים את כל...".

אתם רואים את הסגנון כן, מדובר בצד החיים ולכן מדובר בקודש. כשמדובר בצד המוות ומה זה מוות? הטבע בנשמה. כשמכניסים חוקי הטבע בעולם הנשמה זה כבר מוות, זו טומאה. מה שהיה חי ומת, זה נקרא טמא. "אין", בלי-בלי "נצוצי הקדושה" האלו: "אין עמדה" "עמדה" או "עמידה"?

קהל: "עמדה"

מניטו: "עמדה לא לרוח האדם ולא לחברתו, ללאומיו, ולמלכיותיו".

ופה בשבוע הבא נלמד קטע אצל המהר"ל⁴⁸⁰ שאומר שצריך שכל האפשרויות של המלכויות יגמרו עד שיהיה הטוב, נאמר, או התקופה או העידן של מלכות המשיח. אז היה קודם כל ניסיון באופי, בצורה, בטיפול של מלכות בבל. אחר כך פרס-מדי, אחר כך יוון-רומי, כל האפשרויות האלו נכשלו. ועד הסוף זה התור של מלכות ישראל. וזה יבוא לפי מה שאנחנו יודעים פה וגם במקורות שלנו, יבוא מהשאיפה של האנושות כולה עד שיגיע איזה ייאוש מכל הניסיונות האלה. הניסיונות של תרבות בלי חיים וזה נגמר... ואני חושב שכפי מה שאתה אמרת, תזכיר לי את השם שלך...

קהל: יהודה

מניטו: יהודה, כן גם אתה (פונה לאחר בקהל בשם זהה) המכבים האלה... (צחוק בקהל). שאנחנו חיים, בלי שום ספק, בתקופה של סוף ממלכת רומי, זה סוף הנצרות, זה סוף רומי ברור כן. זה התחיל כבר... זה התחיל כבר בערך באמצע מלחמת העולם הראשונה כבר זה היה הסוף שלה. ולכן גם התקווה הרדומה של הנצרות תיפסק ומהאנושות כולה תבוא השאיפה למה שאנחנו מגדירים 'מלכות המשיח'. טוב, אתם צעירים יש לכם זמן לראות את זה...

"והיכן הוא האוצר אשר האור הזה הקדוש בעצם טהרתו גנוז, הוי אומר באותו גוי קדוש אשר מני אז עד עולם הוא הנהו נושא את הדגל של תביעת הקדושה בטהרתה בעולם".

והרב משתמש במילה "תביעה". ולמה ניתנה התורה לישראל? מכיוון שהייתה בישראל תביעה לתורה, זה פשוט מאוד, כן. אז סוף-סוף, כפי שהיה רגיל לומר הרב, כל העולם כולו יודע עכשיו את הכתובת, יש לנו דואר. נמשיך:

"בעתים נורמליות הננו מרגישים בקרבנו אומץ של הכרזה פומבית, ידעו כל באי עולם המתהלכים בארצות החיים".

שוב, אותו סגנון. "ארצות החיים"⁴⁸¹ זה העולמות העליונים והרב השתמש בזה "ארצות החיים" כדי להגדיר את מצב של העולם כולו "כל באי העולם המתהלכים בארצות החיים", שהקדושה של ארץ ישראל תהיה הקדושה של כל העולם כולו. ואז כבר יידעו:

"כי אור עולם לנו", לנו ישראל, "ומאתנו קרנים להנהיר בהם ועל ידם ארץ וחוצות, ומצות נר חנוכה, הסמל הקדוש הזה, היא להניחה על פתח ביתו מבחוץ".

אני חושב שזה מתחיל להיות שוב מה שבתקופות קצרות מאוד בהיסטוריה שלנו זה היה. האומץ הזה להיות, זה בסוגריים, "אור לגויים" זה מובן? והוא קושר את זה לסמל של נר חנוכה. לאמיתו של דבר כשלומדים את הכוונה של ההלכה ההיא, זה לא רק כדי שעם ישראל יראה את פרסום הנס, אלא גם הגויים שהיו בשוק⁴⁸², אתם ראייתם את הלימוד?!

⁴⁸⁰ מהר"ל, נצח ישראל, פרק י"ז.

⁴⁸¹ ראו נפש החיים שער ד פרק יב עם מובאה מדברי הקדמת הזהר "ואיתעבידו ארצות החיים"

⁴⁸² שבת דף כב עמוד ב בפירוש רש"י ד"ה 'רגלא דתרמודאי' "שם אומה".

"בעת אשר הנהרה המקודשת מופיעה היא גם מבחוץ אין אנו צריכים לדאוג".

זה, זה יפה. הייתי... היינו אומרים ההפך - כשאנחנו לא דואגים, אפשר לשים את זה בחוץ. אז הרב אומר לדייק - כשאפשר לשים את זה בחוץ אין צריך לדאוג...

"כבר יודעים אנו ובטוחים אז שהפנים הוא מלא אורה" תפסתם את הרעיון פה, כן. "טעמה כי טוב סחרה לא יכבה בלילה נרה", זה ב"אשת חיל".

"אמנם בשעת הסכנה, בזמן שרוחות רעות מנשבות בעולם, שנאה פראית על ישראל ועל גזעו המקודש, בוז ומשטמה על כל קניני קדשו, עמדת תוללים ריקי לב ומוח המחללים את גאון עוזו, אז הנהרה שמבחוץ לא תוכל להגיה". צריך ח', להגיה...

קהל (הרב שרקי) - לא, להגיה...

מניטו: "להגיה"⁴⁸³ את המחשכים העבים שהם שולטים שם. אז יפנה ישראל אל ביתו ואל שולחנו, אל קניני תרבותו הפנימיים".

ופה הרב משתמש לא במילה - "תורתו הפנימית" אלא - "תרבותו הפנימית":

"אל קניני תרבותו הפנימיים".

שוב פה יש עוד, אנחנו אה... מגיעים לנושא חשוב, הייתה תרבות יהודית - יהודית צפון - אפריקאית, יהודית - נורבגית, יהודית - מזרחית אירופאית וכן הלאה... זו הייתה תרבות יהודית עשירה מאוד אבל תרבות בצמצום, זו לא התרבות הישראלית שהרב מתכוון אליה, לפי התורה עצמה. זו לא התרבות העברית. והעולם צריך לא את הפולקלור היהודי אלא סוג של תרבות שתהיה תרבות עברית ולא רק הדת היהודית, דהיינו התורה של שבט לוי - זה שייך לנו, לא להם. תפסתם את ההבדל?

"אל טהרת רוחו ונקיון כפיו, אל תורתו תורת אמת, המיוחדת לו".

זה מה שהוא אומר, התורה מיוחדת לישראל, ולכל הנלווים לישראל, אבל זה בודדים. העניין של 'אור לגויים', אור בחוץ, זה לגויים פשוטו כמשמעו זה מובן, כן. אבל לזה צריך 'תרבות עברית', אני אומר 'עברית' כדי לכלול את כל הסגולות של כל השבטים ולא דווקא האופי הפולקלורי של קהילה זו או אחרת. אף על פי שזה כבר משהו גאוני בעיני הגויים, אבל זה לא ממלא את השאיפה של הקודש בעולם, של הגויים עצמם. זה מה שהרב רוצה להסביר.

וזה מתחיל ממש בצדדים מצחיקים, כן. כשאתם רואים כמה שחקני כדור-רגל גויים יש בקבוצות ישראליות, אז זה מתחיל כך. ושמעתי פעם אחד מהם אומר - "אני אוהב לחיות בארץ הזו" (צוחק) הוא אמר את זה באנגלית, אבל זה לא משנה... (הקהל צוחק). מה מצא בארץ? אותו כושי-אמריקאי שונא את היהודי של ניו-יורק או שיקגו. הוא מגיע פה ומגלה... והוא לא יכול להסביר, אפילו מרצה באוני' לא מצליח להסביר... הוא מגלה משהו, שדווקא נותן תשובה לשאיפה האנושית שלו. טוב, זה כבר מה שאמרו נביאי ישראל... זה מובן?

"ואל מצותיו, שהן ארחות חיו לעולמים, לבנין ביתו על אדמת קדשו בכל עוז קנאת קודש, על פי תכונתו ועל פי רוחו, והנר הזה סמל נצחוננו מניחו על שולחנו, להאיר על ידו את אורח חיו והארת נשמתו. ובנר הזה האצור אצלנו פנימה ידע נאמנה, שלא יחסר כל שהוא, מכל עשרו הרוחני ומכבודו כבוד האמת והצדק. וסוף כל סוף יבואו רחוקים ויכירו כי נחלת עולמים לתבל כולה".

פה יש איזו תמונה חזקה מאוד. טוב, יש אפשרות אחת בשעה שאין סכנה - אז חובה עלינו, זו מצווה אמרה הגמרא, חובה עלינו לשים את נר חנוכה בחוץ כדי שהוא יאיר לגויים. כשיש סכנה,

⁴⁸³ "להגיה"- מלשון "ועל דרכיך נגה אור" (איוב פרק כב פסוק כח)

אז החובה היא מתחלקת, אם אפשר לומר. החובה היא "על שולחנו", על שולחנו שלך ומרחוק יבואו לראות מה קורה בבית שלך. זה ההבדל.

"לנצחון הצדק והאמת להנצחת השלום והעמדת חיי האנושיות על מכונם האיתן והבטוח", שוב, חיי האנושות, "נחלת גויים כולם, באחרית הימים, לא ממקום אחר תבא כי אם מבית ישראל ומשולחנו הגבוה: "תערוך לפני שולחן נגד צוררי" זה קשור יפה, "דישנת בשמן", איזה שמן? חנוכה, ברור, "ראשי כוסי רויח".

טוב, נמשיך:

"ונפשות כל יצורים ימלאו צמאונם לכל נשגב וטהור, לכל אמת ואמונת אומן מההשפעה הטהורה אשר תצא מנר ישראל", מדובר מנר חנוכה, "אשר בשעת הסכנה היה מניחה על שולחנו ודיו. ומטל חרמון היורד על הררי ציון, יצוה ד' את הברכה לישראל ואדם, כאמור והריקותי לכם ברכה עד בלי די. ועוד ישובו בנים כולם יחד, לשיר מקרב לב ונפש, "זה חלקי מכל עמלי, עם ישראל חי, וחיה יחיה עד בלי די", ועבור תעבור סערת הסכנה במהרה בימינו, ונשוב אל מצות נר חנוכה להשיבה על מכונה, להדליקה על פתח ביתינו מבחוץ, ויראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו, על עמו ונחלתו סלה".

וייתכן מאוד שהפרק הזה נכתב הרבה זמן לפני שמדינת ישראל בחרה במנורה כסמל, כן. אבל יש אולי איזו נטייה של הנפש היהודית לחזור להרגל הסמלי שלה. ואני זוכר כשהייתי קטן בגלות, יותר מבית הכנסת עצמו - החנוכייה בבית, זה היה הסמל של בית ישראל. אני זוכר את זה כאילו זה היה אתמול... בית כנסת זה היה בית כנסת. ובבית כנסת היו מגני דוד, היו מנורות... אבל החנוכייה בבית זה היה המקדש של ירושלים, ייתכן שיש לכם ניסיונות דומים, כבר נולדתם בארץ וזה מזל...

טוב, אז נחזור בשבוע הבא עם הטקסט של המהר"ל.

(סוף הקלטת)

